

İSLÂMÎ NEFSİYETİN DİNAMİKLERİ

İslâmî Nefsiyetin Dinamikleri

Hizb-ut Tahrir Neşriyâtındandır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ
وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ
وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ
فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ
وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ
الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“Gerçekten mü’minler kurtulmuştur. Onlar ki namazlarında huşu içindedirler. Ve onlar ki boş şeylerden yüz çevirirler. Ve onlar ki zekâtı verirler. Ve onlar ki ferclerini (iffetlerini) korurlar ancak zevceleri ve ellerinin sahip olduğu (cariyeler) hariç. (Bunlarla ilişkilerinden ötürü) kınanmış değillerdir. Öyleyse artık her kim bunun ötesini aramak (çiğnemek) isterse işte onlar haddi aşanların ta kendileridir. Yine onlar ki emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler. Ve onlar ki namazları muhâfaza ederler. İşte onlar vâris olacakların ta kendileridir ki onlar içerisinde ebediyen kalmak üzere Firdevs’e varis olacaklardır.” [Mu’minûn Sûresi 1-11]

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME.....	11
ŞERİATİN GEREKLERİNDE ACELE ETMEK	17
KUR'AN-I KERİM İLE SÖZLEŞMEK.....	27
ALLAH VE RASULÜ'NÜ SEVMEK.....	35
ALLAH İÇİN SEVMEK VE BUĞZETMEK.....	47
AÇIKTA VE GİZLİDE ALLAH'TAN KORKMAK.....	69
ALLAH ZİKREDİLİRKEN O'NUN KORKUSUNDAN AĞLAMAK	81
ALLAH <i>SUBHANEHÜ'</i> DAN ÜMİT ETMEK VE RAHMETİNDEN ÜMİT KESMEMEK.....	87
BELALARA KARŞI SABRETMEK VE KAZAYA RAZI OLMAK.....	93
DUA, ZİKİR VE İSTİĞFAR	107
ALLAH'A TEVEKKÜL ETMEK VE O'NA KARŞI İHLASLI OLMAK.....	117
HAK ÜZERE SEBAT ETMEK.....	125
Dövmek.....	126
Bağlamak	127
Anneden Gelen Baskı.....	127
Kavurucu Sıcak Altında Bırakmak	128
Haber/Bilgi Karartması ve Topluluklara Hitap Etmekten Alıkoymak	129
Taşlamak.....	130
İşkembe ve Benzeri Pisliklerden Atmak.....	131
Boynuna Basma ve Yüzünü Toprağa Batırma Girişimi	132
Üslubu Belirtilmeksizin Sınırsız İşkence	132
Aç Bırakmak.....	134
Ambargo/Boykot Uygulamak.....	135
Alay Etmek ve Kötülemek.....	136
Liderlik ile Tâbileri Arasındaki İlişkiye Vurmak.....	138
Başkanlık, Mal ve Kadın Karşılığında İdeoloji Üzerinde Pazarlık Yapmak	138
Sövmek.....	141
Yalanlamak.....	144
Karşı Propaganda Yapmak.....	145
Hicretten Alıkoymak.....	147
Öldürme veya Tehdit Etme Girişimi	149

MÜ'MİNLERE KARŞI HOŞGÖRÜLÜ, KÂFİRLERE KARŞI İZZETLİ OLMAK	159
Sahabe'nin Kararlılığı	170
Savaşta Kararlılık.....	171
Görüşmelerde Kararlılık.....	171
Ahitlerini Bozanlara Muamelede Kararlılık.....	173
CENNET'İ ARZULAMAK VE HAYIRLARDA YARIŞMAK	175
Kendileri için Cennet Hazırlanan Kimseler	176
İyiler.....	176
Öncüler	176
Sağdakiler.....	177
Muhsinler.....	177
Sabredenler	177
Rablerinin Makamından Korkanlar.....	178
Muttakiler.....	178
İman Edip Salih Amel İşleyenler.....	179
Tövbe Edenler	180
Cennet'in nimeti, hissedilen bir nimettir	180
Libas/Elbise.....	180
Yiyecek ve İçecek	181
Evlilik/Eşler.....	183
Hizmetçiler.....	183
Ev Eşyası/Mobilya.....	184
Serin/Ilık Hava.....	185
Nefislerin Çektiği Her Şey	185
Kinin Sökülüp Atılması.....	186
Yorgunluğun Gelmemesi	186
Korku ve Hüznün Olmaması	187
Hayırlar	188
Farz-ı Aynlar	188
Farz-ı Kifâyeler.....	189
Menduplar.....	189
Her Namaz İçin Abdest Almak ve Her Abdest Esnasında Misvak Kullanmak	190
Abdestten Sonra İki Rekât Namaz Kılmak	190
Ezan Okumak, İlk Safta Durmak ve Namaza Erken Davranmak.....	191
Müezzine İcâbet Etmek.....	192
Ezan ve Kâmet Arasında Dua Yapmak	193
Mescitler Bina Etmek	193
Namaz İçin Mescitlere Yürümek.....	193
Evlerde Nafile Namaz Kılmak.....	194
Kıyâm-ul Leyl.....	194

Cuma Günü Gusletmek	196
Nafile Sadaka Vermek.....	196
Borç Vermek.....	198
Eli Dar Olana Kolaylık Göstermek, Geniş Olana Da Fazladan Mühlet Vermek	198
Yemek Yedirmek.....	198
Her Canlıya Su Vermek.....	199
Nafile Oruç Tutmak.....	199
Ramazan'da, Özellikle Kadir Gecesi ve Son On Gün Kiyâm-ul Leyl Yapmak	200
Sahura Kalkmak.....	201
İftar İçin Acele Etmek.....	201
Oruçluya İftar Yemeği Vermek	202
Umreye Gitmek.....	202
Zilhicce'nin On Gününde Salih Ameller İşlemek.....	202
Şehadeti İstemek.....	203
Kehf Süresi'ni veya Başından yahut Sonundan On Ayet Okumak	203
Alırken, Satarken, Borcu Öderken ve Alacağını İsterken Müsamahakâr Olmak	203
Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e Salât ve Selâm Getirmek	204
İtaatkâr Müslüman'ın Hatalarını Örtmek	205
AKLÂKI GÜZEL OLANINIZ	213
Ahlâka İlişkin Bazı Nasslar.....	213
Bazı Güzel Ahlâklar	215
Hayâ	215
Yumuşak Huyluluk, Acele Etmemek ve İyi Muamele	216
Sadakat	217
Söylediği ve Aktardığı Şeyi İyi Araştırmak ve Nakli Tetkik Etmek	219
Güzel Sözlü Olmak	220
Güleryüzlü Olmak	221
Sadece Hayrı Konuşmak, Aksi Hâlde Susmak.....	222
Vefa Göstermek.....	223
Allah İçin Öfkelenmek.....	224
Mü'minlere Hüsnüzanda Bulunmak.....	225
Güzel Komşuluk Yapmak.....	225
Emanete Sahip Çıkmak.....	228
Takvalı Olmak ve Şüpheli Şeyleri Terketmek.....	230
Âlim, Yaşlı ve Fazilet Sahiplerine Saygı Göstermek	233
Başkasını Kendine Tercih Etmek.....	235
Cömert Olmak ve Hayra İnfak Etmek	238
Cahillerden Yüz Çevirmek.....	243
İtaat Etmek.....	243
Bazı Zemmedilmiş Ahlâklar	243
Yalan Söylemek.....	243

Verilen Sözü/Vaadi Bozmak.....	253
Kötü ve Kaba Dilli Olmak.....	253
Dedikodu Yapmak/Gevezelik Etmek.....	255
Bir Müslüman'ı veya Müslümanları Hakir Görmek.....	255
Müslüman ile Dalga Geçmek veya Onu Alaya Almak.....	256
Kötü Duruma Düşen Müslüman'a Sevinmek.....	257
Vefasızlık Etmek.....	257
Hediyeyi veya İyiliği Herhangi Bir Şekilde Başa Kakmak	260
Haset Etmek.....	260
Aldatmak.....	262
Hile.....	262
Allah'tan Başkası İçin Öfkelenmek.....	263
Müslümanlara Suizanda Bulunmak.....	265
İkiyüzlülük.....	266
Zulmetmek.....	267
Sözün Eyleme Aykırı Olması.....	269
Kendini Beğendirmek (Hava Atmak) Maksadıyla Kendisini Temize Çıkarmak	271
Aç Gözlü Olmak ve Cimrilik Etmek.....	275
Birbirine Küsmek ve Sırt Çevirmek, Düşmanlık Etmek	277
Sövmek ve Lanet Etmek.....	278
Küçük Günahları İşlemeye Cüret Etmek, Alışkanlık Hâline Getirmek.....	281
Kötü Komşuluk	283
Hiyanet Etmek.....	285
Gıybet Etmek ve Bühtan/İftira Etmek	287
Laf Getirip, Götürmek	291
Sılâ-i Rahmi Kesmek.....	292
Riya ve Tesmî.....	293
Kibir ve Kendini Beğenme	305
KONUŞMA ADABI.....	309
Tedris Adabı.....	309
Hutbe Adabı	319
Cedel Adabı.....	321
MÜJDELER OLSUN GARİPLERE! İNSANLAR İFSAT OLURKEN ONLAR	
İSLAH EDERLER.....	331
Ö Gurbetçi Gariplerin Bazı Özellikleri ve Onlar Hakkında	
Söylenenler	331

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

MUKADDİME

Her insanın şahsiyeti, akliyet ve nefsiyetten ibarettir. Ne şeklinin ne cisminin ne fiziksel görünümünün ne de bunların dışındakilerin şahsiyet ile alakası vardır. Bunların hepsi de yüzeyseldir. Bu faktörlerin şahsiyete ilişkin faktörlerden olduğunu veya şahsiyete etki ettiğini zanneden kimse yüzeysel bakmaktadır.

(عَقْلِيَّة) “**Akliyye**” yani zihniyet, eşyayı akletmede veya insanın iman ettiği ve tatmin olduğu muayyen bir bakış açısına göre vakıa hakkında hüküm çıkarmada cereyan eden keyfiyettir. Kişinin eşyayı düşünmesi ve vakıa hakkında hükümler çıkarması tamamen İslâmî akide üzerine kurulu olduğunda o kişi İslâmî akliyete sahip olur. Aksi hâlde o kişi başka bir şeyin akliyetine sahip olmuş olur.

(نَفْسِيَّة) “**Nefsiyye**” ise insanın içgüdülerini ve uzvi ihtiyaçlarını gidermede yani insanın iman ettiği ve tatmin olduğu muayyen bir bakış açısına göre gidermede cereyan eden keyfiyettir. Kişinin içgüdü ve uzvi ihtiyaçlarını gidermesi tamamen İslâmî akide üzerine kurulu olduğunda o kişi İslâmî nefsiyete sahip olur. Aksi hâlde o kişi başka bir şeyin nefsiyetine sahip olmuş olur.

Eğer insanın akliyeti ve nefsiyeti için tek bir kaide olursa onun şahsiyeti seçkin ve düzenli olur. Eğer onun akliyetinin ve nefsiyetinin esası İslâmî akide ise onun şahsiyeti İslâmî olur. Eğer bu şekilde olmazsa o zaman başka bir şeyin şahsiyetine sahip olmuş olur.

Buna göre kişinin şer’î hükümlere göre eşya ve fiiller hakkında doğru yargılara sahip olabildiği, hükümleri kavrayabildiği, helal ve haramı anlayabildiği, fikirde ve uyanıklıkta olgunluğa eriştiği, böylece güçlü ve etkileyici bir konuşmayla konuşabildiği ve sağlıklı bir tahlille hadiseleri tahlil edebil-

diği akliyetinin tek başına İslâmî olması yetmez. Kişinin nefsiyeti, içgüdü ve uzvi ihtiyaçlarını İslâm esası üzere giderdiği İslâmî nefsiyet olmadıkça sadece akliyete sahip olması yetmez. Bunun içindir ki kişi namaz kılar, oruç tutar, kendisini temizler ve hacc eder, helali alır ve haramdan kaçınır. Allah'ın kendisi için olmasını istediği gibi olmaya çabalar, kendisine emrettiği farzlarla O'na yaklaşır ve Allah *Subhanehû*'ya olan yakınlığını daha da artırmak üzere nafileleri işlemeye hırslı olur, olaylar karşısında, emr-i bi'l maruf ve nehy-i ani'l münker ile sadık ve muhlis davranışlarla tavır alır, Allah için sever ve Allah için buğzeder, insanlara güzel bir ahlâk ile davranır.

Benzer şekilde, İslâmî bir akliyete sahip olmaksızın yalnızca İslâmî bir nefsiyete sahip olunması da yeterli değildir. Allah'a cehâletle ibadet etmek insanı doğru çizgiden saptırır. Dolayısıyla kişi oruç tutulması haram olan bir günde oruç tutabilir, mekruh olan bir vakitte namaz kılabilir. Münker bir iş yapan birini gördüğünde onu muhasebe edip yaptığı bu münker işten onu sakındıracağına "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah" diyerek geçiştirebilir. Faiz ile uğraşabilir ama bunu, günah bataklığında bulunuyor iken kendisini Allah'a yaklaştırır zannıyla sadaka olarak hayra harcaabilir. Diğer bir ifadeyle iyi bir şey yaptığını düşünürken kötü bir iş yapar. Böylece Allah *Subhanehû* ve Rasulü *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in emrettiği yola aykırı bir biçimde içgüdü ve uzvi ihtiyaçlarını tatmin etmiş olur.

Akliyet İslâmî olmadıkça şahsiyet tamamlanmaz. Dolayısıyla kişi, kendisini bağlayıcı olan hükümleri bilmeli ve şeriatın nizamlarına dair bilgisini olabildiğince artırmalıdır. Aynı zamanda sadece bilmekle kalmayıp gereğince hareket edeceği şeriatın hükümlerine dayalı İslâmî bir nefsiyete de sahip olmalıdır. İster yaratıcıya ister kendisine isterse diğerlerine ilişkin olsun, tüm meselelerde bu hükümleri Allah'ın seveceği ve razı olacağı bir şekilde uygulamalıdır.

Kişi, akliyetini ve nefsiyetini İslâm'a göre düzenlediğinde,

o kişinin kalabalıklar arasında Allah için hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın, yolunu yararak hayra götüren İslâmî bir şahsiyete sahip olduğu söylenebilir.

Fakat bu, birtakım davranış bozuklukları olmayacağı anlamına gelmez. İstisna olarak kaldığı ve asıl hâline gelmediği sürece bunlar şahsiyete etki etmez. Bu, insanın melek olmasından dolayıdır. Bilakis insan hata yapar, mağfiret diler, tövbe eder, pişman olur ve de inayeti, merhameti ve hidayeti için Allah'a hamd ederek kendisini düzeltir.

Üstelik Müslüman, akliyetini geliştirmek için İslâmî kültürünü artırır ve nefsiyetini kuvvetlendirmek için de taatlerini daha fazla çoğaltır. Böylece yükseliş yokuşlarına doğru ilerler. Yalnızca bulunduğu seviyede sabit kalmaz, aksine yükseklerin yükseğine tırmanışını sürdürür. Bu durumda hayatını hakıyla idare eder ve bir mü'min olarak ahireti, uğruna mücadele ederek kazanır. O, bir yandan mihrâbın dostu iken, aynı zamanda bir cihad kahramanıdır. Sıfatlarından en üstünü, yaratıcıyı ve yoktan var edeni olan Allahu Teâlâ'nın bir kulu olmasıdır.

Bu kitapta, genel olarak Müslümanlara ve özel olarak da dava taşıyıcılarına İslâmî nefsiyeti kuvvetlendiren unsurları takdim edeceğiz. Öyle ki dava taşıyıcısı Hilâfet'i kurmak için çalışırken dili Allah'ın zikriyle ıslansın, kalbi Allah'a takva ile dolsun ve organları hayırlar için acele etsin. Kur'an okusun ve onunla amel etsin. Allah ve Rasulünü sevsin. Allah için sevsin ve Allah için buğzetsin. Allah'ın rahmetini ümit etsin ve O'nun azabından korksun. Sabretsin, ahiretin mükâfatını uman biri olsun, ihlaslı olsun ve Allah'a tevekkül etsin. Yüksek dağlar gibi hak üzere dimdik sebat etsin. Mü'minlere karşı latif, şefkatli ve merhametli olsun ama kâfirlere karşı Allah için hiçbir kınayıcının kınamasına aldırmaksızın sapa-sağlam ve izzetli olsun. Hasen bir ahlâka sahip olsun. Konuşması tatlı ama kuvvetli delile dayalı olsun. İyiliği emreden ve kötülükten sakındıran olsun. Bu dünyada yaşasın ve çalışsın

ancak gözleri daima, takva sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan Cennet'te olsun.

Dava adamlarına yani Râşidî Hilâfet Devleti'ni kurarak yeryüzünde İslâmî Hayat'ı yeniden başlatmak için çalışanlara, içerisinde mücadele ettikleri vakıyı hatırlatma fırsatını kaçırmamalıyız. Onlar, Allah ve Rasulü'nün düşmanlarının azgın dalgalarıyla kuşatılmışlardır. Onlar, gece ve gündüz Allah ile birlikte olmazlarsa kalabalıklar arasında yollarını nasıl düzeltebilirler? Arzuladıkları gayeye nasıl ulaşabilirler? Yükseklerin yükseğine nasıl erişebilirler? Nasıl? Nasıl?

Son olarak dava taşıyıcılarının, hedeflerini kestirmeleri, nurlarını artırmaları ve adımlarını hızlandırmaları için yollarını aydınlatacak olan şu iki hadisi tedebbür etmeleri gerekir:

Birincisi:

أَوَّلُ دِينِكُمْ نُبُوَّةٌ وَرَحْمَةٌ ثُمَّ خِلَافَةٌ عَلَى مَنْهَاجِ النَّبِيِّ... ثُمَّ تَعَوَّدَ خِلَافَةٌ عَلَى مَنْهَاجِ النَّبِيِّ

“Dininizin evveli nübüvvet ve rahmettir, sonra nübüvvet minhâcı üzere (Râşidî) Hilâfet'tir... Sonra da nübüvvet minhâcı üzere (Râşidî) Hilâfet geri dönecektir.”

Bu hadiste, Hilâfet'in Allah'ın izniyle geri döneceği müjdenlenmektedir ama ilk Hilâfet yani Rasulullah'ın Ashabı'nın Râşidî Hilâfet'i gibi geri dönecektir. Her kim onun dönüşü için hırs gösterir ve onu görmek için iştiyaklı olursa Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Ashabı ve benzerleri gibi olmak üzere bir mü'min olarak onun uğrunda tüm gücüyle çalışsın.

İkincisi:

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ قَالَ: مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدْ بَارَزَنِي فِي الْعِدَاةِ، إِنَّنِ أَدَمَ لَنْ تُذْرِكَ مَا عِنْدِي إِلَّا بِأَدَاءِ مَا أَفْتَرَضْتُهُ عَلَيْكَ، وَلَا يَزَالُ عِنْدِي يَتَحَبَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُجِبَهُ فَأَكُونُ قَلْبُهُ الَّذِي يَعْقِلُ بِهِ، وَلِسَانُهُ الَّذِي يَنْتَقِي بِهِ، وَبَصَرُهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، فَإِذَا دَعَانِي أُجِبْتُهُ، وَإِذَا سَأَلَنِي أُعْطِيتُهُ، وَإِذَا اسْتَنْصَرَنِي نَصَرْتُهُ، وَأَحَبُّ عِبَادَةِ عِنْدِي إِلَيَّ النَّصِيحَةُ

“Şüphesiz Allah Subhanehü şöyle buyurdu: Her kim Benim velimi (mü'min, muttaki kulumu) küçük düşürürse,

Bana olan düşmanlığını açığa vurmuştur. Ey Âdemoğlu! Sen, benim katımda olanı kesinlikle idrak edemezsin ancak üzerine farz kıldıklarımı eda etmekle katımda (sahip olacaklarının) neler olduğunu idrak edebilirsin. Kulum bana nafileler ile yaklaşmayı sürdürür, ta ki ben onu severim. Sonra onun, kendisiyle aklettiği kalbi ve kendisiyle konuştuğu dili ve kendisiyle gördüğü gözü olurum. Bana dua edince ona icabet ederim. Benden isteyince ona lutfederim. Benden nusret dilerse ona nusret (zafer) veririm ve kulumun en sevimli ibadeti ise nasihattir (samimiyettir).”¹

İşte bu hadis de Allah’ın nusretinin (zaferinin) ve yardımının, katından umulan mededin, O’na yaklaşmanın ve yardımını talep etmenin yolunu beyan etmektedir. O ki Kaviy’dir, Azîz’dir. O, her kime nusret verirse asla zelil olmaz ve her kimi de zelil ederse ona nusret veren olmaz. O, kendisine dua ederlerken kullarına çok yakındır. Kendisine yöneldiklerinde onlara icabet eder. O kulları üzerine Kahhar’dır, O Latif’tir, Habîr’dir.

Öyleyse haydi ey kardeşler, Allah’ın rıdvanına, mağfiretine, Cennetine, nusretine ve her iki dünyanın mükâfatına koşun!

وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ

“Yarışanlar işte bunun için yarışsınlar!”²

H. 21 Zilhicce 1424 - M. 12 Şubat 2004

1 Taberânî tarafından Kebîr’de rivayet edilmiştir.

2 Mutaffifin Sûresi 26

ŞERİATİN GEREKLERİNDE ACELE ETMEK

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

“Rabbinizin bağışına ve genişliği semalar ile yer arası kadar olan ve muttakiler için hazırlanmış bulunan Cennet’e koşun!”¹ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشِ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ

“Aralarında hüküm vermesi için Allah’a ve Rasulü’ne davet edildiklerinde mü’minlerin sözü ancak ‘İşittik ve itaat ettik.’ demeleridir. İşte, onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Her kim Allah’a ve Rasulü’ne itaat eder, Allah’tan korkar ve O’na ittika ederse (takvalı olursa), işte onlar başarıya erenlerin ta kendileridir.”² Ve şöyle buyurdu:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا

“Allah ve Rasulü bir işe hükmettiği zaman ne mü’min bir erkek ne de mü’mine bir kadın için o işlerinde herhangi bir serbestlik olur. Her kim Allah’a ve Rasulü’ne isyan ederse apaçık bir sapıklık ile sapıtmış olur.”³ Ve şöyle buyurdu:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Hayır! Rabbine and olsun ki onlar aralarında çıkan ihtilaflarda seni hakem tâyin edip, sonra da Senin verdiği hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın tam bir teslimiyet ile teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”⁴ Ve

1 Âl-i İmrân Sûresi 133

2 Nur Sûresi 51-52

3 Ahzâb Sûresi 36

4 Nîsa Sûresi 65

şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ
غُلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ehlinizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem ateşinden koruyun! Onun başında acımasız, şiddetli, Allah’ın kendilerine emrettiklerine isyan etmeyen ve emrolduklarını yapan melekler vardır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

فَإِمَّا يَنْتَهِبْكُمْ مِّنِّي هُدًى فَمَنْ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَىٰ

“Artık benden size bir hidayet geldiğinde, her kim benim hidayetime tâbi olursa o sapmaz ve bedbaht olmaz. Her kim de benim zikrimden (hidayetimden) yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, Kıyamet Günü kör olarak haşredeceğiz. O diyecek ki: Rabbim! Beni neden kör olarak haşrediyorsun? Oysa ben hakikaten görür idim. (Allah) şöyle der: İşte böyle! Sana ayetlerimiz geldi ama sen onları unuttun. İşte böylece bugün de sen unutuluyorsun!”²

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ise şöyle buyurdu:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فِتْنًا قَتَعَ اللَّيْلُ الْمُظْلِمَ يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُؤْمِسِي كَافِرًا
وَيُؤْمِسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا يَبِيعُ دِينَهُ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا

“Karanlık gecenin parçaları gibi olan fitnelerden önce, hayırlı ameller işlemede acele edin. O fitne geldi mi kişi mü’min olarak sabahlar da kâfir olarak geceler. Mü’min olarak geceler de kâfir olarak sabahlar, dinini basit bir dünya menfaatine satar.”³

Muhakkak ki Allah’ın mağfiretine ve Cenneti’ne koşanlar ve salih amellerde acele edenler, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi*

1 Tahrîm Sûresi 6

2 Tâ-Hâ Sûresi 123-126

3 Muslim Ebû Hurayra’dan rivayet etti.

ve Sellem zamanında mevcut oldukları gibi daha sonraki dönemlerde de mevcut idiler. Ümmet hâlen Rablerinin davetine icabet eden ve Allah'ın rızasını kazanmak için kendilerini feda eden nice kimseleri ortaya çıkarmaktadır. İşte birkaç emsâl:

Muttefekun aleyh¹ olarak gelen ve Câbir tarafından rivayet edilen bir hadiste şöyle geçti:

قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فَأَيُّنَ أَنَا؟ قَالَ: فِي الْجَنَّةِ. فَأَلْقَى تَمْرَاتٍ فِي يَدِهِ ثُمَّ قَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ

“Bir adam Uhud Günü, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e dedi ki: Eğer katledilirsem nerede olurum? Dedi ki: Cennette! Böylece adam elindeki hurmaları attı ve sonra katledilinceye kadar savaştı.”

Muslim’in rivayet ettiği Enes hadisinde şöyle geçti:

فَانطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ حَتَّى سَبَقُوا الْمُشْرِكِينَ إِلَى بَدْرِ، وَجَاءَ الْمُشْرِكُونَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُومُوا إِلَيَّ جَنَّةَ عَرْضِهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ، قَالَ: يَقُولُ عُمَيْرُ بْنُ الْحُمَامِ الْأَنْصَارِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جَنَّةَ عَرْضِهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: بَخٍ بَخٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَحْمِلُكَ عَلَى قَوْلِ بَخٍ بَخٍ، قَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَّا رَجَاءَ أَنْ أَكُونَ مِنْ أَهْلِهَا، قَالَ: فَإِنَّكَ مِنْ أَهْلِهَا، فَأَخْرَجَ تَمْرَاتٍ مِنْ قَرْنِهِ، فَجَعَلَ يَأْكُلُ مِنْهُنَّ، ثُمَّ قَالَ: لَيْسَ أَنَا حَبِيبٌ حَتَّى أَكُلَ تَمْرَاتِي هَذِهِ، إِنَّهَا لِحَيَاةٍ طَوِيلَةٍ، قَالَ: فَرَمَى بِمَا كَانَ مَعَهُ مِنَ التَّمْرِ، ثُمَّ قَاتَلَهُمْ حَتَّى قُتِلَ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve Ashabı hareket ettiler ve nihayet Bedir’e müşriklerden önce vardılar. Daha sonra müşrikler geldi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Genişliği semavat ve arz kadar olan Cennet’e koşun! Umeyr ibn-u Humâm el-Ensârî: Ey Allah'ın Rasulü! Semavat ve arz genişliğinde mi? diye şaşkınlık içinde sorunca Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Evet! cevabını verdi. Umeyr (hayretin-

1 Muttefekun aleyh: Buhârî ve Muslim’in ittifakla sahih olarak kabul edip Sahihlerinde yer alan hadisler için söylenir.

den): Bak, bak, dedi. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Niye (şaşkınlıkla) bak bak dedin? diye sorunca: Hayır Vallahi ey Allah'ın Rasulü, o Cennet ehlinden biri olmak ümidiyle, deyince Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem sen Cennet ehliydesin, müjdesini ona verdi. Bunun üzerine Umeyr yanında taşıyıp yediği hurmaları çıkardı ve: Eğer şu hurmaları yiyecek kadar yaşarsam muhakkak bu çok uzun bir hayat olur, diyerek onları yere fırlattı. Sonra onlarla savaşmaya daldı ve nihayet katledildi.”¹

Enes tarafından rivayet edilen muttefekun aleyh hadiste şöyle geçti:

غَابَ عَنِّي أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ عَنْ قِتَالِ بَدْرٍ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ غِيبْتُ عَنْ أَوَّلِ قِتَالٍ قَاتَلْتُ الْمُشْرِكِينَ، لَنْزِ اللَّهُ أَشْهَدَنِي قِتَالَ الْمُشْرِكِينَ، لَيَرِيَنَّ اللَّهُ مَا أَصْنَعُ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَانْكَشَفَ الْمُسْلِمُونَ، قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَذِرُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعْتُ هَؤُلَاءِ يَعْني أَصْحَابَهُ، وَأَبْرَأُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعْتُ هَؤُلَاءِ يَعْني الْمُشْرِكِينَ، ثُمَّ تَقَدَّمَ فَاسْتَقْبَلَهُ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ، فَقَالَ: يَا سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ الْجَنَّةَ وَرَبَّ النَّضْرِ إِنِّي أَجِدُ رِيحَهَا مِنْ دُونِ أُحُدٍ، قَالَ سَعْدٌ فَمَا اسْتَطَعْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا صَنَعْتُ، قَالَ أَنَسُ فَرَجَدْنَا بِهِ بِضَعًا وَثَمَانِينَ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ أَوْ طَعْنَةً بِرُمْحٍ أَوْ رَمِيَّةً بِسَهْمٍ، وَوَجَدْنَاهُ قَدْ قُتِلَ، وَقَدْ مَثَلَ بِهِ الْمُشْرِكُونَ، فَمَا عَرَفَهُ أَحَدٌ إِلَّا أُحُدُهُ بَيْنَانِهِ، قَالَ أَنَسُ كُنَّا نَرَى أَوْ تَطُتُّ أَنْ هَذِهِ الْآيَةُ نَزَلَتْ فِيهِ وَفِي أَشْبَاهِهِ (مِنْ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالَ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ

“Amcam Enes ibn-un Nadr Bedir Savaşı'nda bulunamadı. Bu sebeple dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Müşriklere karşı savaştığın ilk savaşta ben yoktum. Eğer Allah beni, müşriklere karşı savaşılan bir savaşa şahit ederse Allah ne yapacağını görecektir! Uhud Günü Müslümanlar bozguna uğrayınca şöyle dedi: Ey Allah'ım! Bunların -yani Müslümanların- yaptığından dolayı özürlerinin kabulünü dilerim. Ben onların -yani müşriklerin- yaptığından da sana sığınıyorum! dedi ve kılıcını çekip ilerledi. Karşısına Sa'd ibn-u Muâz çıkınca şöyle dedi: Ey Sa'd ibn-u Muâz! Cennet'i istiyorum! Nadr'ın Rabbine yemin olsun ki ben Uhud tarafından Cennet'in kokusunu duyuyorum! (O günü

anlatan) Sa'd ibn-u Muâz, (Rasulullah'a) şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü, (o gün) onun yaptıklarını (bir bir anlatmaya) muktedir değilim! İlerledi (diyeyim o kadar.) Enes ibn-u Mâlik, (Sa'd ibn-u Muâz'ı te'yiden) dedi ki: Biz onun cesedinde seksen küsür darbe izi bulduk. Kimisi kılıç, kimisi mızrak, kimisi de ok yarasıydı. Biz onu katledilmiş olarak bulduk. (Ayrıca biz onu müşrikler tarafından müslü edilmiş (gözü oyulup burnu ve kulakları koparılmış) olarak bulduk.) Öyle ki onu kızkardeşi (halam Rubeyyi') dışında kimse tanıyamamıştı." Enes RadiyAllahu Anh devamla dedi ki: Biz şu ayetin, o ve benzerleri hakkında indiğini zannederiz: Mü'minlerden Allah'a verdiği ahde sadık olan nice adamlar vardır...¹ Ayetin sonuna kadar..."

Buhârî, Ebî Saru'a RadiyAllahu Anh'dan onun şöyle dediğini rivayet etti:

صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ الْعَصْرَ فَسَلَّمْتُ، ثُمَّ قَامَ مُسْرِعًا، فَتَحَطَّى رِقَابَ النَّاسِ إِلَى بَعْضِ حُجَرِ نِسَائِهِ، فَفَرَعَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَتِهِ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ، فَرَأَى أَنَّهُمْ عَجِبُوا مِنْ سُرْعَتِهِ فَقَالَ ذَكَرْتُ شَيْئًا مِنْ تَبِيرِ عُنْدَنَا، فَكُرِهْتُ أَنْ يَحْبِسَنِي، فَأَمَرْتُ بِوَسْمَتِهِ

"Ben Medine'de Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in arkasında ikinci namazını kılmıştım ki O hemen selam verdi. Sonra da süratle ayağa kalktı, daha sonra da insanların omuzlarından atlayarak bazı hanımlarının evine doğru yol aldı. O'nun bu süratini gören insanlar telaşa kapıldılar. O, onlara geri döndüğünde onların hâlâ süratinin şaşkınlığı içerisinde olduklarını gördü ve şöyle dedi: Yanımızda külçe altından bir parçanın olduğunu hatırladım. Bunun için de onun beni (Allah'ı düşünmekten) alıkoymasını kerih gördüm ve dağıtılmasını emrettim."

Bir başka rivayette ise şöyle geçti:

كُنْتُ خَلَفْتُ فِي النَّبِيِّ تَبِيرًا مِنَ الصَّدَقَةِ فَكُرِهْتُ أَنْ أُتَبَّعَهُ

“Ben sadaka verilecek olan bir külçe altını evde bırakmıştım da onu bırakmayı kerih gördüm.”

İşte bu, Müslümanların Allah’ın kendilerine vacip kıldıklarını infaz etmeye nasıl koştuklarını ve acele ettiklerini göstermektedir.

Buhârî, Berâ’dan onun şöyle dediğini rivayet etti:

لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ صَلَّى نَحْوَ بَيْتِ الْمُفَئِسِ سِتَّةَ عَشَرَ أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا وَكَانَ يُحِبُّ أَنْ يُوجَّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى (فَدَنْ رَى تَقَلَّبَ وَجْهَكَ فِي السَّمَاءِ فَالْتَوَلَّيْنَاكَ فَبَلِّغْهُ تَرْضَاهَا) فَوَجَّهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ وَصَلَّى مَعَهُ رَجُلٌ الْعَصْرَ ثُمَّ حَرَجَ فَمَرَّ عَلَى قَوْمٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ هُوَ يَشْهَدُ أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ قَدْ وَجَّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَأَحْرَفُوا وَهُمْ رُكُوعٌ فِي صَلَاةِ الْعَصْرِ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Medine’ye gelince o zaman namazlarını 16 veya 17 ay boyunca Beyt-ul Makdis’e doğru kıldı. Ancak kiblenin Kâbe’ye doğru olmasını arzuluyordu. Daha sonra Allahu Teâlâ şu ayeti indirdi: (Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün semaya doğru çevrilmekte olduğunu görüyoruz. İşte şimdi seni, memnun olacağın bir kibleye döndürüyoruz...¹ Bundan sonra bir adam Rasulullah Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm ile birlikte ikinci namazını kılmıştı. Sonra o adam, oradan ayrılınca Ensar’dan bir topluluğa rastladı. Adam onlara Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte Kâbe’ye doğru namaz kıldıklarına şahadet ettiğini söyledi. Cemaat oldukları yerde ikinci namazında rükûda iken Kâbe’ye yöneldiler.”

Buhârî, ibn-u Ebî Evfâ RadiyAllahu Anhumâ’dan onun şöyle dediğini rivayet etti:

أَصَابَتْنَا مَجَاعَةٌ لَنِيَالِي حَبِيرٍ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ حَبِيرٍ وَقَعْنَا فِي الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ فَانْتَحَرْنَاهَا فَلَمَّا غَلَّتِ الْأُفْدُورُ نَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْفُونَا الْأُفْدُورَ فَلَا تَطْعَمُوا مِنْ لُحُومِ الْحُمْرِ شَيْئًا قَالَ عَبْدُ اللَّهِ فَقُلْنَا إِنَّمَا نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّهَا لَمْ تُحْمَسْ قَالَ وَقَالَ آخِرُونَ حَرَمَهَا النَّبِيُّ وَسَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ فَقَالَ حَرَمَهَا النَّبِيُّ

“Biz Hayber gecelerinde bulunurken bize şiddetli bir açlık isabet etti. Tam Hayber Günü’nde ise evcil eşekler

bulduk ve hemen onları kestik. Artık tencereler de kaynamaya başlamıştı ki birden Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in münadisi: Tencereleri dökün! Eşek etlerinden bir şey yemeyin! diye nida etti. Abdullah şöyle dedi: Biz Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in onları ancak beşte biri alınmadığı için yasakladı dedik. Diğerleri ise onları kati ve ebedi olarak haram kıldı dediler. Ben Saîd ibn-u Cubeyr'e sordum. O da: Kesinlikle onları haram kıldı, dedi."

Buhârî, Enes ibn-u Mâlik RadîyAllahu Anh'dan onun şöyle dediğini rivayet etti:

كُنْتُ أُسْقِي أَبَا طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيَّ وَأَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ وَأَبِي بِنَ كَعْبِ بْنِ شَرَابَةَ مِنْ فَضِيخٍ وَهُوَ تَمْرٌ فَجَاءَهُمْ أَنْتِ فَقَالَ إِنَّ الْحَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ يَا أَنْسُ قُمْ إِلَى هَذِهِ الْجِرَارِ فَكُاسِرُهَا قَالَ أَنْسُ قَفُمْتُ إِلَى مَهْرَاسٍ لَنَا فَصَرَبْتُهَا بِأَسْفَلِهِ حَتَّى انْكَسَرَتْ

"Ben, Ebû Talha el-Ensârî'ye, Ebû Ubeyde ibn-u Cerrâh'a ve Ubey ibn-u Kâ'b'a hurmadan yapılmış bir şarap içiriyordum ki ansızın bir kişi çıka geldi ve şöyle dedi: Şüphesiz hamr (içki) haram kılınmıştır. Ardından Ebû Talha şöyle dedi: Ey Enes! Kalk şu küplere git ve hemen onları kır! Enes: Ben havanımıza doğru ilerlemek üzere kalktım ve onun tepesinden aşağıya doğru bir vurdum ki niha-yet o param parça oldu! dedi."

Buhârî, Âişe RadîyAllahu Anhâ'dan onun şöyle dediğini rivayet etti:

وَبَلَّغْنَا أَنَّهُ لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَرُدُّوا إِلَى الْمُشْرِكِينَ مَا أَنْفَقُوا عَلَى مَنْ هَاجَرَ مِنْ أَرْوَاحِهِمْ وَحَكَمَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ أَنْ لَا يُمَسِّكُوا بِعَصَمِ الْكُوفَرِ أَنْ عَصَرَ طَلَّقَ أَمْرَاتَيْنِ

"Ne zaman ki Allahu Teâlâ Müslümanlara, müşriklerin kendi hanımlarından (Müslüman olup da) hicret edenlere infak ettiklerini tekrar onlara geri vermeyi emretti ve yine Müslümanlara, kâfir kadınları nikâhları altına tutmama hükmetti, işte o an Ömer'in iki kadını boşadığı bize haber verildi."

Buhârî, Âişe RadîyAllahu Anhâ'dan onun şöyle dediğini rivayet etti:

يَرْحَمُ اللَّهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَى، لَمَّا نَزَلَ اللَّهُ: وَلَيَصْرُنَّ بَحْمُرَهُنَّ عَلَى جُبُوبِهِنَّ
شَقَقْنَ مَرُوطَهُنَّ فَأَخْتَمَرْنَ بِهَا

“Allah ilk muhacir kadınlara merhamet etsin. Zira Allah Teâlâ: Himarlarını (örtülerini) omuzları üzerine vursunlar...¹ ayetini indirdiğinde onlar peştemallerini yırtarak onunla örtündüler.”

Ebû Dâvud, Âişe RadiyAllahu Anhâ’dan rivayet eden Sa-
fiyye bint-i Şeybe RadiyAllahu Anhâ’dan şöyle tahrîç etti:

أَنَّهَا ذَكَرَتْ نِسَاءَ الْأَنْصَارِ فَأَتَتْهُنَّ عَلَيْهِنَّ وَقَالَتْ لِهِنَّ مَعْرُوفًا، وَقَالَتْ: لَمَّا نَزَلَتْ
سُورَةُ النُّورِ عَمِدِنَ إِلَى حُجُورِ شَقَقْنَ هُنَّ فَأَتَخَذْنَهُ حُمْرًا

“O, Ensar kadınlarını hatırladı da onları hayırla یاد etti ve onlar hakkında güzel sözler söyledi ve dedi ki: Nur sûresi nazil olduğunda onlar önlüklerine yöneldiler ve hemen onu parçalayıp ondan himâr² edindiler.”

İbn-u İshak şöyle dedi:

وَقَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَبِيْسٍ فِي وَفْدِ كِنْدَةَ فَحَدَّثَنِي
الزُّهْرِيُّ أَنَّهُ قَدِمَ فِي ثَمَانِينَ رَاكِبًا مِنْ كِنْدَةَ، فَدَخَلُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ مَسْجِدَهُ، فَذَرَجُوا جُمَّمَهُمْ وَتَكْحَلُوا، عَلَيْهِمْ جُبُبُ الْجَبْرِةِ قَدْ كَفَفُواهَا بِالْحَرِيرِ، فَلَمَّا
دَخَلُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُمْ: أَلَمْ تُسَلِّمُوا؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: فَمَا
بَالَ هَذَا الْحَرِيرِ فِي أَعْنَاقِكُمْ، قَالَ: فَشَقَقُوهُ مِنْهَا، فَأَلَقُوهُ

“Rasulullah’a Kinde heyeti içerisinde Eş’as ibn-u Kays geldi. Zühri bana Kinde’den seksen süvari içinde geldiğini anlattı. Ardından onlar saçları gür ve taranmış³, gözlerine sürme çekilmiş ve üzerlerinde kenarları ipekle çevrili nakışlı cübbeler olduğu hâlde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem mescidinde iken yanına girdiler. Yanına girdiklerinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem onlara şöyle sordu: Müslüman olmadınız mı? Dediler ki: Evet,

1 Nur Sûresi 31

2 Himâr: Başörtüsü demektir.

3 Hadiste geçen جُمَّمٌ “cumemehum” kelimesi جَمَّةٌ “cumme” kelimesinin çoğuludur ve saçın sıklığını ifade eder.

olduk. Dedi ki: Öyleyse bu boynunuzdaki ipekler de ne oluyor, diye sordu. (Zühri) dedi ki: Onlar hemen cübbelerinden o ipeği yırttılar ve onu bir kenara attılar.”

İbn-u Cerîr, babasından nakleden Ebû Burayde'den şöyle rivayet etti:

بَيْنَا نَحْنُ فُعُودٌ عَلَى شَرَابٍ لَنَا وَنَحْنُ عَلَى رَمْلَةٍ وَنَحْنُ ثَلَاثَةٌ أَوْ أَرْبَعَةٌ، وَعِنْدَنَا بَاطِنِيَّةٌ لَنَا وَنَحْنُ نَشْرَبُ الْخَمْرَ جَلًّا إِذْ قُمْتُ حَتَّى آتَى رَسُولَ اللَّهِ فَأَسْلِمَ عَلَيْهِ إِذْ نَزَلَ تَحْرِيمَ الْخَمْرِ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ) إِلَى آخِرِ الْآيَتَيْنِ (فَهَلْ أَنتُم مِّنْتَهُونَ) فَجِئْتُ إِلَى أَصْحَابِي فَقَرَأْتُهَا عَلَيْهِمْ إِلَى قَوْلِهِ (فَهَلْ أَنتُم مِّنْتَهُونَ) قَالَ وَبَعْضُ الْقَوْمِ شَرِبَتْهُ فِي يَدِهِ قَدْ شَرِبَ بَعْضُهَا وَيَعْبَى بَعْضُ فِي الْإِنَاءِ فَقَالَ بِالْإِنَاءِ تَحْتَ شَفْتِهِ الْعُلْيَا كَمَا يَفْعَلُ الْحَجَّامُ ثُمَّ صَبُّوا مَا فِي بَاطِنِيَّتِهِمْ فَقَالُوا انْتَهَيْنَا رَبَّنَا

“Biz üç veya dört kişi, Ramle’de ellerimizde şarap bardağımız, şarabımızın başında oturuyor ve içkimizi yudumluyorduk -o zaman mübah idi-. Derken ben Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gitmek için kalktım. Nihayet yanına vardım ve tam da ona selam verdiğimde, içkiyi haram kılan: Ey iman edenler! Hamr ve kumar...¹ ayeti, artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?² ayetinin sonuna kadar nazil oldu. Ardından ben arkadaşlarıma geri döndüm ve onlara o ayeti Allahu Teâlâ’nın: Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?³ kavline kadar okudum. Devamla dedi ki: Bazı kimseler içkileri ellerinde yarısını içmiş bir hâldeydi ve diğer kalanı ise bardakta idi. Aynen hacamatçının yaptığı gibi bardak da tam üst dudakların altında idi. Sonra (haberi getiren kimsenin haberine uyarak) şarab bardaklarında var olanı döktüler ve: Rabbimiz vazgeçtik! dediler.”

Melekler tarafından gusledilen Hanzala ibn-u Ebû Âmir Radıyallahu Anh Uhud Savaşı için yapılan nidayı duyduğunda hemen aceleyle nidaya icabet etti. O, Uhud Günü şehit edildi. İbn-u İshak, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle

1 Mâ’ide Sûresi 90

2 Mâ’ide Sûresi 91

3 Mâ’ide Sûresi 91

dediğini nakletti:

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّ صَاحِبَكُمْ لَتُعَسِّلُهُ الْمَلَائِكَةُ فَاَسْأَلُوا أَهْلَهُ مَا شَأْنُهُ؟ فَسَأَلَتْ صَاحِبَتَهُ، وَكَانَتْ عَرُوسًا عَلَيْهِ تِلْكَ اللَّيْلَةَ. فَقَالَتْ: حَرَجَ وَهُوَ جُنُبٌ حِينَ سَمِعَ الْهَاتِفَةَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: كَذَلِكَ عَسَّلَتْهُ الْمَلَائِكَةُ

“Arkadaşınız melekler tarafından gusledildi. (Gidin) ehline ona ne olduğunu sorun. Hanımına soruldu. Hanımı o gece gelin olmuştu. (Buna rağmen Hanzala) nidayı duyduğunda cünub olduğu hâlde çıkmıştı. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: İşte bunun için melekler onu guslettiler.”

İmam Ahmed, Rafi ibn-u Hadîc RadiyAllahu Anh’dan onun şöyle dediğini rivayet etti:

كُنَّا نَحَاقِلُ بِالْأَرْضِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنُكْرِيهَا بِالثُّلُثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى فَجَاءَنَا ذَاتَ يَوْمٍ رَجُلٌ مِنْ عُمُومَتِي فَقَالَ نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَمْرٍ كَانَ لَنَا نَافِعًا، وَطَاعَةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ أَنْفَعُ لَنَا نَهَانَا أَنْ نَحَاقِلَ بِالْأَرْضِ فَنُكْرِيهَا عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى وَأَمَرَ رَبُّ الْأَرْضِ أَنْ يُزْرَعَهَا أَوْ يُزْرَعَهَا وَكِرَةً كِرَاءَهَا وَمَا سِوَى ذَلِكَ

“Biz, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanında toprağı inhiikâl¹ ediyorduk. Onu üçte bir, dörtte bir veya belirlenmiş bir yiyeceğe karşılık kiraya veriyorduk. Derken günlerden bir gün amcalıklarımın birisi çıkageldi ve dedi ki: Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bizim yararıma olan bir işten bizi nehyetti. Allah’a ve Rasulü’ne itaat bizim için çok daha yararlıdır. Bizim toprağı muhâkale edip onu üçte bir, dörtte bir veya belirlenmiş bir yiyecek karşılığında kiraya vermemizden bizi nehyetti ve toprak sahibine onu ekmesini veya ektirmesini emretti. Bunun haricinde kiraya verilmesini kerih gördü.”

1 İnhikâl: Fıkhta toprağın üçte bir veya benzer şekilde kiralanması.

KUR'AN-I KERİM İLE SÖZLEŞMEK

Kur'an-ı Kerîm; Allah *Subhanehû'nun*, Rasulü Muhammed *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e Cibrîl Aleyhi's Selâm* vasıtasıyla ile vahiy yoluyla lafız ve mana olarak inzal ettiği, tilaveti (okunması) ibadet olan kelimadır. O, bize mütevâtir bir nakil ile gönderilmiş mucizedir.

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

“O’na (Kur’an-ı Kerîm’e) önünden de ardından da batıl gelemmez. O, Hakîm¹, Hamîd² (Allah)’tan indirilmiştir.”³

O, Allah *Subhanehû ve Teâlâ'nın* koruması ile korunmaktadır:

إِنَّا نَحْنُ نَرُزِّلُ الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

“Şüphesiz ki bu Zikr’i (Kur’an’ı) biz indirdik ve elbette onu yine biz koruyacağız.”⁴

Nefisler onunla hayat bulur ve kalpler onunla mutmain olur. O, Rablerinin izniyle insanları zulûmattan nura, Azîz ve Hamîd olan Allah’ın yoluna çıkarır. Onunla konuşan sıddık olur. Onunla amel eden kurtulur. Onunla hükmeden adil olur. Ona davet eden sırat-ı mustakim üzere hidayet edilir.

O, Müslüman’ın azığıdır, ne üstün bir azıktır O!.. Dava taşıyıcısı için kalbini onunla doldurması ve bileklerini onunla güçlendirmesi ise daha önemli ve daha gereklidir. Bu Kur’an’ı taşıyan, Allah yolunda kendisi için tüm dünyanın küçüldüğü yüce dağlar gibi olur. Yalnızca hakkı konuşur ve Allah için hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaz. Bedeninin hafifliğinden ötürü rüzgârla sürüklenen kimse, onunla Allah katında Uhud Dağı’ndan daha ağır hâle gelir. Çünkü o, dilini onunla ıslatan ve parmaklarıyla ona şahit olan bir Kur’an okuyucusudur.

1 Hakîm: Hüküm koyan manasındaki yüce Allah’ın ismi.

2 Hamîd: Hamd edilmeyi hakeden manasındaki yüce Allah’ın ismi.

3 Fussilet Sûresi 42

4 Hicr Sûresi 9

Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Ashabı bu dünyada işte böyle seyrediyorlardı. Onlar sanki yürüyen Kur'anlar gibi idiler. Okunması, kendisiyle amel edilmesi ve kendisine davet edilmesi gereken bir kitap olarak onun ayetlerini tedebbür eder ve onu hakkıyla okurlardı. Azaba ilişkin ayetleri okuduklarında sarsıntıyla titrer ve rahmete ilişkin ayetleri okuduklarında ise göğüslerini sevinç kaplardı. Onun icazı ve azameti karşısındaki huşuları ile gözlerini yaşlar doldururdu. Onun, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den aldıkları hükümlerine ve hikmetine teslim olurlardı. Onun ayetleri kalplerinin ta en derinlerine yerleşirdi. İşte bunun içindir ki izzetlendiler ve liderler hâline dönüştüler. Saadete ve kurtuluşa eriştiler. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* bu dünyadan âlâ-i illiye¹ ayrıldığında da, Rasul-il emîn *Salâvatullahi ve Selâmuhu Aleyhi ve Âlihi ve Sahbihi Ecmaîn* ile birlikte iken oldukları gibi, olmakla emrolundukları gibi öylece Kur'an ile sözleşmeye aynen devam ettiler. O kadar ki emr-i bi'l maruf ve nehy-i ani'l münker'de saflar içerisinde en önde olanlar, işte o Kur'an'ı ezberleyenler idi. Tüm hayırlarda en önde olanlar, yine o Kur'an'ı taşıyanlar idi. Allah yolundaki tüm zorluklara tahammülde de en önde olanlar onlar idi.

Gerçek şu ki kendilerini yolları üzerinde sabit kılan, hayır olan her şeye kavuşturan ve zirveden zirveye yükselten işte bu Kur'an, genel olarak Müslümanlar için ve özel olarak da dava taşıyıcıları için kalplerinin baharı olmaya elbette layıktır. Gece ve gündüz boyunca onunla sözleşirler, onu okurlar, tekrar ederler, ezberlerler ve onunla amel ederler. Böylece en hayırlı selefın gerçekten en hayırlı halefleri olurlar.

Kur'an'ın indirilişine, ezberlenmesine, kendisiyle hidayete ulaşılmasına, tilavetinin faziletine, içerisindeki, çevresindeki ve beraberindeki hayrın bolluğuna ilişkin ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifeler pek çoktur.

---

1 Âlâ-i illiyn: Cennet'te en üst mertebe.

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ

“Onu Rûh-ul Emîn, Senin kalbine indirdi ki ihtarcılardan olasın.”¹ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

“Şüphesiz ki bu zikri (Kur'an'ı) biz indirdik ve elbette onu yine biz koruyacağız.”² Ve şöyle buyurdu:

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

“Ona (Kur'an-ı Kerîm'e) önünden de ardından da batıl gelemez. O, Hakîm, Hamîd (Allah)'tan indirilmiştir.”³ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا

“Şüphesiz ki bu Kur'an en kavvâma (sapasağlam yola) hidayet eder ve salih amellerde bulunan mü'minler için büyük bir ecir olduğunu müjdeler.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ نَبِيٌّ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“(Ey ehl-i kitap!) Rasulümüz size kitaptan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere gelmiştir ve birçok (kusurunuzdan) da geçivermektedir. Gerçekten size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap geldi. Rızasını arayanı Allah, onunla selamet yollarına hidayet eder ve onları izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve sırat-ı mustakime iletir.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

1 Şu'arâ Sûresi 193-194

2 Hicr Sûresi 9

3 Fussilet Sûresi 42

4 İsrâ Sûresi 9

5 Mâ'ide Sûresi 15-16

“(Bu Kur’an), Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, Azîz ve Hamîd olan Allah’ın yoluna çıkarman için sana (Rasulüm Muhammed) indirdiğimiz bir kitaptır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

“Dikkat edin, kalpler ancak Allah’ın zikri ile mutmain olur.”² Ve şöyle buyurdu:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

“Hâlâ Kur’an’ı tedebbür etmezler mi? Eğer o, Allah’tan başkasının katından olsaydı içerisinde birçok ihtilaf bulurlardı.”³

Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ise şöyle buyurdu:

حَتَّىٰ كُمْ مِنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

“Sizin en hayırlınız, Kur’an’ı öğrenen ve öğretenidir.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أُقُولُ الْم حَرْفٌ وَلَكِنَّ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَا م حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ

“Allah’ın kitabından tek harf okuyana bile bir hasene vardır. Her hasene on misli ile çarpılır. Elif-Lâm-Mîm tek harftir, demiyorum. Velakin elif bir harftir, lâm bir harftir ve mîm bir harftir.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

الْمَاهِرُ بِالْقُرْآنِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ، وَالَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَتَتَعْتَعُ فِيهِ وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌّ لَهُ أَجْرَانِ

“Kur’an’ın mahiri olan (tam, güzel ve akıcı okuyan), seçkin ve itaatkâr elçiler (melekler) ile beraberdir. Kur’an’ı zorlanarak okuyan ve onda zorluk çeken için ise iki kat ecir vardır.”⁶ Ve şöyle buyurdu:

1 İbrâhim Sûresi 1

2 Ra’d Sûresi 28

3 Nîsa Sûresi 82

4 Buhârî, Osmân ibn-u Affân *Radiyallahu Anh’dan* rivayet etti.

5 Tirmizî, Abdullah ibn-u Mes’ûd *Radiyallahu Anh’dan* rivayet etti. Sahih bir hadistir.

6 Muslim, Aîşe Umm-ul Mu’minîn *Radiyallahu Anhâ’dan* rivayet etti.

إِنَّ الَّذِي لَيْسَ فِي حُوفِهِ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ كَالنَّبْتِ الْحَرْبِ

“Bünyesinde Kur'an'dan bir şey bulunmayan kimse, muhakkak ki harabe bir ev gibidir.”¹ Ve şöyle buyurdu:

أَقْرَأُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِصَاحِبِهِ

“Kur'an'ı okuyun! Zira o, Kıyamet Günü, sahibine (okuyucusuna) şefaathçi olarak gelecektir.”² Ve şöyle buyurdu:

الْقُرْآنُ شَافِعٌ مُشْفَعٌ، وَمَا جِلُّ مُصَدِّقٌ، مَنْ جَعَلَهُ إِمَامَةً قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ حُلْفَةً سَاقَهُ إِلَى النَّارِ

“Kur'an, şefaati makbul bir şefaathçidir. Musaddık (dosdoğru) bir meydan okuyucudur. Her kim onu önüne alırsa kendisini Cennet'e götürür ve her kim de onu arkasına atarsa kendisini ateşe sürükler.”³ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا وَيَضَعُ بِهِ الْآخَرِينَ

“Muhakkak ki Allah bu kitap ile kimi toplumları yükseltir, kimilerini de alçaltır.”⁴

Ebû Dâvud ve Tirmizî, sahih bir hadiste Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ettiler:

يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ أَقْرَأْ وَأَزْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرْتِّلُ فِي الدُّنْيَا، فَإِنَّ مَنْرَ لَتِكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَأُهَا

“Kur'an sahibine (okuyucusuna): Oku ve Yüksel! Dünyada nasıl tertil üzere (okuyor) isen (şimdi de) tertil üzere (oku). Muhakkak ki senin (Cennet'teki) yerin, okuduğun son ayette olacaktır, denilir.” Ve şöyle buyurdu:

أَقْرَأُوا الْقُرْآنَ وَاعْمَلُوا بِهِ وَلَا تَجْفُوا عَنْهُ وَلَا تَعْلُوا فِيهِ وَلَا تَأْكُلُوا وَلَا تَسْتَكْبِرُوا

بِه

“Kur'an'ı okuyun ve onunla amel edin. Sakın ondan

1 Tirmizî rivayet etti ve sahihledi. Sahih bir hadistir.

2 Muslim, Sahih'inde Ebî Umâme el-Bâhilî RadîyAllahu Anh'dan rivayet etti.

3 İbn-u Hibbân, Sahih'inde Câbir ibn-u Abdullah RadîyAllahu Anhumâ'dan rivayet etti. Ayrıca Beyhâkı, Şu'b-ul İmân'da, Câbir ve ibn-u Mes'ûd RadîyAllahu Anhumâ'dan rivayet etti. Sahih bir hadistir.

4 Muslim

uzaklaşmayın. Onu (kullanarak) aldatmayın. Onu (kullanarak) yemeyin ve (mallarınızı) artırmayın!"¹ Ve şöyle buyurdu:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الْأُتْرَاجَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ، وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ التَّمْرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْخَنْطَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ وَلَا رِيحَ لَهَا

"Kur'an okuyan mü'minin misali portakalın misali gibidir. Tadı güzeldir, kokusu da hoştur. Kur'an okumayan mü'minin misali de hurmanın misali gibidir. Tadı güzeldir ama kokusu yoktur. Kur'an okuyan münafığın misali ise reyhanın misali gibidir. Tadı acıdır ama kokusu güzeldir. Kur'an okumayan münafığın misali de Ebû Cehîl karpuzunun misali gibidir. Tadı da acıdır, kokusu da yoktur."² Ve şöyle buyurdu:

تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَقَاتًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عَقْلِهَا

"Kur'an ile sözleşsin (bağlılığınızı koruyun). Muhammed'in nefsinin elinde tutana yemin olsun ki onun (Kur'an'ın) (hafızadan) kaçması (unutulması), devenin bağlarından (kurtulup) kaçmasından daha hızlıdır."³

İşte yukarıda geçen bu ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifeler, Kur'an-ı Kerîm'in ulaştığı azameti beyan etmektedirler. Yine tedebbür etmek ve amel etmek üzere Kur'an-il azîmi taşıyan ve tüm davranışlarında onunla sözleşenlerin ulaşacakları azameti beyan etmektedirler. O ki Kur'an'ı hayır yollarında müthiş bir enerji meydana getirircesine okur, yoksa tozlansın diye rafa kaldırmak veya süsleyip dolabında terk etmek ya da unutmak için değil!.. Allah bizleri o kaybedenlerden olmaktan korusun.

Öyleyse Kur'an-ı Kerîm ile sözleşsin, ey kardeşler! Tam bir

1 Ahmed, Taberânî ve diğerleri AbdurRahman ibn-u Şibl *RadiyAllahu Anh'dan* rivayet ettiler. Sahih hadistir.

2 Buhârî ve Muslim, Ebû Musa el-Eş'arî *RadiyAllahu Anh'dan* rivayet ettiler.

3 Buhârî ve Muslim, Ebû Musa el-Eş'arî *RadiyAllahu Anh'dan* rivayet ettiler.

tilavetle onun tilavetine koşun ve tam bir tedebbür ile onu tedebbür edin. Tam bir amel ile onun gereğince amel edin ve tam bir bağlılık ile ona bağlanın! Ta ki tadınız güzel ve kokunuz hoş olsun. Sonra bu dünyada davayı yüklenmede en ön saflarda yer alınız ki ahirette *أَقْرَأُ وَارْتَقَى* **“Oku ve yüksel!”** denildiğinde de aynen en ön saflarda Cennet’e girenlerden olasınız. Böylece azîm bir nusretin, zaferin ve büyük bir kurtuluşun ve en büyüğü de Allah’tan bir rıdvanın sahipleri olasınız.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

“Ve mü’minleri müjdele!”¹

ALLAH VE RASULÜ'NÜ SEVMEK

Ezherî şöyle dedi: “Bir kulun Allah ve Rasulü'nü sevmesi, onlara itaat etmesi ve emirlerine uyması demektir.”

Beydâvî ise şöyle dedi: “Sevgi, itaat iradesidir.”

İbn-u Arafe şöyle dedi: “Araplar nezdinde sevgi, kastedileni murat etmektir.”

Zeccâc da şöyle dedi: “İnsanın Allah ve Rasulü'nü sevmesi, onlara itaat etmesi ve Allah Subhanehû'nun emirlerinden ve Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in getirdiklerinden razı olmasıdır.”

Allah'ın, kulunu sevmesi ise ona mağfiret etmesi, ondan razı olması ve onu mükâfatlandırmasıdır. Beydâvî şöyle dedi: “Allah da sizi sever ve sizi bağışlar demek, sizden razı olur demektir.”

Ezherî şöyle dedi: “Allah'ın kulunu sevmesi, mağfiret ile nimetlendirmesidir.” Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

“**Muhakkak ki Allah kâfirleri sevmez.**”¹ Yani onlara mağfiret etmez.

Sufyân ibn-u Uyeyne şöyle dedi: “Allah sizi sever demek, size yakınlaşır demektir. Sevmek yakınlaşmaktır. Şüphesiz Allah kâfirleri sevmez demek, kâfirlere yakınlaşmaz demektir.” Beğâvî de şöyle dedi: “Allah'ın mü'minleri sevmesi; onları övmesi, ödüllendirmesi ve affetmesi demektir.” Zeccâc ise şöyle dedi: “Allah'ın mahlukatını sevmesi; onları affetmesi, rahmetiyle ve mağfiretiyle nimetlendirmesi ve güzel övgü ile övmesidir.”

Burada bizi ilgilendiren husus, kulun Allah ve Rasulü'nü sevmesidir. Zikredilen anlamda bu sevgi farzdır. Zira sevgi,

insanın nefsiyetini oluşturan meyillerden bir meyildir. Bunlar kimi zaman fitrî, içgüdüsel meyiller olabilir ki bunların herhangi bir mefhum ile alakası olmaz. Mesela insanın mülk edinmeye meyletmesi, hayatta kalmayı arzulaması, adaletten memnun olması, ailesini ve çocuklarını sevmesi gibi... Yine bu meyiller kimi zaman da mefhumlara bağlı dürtüler olabilir. Meylin türünü belirleyen işte bu mefhumlardır. Mesela Kızıl-derililer, Avrupa'dan (Amerika'ya) gelen göçmenleri hiç sevmедiler. Oysa Ensar kendilerine (Medine'ye) hicret edenleri çok seviyordu. Allah ve Rasulü'nü sevmek, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın şer'î bir mefhumu bağlayarak farz kıldığı bir sevgi türüdür. Bunun delili, Allah'ın kitabıdır.

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنَدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا
لِلَّهِ

“İnsanlardan bazıları, Allah'tan başkalarını O'na denk tutarlar da onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise çok daha şiddetlidir.”¹

Yani muhakkak ki mü'minlerin Allah'a olan sevgisi, müşriklerin Allah'a denk tuttuklarına sevgilerinden çok daha fazladır, demektir. Yine şöyle buyurdu:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا
وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي
سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesata uğramasından korktuğunuz ticaret ve hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasulü'nden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise artık Allah emrini (azabını) getirinceye kadar bekleyedurun! Şüphesiz ki Allah, fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”²

1 Bakara Sûresi 165

2 Tevbe Sûresi 24

Sünnet'ten delilleri ise şunlardır:

Enes RadiyAllahu Anh'dan şöyle rivayet edildi:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ السَّاعَةِ فَقَالَ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ وَمَاذَا أَعَدَدْتَ لَهَا قَالَ لَا شَيْءَ إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ أَنَسُ فَمَا فَرَحْنَا بِشَيْءٍ فَرَحْنَا بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ أَنَسُ فَأَنَا أُحِبُّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ مَعَهُمْ بِحُبِّي إِيَّاهُمْ وَإِنْ لَمْ أَعْمَلْ بِمِثْلِ أَعْمَالِهِمْ

“Bir adam Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e (kıyame-tin) saati hakkında sordu. Dedi ki: (Kıyametin) saati ne za-mandır? Dedi ki: Onun için ne hazırladın? Dedi ki: Hiçbir şey. Ancak ben Allah ve Rasulü’nü seviyorum. Bunun üze-rine Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Sen sev-diklerinle beraber olacaksın. Enes dedi ki: Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in: Sen sevdiklerinle beraber olacaksın, sözüne ferahladığımız kadar bizi ferahlatan hiçbir şey ol-madı. Ve Enes dedi ki: Ben Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sel-lem’in, Ebû Bekr’i ve Ömer’i seviyorum ve onlara duydu-ğum sevgimden dolayı -onların amel ettikleri gibi amel et-memiş olsam da- onlarla beraber olmayı umuyorum.”¹

Enes RadiyAllahu Anh'dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sel-lem'in şöyle dediği rivayet edildi:

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يُكْفَرَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُفَدَّ فِي النَّارِ

“Her kimde şu üçü bulunursa imanın tadına varmış olur: Allah’ı ve Rasulü’nü başka herhangi bir şeyden daha fazla sevmek, sevdiğini yalnız Allah için sevmek, ateşe atıl-mayı kerih gördüğü gibi küfre dönmeyi de kerih görmek.”²

Enes RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“Hiçbir kul, ben kendisine ehlinden, malından ve insanların tamamından daha sevgili olmadıkça iman etmiş olmaz.”¹

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in Ashabı bu vacibi tatbik etmeye aşırı hırs gösteriyorlardı. Allah ve Rasulü’nün sevdiği kimselerden olmak ümidiyle bu şerefe nail olmak için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Enes Radiyallahu Anh’dan şöyle dediği rivayet edildi:

لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ انْتَهَزَمَ النَّاسُ عَنِ النَّبِيِّ وَأَبُو طَلْحَةَ بَيْنَ يَدَيْ النَّبِيِّ مُجَوِّبٌ بِهِ عَلَيْهِ بِحَجَفَةٍ لَهُ، وَكَانَ أَبُو طَلْحَةَ رَجُلًا زَامِيًا شَدِيدَ الْقَدِّ، يَكْسِرُ يَوْمَئِذٍ قَوْسَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، وَكَانَ الرَّجُلُ يَمُرُّ مَعَهُ الْجَعْبَةُ مِنَ النَّبْلِ فَيَقُولُ انْشُرْهَا لِأَبِي طَلْحَةَ. فَأَشْرَفَ النَّبِيُّ يَنْظُرُ... إِلَى الْقَوْمِ، فَيَقُولُ أَبُو طَلْحَةَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ بَأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، لَا تُشْرَفُ بِصِيْبِكَ سَهْمٌ مِنْ سِيْهَامِ الْقَوْمِ، تُخْرِي دُونَ تُخْرِكَ

“Uhud Günü insanlar (hezimete uğrayıp) Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in yanından dağıldıkları hâlde, Ebû Talhâ, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in elleri arasında (önünde) bir kalkan ile siper olarak onu korumaktaydı. Ebû Talhâ, kirişi güçlü olan nişancı bir adamdı. O gün iki ya da üç yay kırmıştı. Herhangi bir kimse beraberinde bir ok torbası olduğu hâlde geçiyor ve ona: Ebî Talhâ’nın önüne bu okları saç, diyordu. Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem topluluğa bakmak için ayağa kalktığında Ebû Talhâ: Anam, babam sana kurban olsun, ey Allah’ın Nebîsi! Sakın kalkma! Zira topluluğun oklarından bir ok Sana isabet eder. İşte göğsüm, göğsünün önündedir, diyordu.”

Kays Radiyallahu Anh’dan şöyle dediği rivayet edildi:

رَأَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ شَدَاءً وَقَىٰ بِهَا النَّبِيَّ يَوْمَ أُحُدٍ

“Talhâ’nın, eli felç olduğu hâlde onunla Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i koruduğunu gördüm.”²

1 Muttefekun aleyh
2 Buhârî rivayet etti.

Tebuk Seferi'nden geri kalan üç kişi hakkındaki Kâ'b ibn-u Mâlik'in rivayet ettiği uzun bir hadiste Kâ'b şöyle dedi:

حَتَّى إِذَا طَالَ عَلَى ذَلِكَ مِنْ جَفْوَةِ النَّاسِ مَشْنِئْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ جِدَارَ حَائِطِ أَبِي قَتَادَةَ وَهُوَ ابْنُ عَمِّي وَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَوَاللَّهِ مَا رَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ، فَقُلْتُ يَا أَبَا قَتَادَةَ، أَتَشُدُّكَ بِاللَّهِ هَلْ تَعَلَّمَنِي أَحِبُّ اللَّهُ وَرَسُولَهُ فَسَكَتَ، فَعُدْتُ لَهُ فَتَشَدُّتُهُ فَسَكَتَ، فَعُدْتُ لَهُ فَتَشَدُّتُهُ. فَقَالَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. فَقَاضَتْ عَيْنَايَ وَتَوَلَّيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ الْجِدَارَ

“İnsanların cefasından çektiğim bu hâl uzayınca, Ebî Katâde'nin bahçe duvarını aşıncaya kadar yürüdüm, gittim. O benim amcamın oğlu idi ve benim için insanların en sevimlisi idi. Ona selam verdim. VAllahi selamıma karşılık vermedi. Ona dedim ki: Ey Ebâ Katâde! Allah aşkına (söyle), Allah ve Rasulü'nü sevdiğimi bilmiyor musun? Ama o sustu. Tekrar: Allah aşkına, dedim. Ama o yine sustu. Tekrar: Allah aşkına, dedim. Böylece dedi ki: Allah ve Rasulü daha iyi bilir. Bunun üzerine gözlerimden yaşlar boşaldı. Geri döndüm ve duvarı aştım, gittim.”

Sehl ibn-u Sâ'd RadiyAllahu Anh Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in Hayber Günü şöyle dediğini rivayet etti:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ أَخْبَرَنِي سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ لِأَعْطِيَنَ هَذِهِ الرَّايَةَ عَدَا رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللَّهُ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولَهُ قَالَ قِيَامَتِ النَّاسِ يَدُوكُونَ لِيَلْتَهُمْ أَلْيَهُمْ يُعْطَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ عَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ يَرْجُونَ أَنْ يُعْطَاهَا فَقَالَ أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقِيلَ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ قَالَ فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ فَأَتِي بِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ حَتَّى كَأَنَّ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ فَقَالَ عَلِيُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَأَتَاهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا فَقَالَ انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرُهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاجِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ

“Kuteybe ibn-u Sâ'id bize tahdis etti ki Yâ'kub ibn-u AbdurRahman, Ebî Hâzım'dan o da Sehl ibn-u Sâ'd RadiyAllahu Anh'dan şöyle haber verdi: Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Hayber Günü, bana şöyle dedi: İşte bu râyeyi yarım, Allah'ın onun eliyle fetih ihsan edeceği öyle bir adama vereceğim ki o Allah ve Rasulü'nü sever, Allah

ve Rasulü de onu sever. (Sehl) dedi ki: Bunun üzerine insanlar gecelerini râyenin kime verileceğini tartışarak geçirdiler. İnsanlar sabahladığında (erkenden) Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in huzuruna vardılar. Hepsi de onun kendisine verilmesini ümit ediyordu. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Ali ibn-u Ebî Tâlib nerede? diye sorunca: O, gözlerinin (ağrısından) şikâyetçidir, denildi. Dedi ki: Ona (haber) gönderin. Böylece kendisine getirildi. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem onun gözlerine tükürdü ve ona dua etti. Sonra sanki hiç ağrısı olmamışçasına iyileşti. Sonra râyeyi ona verdi. Ali şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Bizim gibi (Müslüman) oluncaya kadar onlarla savaşırım. Dedi ki: Onların topraklarına ininceye kadar usulca nüfuz et. Sonra onları İslâm'a davet et ve Allah'ın hakkından onlara düşenleri haber ver. Vallahi Allah'ın seninle tek bir adama hidayet vermesi, senin için kızıl develerinin olmasından daha hayırlıdır."

İbn-u Hibbân, Sahîh'inde şöyle rivayet etti:

فَرَجَعَ عُرْوَةُ بْنُ مَسْعُودٍ إِلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: أَيُّ قَوْمٍ، وَاللَّهِ لَقَدْ وَقَدْتُ إِلَى الْمُلُوكِ، وَوَقَدْتُ إِلَى كِسْرَى وَقَيْسَرَ وَالنَّجَاشِي، وَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ مَلِكًا قَطُّ يُعْظِمُهُ أَصْحَابُهُ، مَا يُعْظِمُ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ مُحَمَّدًا، وَوَاللَّهِ، إِنْ بَيَّنَّحُمْ نَحَامَةً إِلَّا وَقَعَتْ فِي كَفِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ، فَذَلِكَ بِهَا وَجْهَهُ وَجِلْدُهُ، وَإِذَا أَمَرَهُمْ ابْتَدَرُوا أَمْرَهُ، وَإِذَا تَوَضَّأُوا اقْتَتَلُوا عَلَى وَضُوئِهِ، وَإِذَا تَكَلَّمُوا حَفَّضُوا أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَهُ، وَمَا يُجِدُونَ إِلَيْهِ النَّظَرَ تَعْظِيمًا لَهُ

"Urve ibn-u Mes'ûd arkadaşlarına (kavmine) geri döndüğünde dedi ki: Ey Kavim! VALLahi (nice) melîklere heyet olarak gittim. KISRâya, Kayser'e ve Necâşî'ye heyet olarak gittim. VALLahi Muhammed'in, Ashabı tarafından güzel övgülerle tazim edildiği kadar hiçbir hükümdarın dostları tarafından tazim edildiğini kesinlikle görmedim. Ve vALLahi O bir tükürük ile tükürse ancak onlardan bir adamın avucuna düşerdi. Onu (teberruken) yüzüne ve cildine sürerdi. Onlara emrettiğinde, O'nun emrine koşarlardı. Vudu' (abdest) aldığında O'nun vudu'una (su dökmek için birbirleriyle) kavga ederlerdi. Konuştuğu zaman, O'nun

yanında seslerini kısırlardı. O'nu tazimen bakışlarını O'na yöneltemiyorlardı..."

Muhammed ibn-u Sîrîn şöyle dedi:

تَذَاكِرَ رَجَالٍ عَلَى عَهْدِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَكَانَتْهُمْ فَضَّلُوا عُمَرَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَبِلْتُ ذَلِكَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ وَاللَّهِ لِلنَّبِيِّهِ مِنْ أَبِي بَكْرٍ خَيْرٌ مِنْ آلِ عُمَرَ لَقَدْ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَنْطَلِقَ إِلَى الْغَارِ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ فَجَعَلَ يَمْشِي سَاعَةً بَيْنَ يَدَيْهِ وَسَاعَةً خَلْفَهُ حَتَّى فُطِنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَا لَكَ تَمْشِي سَاعَةً بَيْنَ يَدَيَّ وَسَاعَةً خَلْفِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَذْكَرُ الطَّلَبِ فَأَمْشِي خَلْفَكَ ثُمَّ أَذْكَرُ الرِّصْدِ فَأَمْشِي بَيْنَ يَدَيْكَ فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ لَوْ كَانَ شَيْءٌ أَحْبَبْتُ أَنْ يَكُونَ بِكَ دُونِي قَالَ نَعَمْ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا كَانَتْ لِيَتَكُونَ مِنْ مُلِمَّةٍ إِلَّا أَحْبَبْتُ أَنْ تَكُونَ بِي دُونَكَ فَلَمَّا انْتَهَيَا إِلَى الْغَارِ قَالَ أَبُو بَكْرٍ مَكَانَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَتَّى أَسْتَبْرَأَ لَكَ الْغَارَ فَدَخَلَ وَاسْتَبْرَأَهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ فِي أَغْلَاةٍ ذَكَرَ أَنَّهُ لَمْ يَسْتَبْرَأِ الْجُحْرَ فَقَالَ مَكَانَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَتَّى أَسْتَبْرَأِ الْجُحْرَ فَدَخَلَ وَاسْتَبْرَأَهُ ثُمَّ قَالَ انْزِلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَنَزَلَ فَقَالَ عُمَرُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَتْلُكَ اللَّيْلَةَ خَيْرٌ مِنْ آلِ عُمَرَ

"Ömer RadiyAllahu Anh zamanında insanlar Ömer'i Ebû Bekr RadiyAllahu Anhumâ'dan daha faziletli gibi zikrediyorlardı. Dedi ki bu haber Ömer RadiyAllahu Anh'e ulaştı. (Ömer) dedi ki: VAllahi, Ebû Bekr için bir gece vardır ki Ömer'in ailesinden daha hayırlıdır. (O gece) Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem mağaraya intikâl etmek üzere çıktı ve Ebû Bekr O'nunla beraberdi. Bir saat O'nun önünden bir saat de O'nun arkasından yürüyordu. Ta ki Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bunun farkına varıncaya kadar... Bunun üzerine dedi ki: Ey Ebâ Bekr! Sana ne oluyor da bir saat önümden bir saat arkamdan yürüyorsun? Dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! (Bizi) arayamı (takip edenleri) hatırlayınca arkandan yürüyorum. Sonra (bizi) gözetleyeni (tuzak kuranları) hatırlayınca önünden yürüyorum. Dedi ki: Ey Ebâ Bekr! Benim yerime sana bir şey olmasını sever miydin? Dedi ki: Evet! Seni hak ile gönderene yemin olsun ki olacak bir musibetin senin yerine bana olmasını severim. Mağaraya vardıklarında dedi ki: Ben mağarayı senin için temizleyinceye kadar sen (burada) bekle

ey Allah'ın Rasulü! Böylece içeri girdi ve en üstüne varınca kadar temizledi. Taştan temizlenmediğini hatırlayınca dedi ki: Ben taştan da temizleyinceye kadar sen (burada) bekle ey Allah'ın Rasulü! Böylece içeri girdi ve temizledi. Sonra dedi ki: İn ey Allah'ın Rasulü! O da indi. Ömer dedi ki: Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki işte bu gece, Ömer'in ailesinden daha hayırlıdır.”¹

Enes ibn-u Mâlik şöyle rivayet etti:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْرَدَ يَوْمَ أُحُدٍ فِي سَبْعَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَرَجُلَيْنِ مِنْ قُرَيْشٍ. فَلَمَّا رَهَقُوهُ قَالَ مَنْ يَرُدُّهُمْ عَنَّا وَلَهُ الْجَنَّةُ، أَوْ هُوَ رَفِيقِي فِي الْجَنَّةِ؟ فَتَقَدَّمَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَفَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ. ثُمَّ رَهَقُوهُ أَيْضًا. فَقَالَ مَنْ يَرُدُّهُمْ عَنَّا وَلَهُ الْجَنَّةُ، أَوْ هُوَ رَفِيقِي فِي الْجَنَّةِ؟ فَتَقَدَّمَ رَجُلٌ، مِنَ الْأَنْصَارِ، فَفَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ. فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى قُتِلَ السَّبْعَةُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَصْحَابِي مَا أَنْصَفْنَا أَصْحَابَنَا

“Uhud Günü, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Ensar'dan yedi ve Kureyş'tan iki kişi ile yalnız kaldı. (Düşman) yaklaştığında dedi ki: Kim onlara karşı koyarsa ona Cennet vardır veya Cennet'te benim arkadaşımdır. Bunun üzerine Ensar'dan bir adam atıldı ve katledilinceye kadar savaştı. Sonra yine (düşman) yaklaştığında dedi ki: Kim onlara karşı koyarsa ona Cennet vardır veya Cennet'te benim arkadaşımdır. Bunun üzerine Ensar'dan bir adam daha atıldı ve katledilinceye kadar savaştı. Yedisi de katledilinceye kadar böyle devam etti. Sonra Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem (kalan) iki Sahabesine dedi ki: Biz arkadaşlarımıza insaf etmedik.”²

Abdullah ibn-u Hişâm şöyle dedi:

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: قَاتِلْهُ الْآنَ، وَاللَّهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْآنَ يَا عُمَرُ

1 Hâkim Mustedrak'inde rivayet etti ve Şeyhayn'ın (Buhârî ve Muslim'in) şartına göre isnadının sahih olduğunu söyledi. Bu hadis kabul edilen bir mürsel hadistir.

2 Muslim

“Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile beraberdik. O, Ömer ibn-u Hattâb’ın elini tutuyordu. Ömer O’na dedi ki: Ey Allah’ın Rasulü! Nefsim hâriç sen bana her şeyden daha sevgilisin. Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: Hayır! Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki nefsimden de daha sevgili olmadıkça... Bunun üzerine Ömer O’na dedi ki: İşte şimdi, vAllahi sen bana nefsimden de daha sevgilisin. Sonra Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem dedi ki: İşte şimdi (oldu), ey Ömer!”¹

Nevevî, Şerhu Sahîh-il Muslim kitabında, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i sevmenin manası hakkında Ebû Süleymân el-Hattâb’den şöyle nakletti:

لَا تَصْدُقُ فِي حُبِّي حَتَّى تُغْنِيَنِي فِي طَاعَتِي نَفْسَكَ، وَتُوَثِّرَ رِضَايَ عَلَى هَوَاكَ، وَإِنْ كَانَ فِيهِ هَلَكَكَ

“Uğrunda helak olsan dahi, sen nefsini bana itaatte tutmedikçe ve benim rızamı kendi hevana tercih etmedikçe bana olan sevginde sadık olmuş olmazsın.”

İbn-u Sîrîn dedi ki: Ubeyde’ye şöyle dedim:

عِنْدَنَا مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ، أَصَبْنَاهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ مِنْ قَبْلِ أَهْلِ أَنْسٍ، فَقَالَ: لِأَنَّ تَكُونَ عِنْدِي شَعْرَةً مِنْهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

“Bizim yanımızda Nebî’nin biraz saçı vardı. O bize Enes ya da Enes’in ehli tarafından gelmişti. Şöyle dedi: Onun saçından tek bir telin benim yanımda bulunması, benim için dünyadan ve içindekilerden daha sevimlidir.”² Âişe Radiyallahu Anhâ’dan Ebû Bekr Radiyallahu Anh’ın konuşmasında şöyle dediği rivayet edildi:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَرَانَتُهُ رَسُولِ اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أُصِلَ مِنْ قَرَانَتِي

“Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki Rasulullah’a akrabalık, benim için kendi akrabalarımın yakınlıktan daha sevimlidir.”³

1 Buhârî

2 Buhârî

3 Buhârî

Âişe RadiyAllahu Anhâ dedi ki:

جَاءَتْ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ مِنْ أَهْلِ خَبَاءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ يَبْلُغُوا مِنْ أَهْلِ خَبَائِكَ، ثُمَّ مَا... أَصْبَحَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ مِنْ أَهْلِ خَبَاءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ يَعِزُّوا مِنْ أَهْلِ خَبَائِكَ

“Hind bintu Utbe geldi ve şöyle dedi: Ey Allah’ın Rasulü! Yeryüzünde herhangi bir çadır (ev) halkının senin çadır halkından daha zelil görünmesi, bana daha sevimli değildir. Sonra bugün, yeryüzünde herhangi bir çadır halkının senin çadır halkından daha aziz görünmesi, bana daha sevimli olmaz hâle geldi.”¹

Târık ibn-u Şihâb, ibn-u Mes’ûd’u şöyle derken işittiğini rivayet etti:

شَهِدْتُ مَعَ الْمُقَدَّادِ بْنِ الْأَسْوَدِ مَشْهَدًا، لِأَنَّ أَكُونَ صَاحِبَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا عُذِنَ بِهِ، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَدْعُو عَلَى الْمُشْرِكِينَ، فَقَالَ: لَا تَقُولُ كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى: (أَذْهَبَ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا)، وَلَكِنَّا نُقَاتِلُ عَنْ يَمِينِكَ، وَعَنْ شِمَالِكَ، وَتَبِينَ يَدَيْكَ، وَخَلْفَكَ، فَزَارَيْتُ النَّبِيَّ أَشْرَقَ وَجْهَهُ وَسَرَّهُ، يَعْنِي قَوْلَهُ

“Bir gazvede Mikdâd ibn-u Esved’e şahit oldum ki onun arkadaşı olmak benim için buna karşı olacak her şeyden daha sevimli idi. O, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e müşriklere beddua ederek geldi ve dedi ki: Biz Musa kavminin dediği gibi (Sen ve Rabbin gidin, savaşın) demiyoruz. Velakin biz, (Senin sağında da, senin solunda da, senin önünde de, senin arkanda da savaşırız) diyoruz. Bunun üzerine Nebî’nin yüzünün ışıldadığını ve sevindiğini gördüm. Yani onun sözünden dolayı.”²

Âişe RadiyAllahu Anhâ’dan Sâ’d RadiyAllahu Anh’ın şöyle dediği rivayet edildi:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَجَاهِدَهُمْ فِيكَ، مِنْ قَوْمٍ كَذَّبُوا رَسُولَكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَخْرَجُوهُ

1 Muttefekun aleyh

2 Buhârî

“Ey Allah’ım! Şüphesiz sen biliyorsun ki senin Rasulü’nü yalanlayan ve O’nu (Mekke’den) çıkararak kavme karşı senin için cihad etmekten bana daha sevgili hiçbir şey yoktur.”

Ebû Hurayra RadıyAllahu Anh’dan Sumâme ibn-u Usâl’in şöyle dediği rivayet edildi:

يَا مُحَمَّدُ، وَاللَّهِ، مَا كَانَ عَلَى الْأَرْضِ وَجْهٌ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ وَجْهِكَ، فَقَدْ أَصْبَحَ
وَجْهَكَ أَحَبَّ الْوُجُوهِ إِلَيَّ، وَاللَّهِ، مَا كَانَ مِنْ دِينٍ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ دِينِكَ، فَأَصْبَحَ دِينُكَ
أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيَّ، وَاللَّهِ، مَا كَانَ مِنْ بَلَدٍ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ بَلَدِكَ، فَأَصْبَحَ بَلَدُكَ أَحَبَّ الْبِلَادِ
إِلَيَّ

“Ey Muhammed! Vallahi, yeryüzünde benim için senin yüzünden daha sevimsiz bir yüz yoktu. Şimdi senin yüzün, benim için yüzlerin en sevimsizi oldu. Vallahi, yeryüzünde benim için senin dininden daha sevimsiz bir din yoktu. Şimdi senin dinin, benim için en sevimli din oldu. Vallahi, yeryüzünde benim için senin beldenden daha sevimsiz bir belde yoktu. Şimdi senin belden, benim için beldelerin en sevimsizi oldu.”

ALLAH İÇİN SEVMEK VE BUĞZETMEK

Allah için sevmek (الْحُبُّ فِي اللَّهِ) demek, Allah'ın kulunu imanı ve itaati sebebiyle sevmen demektir. Allah için buğzetmek (الْبُغْضُ فِي اللَّهِ) ise küfrü ve isyanı sebebiyle kuldan nefret etmen demektir. Çünkü buradaki (فِي) “fi” edatı, sebebe bağlamak içindir. Bu, aynen Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın şu kavli gibidir:

فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ

“Kendisi için (فيه) beni kınadığımız (genç) işte budur.”¹

Yani *“O genç sebebiyle.”* demektir.

Bir başka örnek de Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın şu kavlidir:

لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ

“Bu iftiradan dolayı (iftira için) size mutlaka bir azap dokunurdu.”²

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şu kavli de buna örnektir:

دَخَلَتْ امْرَأَةٌ النَّارَ فِي هِرَّةٍ

“Bir kadın (kötü davrandığı) bir kedi için ateşe girdi.”

Yani *“Kedi sebebiyle.”* demektir.

İtaatkâr mü'minleri sevmenin ecri çok büyüktür ve bunun delilleri şunlardır:

Muttefekun aleyh olan Ebî Hurayra hadisinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği rivayet edildi:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: إِمَامٌ عَادِلٌ، وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ بِالْمَسَاجِدِ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ، اجْتَمَعَا عَلَيْهِ، وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ، فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا، حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ بِيَمِينِهِ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا، فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

1 Yûsuf Sûresi 32

2 Nur Sûresi 14

“Allah’tan başka hiç kimsenin gölgesinin olmadığı günde O’nun gölgesinde gölgelenecek yedi sınıf insan vardır: Adil yönetici, Allah Azze ve Celle’ye ibadet ile yetişen genç, kalbi mescilere bağlanmış adam, Allah için birbirlerini seven, bunun için biraraya gelen ve bunun için birbirlerinden ayrılan iki adam, asalet ve güzellik sahibi bir kadının (şehvet) davetine karşılık: Ben Allah’tan korkarım diyebilen adam, sadakasını sağ elinin infak ettiğini sol eli bilmeyecek kadar gizlice veren adam ve Allah’ı tek başına zikreden böylece gözleri boşalan adamdır.”

Muslim’deki bir Ebî Hurayra hadisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edildi:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَيْنَ الْمُتَحَابِّونَ بِجَلَالِي؟ أَلْيَوْمِ أَظَلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي

“Muhakkak ki Allahu Teâlâ Kıyamet Günü’nde şöyle der: Celâlim için birbirlerini sevenler neredeler? Benim gölgemden başka hiçbir gölgenin olmadığı günde, bugün ben onları kendi gölgede gölgelendireceğim.”

Yine Muslim’deki bir Ebî Hurayra hadisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edildi:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْ لَا أَنْتُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْوَهُ تَحَابَّبْتُمْ، أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki iman etmedikçe Cennet’e giremezsiniz. Birbirinizi (Allah için) sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey göstereyim mi? Aranızda selamı yayın!”

Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in تَحَابُّوا حَتَّى تَحَابُّوا **“Birbirinizi (Allah için) sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız.”** kavlindeki istidlâl (delillendirme) şekli, Allah için sevmenin ecrinin ne kadar büyük olduğuna delalet eder.

Buhârî’deki Enes hadisinde Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivayet edildi:

لَا يَجِدُ أَحَدٌ خَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ ...

“...Kişi, sevdiğini Allah için sevmedikçe imanın tadına varmış olmaz.”¹

Tirmizî'nin hasen, sahih olduğunu söyleyerek rivayet ettiği Muâz hadisinde, Muâz dedi ki: Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'i şöyle derken işittim:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: الْمُتَحَابُّونَ فِي جَلَالِي، لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ، يَعْطِيهِمُ النَّبِيُّونَ وَالشُّهَدَاءُ

“Allah Azze ve Celle şöyle buyurdu: Celâlim için birbirlerini sevenlere, Nebîlerin ve şehitlerin gıpta ettiği nurdan minberler vardır.”

Nebîlerin ve şehitlerin onlara gıpta etmesi, onların güzel hâllerine bir kinayedir. Yani onların hâllerini sadece güzel bulmaktadırlar. Yoksa onların hâllerinin benzerini temenni etmezler. Zira kendi hâlleri en eftal ve dereceleri en yüksek olanlardır.

Ahmed ibn-u Hanbel'in sahih isnat ile rivayet ettiği bir Enes hadisinde şöyle geçti:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلُ يُحِبُّ الرَّجُلَ، وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَعْمَلَ كَعَمَلِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ. فَقَالَ أَنَسٌ فَمَا رَأَيْتُ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَحُوا بِشَيْءٍ قَطُّ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْإِسْلَامَ، مَا فَرَحُوا بِهَذَا مِنْ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ أَنَسٌ: فَتَحْنُ نُحِبُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَعْمَلَ بِعَمَلِهِ، فَإِذَا كُنَّا مَعَهُ فَحَسَبْنَا

“Bir adam Nebî'ye geldi ve dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Bir adam bir adamı (Allah için) sever de onun ameli gibi amel etmeye güç yetiremezse (ne olacak)? Rasulullah dedi ki: Kişi sevdiği ile beraberdir. Enes dedi ki: İslâm olmak hâricinde Rasulullah'ın Ashabımı, Rasulullah'ın bu kavline ferahladıkları kadar ferahlatan bir şeyi kesinlikle görmedim. Yine Enes dedi ki: Biz Rasulullah'ı seviyorduk ama O'nun ameli gibi amel etmeye güç getiremiyorduk. Biz

O'nunla beraber olduğumuz zaman bu bize yeter."

Ahmed ibn-u Hanbel, Ebû Dâvud ve İbn Hibbân'ın rivayet ettiği Ebû Zer hadisinde şöyle geçti:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلُ يُحِبُّ الْقَوْمَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَعْمَلَ بِأَعْمَالِهِمْ، قَالَ: أَنْتَ يَا أَبَا ذَرٍّ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ. قَالَ: قُلْتُ فَأَتَى أَحِبُّ اللَّهُ وَرَسُولَهُ يُعِيدُهَا مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ

"Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! Bir adam bir kavmi (Allah için) sever de onların ameli gibi amel etmeye güç yetiremezse (ne olacak)? Dedi ki: Sen, ey Ebû Zer sevdiğin ile beraberisin. Dedi ki: Ben Allah'ı ve Rasulü'nü seviyorum. Bunu bir veya iki defa tekrarladı."

Abdullah ibn-u Mes'ûd'un muttefekun aleyh hadisinde şöyle geçti:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَقُولُ فِي رَجُلٍ أَحَبَّ قَوْمًا وَلَمْ يَلْحَقْ بِهِمْ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ

"Bir adam Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e geldi ve şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Bir kavmi sevdiği hâlde onlara katılmayan bir adam hakkında nasıl dersin? Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Kişi sevdiği ile beraberdir."

Hâkim'in Mustedrak kitabında, Buhârî ve Muslim'in tahrîç etmediği hâlde isnadının sahil olduğunu söylediği Abdullah ibn-u Mes'ûd hâdisinde, Abdullah ibn-u Mes'ûd şöyle dedi:

قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ثَلَاثَ مِزَارٍ، قَالَ: هَلْ تَدْرِي أَيُّ عَزَى الْإِيمَانِ أَوْثَقُ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: أَوْثَقُ الْإِيمَانِ الْوَلَايَةُ فِي اللَّهِ، بِالْحُبِّ فِيهِ، وَالنَّبْضُ فِيهِ ...

"Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem bana dedi ki: Ey Abdullah ibn-u Mes'ûd! Üç defa dedim ki: Buyur ey Allah'ın Rasulü! Dedi ki: İmanın hangi kulpunun daha sağlam olduğunu biliyor musun? Dedim ki: Allah ve Rasulü en iyidir. Dedi ki: İmanın en sağlamı, O'nun için sevgi ve O'nun

için buğz ile Allah'a bağlılıktır.”¹

İbn-u Abd-il Berr, Temhîd kitabındaki Ömer ibn-u Hattâb RadîyAllahu Anh'ın bir hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etti:

لله عِبَادٌ لَا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغِيظُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ؟ وَمَا أَعْمَالُهُمْ؟ لَعَلْنَا نُحِبُّهُمْ، قَالَ: قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللَّهِ، لَا أَرْحَامَ بَيْنَهُمْ، وَلَا أَمْوَالَ يَتَعَاطَوْنَهَا، وَاللَّهِ إِنَّ وُجُوهُهُمْ نُورٌ، وَإِلَيْهِمْ لَعَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ، وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزَنَ النَّاسُ، ثُمَّ قَرَأَ: أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Allah’ın öyle kulları vardır ki Nebîlerden ve şehitlerden olmadıkları hâlde Nebîler ve şehitler, Allah Azze ve Celle’nin katındaki mekânlarından dolayı onlara gıpta ederler. Dediler ki: Ey Allah’ın Rasulü! Onlar kimdir ve amellerini nelerdir? Umulur ki onları severiz. Dedi ki: Onlar, aralarında akrabalık bulunmadığı ve mal alışverişi de olmadığı hâlde, Allah’ın Ruhu sayesinde birbirlerini seven bir topluluktur. Vallahi, onların yüzleri nurdur ve nurdan minberler üzerindedirler. İnsanlar korktuğu zaman onlar korkmazlar ve insanlar üzüldüğü zaman onlar üzülmezler. Sonra şunu okudu: Dikkat edin! Şüphesiz ki Allah’ın evliyasına korku yoktur, onlar üzülmezler de!”²

Muâz ibn-u Enes el-Cuhânî’nin hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dediği rivayet edildi:

مَنْ أَعْطَى اللَّهَ، وَمَنْعَ اللَّهَ، وَأَحَبَّ اللَّهَ، وَأَبْغَضَ اللَّهَ، وَأَتَّخَعَ اللَّهَ، فَقَدْ اسْتَكْمَلَ إِيْمَانَهُ

“Her kim Allah için verirse ve Allah için men ederse, Allah için severse ve Allah için buğzederse ve Allah için nikâhlarsa, imanını ikmâl etmiş olur.”³

1 Hâkim, Mustedrak

2 Yûnus Sûresi 62

3 Ebû İsâ, bunun hasen bir hadis olduğunu söyledi. Yine Hâkim Mustedrak’ta bunu tahrîc etti ve Buhârî ile Muslim’in tahrîc etmediği hâlde isnadının sahih olduğunu söyledi. Ebû Dâvud da bunu Ebû Umâme hadisinden tahrîc etti ama (وَأَتَّخَعَ اللَّهَ) “Allah için nikâhlarsa” lafzını zikretmedi.

Allah için bir kardeşini seven kimsenin, Ebû Dâvud ve Tirmizî tarafından rivayet edilen hadisten dolayı kardeşine kendisini sevdiğini haber vermesi ve bildirmesi sünnettir. Mikdâd ibn-u Ma'dikeribe'den hasen olarak rivayet edilen bir hadiste Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

إِذَا أَحَبَّ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَلْيُخْبِرْهُ أَنَّهُ يُحِبُّهُ

“Bir adam kardeşini sevdiği zaman, kendisini sevdiğini ona bildirsin.”

Yine Ebû Dâvud, Enes Radiyallahu Anh'dan sahih bir isnat ile şöyle rivayet etti:

أَنَّ رَجُلًا كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ بِهِ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لِأُحِبُّ هَذَا، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَغْلَمْتَهُ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: أَغْلَمْتَهُ، فَلِحَقِّهِ، فَقَالَ: إِنِّي أُحِبُّكَ فِي اللَّهِ، فَقَالَ: أَحْبَبْتُكَ الَّذِي أُحِبُّنِي لَهُ

“Bir adam Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yanında iken başka bir adam oradan geçti. Dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Ben şu adamı seviyorum. Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona dedi ki: Bunu ona bildirdin mi? Dedi ki: Hayır! Dedi ki: Ona bildir. Bunun üzerine ona yetiştirdi ve dedi ki: Ben seni Allah için seviyorum. O da dedi ki: Beni kendisi için sevdiğini (Allah) da seni sevsin.”

Bezzâr, sahih bir isnat ile Abdullah ibn-u Amr'dan Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etti:

مَنْ أَحَبَّ رَجُلًا لِلَّهِ، فَقَالَ إِنِّي أُحِبُّكَ لِلَّهِ، فَدَخَلَ الْجَنَّةَ فَكَانَ الَّذِي أَحَبَّ أَرْفَعَ مَنْزِلَهُ مِنَ الْآخَرِ، أَلْحَقْ بِالَّذِي أَحَبَّ لِلَّهِ

“Her kim bir adamı sever de ona: Ben seni Allah için seviyorum, derse, sonra ikisi Cennet'e girerlerse, sevgisini ifade edenin derecesi diğerinden üstün olur ve Allah için sevdiği kişinin (dostluğuna) daha layık olur.”

Birbirlerini Allah için seven iki arkadaştan en eftal olanı, arkadaşını en çok sevendir. Zira ibn-u Abd-il Berr Temhîd'inde, Hâkim Mustedrak'inde ve İbn Hibbân da Sahîh'inde Enes Radiyallahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet ettiler:

مَا تَحَابَّ رَجُلَانِ فِي اللَّهِ قَطُّ، إِلَّا كَانَ أَحْفَظَهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ

**“Birbirlerini Allah için seven iki adam yoktur ki arka-
daşını daha şiddetlice seven daha eftal olmasın.”**

Yine kişinin, kardeşi için gıyabında dua etmesi de sünnettir. Zira Muslim, Ummu Derdâ’dan şöyle dediğini rivayet etti: Efendim bana, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’i şöyle derken işittiğini anlattı:

مَنْ دَعَا لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْعَنَيْبِ، قَالَ الْمَلَكُ الْمُوَكَّلُ بِهِ: آمِينَ، وَكَذَلِكَ يَمْتَلِئُ

**“Her kim kardeşi için gıyabında dua ederse, ona vekil
kılınan melek de: Âmîn. Aynısı sana da (olsun), der.”**

O’nun efendisi Ebû Derdâ’dır ve ihtirâmından dolayı kocasına böyle demektedir.

Ahmed ibn-u Hanbel ve Muslim, Ummu Derdâ’dan sahih bir isnat ile rivayet ettiler. Muslim’deki lafız şöyledir: Safvân ibn-u Abdullah ibn-u Safvân¹ şöyle dedi:

قَدِمْتُ الشَّامَ فَأَتَيْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فِي مَنْزِلِهِ فَلَمْ أَجِدْهُ، وَوَجَدْتُ أُمَّ الدَّرْدَاءِ فَقَالَتْ: أَتُرِيدُ الْحَجَّ الْعَامَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَادْعُ اللَّهَ لَنَا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُقُولُ دَعْوَةَ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ لِأَخِيهِ، بِظَهْرِ الْعَنَيْبِ، مُسْتَجَابَةً، عِنْدَ رَأْسِهِ مَلَكٌ مُوَكَّلٌ، كُلَّمَا دَعَا لِأَخِيهِ بِخَيْرٍ، قَالَ الْمَلَكُ الْمُوَكَّلُ بِهِ: آمِينَ، وَكَذَلِكَ يَمْتَلِئُ

“Şâm’a vardığımda Ebû Derdâ’ya uğradım. Onu evinde bulamadım. Ummu Derdâ’yı buldum. Şöyle dedi: Bu sene hacetmek istiyor musun? Dedim ki: Evet. Dedi ki: Bizim için Allah’a hayırla dua et. Muhakkak ki Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: Müslüman bir adamın kardeşi için gıyabında yaptığı duaya icabet edilir. Her ne zaman kardeşine hayırla dua ederse, vekil kılınan melek de onun için: Âmin. Aynısı sana da (olsun), der. Sonra çarşıya çıktım ve Ebû Derdâ ile karşılaştım. Bunun aynısını o da bana söyledi.”

Aynı şekilde kişinin bir kardeşinden kendisi için dua etmesini talep etmesi de sünnettir. Zira Ebû Dâvud ve Tirmizî

1 Ummu Derdâ onun nikâhı altındaydı.

sahih bir isnat ile Ömer ibn-u Hattâb *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle dediğini rivayet ettiler:

إِسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعُمْرَةِ فَأَذِنَ لِي وَقَالَ: لَا تَتَسَّنَا يَا أَحْيَىٰ مِنْ دُعَانِكَ فَقَالَ كَلِمَةً مَا يَسْرُنِي أَنْ لِي بِهَا الدُّنْيَا

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den umre için izin istedim. Bana izin verdi ve şöyle dedi: Ey kardeşim, bizi de duanda unutma! O öyle bir kelime söyledi ki buna karşılık bütün dünyaya sahip olsaydım beni bu kadar sevindiremezdi.”

Bir başka rivayette ise şöyle dedi:

أَشْرَكْنَا يَا أَحْيَىٰ فِي دُعَانِكَ

“Ey kardeşim, bizi de duana ortak et!”

Kardeşini Allah için sevdikten sonra, artık Allah için onu ziyaret etmesi, onunla oturması, onunla alâkalarını sürdürmesi ve birbirleriyle hediyeleşmeleri de sünnettir. Muslim, Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den şöyle rivayet etti:

أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى, فَأَرْصَدَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مَلَكًا, فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ قَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ أُرِيدُ أَخًا لِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ, قَالَ هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تُرِيدُهَا عَلَيْهِ؟ قَالَ: لَا, غَيْرَ أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللَّهِ تَعَالَى, قَالَ: فَأَبَى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ, بَانَ اللَّهُ قَدْ أَحْبَبَكَ كَمَا أَحْبَبْتُهُ فِيهِ

“Bir adam diğer bir köydeki kardeşini ziyarete gitti. Allah Teâlâ onu gözetlemek üzere bir melek gönderdi. (Melek) onun yanına varınca dedi ki: Nereyi arıyorsun? Dedi ki: Benim şu köyde bir kardeşim var, onu arıyorum. Dedi ki: Senin onun üzerinde kendisinde bulunan nimetten (alacağın, istediğin) bir şey mi var? Dedi ki: Hayır! Kendisini Allah Teâlâ için sevmemden başka bir şey yok. Dedi ki: Muhakkak ki ben, senin onu Allah için sevmen gibi, Allah'ın da seni sevdiğini bildirmek için Allah'ın sana göndermiş olduğu bir elçiyim.”

Ahmed ibn-u Hanbel'in hasen isnat ile tahric ettiği ve

Hâkim'in de sahihtir dediği Ubâde ibn-u Sâmit'ten bir hadiste, Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Rabbi Azze ve Celle'ye yükselirken kendisine şöyle dediğini söyledi:

حَقَّقْتُ مَحَبَّتِي لِمُنْحَابِيْنَ فِيَّ، وَحَقَّقْتُ مَحَبَّتِي لِمُنْتَازِرِيْنَ فِيَّ، وَحَقَّقْتُ مَحَبَّتِي لِمُنْتَازِلِيْنَ فِيَّ، وَحَقَّقْتُ مَحَبَّتِي لِمُنْتَازِلِيْنَ فِيَّ

“Benim için birbirlerini sevenlere benim sevgim hak oldu. Benim için birbirlerini ziyaret edenlere benim sevgim hak oldu. Benim için birbirlerine harcayanlara benim sevgim hak oldu ve benim için birbirleriyle alâkadar kâlanlara benim sevgim hak oldu.”

Mâlik, Muvatta'sında sahih bir isnat ile Muâz *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle dediğini tahric etti: Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'i şöyle derken işittim:

قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَجِبَتْ مَحَبَّتِي لِمُنْحَابِيْنَ فِيَّ، وَالْمُنْتَازِلِيْنَ فِيَّ، وَالْمُنْتَازِرِيْنَ فِيَّ، وَالْمُنْتَازِلِيْنَ فِيَّ

“Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: Benim için birbirlerini sevenlere benim sevgim vacip oldu. Benim için bir araya gelenlere benim sevgim vacip oldu. Benim için birbirlerini ziyaret edenlere benim sevgim vacip oldu ve benim için birbirlerine harcayanlara benim sevgim vacip oldu.”

Buhârî, Âişe *RadiyAllahu Anhâ'dan* şöyle dediğini tahric etti:

لَمْ أَغْفَلْ أَبَوِيَّ إِلَّا وَهُمَا يَدْبِنَانِ الدِّيْنَ وَلَمْ يَمُرَّ عَلَيْنَا يَوْمٌ إِلَّا بَأْتَيْنَا فِيهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَرَفِي النَّهَارِ بُكْرَةً وَعَشِيَّةً

“Ben ebeveynimi, (hanîf) din üzere dindarlık dışında hiç düşünmedim (görmedim) ve bizim üzerimizden tek bir gün geçmemiştir ki Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem sabah ve akşam gün boyunca bize uğramamış olsun.”

Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* kendisi için sevdiğini kardeşi için de seven, elinden geldiğince dünyasında ve ahiretinde hayrın kardeşine ulaşması için bu minvalde hırs gösteren mü'minin kazanacağı ecrin büyüklüğünü bize beyan etmiştir. Bu bağlamda muttefekun aleyh olan Enes hadisinde

Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Sizden biriniz, kendisi için sevdiğini kardeşi için de sevmedikçe iman etmiş olmaz.”

Yine ibn-u Huzeyme'nin Sahîh'i ile İbn Hibbân'ın Sahîh'inde geçen ve Hâkim'in Mustedrak'inde Şeyhayn¹'ın şartına uygun dediği Abdullah ibn-u Amr hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

حَنِيرُ الْأَصْحَابِ عِنْدَ اللَّهِ حَنِيرُهُمْ لِصَاحِبِهِ، وَحَنِيرُ الْجِيرَانِ عِنْدَ اللَّهِ حَنِيرُهُمْ لِجَارِهِ

“Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına en hayırlı olanlardır. Allah katında komşuların en hayırlısı, komşusuna en hayırlı olanlardır.”

Gücünü kardeşinin ihtiyacına amade kılmak, yardımına koşmak ve imkânlarıyla onun sıkıntılarını gidermede cehdetmek de bu türdendir.

Muttefekun aleyh olan İbn Ömer hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

الْمُسْلِمُ أَوْهُ الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلَمُهُ، مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez ve onu (düşmana) teslim etmez. Her kim kardeşinin bir hacetini giderirse Allah da onun bir hacetini giderir. Her kim kardeşinin bir sıkıntısını giderirse Allah da onun Kıyamet Günü'ndeki sıkıntılarında bir sıkıntısını giderir. Her kim bir Müslüman'ı(n ayıbını) örterse Allah da Kıyamet Günü onu(n ayıbını) örter.”

Yine ravileri sağlam, hasen isnat ile Taberânî, Zeyd ibn-u Sâbit hadisinden Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini tahric etti:

1 Buhârî ve Muslim rivayet etti.

لَا يَزَالُ اللَّهُ فِي حَاجَةِ الْعَبْدِ مَا دَامَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ

“Kul, kardeşinin hacetini giderdiği sürece Allah da onun hacetini gidermeye devam edecektir.”

Kardeşini sevindirmek için sevdiği bir şey ile karşılamak da menduptur. Zira Taberânî Sağîr’indeki Enes hadisinde, hasen isnat ile Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

مَنْ لَقِيَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ بِمَا يُحِبُّ لَيْسَرَهُ بِذَلِكَ، سَرَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Her kim Müslüman kardeşini sevindirmek için onu sevdiği bir şey ile karşırsa Allah Azze ve Celle de Kıyamet Günü’nde onu sevindirir.”

Keza kardeşini güler yüz ile karşılamak da menduptur. Zira Muslim, Ebî Zer’den Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنَّ تَلَقَى أَحَاكَ بِوَجْهِ طَلَّقَ

“Maruftan hiçbir şeyi hakir görme! Velel bu, kardeşini güler yüzle karşılamak olsa bile.”

Yine Ahmed ibn-u Hanbel ve Tirmizî, hasen sahihtir diyerek Câbir ibn-u Abdullah’tan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet ettiler:

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَإِنْ مِنْ الْمَعْرُوفِ أَنْ تَلَقَى أَحَاكَ بِوَجْهِ طَلَّقَ، وَأَنْ تُفْرَعِ مِنْ دُلُوكَ فِي إِيَاءِ أَحِيكَ

“Bütün maruflar sadakadır. Kardeşini güler yüzle karşılayan maruftandır ve kendi kovandan kardeşinin kabına su boşaltman da maruftandır.”

Ahmed ibn-u Hanbel, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî’nin hasen isnat ile ve İbn Hibban’ın da Sahîh’inde rivayet ettikleri hadisin İbn Hibban’daki lafzı şöyledir:

... Ebû Cerâ el-Huceymî bana şöyle tahdis etti ve dedi ki: Ben Rasulullah’a vardım ve şöyle dedim: Ey Allah’ın Rasulü! Biz bedevi ehliinden bir kavimiz. Bize, Allah’ın bizi kendisiyle faydalandıracağı bir şey öğret. Dedi ki:

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تُفْرَغَ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِيَاءِ الْمُسْتَسْقَى، وَلَوْ أَنْ تَكَلَّمَ أَحَاكَ وَوَجْهَكَ إِلَيْهِ مُنْسَبِّطٌ، وَإِيَّاكَ وَإِسْبَالَ الْإِزَارِ فَإِنَّهُ مِنَ الْمَخْبِيَةِ، وَلَا يُجِبُهَا اللَّهُ، وَإِنْ أَمَرُوا شَتَمَكَ بِمَا تَعْلَمُهُ فَبِكَ فَلَا تَشْتُمُهُ بِمَا تَعْلَمُ فِيهِ، فَإِنَّ أَجْرَهُ لَكَ وَوَبَّالَهُ عَلَى مَنْ قَالَهُ

“Maruftan hiçbir şeyi hakir görme! Velev bu, su isteyenin kabına kendi kovandan su boşaltman olsa bile. Velev bu, kardeşinle konuşurken güler yüzlü olman olsa bile. İzârını (paltonu) yerde sürtmekten de sakın. Zira o kibirdendir. Allah da bunu sevmez. Bir adam, senin hakkında bildiği bir şey ile sana söverse sen de onun hakkında bildiğin şey ile ona sövme! Muhakkak ki bunun eciri senin lehindedir, vebali de söyleyenin aleyhindedir.”

Yine kişinin kardeşine hediye vermesi de menduptur. Zira Buhârî Edeb-il Mufrad’ında, Ebû Ya’lâ Musned’inde, Nesâî Kunâ’sında, İbn-i Abd-il Berr Temhîd’inde tahric ettikleri, Irâkî’nin “Senedi ceyyiddir.” ve ibn-u Hacer’in Telhîs-ul Hubeyr’de “Senedi hasendir.” dediği Ebû Hurayra hadisinde Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

تَهَادَوْا تَحَابُّوا

“Hediyeleşin ki birbirinizi seversiniz.”

Yine onun hediyesini kabul etmek ve ona karşılık vermek de Buhârî’nin rivayet ettiği Âişe hadisinden dolayı menduptur. Dedi ki:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا

“Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem hediyeyi kabul eder ve ona karşılık verirdi.”

Ahmed ibn-u Hanbel, Ebû Dâvud ve Nesâî’deki İbn Ömer hadisinde Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

مَنْ اسْتَعَاذَ بِاللَّهِ فَأَعْيَدُوهُ، وَمَنْ سَأَلَكُمْ بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ، وَمَنْ اسْتَجَارَ بِاللَّهِ فَأَجِيرُوهُ، وَمَنْ آتَى إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافُّوهُ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا، فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَعْلَمُوا أَنْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ

“Her kim Allah(ın adı) ile sığınırsa onu barındırım. Her kim Allah(ın adı) ile isterse ona verin. Her kim Allah(ın

adı) ile eman ararsa ona eman verin. Her kim size bir maruf ile gelirse onu mükâfatlandırın. (Mükâfatlandırılacak bir şey bulamazsanız ona dua edin. Ta ki onu mükâfatlandırdığınızı bilesiniz.”

Bu hediyeleşme sadece kardeşler arasındadır ve halkın yöneticilere verdiği hediyeler ile alakası yoktur. Nitekim bu tür hediyeler rüşvet gibidir ve haramdır.

Yine (حَزَّكَ اللهُ حَيْرًا) “CezâkAllahu hayran.”¹ demek de bir tür mükâfat sayılır. Tirmizî’nin, hasen sahihtir diyerek Usâme ibn-u Zeyd RadıyAllahu Anh’dan rivayet ettiği hadiste Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَقَالَ لِنَفَاعِهِ حَزَّكَ اللهُ حَيْرًا فَقَدْ أَبْلَغَ فِي النَّسَاءِ

“Her kim kendisine bir maruf (iyilik) yapıldığında o yavana cezâkAllahu hayran, derse senasını en belîğ şekilde ifade etmiştir.”

(النَّسَاءِ) Sena teşekkür etmek yani özellikle hiçbir şeyi olmayan kimse için mükâfat demektir. Nitekim İbn Hibbân Sahîh’inde Câbir’den Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti.

مَنْ أَوْلِيَ مَعْرُوفًا فَلَمْ يَجِدْ لَهُ حَيْرًا إِلَّا النَّسَاءِ, فَقَدْ شَكَرَهُ, وَمَنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَهُ, وَمَنْ تَحَلَّى بِبَاطِلٍ فَهُوَ كَلَابِيسِ ثَوْبِي زُورٍ

“Her kim bir maruf yapmak ister de senadan başka (verecek) bir hayır bulamazsa, ona teşekkür etmiş olur. Her kim (senasını gizleyip) susarsa, küfretmiş olur. Her kim de batıl ile süslenirse iki yalan elbisesi giyinen gibidir.”

Tirmizî, hasen bir isnat ile Câbir’den Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

مَنْ أُعْطِيَ عَطَاءً فَوَجَدَ فَلْيَجْزِ بِهِ, فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُتَيْنِ, فَإِنْ مِنْ أُمَّتِي فَقَدْ شَكَرَ, وَمَنْ كَتَمَ فَقَدْ كَفَرَ, وَمَنْ تَحَلَّى بِمَا لَمْ يُعْطَ, كَانَ كَلَابِيسِ ثَوْبِي زُورٍ

“Her kim kendisine bir hediye verilir de (verecek) bir şey bulursa ona (karşılığını) versin. Bulamazsa senada

1 حَزَّكَ اللهُ حَيْرًا “CezâkAllahu hayran: Allah seni hayırla mükâfatlandırırsın, demektir.

bulunsun. Her kim senada bulunursa ona teşekkür etmiş olur. Her kim de susarsa küfretmiş olur. Her kim kendisine verilmeyen bir şey ile süslenirse iki yalan elbisesi giyinen gibidir.”

Hediyeye küfretmek, onu gizlemek, örtmek ve nankörlük etmek demektir.

Ebû Dâvud ve Nesâî, sahih bir isnat ile Enes'ten şöyle dediğini rivayet ettiler:

قَالَ الْمُهَاجِرُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، دَهَبَ الْأَنْصَارُ بِالْأَجْرِ كُلِّهِ، مَا رَأَيْنَا قَوْمًا أَحْسَنَ بَدَلًا لِكَثِيرٍ، وَلَا أَحْسَنَ مُوَاسَاةً فِي قَلِيلٍ مِنْهُمْ، وَلَقَدْ كَفَرْنَا الْمُنُونَةَ، قَالَ: أَلَيْسَ تُثْنُونَ عَلَيْهِمْ بِهِ وَتَدْعُونَ لَهُمْ؟ قَالُوا بَلَى، قَالَ: فَذَلِكَ بِذَلِكَ

“Muhacirler dediler ki: Ey Allah'ın Rasulü! Ensar ecrin hepsini alıp götürüyor. Bolca harcamada onlardan daha güzel ve az şeyleri paylaşmada onlardan daha güzel bir kavim görmedik. Azık bile (fazlasıyla) yetmişti. Dedi ki: Bunun için onlara senada bulunmuyor musunuz, onlar için dua etmiyor musunuz? Dediler ki: Evet, elbette. Dedi ki: İşte bu ona karşılıktır.”

Büyüğe olduğu gibi küçük hediyeye de şükran duymak ve kendisine bir hayır takdim eden insanlara teşekkür etmek gerekir. Nitekim Abdullah ibn-u Ahmed Zevâid'inde hasen bir isnat ile Nu'mân ibn-u Beşîr'den Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etti:

مَنْ لَمْ يَشْكُرْ الْقَلِيلَ لَمْ يَشْكُرْ الْكَثِيرَ، وَمَنْ لَمْ يَشْكُرِ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ، وَالتَّحَدُّثُ بِنِعْمَةِ اللَّهِ شُكْرٌ وَتَرْكُهَا كُفْرٌ، وَالْجَمَاعَةُ رَحْمَةٌ وَالْفِرْقَةُ عَذَابٌ

“Aza şükretmeyen çoğa da şükretmemiştir. İnsanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmemiştir. Allah'ın nime-tinden bahseden şükretmiş ve terk eden de küfretmiş olur. Birlik rahmet ve ayrılık azaptır.”

Yine kendisine bir hayır ulaşması veya bir zorluğun kaldırılması için kardeşine aracılık etmesi de bir Müslüman için sünnettir. Nitekim Buhârî, Ebû Musa'dan Rasulullah SallAl-

lahu Aleyhi ve Sellem'in bir dilenci geldiği zaman şöyle dediğini rivayet etti:

اشْفَعُوا فَلْتُنْجَرُوا وَيُقَضَّ اللهُ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ مَا شَاءَ

“Aracılık edin ki siz ecir kazanasınız ve Allah da Nebî’sinin lisanı üzere dilediğine hükümlerinizi.”

Muslim İbn Ömer RadıyAllahu Anh’dan, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

مَنْ كَانَ وَصَلَةً لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ إِلَى ذِي سُلْطَانٍ لِمَنْفَعَةٍ بَرٍّ أَوْ تَيْسِيرٍ عَسِيرٍ أُعِينَ عَلَى إِجَارَةِ الصِّرَاطِ يَوْمَ نَحْضِ الْأَقْدَامِ

“Her kim birr (hayırlı) olan bir menfaat sağlamak veya bir zorluğu kolaylaştırmak üzere otorite sahibine Müslüman kardeşi için aracılık ederse ayakların kaydığı günde Sırat’ı geçmesine yardım edilir.”

Yine gıyabında, kardeşinin küçümsenmesine engel olması da Müslüman için menduptur. Zira Tirmizî, Ebû Derdâ RadıyAllahu Anh’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğu ve hasen olduğunu söylediği hadisi rivayet etti:

مَنْ رَدَّ عَنْ عِرْضِ أَخِيهِ رَدَّ اللهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Her kim kardeşinin küçümsenmesine engel olursa Allah da Kıyamet Günü’nde ateşin onun yüzüne (dokunmasına) engel olur.”

Ebû Derdâ’nın bu hadisini Ahmed de tahric edip isnadı hasendir dedi. Heysemî de aynısını söyledi. İshâk ibn-u Rahâvey, Esmâ bintu Yezîd’den Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini işittim, dediğini rivayet etti:

مَنْ دَبَّ عَنْ عِرْضِ أَخِيهِ بَطَّحَ الْعُيُوبَ كَانَتْ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يُعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ

“Her kim gıyabında kardeşinin küçümsenmesine engel olursa onu ateşten korumak Allah üzerinde bir hak olur.”

Kudaî, Musned-iş Şihab’da Enes RadıyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini tahric etti:

مَنْ نَصَرَ أَحَاهُ بَطَّحَ الْعُيُوبَ نَصَرَهُ اللهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

“Her kim gıyabında kardeşine yardım ederse Allah da hem bu dünyada hem de ahirette ona yardım eder.”

Aynı şekilde Kudaî bunu İmrân ibn-u Husayn hadisinde şu ilave ile tahric etmiştir:

وَهُوَ يَسْتَطِيعُ نَصْرَهُ

“Ona yardım etmeye güç yetirirse.”

Ebû Dâvud ve Buhârî tarafından Edeb-il Mufrad’da rivayet edilmiş, Zeyn-ul Irakî isnadının hasen olduğunu söylemiş ve Ebû Hurayra’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

الْمُؤْمِنُ مِرَاةُ الْمُؤْمِنِ، وَالْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ، مِنْ حَيْثُ لَقِيَهُ، يَكْفُفُ عَنْهُ ضَيْعَتَهُ وَيَحْوَطُهُ مِنْ وَرَائِهِ

“Mü’min, mü’min aynasıdır. Mü’min, mü’minin kardeşidir. Ne zaman onunla karşılaşsa ona zarar vermekten geri durur ve onu arkasından korur.”

Ayrıca Allah *Subhanehû ve Teâlâ* Müslüman’a kardeşinin özrünü kabul etmeyi, sırrını korumayı ve ona nasihatta bulunmayı vacip (farz) kıldı.

a-Özrünü Kabul Etmek

İbn-u Mâce, Munzirî’nin dediği gibi iki ceyyid isnat ile Cevdân’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet etti:

مَنْ اعْتَدَرَ إِلَىٰ أَخِيهِ بِمَعْذِرَةٍ فَلَمْ يَقْبَلْهَا، كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ حَطْبِيَّةٍ صَاحِبِ مَكْسٍ

“Her kim kardeşine bir mazeret ile özür beyan eder de o da bunu kabul etmezse gümrük vergisi alanın suçunun aynısı onun üzerine düşer.”

b-Sırrını Korumak

Ebû Dâvud ve Tirmizî, hasen isnat ile Câbir’den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet etti:

إِذَا حَدَّثَ رَجُلٌ رَجُلًا بِحَدِيثٍ ثُمَّ أَلْتَقَتْ فُهِوْ أَمَانَتُهُ

“Bir adam bir adama bir söz söyler sonra da (kimse

duymasın diye) etrafına bakınrsa, o (söz) emanettir.”

Nitekim emanetin korunması vaciptir, onu zayıf etmek hiyanettir. Yukarıdaki hadis kardeşinin sırrını muhafaza etmeye delalet eder. Hatta bunu açıkça talep etmemiş olsa da kendilerinin dışında başka kimselerin bu sözü duyma korkusundan ötürü, kardeşine bir sözü etrafına bakınarak söylemesi gibi hâl karineleri buna yeterlidir. Vâzıhtır ki açıkça ondan sırrını korumayı talep etmesi evla babındandır. Yalnız bu, o sözün içeriğinde Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın haklarından bir hakkı çiğneyen genel bir zararın olmaması hâlinde geçerlidir. Aksi hâlde onunla oturup kalkan kimsenin ona nasihat etme ve onu şerden sakındırma hakkı vardır. O kimse, kendisinden şahitlik etmesi istenilmeden önce şahitlik etmelidir. Tıpkı şu hadiste geçtiği gibi:

أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ الشُّهُدَاءِ الَّذِي يَأْتِي بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَهَا

“Size şahitlerin en hayırlısını bildireyim mi? Şahitliği istenmeden önce (gönüllü) şahitlik edendir.”

c-Ona Nasihat Etmek

Muttefekun aleyh olan Cerîr ibn-u Abdullah hadisinde şöyle rivayet edilmiştir:

بَيَّعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيْتَاءِ الزَّكَاةِ وَالنَّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ

“Salâtı ikame etmek, zekâtı vermek ve her Müslüman’a nasihat etmek üzere Rasulullah’a beyat verdim.”

Muslim, Temîm ibn-u Evs ed-Dârî hadisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

الدِّينُ النَّصِيحَةُ، قُلْنَا لِمَنْ؟ قَالَ لِلَّهِ وَكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيِّمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ

“Din nasihattir. Dedik ki: Kimin için? Dedi ki: Allah için, kitabı için ve Rasulü için, Müslümanların liderlerine ve genelinedir.”

Hattâbi dedi ki: “Bu hadisin manası, dinin direği ve dayanağı nasihattir, demektir. Bu, sanki Nebî Sallallahu Aleyhi ve

Sellem'in الْحَجُّ عَرَفَةُ **"Hacc Arafat'tır."** yani onun direği ve çoğu Arafat'tır, demesi gibidir."

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkını ve bundaki büyük ecri de beyan etti. Muslim, Ebû Hurayra Radıyallahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını tahric etti:

حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ, قِيلَ: مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: إِذَا لَقَيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ, وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ, وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَأَنْصَحْ لَهُ, وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدِ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ, وَإِذَا مَرَضَ فَعُدَّهُ, وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ

"Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkı altıdır. Denildi ki: Ey Allah'ın Rasulü onlar nelerdir? Dedi ki: Karşılaştığında ona selam vermindir. Sana dua ettiğinde ona karşılık vermindir. Sana nasihat ettiğinde ona nasihat etmindir. Aksırıp da 'Elhamdulillah' dediğinde ona 'YerhamukAllah' demendir. Hastalandığında onu ziyaret etmindir. Öldüğünde onun (cenazesine) katılmandır."

Allah için buğzetyemeye gelince, Allah Subhanehû ve Teâlâ kâfirleri, münafıkları ve açık fasıkları sevmeyi yasaklamıştır. Nitekim şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْفُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يُفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

"Ey iman edenler! Eğer benim yolumda cihad etmek ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin! Oysa onlar, size gelen hakkı inkâr etmişlerdir. Rabbiniz olan Allah'a iman ettiğinizden dolayı Rasulü de sizi de yurdunuzdan çıkarmaktadırlar. Ben, sizin saklı tuttuğunuzu da açığa vurduğunuzu da en iyi bilenim. Sizden her kim onu yarsa (onları dost edinirse) doğru yoldan sapmış olur."¹

Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُوا مَا عَنْتُمْ قَدْ
بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِّنْ أَقْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ
هَآ أَنْتُمْ ءَوْلَاءُ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لُفُوكُمْ قَالُوا ءَامَنَّا وَإِذَا
خَلَّوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْعَيْظِ قُلْ مُؤْتُوا بَعْضِكُمْ إِنَّا اللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ

“Ey iman edenler! Kendi dışınızdaki (kâfir)leri dost edinmeyin! Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri durmazlar ve hep sıkıntıya düşmenizi isterler. Gerçekten, kin ve düşmanlıkları ağızlarından (dökülen sözlerinden) belli olmaktadır. Kalplerinde sakladıkları (düşmanlıkları) ise daha büyüktür. Eğer düşünüp anlıyorsanız ayetlerimizi size açıklamış bulunuyoruz. İşte siz öyle kimselersiniz ki onlar sizi sevmedikleri hâlde siz onları seversiniz. Siz, bütün kitaplara iman edersiniz. Onlar ise sizinle karşılaştıklarında: Biz de iman ettik, derler. Kendi başlarına kaldıklarında da size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar. De ki: Kininizden geberiverin! Şüphesiz Allah kalplerin içindekini hakıyla bilmektedir.”¹

Taberânî, Ali KerramAllahu Vechehu ve RadiyAllahu Anh’dan ceyyid isnat ile Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

ثَلَاثٌ هُنَّ حَقٌّ: لَا يَجْعَلُ اللَّهُ مَن لَّهُ سَهْمٌ فِي الْإِسْلَامِ كَمَن لَّا سَهْمَ لَهُ، وَلَا يَتَوَلَّى
اللَّهُ عَبْدًا قَبُولِيَّةٍ غَيْرُهُ، وَلَا يُحِبُّ رَجُلٌ قَوْمًا إِلَّا حَسِيرًا مَعَهُمْ

“Üç şey haktır: Allah İslâm’dan nasibi olanı, nasibi olmayan gibi tutmaz. Kul, Allah’ı dost edinmezse (Allah) onu başkasına dost eder. Bir adam bir kavmi severse onlarla beraber haşrolunur.”

Bu hadiste, “onlarla haşrolunma” korkusu verilerek kötü kimselerin sevilmesi hakkında kesin yasaklama vardır.

Tirmizî, hasen hadistir diyerek Mu’az İbn Enes el-

Cuhânî'den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini tahrîc etmiştir:

مَنْ أَعْطَى اللَّهَ، وَمَنْعَ اللَّهَ، وَأَحَبَّ اللَّهَ، وَأَبْغَضَ اللَّهَ، وَأَنْكَحَ اللَّهَ، فَقَدْ اسْتَكْمَلَ إِيْمَانَهُ

“Her kim Allah için verirse ve Allah için men ederse, Allah için severse ve Allah için buğzederse ve Allah için nikâhlarsa imanını ikmâl etmiş olur.”

Keza Muslim, Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet etti:

وَإِذَا أَبْغَضَ اللَّهُ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ فَيَقُولُ إِنِّي أَبْغَضُ فُلَانًا فَأَبْغِضْهُ، قَالَ فَيَبْغِضُهُ جِبْرِيلُ ثُمَّ يُنَادِي فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ فُلَانًا فَأَبْغِضُوهُ، قَالَ فَيَبْغِضُونَهُ ثُمَّ تَوَضَّعَ لَهُ الْبَعْضَاءُ فِي الْأَرْضِ

“Allah bir kula buğzederse Cibrîl'i çağırır ve der ki: Muhakkak ki ben falan kişiye buğzettim. Sen de ona buğzet! Cibrîl de ona buğzeder, sonra esmâ ehline şöyle nida eder: Muhakkak ki Allah falana buğzetti. Siz de ona buğzedin. Onlar da ona buğzederler. Sonra yeryüzündekilerin (kalbine) ona karşı buğz konulur.”

Aleyhi's Salâtu ve's Selâm'ın *الأرض في البغضاء في الأرض* **“Sonra yeryüzündekilerin (kalbine) ona karşı buğz konulur.”** sözü; iktiza, gereklilik delaleti ile kendisiyle talebin kastedildiği bir haber ifadesidir. Zira birçok kâfirin, münafığın ve açık fasığın seveni var fakat buğzedeni yoktur. Bu nedenle haber verenin doğruluğu, haber vermekten maksadın inşa (hüküm bildirme) yani talep olmasını gerektirmektedir. Âdetâ şöyle demek istiyor: *“Ey yeryüzündekiler! Allah Subhanehû ve Teâlâ'nın buğzettiği kimseye siz de buğzedin!”* Demek ki hadis, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın buğzettiği kimseye buğzetmenin vacip olduğuna delalet etmektedir. Hasımlığı en yaman olana buğzetmenin vacip olması da bunun kapsamındadır. Muttefekun aleyh olan Âişe hadisinde Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği geçti:

إِنَّ أَبْغَضَ الرَّجَالِ إِلَى اللَّهِ الْأَكْدُ الْأَحْصِمُ

“Allah’ın en çok buğzettiği adamlar, hasımlığı en yaman olanlardır.”

Yine Ensar’a buğzeden kimseye buğzetmek vaciptir. Berâ hadisinde şöyle dediği geçti: Ben Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini işittim:

الْأَنْصَارُ لَا يُحِبُّهُمْ إِلَّا الْمُؤْمِنِينَ، وَلَا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا الْمُنَافِقِينَ، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ

“Ensar’ı mü’minden başkası sevmez. Münafıktan başkası da buğzetmez. Her kim onları severse Allah da onu sever. Her kim onlara buğzederse Allah da ona buğzeder.”

Diliyle hakkı söyleyen ama gırtlığından öteye geçmeyen kimseye buğzetmek de vaciptir. Muslim’in rivayet ettiği Ali *KerramAllahu Vechehu ve RadiyAllahu Anh*’ın hadisinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ وَصَفَ نَاسًا -إِنِّي لَأَعْرِفُ صِفَتَهُمْ فِي هَؤُلَاءِ- يَقُولُونَ الْحَقَّ بِلِسَانِهِمْ، لَا يَجُوزُ هَذَا مِنْهُمْ، وَأَشَارَ إِلَى خَلْقِهِ، مِنْ أَنْبَعُصْ خَلَقَ اللَّهُ إِلَيْهِ

“Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* dilleriyle hakkı söyleyen ama onların şurasından geçmeyen -dedi ve gırtlığına işaret etti- insanları -ben onlardaki sıfatlarını elbette biliyorum- Allah’ın mahlukatından en buğzettiği kimseler olarak niteledi.”

“(Gırtlığından) (لَا يَجُوزُ) öteye geçmez” ifadesi, (لَا يَنْعَدَى) “(Gırtlığından aşağı) geçmez.” demektir. Yine kötü dilli, çirkin sözlü kimseye buğzetmek de vaciptir. Tirmizî’nin hasen sahihtir dediği Ebû Derdâ hadisinde Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

وَأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى لِيُبْغِضَ الْفَاحِشَ الْبِذِيءَ

“Muhakkak ki Allahu Teâlâ kötü dilli, çirkin sözlü kimseye buğzeder.”

Bunun yanında Sahabe’nin kâfirlere buğzettiklerine dair bir kısım haberler geçmiştir. Mesela Muslim, Seleme ibn-u Ekvâ *RadiyAllahu Anh*’dan şöyle dediğini rivayet etti:

قَلَمًا اصْطَلَحْنَا نَخْرُ وَأَهْلَ مَكَّةَ، وَاحْتَلَطَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ، أَتَيْتُ شَجْرَةَ فَكَسَحْتُ شَوْكَهَا، فَأَصْطَطَعْتُ فِي أَصْلِهَا، قَالَ: فَأَتَانِي أَرْبَعَةٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، فَجَعَلُوا يَقْعُونَ فِي رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- فَأَبْعَضْتُهُمْ، فَتَحَوَّلْتُ إِلَى شَجْرَةِ أُخْرَى

**“Biz Mekke ehli ile antlaşma yapıp birbirimize karıştı-
ğımızda bir ağaca vardım, dikenlerini süpürdüm ve ağa-
cın dibine yanlamasına uzandım. Sonra Mekke ehli müş-
riklerinden dört kişi bana geldiler ve Rasulullah SallAl-
lahu Aleyhi ve Sellem’e küfretmeye başladılar. Bunun üze-
rine ben onlara buğzettim ve hemen başka bir ağaca
doğru yöneldim.”**

Ayrıca Ahmed ibn-u Hanbel’deki Câbir ibn-u Abdullah Ra-
diyAllahu Anh’ın hadisinde, Abdullah ibn-u Ravâha Hayber
Yahudilerine şöyle dedi:

يَا مَعْشَرَ الْيَهُودِ، أَنْتُمْ أَبْعَضُ الْخَلْقِ إِلَيَّ، قَتَلْتُمْ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ عَرًّا وَجَلًّا، وَكَذَبْتُمْ عَلَى
اللَّهِ، وَلَيْسَ يَحْمِلُنِي بُعْضِي إِلَّاكُمْ عَلَى أَنْ أُحْيَيْتَ عَلَيْكُمْ ...

**“Ey Yahudiler topluluğu! Benim için yaratılmışların en buğ-
zedileni sizlersiniz. Siz Allah Azze ve Celle’nin Nebîlerini katlet-
tiniz. Allah’a karşı yalan söylediniz. Fakat size olan buğzum,
beni size zulmetmeye elbette sevk etmeyecektir...”**

Bir diğeri de Müslümanlara karşı şerrini açığa vuran kim-
seye buğz etmek hakkındaki rivayettir. Ahmed ibn-u Hanbel,
AbdurRazzâk ve Ebû Yâ’lâ’nın Ebû Firas’dan tahriç ettikleri
ve Hâkim’in de Mustedrak’ında Muslim’in şartına göre sahih
olduğunu söylediği hadiste Ömer ibn-u Hattâb bir hutbe
verdi ve şöyle dedi:

... وَمَنْ أَظْهَرَ مِنْكُمْ شَرًّا طَنَّنَا بِهِ شَرًّا وَأَبْعَضَنَا عَلَيْهِ

**“Sizden biriniz şerri açığa vurursa onun hakkındaki zanni-
miz şer olur ve buna göre ona buğzederiz...”**

Dolayısıyla Allah için sevmek ve Allah için buğz etmek; Al-
lah Subhanehû ve Teâlâ’nın rızasını, rahmetini, zaferini ve
Cenneti’ni uman Müslüman’ın vasıflanacağı hususların en
azametlisidir.

AÇIKTA VE GİZLİDE ALLAH'TAN KORKMAK

Allah'tan korkmak farzdır. Bunun delili, Kur'an ve Sünnet'tir. Kur'an'a gelince, Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ

“Yalnız benden ittika edin (azabımdan sakının)!”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ

“Yalnız Benden korkun!”² Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا دَلِكُمْ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا رَبَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“İşte o şeytan ancak kendi dostlarını korkutur. O hâlde -eğer iman etmiş kimseler iseniz- onlardan korkmayın, Benden havfedin (korkun)!”³ Ve şöyle buyurdu:

وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ

“Allah sizi Kendisi (azabı) ile hazrediyor (korkutuyor).”⁴ Ve şöyle buyurdu:

فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ

“Onlardan korkmayın! Benden haşvedin (korkun).”⁵ Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ

“Ey insanlar! Rabbinize takvalı olun (azabından sakının).”⁶ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ

“Mü'minler ancak Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen kimselerdir.”⁷ Ve şöyle buyurdu:

---

1 Bakara Sûresi 41

2 Bakara Sûresi 40

3 Âl-i İmrân Sûresi 175

4 Âl-i İmrân Sûresi 28 ve 30

5 Mâ'ide Sûresi 3

6 Nîsa Sûresi 1

7 Enfâl Sûresi 2

وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً
لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْأَجْرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ، وَمَا نُؤَجِّرُهُ إِلَّا
لِأَجَلٍ مُّغْدُودٍ، يَوْمَ يَأْتُ لَا تَكَلُمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ سُعْيٌ وَسَعِيدٌ، فَأَمَّا الَّذِينَ شَفَعُوا
فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيْقٌ

“Ve böylece Rabb’in, zalim olan ülkeleri ele geçirdiğinde, onun ele geçirmesi elbette elem vericidir, şiddetlidir! İşte bunda, Ahiret azabından korkanlar için elbette bir ayet (ibret) vardır. O gün bütün insanların bir araya toplandığı ve şahitlik edilen bir gündür. Biz onu (Kıyamet Günü’nü) sadece sayılı bir müddete kadar erteleriz. O geldiği gün Allah’ın izni olmadan hiç kimse konuşmaz. Onlardan kimi bedbahttır, kimi de mesut. Bedbaht olanlar ateştedirler, orada onlar için (öylesine feci) bir soluma ve iç geçirme vardır!”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ

“Onlar, Allah’ın emrettiği sılayı kesintiye uğratmayanlar, Rablerine huşu içinde olanlar (sakınanlar) ve hesabın kötü sonucundan hafveden (korkan) kimselerdir.”² Ve şöyle buyurdu:

ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ...

“İşte bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimselere mahsustur.”³ Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ، يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُدْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ

“Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü Kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir! Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. İnsanları da sarhoş bir hâlde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir, velakin

1 Hûd Sûresi 102-106

2 Ra’d Sûresi 21

3 İbrâhim Sûresi 14

Allah'ın azabı çok dehşetlidir!”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ

“Rabbinin makamından korkanlara iki Cennet vardır.”² Ve şöyle buyurdu:

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا

“Size ne oluyor da Allah'a vakârı (azameti) yakıştıramıyorsunuz?”³

Bunun manası; *“Size ne oluyor ki Allah'ın azametinden korkmuyorsunuz?”* demektir. Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ، وَصَاحِبِيَّتِهِ وَبَنِيهِ،

“İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır.”⁴

Sünnet'e ve haberlere gelince, bunlardan, mantuku, lafzı ile korkmanın vacipliğine delalet edenler olduğu gibi mefhumu, manası ile delalet edenler de vardır.

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* “*Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini işittim.*” dediği rivayet edildi:

سَبَعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: إِمَامٌ عَادِلٌ، وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ بِالْمَسَاجِدِ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّتَا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ، فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَحْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالَهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا، فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

“Allah'tan başka hiç kimsenin gölgesinin olmadığı günde O'nun gölgesinde gölgelenecek yedi sınıf insan vardır: Adil yönetici, Allah Azze ve Celle'ye ibadet ile yetişen genç, kalbi meşitlere bağlanmış adam, Allah için birbirlerini seven, bunun için biraraya gelen ve bunun için birbirlerinden ayrılan iki adam, asalet ve güzellik sahibi bir

1 Hacc Sûresi 1-2

2 Rahman Sûresi 46

3 Nûh Sûresi 13

4 Abese Sûresi 34-36

kadının (şehvet) davetine karşılık: Ben Allah'tan korkarım, diyebilen adam ve sadakasını, sağ elinin infak ettiği ni sol eli bilmeyecek kadar gizlice veren adam ve Allah'ı tek başına zikreden böylece gözleri boşalan adamdır.”¹

Enes RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

حَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُطْبَةً، مَا سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ فَقَالَ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَصَحَّحْتُمْ قَلِيلًا، وَلَبَّيْتُمْ كَثِيرًا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem öyle bir hutbe ile hitap etti ki ben bunun benzerini hiç işitmemiştim. Dedi ki: Benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız. (Enes dedi ki:) Rasulullah'ın Ashabı elbiselerini yüzlerine örtmüş, için için ağlıyorlardı.”²

Adiyy ibn-u Hatîm RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَبَّكَلِمَةَ اللَّهِ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تُلْقَاءُ وَجْهَهُ فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ

“(Kıyamet Günü'nde) Allah, kendisi ile aranızda bir tercüman olmaksızın konuşacaktır. Sonra kişi sağına bakar ve takdim ettiklerinden (iyiliklerinden) başkasını görmez. Soluna bakar ve yine takdim ettiklerinden (kötülüklerinden) başkasını görmez. Sonra önüne bakar ve karşısında (kendisini beklemekte olan) ateşten başka bir şey görmez. Öyleyse her biriniz, bir hurmanın yarısıyla da olsa kendisini ateşten korusun.”³

Âişe RadiyAllahu Anhâ'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini işittiği rivayet edildi:

يُخَشِرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَفَاةَ عَرَاةٍ عُرْلًا، قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجَالُ وَالنِّسَاءُ

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

جَمِيعًا يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ؟ قَالَ يَا عَائِشَةُ الْأَمْرُ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يُهَيِّئَهُمْ ذَلِكَ

“İnsanlar Kıyamet Günü’nde yalınayak, çıırılçıplak ve sünnetsiz olarak haşredilirler. Âişe dedi ki: Erkekler ve kadınlar birarada iken birbirlerine bakacaklar mı? Dedi ki: Ey Âişe mesele, onların buna önem vermelerinden daha şiddetlidir.”¹

Nu'man ibn-u Beşîr RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini işittiği rivayet edildi:

إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرَجُلٌ تَوَضَّعَ فِي أَحْمَصِ قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ
يَغْلِي مَنُفَاهُ دِمَاغُهُ

“Muhakkak ki Kıyamet Günü’nde azap bakımından ateş ehlinin en hafifi o kimsedir ki iki ayağının çukurlarına ateş parçası konulur ve böylece onun beyni kaynar.”²

İbn-u Ömer RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ، حَتَّى يَغِيَّبَ أَحَدَهُمْ فِي رَشْحِهِ إِلَى أَنْصَافِ أذُنَيْهِ

“İnsanlar âlemlerin Rabbi için kalkacaklardır. O kadar ki onlardan her biri kulaklarının yarısına kadar tere batacaktır.”³

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

يَعْرِقُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَذْهَبَ عَرْفُهُمْ فِي الْأَرْضِ سَبْعِينَ نِزَاعًا وَيُجْمَهُمْ
حَتَّى يَبْلُغَ آذَانَهُمْ

“Kıyamet Günü’nde insanlar ter içerisinde kalacaklardır. O kadar ki onların teri yeryüzündeki yetmiş ziraa (ku-laç) kadar gidecek ve kulaklarına ulaşınca kadar gem vurulacaktır.”⁴

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

4 Muttefekun aleyh

Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

يَقُولُ اللَّهُ إِذَا أَرَادَ عَبْدِي أَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً فَلَا تَكْتُبُهَا عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَعْمَلَهَا, فَإِنْ عَمَلَهَا فَكْتُبُهَا بِمِثْلِهَا, وَإِنْ تَرَكَهَا مِنْ أَجْلِي فَكْتُبُهَا لَهُ حَسَنَةً, وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَعْمَلَ حَسَنَةً فَلَمْ يَعْمَلَهَا فَكْتُبُهَا لَهُ حَسَنَةً, فَإِنْ عَمَلَهَا فَكْتُبُهَا لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَىٰ سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ

“Allah (meleklerine) şöyle buyurur: Kulum bir kötülük yapmak istediği zaman, yapıncaya kadar bunu onun aleyhine yazmayın. Eğer onu yaparsa onu misliyle yazın. Eğer onu benim için terk ederse bunu onun lehine hasene olarak yazın. Bir iyilik yapmak isteyip de yapmazsa onun lehine hasene olarak yazın. Eğer onu yaparsa onun lehine on mislinden yedi yüz misline kadar (hasene olarak) yazın.”¹

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعُذُوبَةِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهِ أَحَدٌ, وَلَوْ يَعْلَمُ الْكَافِرُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ مِنْ رَحْمَتِهِ أَحَدٌ

“Eğer mü'min Allah katındaki ukubatı bilseydi hiçbiri Cennet'i özlemezdi ve eğer kâfir Allah katındaki rahmeti bilseydi hiçbiri rahmetinden ümit kesmezdi.”²

İbn-u Ömer RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini işittiği rivayet edildi:

كَانَ الْكَيْفُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا يَتَوَرَّعُ مِنْ ذَنْبٍ عَمِلَهُ, فَأَتَتْهُ امْرَأَةٌ فَأَعْطَاهَا سِتْرَيْنِ دِينَارًا عَلَىٰ أَنْ يَطَّأَهَا فَلَمَّا أَرَادَهَا عَنْ نَفْسِهَا ارْتَعَدَتْ وَبَكَتْ, فَقَالَ مَا يُبْكِيكِ, قَالَتْ: لِأَنَّ هَذَا عَمَلٌ مَا عَمَلْتُهُ قَطْرٌ, وَمَا حَمَلْتَنِي عَلَيْهِ إِلَّا الْحَاجَةَ, فَقَالَ: تَفْعَلِينَ أَنْتِ هَذَا مِنْ مَخَافَةِ اللَّهِ! فَأَنَا أَحْرَى, أَدْهَبِي فَكَ مَا أَعْطَيْتُكَ, وَوَاللَّهِ مَا أَعْصِيهِ بَعْدَهَا أَبَدًا, فَمَاتَ مِنْ أَيْتِيهِ, فَأَصْبَحَ مَكْتُوبًا عَلَىٰ بَابِهِ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ عَفَرَ لِكَيْفَ فَعَجَبَ النَّاسُ مِنْ ذَلِكَ

“Ben-i İsrâil'den Kifl adında bir adam vardı. İşlediği günahlardan hiç korkmazdı. Bir gün bir kadın geldi. Cima etmek için kadına altmış dinar verdi. Onun nefsinden faydalanmak istediğinde kadın titredi ve ağladı. Dedi ki: Neden

1 Muttefekun aleyh
2 Muslim rivayet etti.

ağlıyorsun? Kadın dedi ki: Çünkü bu, benim daha önce hiç yapmadığım (haram) bir ameldir. Beni bunu yapmaya zorlayan şey muhtaçlığımdır. Adam dedi ki: Yani sen şimdi Allah'tan korktuğun için mi ağlıyorsun? Öyleyse ben buna (Allah'tan korkmaya) daha layığım. Haydi git, sana verdiğim de senin olsun. VAllahi bundan sonra ebediyen Allah'a isyan etmeyeceğim. Sonra o gece adam öldü. Sabahleyin kapısının üzerinde şöyle yazılıydı: Muhakkak ki Allah, Kifl'e mağfiret etti. İnsanlar buna şaşırıp kaldı.”¹

Ebû Hurayra RadıyAllahu Anh'dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in Rabbi Azze ve Celle'den şöyle buyurduğu rivayet edildi:

وَعَزَّتِي لَا أَجْمَعُ عَلَى عِبْدِي حَوْقِينَ وَأَمْتِينَ إِذَا حَافِنِي فِي الدُّنْيَا أَمْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَإِذَا أَمِنْتِي فِي الدُّنْيَا أَحَقُّنُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“İzzetime yemin olsun ki kulum için iki korkuyu ve iki güveni birleştirmeyeceğim. Bu dünyada benden korktuğu zaman Kıyamet Günü'nde onu güvende kılarım. Bu dünyada benden güvende olduğu zaman Kıyamet Günü onu korkuda kılarım.”²

İbn-u Abbâs RadıyAllahu Anh'ın şöyle dediği rivayet edildi:
لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ تَلَاَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ عَلَى أَصْحَابِهِ فَحَرَّتْ فَنُيَّ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ، فَوَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ عَلَى قَوْلِهِ فَإِذَا هُوَ يَتَحَرَّكُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا قَوْمِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَقَالَهَا فَبَشَّرَهُ بِالْجَنَّةِ، فَقَالَ أَصْحَابُهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمِنَ بَيْنِنَا؟ قَالَ: أَوْ مَا سَمِعْتُمْ قَوْلَهُ تَعَالَى ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ

“Allah, Nebîsi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e: Ey iman edenler! Kendinizi ve ehlinizi yakıtı insanlar ve taşlar olan (Cehennem) ateşinden koruyun!³ ayetini indirdiği zaman

1 Tirmizî rivayet edip hasendir, dedi. Hâkim sahihtir, dedi ve Zehebî de muvafakat etti. İbn-u Hibbân Sahîh'inde ve Beyhâkî de Şu'be'de rivayet ettiler.

2 İbn-u Hibbân'ın Sahîh'inde geçti.

3 Tahrîm Süresi 6

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem aynı gün bu ayeti Ashabına okudu. Bunun üzerine bir genç kendinden geçip bayıldı. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem elini onun kalbinin üzerine koyduğunda kıpırdamaya başladı. Ona, Ey delikanlı! Lâ ilâhe illAllahu de, dedi ve onu Cennet ile müjdeledi. Ashab şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! O bizim aramızda mı olacak? Dedi ki: Siz Allahu Teâlâ'nın şu kavlini işitmediniz mi? Bu, benim makamımdan korkan ve tehdidimden korkan içindir.^{1'2}

Âişe RadiyAllahu Anhâ'dan şöyle dediği rivayet edildi:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! (وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ) أَهُوَ الَّذِي يُزْنِي وَيَشْرَبُ الْخَمْرَ؟ وَ فِي رِوَايَةِ ابْنِ سَابِقٍ أَهُوَ الرَّجُلُ الَّذِي يُزْنِي وَيَسْرِقُ وَيَشْرَبُ الْخَمْرَ وَهُوَ مَعَ ذَلِكَ يَخَافُ اللَّهَ عِزَّ وَجَلَّ: قَالَ: لَا، -وَ فِي رِوَايَةِ وَكَيْعٍ- لَا يَأْبَأْتُ أَبِي بَكْرٍ -أَوْ يَا بِنْتُ الصِّدِّيقِ!- وَلَكِنَّهُ الرَّجُلُ يَصُومُ وَيُصَلِّي وَيَتَصَدَّقُ، وَهُوَ يَخَافُ أَنْ لَا تُقْبَلَ مِنْهُ

“Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! Allah'ın şu kavli: Ve Rabblerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri çarparak yapanlar.³ **Zina eden ve içki içen adam hakkında mıdır? -İbn-u Sâbık'ın rivayetinde ise- zina eden, hırsızlık yapan ve içki içen, bununla beraber Allah Azze ve Celle'den korkan adam hakkında mıdır? Dedi ki: Hayır! -Vekî'in rivayetinde ise- Hayır, ey Ebî Bekr'in kızı -veya ey Sıddık'ın kızı!- velakin oruç tutan, namaz kılan, sadaka veren ve (bunların) kendisinden kabul edilmemesinden korkan adam hakkındadır.”**⁴

Sevbân RadiyAllahu Anh'dan Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

لَا عَلَمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالِ جِبَالِ حَبَالٍ بِيضَاءٍ، فَيَجْعَلُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَبَاءً مَنْثُورًا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! صِفْهُمْ لَنَا، حَلِّهِمْ لَنَا أَنْ لَا نَكُونَ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَا نَعْلَمُ، قَالَ: أَمَّا إِنَّهُمْ مِنْ إِخْوَانِكُمْ، مِنْ جِلْدَتِكُمْ، وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ

1 İbrâhim Süresi 14

2 Hâkim rivayet edip sahihtir, dedi. Zehebî de ona muvafakat etti.

3 Mu'minün Süresi 60

4 Beyhâkî Şu'be'de, Hâkim Mustedrak'inde rivayet edip sahihtir, dedi ve Zehebî de ona muvafakat etti.

كَمَا تَأْخُذُونَ، وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللَّهِ انْتَهَكُوهَا

“Ümmetimden Kıyamet Günü, beyaz Tihâme Dağı mislinde hasenelerle gelip de Allah'ın bunları (hasenelerini) saçılmış zerreler hâline getirdiği bazı insanları size bildireyim. Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! Onları bize târif et, bize hâllerini (bildir) ki bilmeksizin onlardan olmayalım. Dedi ki: Elbette onlar sizin kardeşlerinizdendir ve sizin cildinizdendir. Sizin aldığınız gibi onlar da geceden (nasiplerini) alırlar. Velakin onlar, Allah'ın haramlarıyla başbaşa kaldıklarında onları çiğneyenlerdir.”¹

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ ، حَدِيثَيْنِ أَحَدُهُمَا ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالْأَخَرُ عَنْ نَفْسِهِ ، قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ تَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ، وَإِنَّ الْفَاجِرَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ فَقَالَ بِهِ هَكَذَا قَالَ أَبُو شَيْهَابٍ بِيَدِهِ فَرَفَعَ أَنْفَهُ ...

“Abdullah ibn-u Mes'ûd bize iki hadis tahdis etti. Biri Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den diğeri de kendisindendi. Dedi ki: Muhakkak ki mü'min, günahlarını, sanki üzerine devrileceğinden korktuğu dağın dibinde oturmak kadar (rahatsız edici) görür. Muhakkak ki facir de günahlarını sanki burnundan geçen sinekler kadar (rahatsız edici) görür ve onun (sinek) hakkında: İşte böyle, der. Ebû Şihâb işte böyle sözü hakkında, elini burnunun üzerine sineği savmak için götürür, dedi.”²

Sâ'd RادیAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini işittiği rivayet edildi:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ التَّقِيَّ الْعَنِيَّ الْخَفِيَّ

“Muhakkak ki Allah; takîy (takvalı), ğanîy (gönlü zengin) ve hafîy olan (gizlice ibadet eden) kulu sever.”³

1 İbn-u Mâce rivayet etti. Misbâh-uz Zuccâce yazarı Kenânî, bunun isnadı sahih ve ravileri güvenilirlerdir, dedi.

2 Buhârî rivayet etti.

3 Muslim rivayet etti.

Usâme ibn-u Şurayk, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet etti:

مَا كَرِهَ اللَّهُ مِنْكَ شَيْئًا فَلَا تَفْعَلْهُ إِذَا خَلَوْتَ

"Allah'ın kerih gördüğü şeyi, sakın yalnızken yapma!"¹

Abdullah ibn-u Amr'dan şöyle rivayet edildi:

قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: كُلُّ مَحْمُومِ الْقَلْبِ صَدُوقِ اللِّسَانِ، قَالُوا صَدُوقِ اللِّسَانِ نَعْرِفُهُ فَمَا مَحْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ هُوَ التَّقِيُّ النَّقِيُّ لَا يُنَمُّ فِيهِ وَلَا بَغْيَ وَلَا غِلَّ وَلَا حَسَدَ

"Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e hangi insanın daha eftal olduğu soruldu. Dedi ki: Her mahmum-ul kalp, doğru söz (sahibidir). Dediler ki: Doğru sözlülüğü biliyoruz ama mahmum-ul kalp nedir? Dedi ki: O; takvalı, arınmış, içerisinde cürüm olmayan, zulüm olmayan, kin olmayan ve haset olmayandır."²

Ebû Umâme *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği rivayet edildi:

إِنَّ أَعْيَبَ أَوْلِيَانِي عِنْدِي لَمُؤْمِنٌ خَفِيفٌ أَحَازِدُ نُو حَظِّهِ مِنَ الصَّلَاةِ، أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ، وَأَطَاعَهُ فِي السِّرِّ، وَكَانَ غَامِضًا فِي النَّاسِ لَا يُشَارُ إِلَيْهِ بِالأَصَابِعِ، وَكَانَ رِزْقُهُ كَفَافًا فَصَبَرَ عَلَى ذَلِكَ، ثُمَّ تَفَضَّ بِيَدِهِ فَقَالَ عَجَلْتُ مَنِيئَهُ قَلْتُ بَرَآكِيهِ قُلْتُ تَرَأَاهُ

"Muhakkak ki benim katımda evliyamin en gıpta edileni, evi barkı az olduğu hâlde namazdan haz alan, Rabbine en güzel şekilde ibadet eden, gizlide O'na itaat eden, parmaklarla kendisine işaret edilircesine insanlar arasında meşhur olmayan, rızkı kendisine yetecek kadar olduğu hâlde buna sabreden... Sonra Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* elini çırptı ve dedi ki: ...Bıraktıkları da az, mirası da az olup ecelini öne alan mü'mindir."³

Behz ibn-u Hakîm şöyle rivayet etti:

أَمَّا زُرَّارَةُ بْنُ أَوْفَى فِي مَسْجِدِ بَنِي قُشَيْرٍ فَقَرَأَ الْمَدَّيْرَ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى هَذِهِ الْآيَةِ

1 İbn-u Hibbân *Sahîh*'inde rivayet etti.

2 Kenâni bunun isnadı sahihtir, dedi. *Beyhâkî*'de Sünen'inde bu şekilde rivayet etti.

3 Tirmizî hasen olarak rivayet etti.

فَإِذَا نُفِرَ فِي النَّافُورِ سُورَةُ الْمَدْثَرِ آيَةٌ حَرَّ مَيِّتًا

“Zurâra ibn-u Ebî Evfâ RadiyAllahu Anh Ben-i Kuşeyr Mescidi'nde bize imâmlık ederken Muddessir Sûresi'ni okuyordu. O Sûr'a üfürüldüğü zaman var ya!¹ ayetine geldiğinde ölü olarak yere yığıldı.”²

İbn-u Abbâs, Bedr Günü Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etti:

مَنْ لَقِيَ مِنْكُمْ الْعَبَّاسَ فَلْيُكْفِفْ عَنْهُ، فَإِنَّهُ حَرَجٌ مُسْتَكْرَهًا، فَقَالَ أَبُو حُدَيْبَةَ بْنُ عُنْبَةَ: أَنْقُتُلُ آبَاءَنَا وَإِخْوَانَنَا وَعَشَائِرَنَا، وَنَدْعُ الْعَبَّاسَ وَاللَّهِ لَأُضْرِبَنَّهَ بِالصَّنِيفِ، فَبَلَغَتْ رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: يَا أَبَا حَفْصٍ قَالَ عُمَرُ إِنَّهُ لِأَوَّلِ يَوْمٍ كُنَّا فِيهِ بِأَبِي حَفْصٍ - يُضْرَبُ وَجْهُ عَمَّ رَسُولَ اللَّهِ بِالصَّنِيفِ فَقَالَ عُمَرُ: دَعْنِي فَلَأُضْرِبَ عَنْقَهُ فَإِنَّهُ قَدْ تَأَقَّقَ، فَكَانَ أَبُو حُدَيْبَةَ يَقُولُ: مَا أَنَا بِأَمِنٍ مِنْ تِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي قُلْتُ، وَلَا أَرَأَى حَاقِنًا حَتَّى يَكْفِرَهَا اللَّهُ عَنِّي بِالشَّهَادَةِ. قَالَ: فَقِيلَ يَوْمَ النِّمَامَةِ شَهِيدًا

“Sizden her kim Abbâs ile karşılaşırsa ona dokunmasın. Zira o istemeyerek (savaşa) çıkmıştır. Ebû Huzeyfe ibn-u Utbe dedi ki: Babalarımız, kardeşlerimizi ve aşiretlerimizi öldüreceğiz de Abbâs'ı mı bırakacağız? Vallahi ona kılıçla vuracağım. Bu söz Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e ulaştı ve Ömer ibn-u Hattâb'a dedi ki: Ey Ebû Hafs! - Ömer, o gün kendisini ilk kez Ebî Hafs olarak çağırdığını söyledi- Rasulullah'nın amcasının yüzüne kılıçla vurulacakmış? Ömer dedi ki: Beni bırak da onun boynunu vurayım. Çünkü o münafık olmuştur. Ebû Huzeyfe ise şöyle dedi: Söylediğim bu sözden sonra kendimi emin bulmuyorum. Allah bunu benden şehadet ile kefarete edinceye kadar da korkum gitmeyecektir. (İbn-u Abbâs) dedi ki: O, Yemâme Günü şehit olarak katledildi.”³

1 Muddessir Sûresi 8

2 Hâkim sahih isnat ile rivayet etti.

3 Hâkim Mustedrak'ında, Muslim'in şartına göre sahih isnat ile rivayet etti.

ALLAH ZİKREDİLİRKEN O'NUN KORKUSUNDAN AĞLAMAK

Allahu Teâlâ'nın korkusundan ağlamak menduptur. Bunun delili Kur'an ve Sünnet'tir.

Kur'an'a gelince, Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

أَقِمْنَ هَذَا الْحَدِيثَ تَعْجِبُونَ، وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ

“Şimdi siz bu söze (Kur'an'a) mı şaşıyorsunuz? Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz!”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَيَخْرُونَ لِلْأَنْفَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ حُشوعًا

“Ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar ve (Kur'an okumak) onların huşularını artırır.”² Ve şöyle buyurdu:

إِذَا تَلَّتْ عَلَيْهِمْ آيَاتِ الرَّحْمَنِ خَرُوا سُجَّدًا وَبُكْيًا

“Onlara, Rahman'ın ayetleri çok okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı.”³

Sünnet'e gelince, İbn-u Mes'ûd'dan Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in kendisine şöyle dediği rivayet edildi:

أَقْرَأَ عَلَيَّ الْقُرْآنَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقْرَأَ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أَنْزَلَ؟ قَالَ: إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي قَفْرَأْتُ عَلَيْهِ سُورَةَ النَّبِإِ حَتَّى جِئْتُ إِلَى هَذِهِ الْآيَةِ: فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا قَالَ: حَسْبُكَ الْآنَ، قَالَتْفَتُ إِنَّهُ قَالِدًا عَيْنَاهُ تَدْرُقَانِ

“Bana Kur'an oku. Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! Sana indirilmiş olanı Sana ben mi okuyayım? Dedi ki: Ben kendimden başkasından dinlemeyi seviyorum. Bunun üzerine Nisa Sûresi'ni okudum. Ta ki şu ayete geldim: Her bir ümmetten şahitler getirdiğimiz ve seni de bunların üzerine şahit getirdiğimiz zaman (hâlleri) nasıl olur?⁴ Dedi ki: Yeter artık! Ona baktığımda gördüm ki iki gözünden yaşlar

1 Necm Sûresi 59-60

2 İsrâ Sûresi 109

3 Meryem Sûresi 58

4 Nisa Sûresi 41

akıyordu.”¹

Enes RadiyAllahu Anh’dan şöyle rivayet edildi:

حَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُطْبَةً، مَا سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ فَقَالَ لَوْ تَعْلَمُونَ
مَا أَعْلَمُ لَضَحَكْتُمْ قَلِيلًا، وَلَنَكَبْتُمْ كَثِيرًا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem öyle bir hutbe ile hitap etti ki ben bunun benzerini hiç işitmemiştim. Dedi ki: Benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız. (Enes dedi ki:) Rasulullah’ın Ashabı elbiselerini yüzlerine örtmüş, için için ağhyorlardı.”²

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ ... وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ حَالِيًا فَفَاضَتْ
عَيْنَاهُ

“Allah’tan başka hiç kimsenin gölgesinin olmadığı günde O’nun gölgesinde gölgelenecek yedi sınıf insan vardır: ... ve Allah’ı tek başına zikreden böylece gözleri boşalan adamdır.”³

İbn-u Ömer RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in ağrısı şiddetlendiği zaman namazı kimin kıldıracağı soruldu. Dedi ki:

مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، قَالَتْ عَائِشَةُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقِيقٌ إِذَا قَرَأَ عَلَيْهِ
الْبُكَاءُ ...

“Ebû Bekr’e söyleyin de insanlara namaz kıldırınsın. Âişe dedi ki: Ebû Bekr rikkatli bir adamdır. Okuduğu zaman onu ağlamak tutar...”

Bu, Buhârî’nin rivayetidir. Muslim’in rivayeti ise şöyledir:

قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقِيقٌ، إِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ لَا يَمْلِكُ تَمَعَهُ ...

“Âişe dedi ki: Ey Allah’ın Rasulü, Ebû Bekr rikkatli bir

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

adamdır. Kur'an okuduğu zaman gözyaşlarını tutamaz..."¹

Enes RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in Ubey ibn-u Kâ'b'a şöyle dediğini rivayet etti:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ: لَمْ يَكُنْ الَّذِينَ كَفَرُوا قَالُوا قَالُوا وَسَمَانِي؟ قَالَ نَعَمْ
قَالَ فَبِكِي أَبِي

"Muhakkak ki Allah Azze ve Celle sana: O kâfirlik edenler...² ayetini okumamı emretti. Dedi ki: Benim isimle mi? Dedi ki: Evet. Bunun üzerine Ubey (sevincinden) ağladı."³

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etti:

لَا تَلِجُ النَّارَ رَجُلٌ بَكِيَ مِنْ حَشْيَةِ اللَّهِ حَتَّى يَعُودَ اللَّبْنُ فِي الصَّرْعِ، وَلَا يَجْتَمِعُ
عُبَارٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدُخَانٌ جَهَنَّمَ

"Süt, memeye dönünceye kadar Allah korkusundan ağılayana ateş dokunmayacak ve Allah yolundaki toz ile Cehennem dumanı da biraraya gelmeyecektir."⁴

Abdullah ibn-u Şehhîr'den şöyle dediğini rivayet etti:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِجَوْفِهِ أَزِيرٌ أَزِيرٌ كَأَزِيرِ الْمَرْجَلِ
مِنَ الْبُكَاءِ

"Ben Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e geldiğimde namaz kılıyordu ve gördüm ki ağlamaktan dolayı karnından kaynar kazan uğultusu gibi uğultular geliyordu."⁵

İbrâhim ibn-u AbdurRahman ibn-u Avf tarafından şöyle rivayet edildi: AbdurRahman ibn-u Avf'a oruç olduğu hâlde (iftar edeceği sırada) biraz yiyecek getirilince şöyle dedi:

1 Muttefekun aleyh

2 Beyyine Sûresi 1

3 Muttefekun aleyh

4 Tirmizî, bu hadis hasen ve sahihtir, diyerek rivayet etti.

5 Nevevî, "Bu hadis, Ebû Dâvud ve Şemâ'il'inde Tirmizî tarafından hasen bir isnat ile rivayet edilmiştir." dedi.

قِيلَ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي، كَفَانَ فِي بُرْدَةٍ، إِنْ غُطِيَ رَأْسُهُ بَدَتْ رِجْلَاهُ، وَإِنْ غُطِيَ رِجْلَاهُ بَدَا رَأْسُهُ، وَأَرَاهُ قَالَ وَقِيلَ حَمْرَةٌ وَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي، ثُمَّ بَسِطْنَا مِنَ الدُّنْيَا مَا بَسِطَ، أَوْ قَالَ أُعْطِينَا مِنَ الدُّنْيَا مَا أُعْطِينَا، وَقَدْ حَسِينَا أَنْ تَكُونَ حَسَنَاتِنَا عَجَلَتْ لَنَا، ثُمَّ جَعَلَ يَبْكِي حَتَّى تَرَكَ الطَّعَامَ

“Mus’âb ibn-u Umeyr RadiyAllahu Anh şehit edildi. Hâlbuki o, benden daha hayırlı idi. Bir hırka içerisinde defnedildi de başı örtülse ayakları açılıyor, ayakları örtülse başı açılıyordu. (Ravi): Ben onu yine şöyle derken gördüm: Hamza da şehit edildi. Hâlbuki o da benden daha hayırlı idi. Sonra dünya nimetleri bizim önümüze serildi veya dünyadan verilecekler bize verildi. Hiç kuşkusuz iyiliklerimizin bize erken verilmesinden korkuyorum, dedi ve sonra ağlamaya başladı. O kadar ki (ağlamaktan) yemeği terk etti.”

İrbâd ibn-u Sâriye RadiyAllahu Anh’dan şöyle dedi:

وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ مَوْعِظَةً وَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ وَدَرَقَتْ مِنْهَا الْعُيُورُ ...

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bize öyle bir öğüt ve nasihatte bulundu ki kalpler ürperdi ve gözler yaşardı.”¹

Enes RadiyAllahu Anh Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ فَقَاضَتْ عَيْنَاهُ مِنْ حَسَنِيَةِ اللَّهِ، حَتَّى يُصِيبَ الْأَرْضَ مِنْ دُمُوعِهِ، لَمْ يُعَذِّبْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Her kim Allah’ı zikreder de gözyaşından bir damla yere düşünceye kadar Allah korkusundan dolayı gözlerinden yaşlar boşalırsa Kıyamet Günü ona azap edilmez.”²

Ebû Rayhâne şöyle dedi:

حَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَزْوَةٍ فَسَمِعْنَاهُ يَقُولُ حَرَمَتْ النَّارُ عَلَى عَيْنٍ دَمَعَتْ مِنْ حَسَنِيَةِ اللَّهِ، حَرَمَتْ النَّارُ عَلَى عَيْنٍ سَهَوَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَتَسِيَتْ الثَّالِثَةَ وَسَمِعْتُ بَعْدَ أَنَّهُ قَالَ حَرَمَتْ النَّارُ عَلَى عَيْنٍ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ

1 Ebû Dâvud ve Tirmizî rivayet etti, hasen ve sahih olduğunu söyledi.

2 Hâkim rivayet edip sahihledi, Zehebi de ona muvafakat etti.

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile bir gazveye çıktığımda şöyle dediğini işittim: Allah korkusundan dolayı yaşla dolup taşan ve Allah yolunda uykusuz kalan göze Cehennem haram olur. (Ravi) üçüncüsünü unuttum, demiştir. (Ebû Şureyh) daha sonra şöyle derken işittim: Allah'ın haramlarından sakınan göze Cehennem haram olur.”¹

İbn-u Ebû Muleyke şöyle rivayet etti: Hacr'da² Abdullah ibn-u Amr'in yanına oturunca bize şöyle dedi:

اَبْكُوا فَإِنَّ لَمْ تَجُؤُوا بُكَاءَ فَتَبَاكُوا، لَوْ تَعْلَمُونَ الْعِلْمَ لَصَلَّى أَحَدُكُمْ حَتَّى يَنْكَسِرَ ظَهْرُهُ،
وَأَبْغَى حَتَّى يَنْقَطِعَ صَوْتُهُ

“Ağlayınız! Şayet ağlayamıyorsanız, ağlar gibi yapınız! Eğer (Cennet'te olanları) yakinen bir bilseydiniz sizden birisi kesinlikle sırtı kırılıncaya kadar namaz kılar ve sesi kısılıncaya kadar da ağlardı.”³

Ali KerramAllahu Vechehu ve RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet edildi:

مَا كَانَ فِينَا فَارِسٌ يَوْمَ بَدْرٍ غَيْرَ الْمُقَدَّادِ، وَلَقَدْ رَأَيْتُنَا وَمَا فِينَا قَائِمٍ إِلَّا رَسُولَ اللَّهِ
تَحْتَ شَجَرَةٍ يُصَلِّي وَيَبْكِي حَتَّى أَصْبَحَ

“Mikdad dışında, Bedir Günü içimizde süvarili olan yoktu. Ben, içimizde sadece Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i ağacın altında ayakta sabaha kadar namaz kılarken ve ağlarken gördüm.”⁴

Sevbân RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi:

طَوَّبَى لِمَنْ مَلَكَ نَفْسَهُ، وَوَسَعَهُ بَيْتُهُ، وَبَكَى عَلَى حَظِيئَتِهِ

“Lisanına malik olan, evini geniş tutan ve günahları üzerine ağlayan kimseye müjdeler olsun!”⁵

1 Ahmed ve Hâkim rivayet edip sahihledi, Zehebî ve Nesâî de muvafakat etti. Lafız, Nesâî'nindir.

2 Hacr: Vâdi'l Kura yakınında, Semud kavminin bölgesidir.

3 Hâkim rivayet edip sahihledi, Zehebî'de ona muvafakat etti.

4 İbn-u Huzeyme Sahîh'inde rivayet etti.

5 Taberânî, hasen bir isnatla rivayet etti.

ALLAH *SUBHANEHÛ*'DAN ÜMİT ETMEK VE RAHMETİNDEN ÜMİT KESMEMEK

(الرَّجَاءُ) Ummak/ümit etmek, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya hüsnüzanda bulunmaktır. Rahmetini, ferahlığını, mağfiretini ve zaferini ümit etmek Allahu Teâlâ'ya husnü zandandır. Allah *Subhanehû*, nasıl ki kendisinden korkan kimseyi methetmişse hüsnüzanda bulunan kimseyi de methetmiştir. Korkuyu vacip kıldığı gibi, ümit etmeyi ve husnü zanda bulunmayı da vacip kılmıştır. Öyleyse kula yakışan, korku ile ümit arasında olmaktır. Korkunun delilleri daha önce geçmişti. Aşağıdakiler ise ümit etmeye dair Kur'an ve Sünnet'teki bir kısım delillerdir.

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

“İman edenler ve hicret edip Allah yolunda cihad edenler var ya işte onlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, Gafur'dur, Rahim'dir.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ

“(Allah'tan) korkarak ve (rahmetini) umarak O'na dua edin. Muhakkak ki Allah'ın rahmeti, muhsinlere çok yakındır.”² Ve şöyle buyurdu:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ

“Şüphesiz Rabbin zulmettikleri hâlde insanlar için mağfiret sahibidir. (Bununla beraber) Rabbinin azabı (ukubatı) da çok şiddetlidir.”³ Ve şöyle buyurdu:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ
وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا

“İşte onlar, Rablerine hangisi daha yakın olacak diye

1 Bakara Sûresi 218

2 A'râf Sûresi 56

3 Ra'd Sûresi 6

vesile arayarak dua ediyorlar, O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, elbette sakınılacak bir azaptır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

“Onlar umarak ve korkarak bize yalvarırlardı. Onlar bize karşı huşu içindeydiler.”² Ve şöyle buyurdu:

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْأَجْرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

“Yoksa geceleynin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten korkan ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkârcı gibi) midir? De ki: Hiç bilenler ile bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakıyla düşünür.”³

Sünnet'ten deliller ise şöyledir:

Vesîle ibn-u Eskâ *RadiyAllahu Anh*'ın şöyle dediği rivayet edildi:

قَالَ اللَّهُ جَلَّ وَعَلَا: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، إِنْ ظَنَّ خَيْرًا فَلَهُ، وَإِنْ ظَنَّ شَرًّا فَلَهُ

“Müjdeleyin. Zira ben Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittim: Allah Celle ve Alâ buyurdu ki: Ben kulumun beni zannettiği gibiyim. Eğer hayır zannederse lehine, şer zannederse aleyhinedir.”⁴ Aleyhi's *Salâtu ve's Selâm*'ın *قَالَ اللَّهُ جَلَّ وَعَلَا* "Şer zannederse aleyhinedir." kavli, talebin kesin olduğuna dair bir karinedir. Yani ayet-i kerimeler ve hadislerdeki ümit etmek ve husnü zanda bulunma emri farziyet ifade eder.

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etti:

يُعَوِّلُ اللَّهُ عَرَّ وَجَلَّ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ حِينَ يَذَكِّرُنِي ...

1 İsrâ Sûresi 57

2 Enbiyâ Sûresi 90

3 Zümer Sûresi 9

4 Ahmed ibn-u Hanbel hasen isnat ile ve ibn-u Hibbân da Sahîh'inde rivayet etti.

“Şüphesiz Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurur: Ben kulunun beni zannettiği gibiyim. Kulun beni anarken ben muhakkak onunla beraber bulunurum...”¹

Câbir RadiyAllahu Anh Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in vefatından 3 gün önce şöyle derken işittiğini rivayet etti:

لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

“Sizden biri ancak Allah Azze ve Celle'ye husnü zanda bulunarak ölsün!”²

Enes RadiyAllahu Anh, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in ölmek üzere olan bir gencin yanına girdiğinde şöyle dediğini rivayet etti:

كَيْفَ تَجِدُكَ قَالَ : أَرْجُو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَأَخَافُ دُنُوبِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ، فِي مِثْلِ هَذَا الْمُؤْمِنِ، إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو، وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ

“Kendini nasıl buluyorsun? dedi. O ise: Allah'tan ümit ediyorum ey Allah'ın Rasulü! Bununla birlikte günahlarımdan da korkuyorum, dedi. Bunun üzerine Rasulallah şöyle dedi: Bu gibi zamanda kulun kalbinde korku ve ümit bir araya gelirse mutlaka Allah ona ümit ettiğini verir ve korktuğundan da güvende kılar.”³

Enes RadiyAllahu Anh'dan şöyle rivayet edildi: Rasulallah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittim:

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أَتَابِي. يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ دُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أَتَابِي. يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ حَطَايَا ثُمَّ أَقْبَيْتَنِي لَا تَشْرُكَ بِي شَيْئًا لِأَتَيْتَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً

“Allah Teâlâ diyor ki: Ey Âdemoğlu! Sen bana dua edip, (affımı) ümit ettikçe ben senden her ne sadır olsa olsun aldırmam, ben seni affederim. Ey Âdemoğlu! Senin günahın

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

3 Tirmizî ve ibn-u Mâce rivayet etti. Hâfız Munzirî isnadı hasendir, dedi.

semanın bulutları kadar bile olsa, sonra bana dönüp istiğfar etsen (af dilesen) günahının çok oluşuna bakmam, seni affederim. Ey Âdemoğlu! Bana arz dolusu hata ile gelsen, sonunda hiçbir şirk koşmaksızın bana kavuşursan seni arz dolusu mağfiretimle (affımla) karşılarım.”¹

Ümit kesmek ise ye’s, ümitsizlik içerisinde olmaktır. Bu ikisi müteradif, eş anlamlıdır ve ümidin zıddıdır. Allah’tan, rahmetinden ve ravhinden ümit kesmek haramdır. Bunun delili Kur’an ve Sünnet’tir.

Kur’an’a gelince, Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

يَا بَنِي آدَهْمُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُونُسَ وَأَخِيهِ وَلَا تَيْبَسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْبَسُ
مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ

“Ey oğullarım! Gidin de Yûsufu ve kardeşini iyice araştırın. Allah’ın ravhinden (rahmetinden) ye’s’e düşmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah’ın ravhinden ye’s’e düşmez.”²

(رُوحِ اللَّهِ) Allah’ın ravhi, merhametidir. Allah *Subhânehu ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

قَالُوا يَشْرُكَكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِطِينَ، قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ

“Dediler ki: Seni hak ile müjdeledik. Sakın ümitsizliğe düşenlerden olma! (İbrâhîm) dedi ki: Sapıklardan başka kim, Rabbinin rahmetinden ümitsiz olur?”³ Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ يَيْبَسُوا مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“Allah’ın ayetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr edenler var ya, işte onlar, benim rahmetimden ümitlerini kesmişlerdir ve işte onlar için elîm bir azap vardır.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

1 Tirmizî rivayet edip hasen hadistir, dedi.

2 Yûsuf Sûresi 87

3 Hicr Sûresi 55-56

4 Ankebût Sûresi 23

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin! Muhakkak ki Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, Gafûr’dur, Rahim’dir.”¹

Sünnet’e gelince, Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet etti:

لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعُقُوبَةِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهِ أَحَدٌ، وَلَوْ يَعْلَمُ الْكَافِرُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِهِ أَحَدٌ

“Eğer mü’min Allah katındaki ukubatı (cezayı) bilseydi hiçbir Cennet’i özlemezdi ve eğer kâfir Allah katındaki rahmeti bilseydi hiçbir rahmetinden ümit kesmezdi.”²

Fudâle ibn-u Ubeyd *RadiyAllahu Anh* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet etti:

وَتَلَاثَةٌ لَا تَسْأَلُ عَنْهُمْ رَجُلٌ نَارِغَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ رِدَاعُهُ قَائِنٌ رِدَاعُهُ الْكَبِيرُ يَأْوَ وَإِزَارُهُ الْعِزَّةُ، وَرَجُلٌ شَكَّ فِي أَمْرِ اللَّهِ، وَالْقَنُوطُ مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ

“Üç kişi vardır ki (helak olanlardan olduklarından dolayı) nerede oldukları sorulmayacaktır. Onlar; abasıyla Allah Azze ve Celle ile çekişen kimse. -Zira aba kibirlilikten, peştemal ise izzetliliktedir-, Allah’ın emri hakkında şüphe eden kimse ve Allah’ın rahmetinden ümidi kesen kimsedir.”³

Hâlid’in oğulları Habbe ve Sevâ’dan şöyle dedikleri rivayet edildi:

دَخْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُعَالِجُ شَيْبًا فَأَعْنَاهُ عَلَيْهِ فَقَالَ: لَا تَبْسَا مِنَ الرَّزْقِ مَا تَهَرَّزْتَ رُءُوسِكُمْ، فَإِنَّ الْإِنْسَانَ تَلْدُهُ أُمُهُ أَحْمَرُ لَيْسَ عَلَيْهِ قَسْرٌ، ثُمَّ بَرَزَ قَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

“Biz Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in yanına girdik.

1 Zumer Sûresi 53

2 Muttefekun aleyh

3 Ahmed ibn-u Hanbel, Taberânî ve Bezzâr rivayet etti. Heysemî ravilerinin güvenilir olduğunu söyledi. Buhârî Edeb-il Mufrad’da ve ibn-u Hibbân Sahih’inde rivayet etti.

O, bir şeyi onarıyordu. Hemen biz ona yardıma koştuk. Başınız bedeninizde hareket ettiği sürece rızıktan ümidi kesmeyin! Çünkü anası, insanı kırmızı bir varlık olarak çırıl çiplak doğurur. Sonra Allah Azze ve Celle onu rızıklandırır.”¹

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu Anh* şöyle rivayet etti:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْكِبَائِرُ قَالَ: الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالْإِبْسَاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ، وَالْقُتُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

“Bir adam: Ey Allah’ın Rasulü! Büyük günahlar nedir? diye sordu. Dedi ki: Allah’a şirk koşmak, Allah’ın esenliğinden ümitsiz olmak ve Allah’ın rahmetinden ümidi kesmek, cevabını verdi.”²

Rasuller *Salâvâtullahi Aleyhim* hiçbir zaman Allah’ın zafere düşmediler, ümitvar oldular. Ancak kavimlerinin iman etmelerinden ümit kesmişlerdi. Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

“Nihayet Rasuller ne zaman ümitlerini yitirip de kendilerinin yalana çıkarıldıklarını sandıkları bir sırada onlara nusretimiz, zaferimiz gelir ve dilediğimiz kimse kurtuluşa erdirilir. (Fakat) mücrimler topluluğundan azabımız asla geri çevrilmez.”³

Buhârî, Âişe *RadiyAllahu Anhâ’nın* كُذِّبُوا kelimesini şeddeli okuduğunu rivayet etti. Zira yalanlama kavimler tarafından Rasullere karşı olur. Nitekim Rasuller masumdurlar.

1 Ahmed, İbn-i Mace ve İbn-i Hibbân Sahîh’inde

2 Heysemî dedi ki: Bunu Bezzâr ve Taberânî rivayet etti. Ravileri sağlamdır. Suyutî ve İrâkî hasen dediler.

3 Yûsuf Sûresi 110

BELALARA KARŞI SABRETMEK VE KAZAYA RAZI OLMAK

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْتُمُ الْبَاسَاءِ
وَالضَّرَّاءِ وَرُلُّوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ
اللَّهِ قَرِيبٌ

“Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden Cennet’e gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öylesine sarsılmışlardı ki nihayet Rasul ve beraberindeki mü’minler diyordu ki: Allah’ın nusreti ne zaman? Dikkat edin, şüphesiz ki Allah’ın nusreti yakındır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَلْتَبْلُوا نَفْسَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ
الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ
مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmek ile imtihan ederiz. Sabredenleri müjdele! Onlar ki kendilerine bir musibet isabet ettiği zaman derler ki: Muhakkak ki biz Allah içiniz ve muhakkak ki biz O’na döneceğiz. İşte Rablerinden bağışlanmalar ve rahmet hep onların üzerinedir ve onlar hidayet bulmuş olanların ta kendileridir.”² Ve şöyle buyurdu:

لَتُبْلَوْنَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ
أَشْرَكُوا أَدَى كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

“Andolsun ki mallarınız ve canlarınız konusunda imtihan edileceksiniz. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok incitici sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvalı olursanız şüphesiz bu,

1 Bakara Sûresi 214

2 Bakara Sûresi 155-157

azme değer işlerdendir.”¹ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا يُوقَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

“Yalnız sabredenlere, ecirleri hesapsız ödenecektir.”²
Ve şöyle buyurdu:

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ

“Sabredenleri müjdele!”³ Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا

“Ey iman edenler, Sabredin!”⁴ Ve şöyle buyurdu:

وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

“Kim sabreder ve affederse şüphesiz bu, azme değer işlerdendir.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

“Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile (Allah’tan) yardım isteyin. Muhakkak ki Allah sabredenler ile beraberdir.”⁶

Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm ise şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ فَمَنْ صَبَرَ فَلَهُ الصَّبْرُ وَمَنْ جَزِعَ فَلَهُ الْجَزَعُ

“Allah Azze ve Celle bir kavmi severse onu imtihana tâbi tutar. Kim sabrederse ona sabır vardır. Kim de feryadı figan ederse ona da feryadü figan vardır.”⁷

Yine Ahmed İbn Hanbel, Mus’ab İbn Sâ’d yoluyla babasından şöyle dediğini tahrîç etmiştir:

قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً؟ قَالَ: الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الصَّالِحُونَ ثُمَّ الْأُمَّتَانِ قَالَا مَتَى مِنَ النَّاسِ يُبْتَلَى الرَّجُلُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صَلَاحٌ زِيدَ فِي بَلَائِهِ وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ خُفِّفَ عَنْهُ وَمَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْعَبِيدِ حَتَّى يَمْشِيَ عَلَى ظَهْرِ

1 Âl-i İmrân Sûresi 186

2 Zümer Sûresi 10

3 Bakara Sûresi 155

4 Âl-i İmrân Sûresi 200

5 Şûrâ Sûresi 43

6 Bakara Sûresi 153

7 Ahmed İbn Hanbel, Mahmud İbn Lebîd’den tahrîç etti.

الأرض لئیسَ عَلَیْهِ حَظِیْبَةٌ

“Dedim ki: Ey Allah’ın Rasulü! İnsanların hangisi daha şiddetli belaya maruz kalır? Dedi ki: Nebiler, sonra salih kimseler, sonra da insanlardan sırasıyla onlara benze-yenlerdir. Bir kişi, dinine göre belaya tâbi tutulacaktır. Eğer dininde dayanıklı ise belası artırılacaktır. Yok eğer dininde nazik ise belası hafifletilecektir. Böylece bela, kul yeryüzünde günahsız olarak yürüyünceya kadar sürecektir.”

Ebû Mâlik el-Eş’arî *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediği rivayet edildi:

... وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ ...

“...Sabır ışıktır...”¹

Ebû Sa’îd el-Hudrî *RadiyAllahu Anh* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet etti:

... وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصْبِرْهُ اللهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ ...

“Kim ki sabretmek isterse, Cenâb-ı Hak ona da sabır ih-san eder. Sabırdan daha hayırlı, sabırdan daha geniş bir nimet kimseye verilmemiştir.”²

Ebû Yahya Suheyb, ibn-u Sinân *RadiyAllahu Anh*’dan Rasu-lullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivayet etti:

... وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ ...

“Ona (mü’mine) kötü bir durum isabet ederse sabre-der. Dolayısıyla bu da onun hayrına olur.”³

Enes *RadiyAllahu Anh* şöyle rivayet etti:

مَرَّ النَّبِيُّ بِأَمْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرِ، فَقَالَ: اتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي، فَقَالَتْ إِنَّكَ عَنِّي، فَأَيْتَكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصِيبَتِي، وَلَمْ تُعْرِفْهُ، فَقِيلَ لَهَا: إِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَائِبِينَ، فَقَالَتْ: لَمْ أَعْرِفْكَ فَقَالَ: إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى

1 Muslim rivayet etti.

2 Muttefekun aleyh

3 Muslim rivayet etti.

“Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem, (ölen) çocuğu için ağlamakta olan bir kadına rastlamıştı: Allah’tan kork ve sabret! buyurdu. Kadın (ızdırabından kendisine hitap edenin kim olduğuna bile bakmadan): Benim başıma gelenen sana ne? dedi. Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem uzaklaşınca, kadına: Bu, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem idi! denildi. Bunun üzerine, kadın çocuğun ölümü kadar da söylediği sözden dolayı (utanıp) üzüldü. (Özür dilemek için) doğru Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in kapısına koştu. Ama kapıda bekleyen kapıcılar görmedi, doğrudan huzuruna çıktı ve: (O yakışsız sözünü) sizi tanımadan sarf ettim (bağışlayın!) dedi. Sallallahu Aleyhi ve Sellem de şöyle buyurdu: (Makbul) sabır, musibetle karşılaştığın ilk andakidir.”¹

Ebû Hurayra RadıyAllahu Anh Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etti:

يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: مَا لِعَبْدِي الْمُؤْمِنِ عِنْدِي جَزَاءٌ إِذَا قَبِضْتُ صَفِيَّهُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا ثُمَّ احْتَسَبَهُ إِلَّا الْجَنَّةَ

“Allah Teâlâ şöyle buyurdu: Ben, mü’ min kulumun dünya ehlinde çok sevdiğini (çocuğunu) almışsam, sonra o da sevabını umarak sabretmişse katımda ona Cennet dışında bir mükâfat yoktur.”²

Âişe RadıyAllahu Anhâ Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e veba hakkında sorduğunda şöyle dediğini rivayet edildi:

أَنَّهُ كَانَ عَذَابًا يَبْعَثُهُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ، فَجَعَلَهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ، فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَبْعَثُ الطَّاعُونَ، فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا، يَعْلَمُ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الشَّهِيدِ

“O, sizden öncekilere Allah’ın gönderdiği bir azaptı. (Şimdi) Allah onu mü’minlere bir rahmet kıldı. Taun çıkan memlekette bulunan bir kul, kendisine Allah’ın takdir ettiği şeyin ulaşacağını bilip, sevap umuduyla sabredip

1 Muttefekun aleyh

2 Buhârî rivayet etti.

orada kalır ve dışarı çıkmazsa mutlaka ona şehit sevabının bir misli verilir.”¹

Enes RadıyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğunu işittim, dediği rivayet edildi:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: إِذَا ابْتُلِيَ عِبْدِي بِحَبِيبَتَيْهِ فَصَبَرَ، عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ

“Allah Teâlâ buyurdu ki: Ben kulumu iki sevdiğiyle imtihan edersem, o da sabır gösterirse onlara bedel Cennet’i veririm. Burada iki sevdiği ile iki gözü kastediyor.”²

Atâ ibn Ebî Rabah’tan şöyle rivayet edildi:

قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ فُؤُلْتُ: بَلَى قَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السُّودَاءُ، أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنِّي أَصْرَعُ، وَإِنِّي أَتَكْشَفُ، فَادْعُ اللَّهَ لِي، قَالَ: إِنْ تَبَيْتِ صَبْرَتِ وَكَانَ الْجَنَّةَ، وَإِنْ تَبَيْتِ دَعَوْتَ اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يُعَافِيكَ، فَقَالَتْ أَصْبِرُ، فَقَالَتْ إِنِّي أَتَكْشَفُ، فَادْعُ اللَّهَ أَنْ لَا أَتَكْشَفَ فَدَعَا لَهَا

“İbn Abbâs bana dedi ki: Sana Cennet ehlinde bir kadın göstereyim mi? dedi. Ben de: Evet göster! dedim. İşte dedi, şu siyah kadın var ya, o, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e gelip: Ben saralıyım, (nöbet gelince) üstümü başımı açıyorum, Allah’a benim için dua ediver (hastalıktan kurtulayım) dedi. Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm: Dilersen sabret, sana Cennet verilsin, dilersen sana şifa vermesi için Allah’a dua edivereyim, dedi. Kadın: Öyleyse sabredeceğim ancak üstümü başımı açmamam için dua ediver, dedi. Rasulullah da ona öyle dua etti.”³

Abdullah İbn Ebî Evfâ RadıyAllahu Anh’dan şöyle rivayet edildi:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ انْتَهَرَ حَتَّى مَالَتْ الشَّمْسُ، ثُمَّ قَامَ فِي النَّاسِ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، لَا تَمْتُوا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَسَلُّوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ، فَإِذَا لَقِينَهُمْ فَاصْبِرُوا وَعَلِّمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، وَمُجْرِيَ السَّحَابِ، وَهَازِمَ الْأَخْرَابِ، أَهْزِمْهُمْ وَأَنْصِرْنَا عَلَيْهِمْ

1 Buhârî rivayet etti.

2 Buhârî rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bir savaş esnasında düşmanla karşılaştığında güneşin tepe noktasından batıya meyletmesini bekledi. Sonra ayağa kalkıp askere şöyle bir konuşma yaptı: Ey insanlar! (Kendi gücünüze güvencinizden dolayı) düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz, Allah’tan afiyet isteyiniz. Fakat düşmanla karşılaşınca da (harbin bütün şiddetlerine karşı) sabrediniz. Ve iyi biliniz ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır. Sonra Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem tekrar kalktı ve şöyle dua etti: Kitabı indiren, bulutları akıtıp yürüten, düşman birliğini hezimete uğratan Allah’ım! Sen onların birliklerini dağıt ve onlara karşı bize yardım et!”¹

Bunlar, belalara karşı sabretmek hakkındaydı. Kazaya razı olmaya gelince:

İbn Ebî Âsım’dan, Buhârî Edeb-il Mufrad’de ve Hâkim’de rivayet edip sahihtir demiş, Zehebî de ona muvafakat etmiştir. Lafzı şöyledir:

وَأَسْأَلُكَ الرَّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ

“(Allah’ım!) Senden, kazadan sonra rıza talep ederim!”

Hiç şüphesiz Şâri, kulun boyun eğip teslim olmasını Ebû Hurayra hadisinde methetmiştir. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَعْلَمُكَ أَوْ قَالَ أَلَا أُنْذِرُكَ عَلَى كَلِمَةٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ مِنْ كُنْزِ الْجَنَّةِ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَسْلَمَ عَبْدِي وَاسْتَسَلَّمَ

“Dikkat et! Sana arşın altında, Cennet hazinelerinden olan bir kelimeyi bildireyim mi? Ravi: Veya öğreteyim mi? dedi. (O): Lâ havle ve lâ kuvvete illa billahtır. (Kul bu kelimeyi söyledikten sonra) Ardından Allah Azze ve Celle: Kulum teslim olup boyun büktü, der.”²

Kazaya öfkelenmek haramdır. Kurâfi, Zehîra’da bunun

1 Muttefekun aleyh

2 Hâkim, rivayet edip Şeyhayn tahric etmemişler ise de isnadı sahihtir ve mahfuz olan bir illeti yoktur, der. İbn-u Hacer de bunu Hâkim’in kuvvetli bir senedle tahric ettiğini söyler.

üzerine icma'nın hasıl olduğunu zikreder. Yalnız o, icma ile müctehitlerin icmasını kastetmektedir. Onun söylediği ifade aynen şöyledir: *"Kazaya öfkelenmenin haram olduğu icma ile sabittir."* Hâlbuki o, kaza ile kaza olunan arasını ayırır ve şöyle der: *"Bir insan bir hastalıkla sınındığı zaman, yapısı gereği bu hastalıktan acı çekip dertlenirse bu kazaya rıza göstermemek değildir. Tam aksine kaza olunana rıza göstermemektir. Eğer o, hangi şey işledim de bu benim başıma geldi? Günahım neydi? Ve: Ben buna layık mıydım? gibi serzenişlerde bulunursa bu, kaza olunana değil, bilakis kazaya razı olmamaktır."*

Daha önce geçen Mahmud ibn-u Lubeyd RadıyAllahu Anh hadisi, kazaya öfkelenmenin haramlığına delalet eder. Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ، وَمَنْ سَخَطَ فَلَهُ السَّخَطُ

"Allah Azze ve Celle bir kavmi severse onu imtihana tâbi tutar. Kim ki sabrederse sabır lehinedir. Kim ki feryadü figan ederse, feryadü figan da aleyhinedir."¹

Rıza göstermek ve öfkelenmek insanın fiilindedir. Dolayısıyla rıza göstermeye sevap, öfkelenmeye ceza verilir. Fakat bizzat kazanın kendisi insan fiilinden değildir. Bu yüzden insan kazanın meydana gelmesinden sorguya çekilmeyecektir. Çünkü kaza onun fiilinden değildir. Fakat o, rıza gösterip göstermemesinden veya öfkelenip öfkelenmemesinden sorguya çekilecektir. Çünkü bu, insan fiilindedir. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى

"(Bilsin ki) insan için çalışmasından başkası yoktur."²

Bu kaza, günahları için bir kefarete ve hatalarını gidermek için bir vesiledir. Kaldı ki bu mefhum hakkında birçok deliller vardır. Bunlardan biri, muttefekun aleyh olan Abdullah hadisidir:

1 Ahmed ve Tirmizî rivayet etti, ibn-u Müfelleh isnadının ceyyid olduğunu söyler.

2 Necm Süresi 39

... مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى شَوْكَةٍ فَمَا فُوقَهَا إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ بِهَا سِتِّيَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا

“Kendisine hastalık ve daha başka neviden herhangi bir eza isabet eden hiçbir Müslüman yoktur ki Allah bu eza sebebiyle onun günahlarını, ağacın yapraklarını döktüğü gibi dökmesin.”

Bunlardan bir diğeri de muttefekun aleyh olan Âişe hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَا تُصِيبُ الْمُؤْمِنَ شَوْكَةٌ فَمَا فُوقَهَا إِلَّا قَصَّ اللَّهُ بِهَا مِنْ حَطْبَتِهِ

“Kendisine bir diken yahut ondan büyük bir şey isabet eden bir mü’min yoktur ki onun sebebiyle Allah bir günahı silmesin.”

Başka bir rivayette ise (قَصَّ) silme kelimesi yerine (نَقَصَ) **“eksiltme”** kelimesi geçmiştir.

Bunlardan bir başkası da muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra ve yine muttefekun aleyh olan Ebû Sa’îd hadisidir. Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا غَمٍّ، حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا، إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ مِنْ حَطْبَاتِهَا

“Mü’mine bir hastalık, bir ağrı, bir keder, bir hüznün, bir gam hatta kendisine batan bir dikene varıncaya kadar herhangi bir şey isabet ederse Allah günahlarından bir kısmını yok eder.”

Bu konuda Sa’d’dan, Mu’aviye’den, ibn-u Abbâs’tan, Cabir’den, Umm-ul Alâi’den, Ebî Bekr’den, AbdurRahman ibn-u Ezher’den, Hasan’dan, Enes’ten, Şeddâd’dan ve Ebû Ubeyde’den *RadiyAllahu Anhum* gerek hasen gerekse sahih senedler ile rivayet edilmiş hadisler vardır. Onların hepsi, günahların bela ile döküldüğünü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e atfederler.

Yine muttefekun aleyh olan Âişe *RadiyAllahu Anhâ* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ نُشِئَتْ شَوْكَةٌ فَمَا فُوقَهَا إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً ، وَحَطَّ بِهَا حَطِيئَةً

“Kendisine bir diken yahut ondan büyük bir şey batan hiçbir Müslüman yoktur ki onun sebebiyle kendisine bir derece verilmesin ve bir günahı silinmesin.”

Başka bir rivayette ise:

إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً

“Allah onlardan dolayı, ona bir iyilik yazar,” ifadesi geçmektedir.

Buradaki sevap kazaya rıza göstermek, ona sabretmek, şükretmek ve sadece Allah Azze ve Celle’ye şikâyetle bulunmaya binaendir. Bu kayıt ile birçok hadis geçmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Muslim’in Suheyb *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurduğuna dair rivayet ettiği hadistir:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنْ أَمْرُهُ كَلَّمَهُ لَهُ خَيْرٌ. إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ. وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ. وَوَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ

“Şu mü’minin işine şaşılır! Zira onun bütün işleri hayırdır. Bu sadece ve sadece mü’mine özgüdür. Eğer ona bir bolluk isabet ederse şükreder. Dolayısıyla bu, onun hayrına olur. Eğer ona bir kötülük isabet ederse sabreder. Dolayısıyla bu da onun hayrına olur.”

Hâkim’in, Ebî Derdâ’dan Ebâ Kâsım *Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurduğunu işittim diye rivayet edip sahihtir dediği ve Zehebî’nin de ona muvafakat ettiği hadistir:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: يَا عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ! إِنِّي بِمَا كَفَرْتَ بِمَا كَفَرْتَ بِي بَدِيعًا وَأَنَا لِيَوْمَئِذٍ شَهِيدٌ. وَإِنْ أَصَابَتْهُمَ مَا يَكْرَهُونَ أَحْتَسِبُوا وَمَصَبَرُوا وَلَا جَلْمَ وَلَا عِلْمَ، فَقَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ يَكُونُ هَذَا؟ قَالَ أُعْطِيهِمْ مِنْ جَلْمِي وَعِلْمِي

“Allah Azze ve Celle şöyle buyurdu: Ey İsa! Ben senden sonra öyle bir ümmet göndereceğim ki eğer onlara sevdikleri bir şey isabet ederse Allah’a hamdederler. Yok eğer hoşlanmadıkları bir şey isabet ederse ecirlerini Allah’tan

umarak sabrederler. Ne sabırları ne de ilimleri (yakinen bilgileri) vardır. İsâ (O zaman) ey Rabbim, bu nasıl olabilir ki! der. Allah: Ben onlara sabrımdan ve ilmimden veririm, diye buyurur.”

Taberânî be’s olmayan bir isnat ile ibn-u Abbâs *RadiyAllahu Anhumâ*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğine dair rivayet ettiği hadistir:

مَنْ أَصِيبَ بِمُصِيبَةٍ بِمَالِهِ أَوْ فِي نَفْسِهِ فَكَتَمَهَا وَلَمْ يَشْكُهَا إِلَى النَّاسِ، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ

“Kim ki malına veya nefesine bir musibet isabet eder de bunu insanlara şikâyet etmeksizin gizlerse onu bağışlamak Allah üzerine vacip olur.”

Buhârî’nin, Enes *RadiyAllahu Anh*’dan, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğunu işittim dediğine dair rivayet ettiği hadistir:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتَيْهِ فَصَبَرَ عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ

“Allah Teâlâ buyurdu ki: Ben kulumu iki sevdiğiyle imtihan edersem o da sabır gösterir (ve sevap umarsa) onlara bedel Cennet’i veririm.”

Buhârî’nin Edeb-il Mufrad’da Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdu dediğine dair rivayet ettiği hadistir:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةً فِي الدُّنْيَا يَحْتَسِبُهَا إِلَّا قُضِيَ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Kendisine dünyada bir diken batıp da onun ecrini Allah’tan uman hiçbir Müslüman yoktur ki Kıyamet Günü ondan dolayı günahları giderilmesin.”

Burada bir an olsun durup sabrı iyice düşünmemiz kaçınılmazdır. Zira bazı Müslümanlar nezdinde sabrın vakiası ve delaleti hakkında varolan karışıklığın giderilmesi gerekmektedir.

Bazıları insanlardan uzaklaşıp kabuğuna çekilir de mün-

keri ehliyle başbaşa bırakırsa ve haramların çiğnendiğini, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın hudutlarının durdurulduğunu ve cihadın geçersiz kılındığını görür de bunlar karşısında bir tavır almaz da aksine münkeri nehyetmeyi terkederek bunlardan uzaklaşırsa bununla sabrettikleri zannına kapılmışlardır.

Ya da sabrı kendisinden eziyeti gidermek ve Allah düşmanlarının takibatından bir şeyin kendisine ulaşması karşısında direnmekten sakınmak olarak anlamışlar, dolayısıyla hak sözü söylemeye veya Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'yı razı edecek bir amelde bulunmaya cesaret edemez olmuşlardır. Bilakis buldukları bir köşeye çekilerek suskun kalmışlar, sonra da kendilerinin sabreden kimseler olduklarını söylemişlerdir.

Muhakkak ki bunların hiçbiri, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın ehli için Na'im Cennetlerini hazırladığı sabır değildir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

إِنَّمَا يُوقَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

“Yalnız sabredenlere, ecirleri hesapsız ödenecektir.”¹

Tam aksine bu, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in kendisinden Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya sığındığı acziyetin ta kendisidir!

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَالْجُبْنِ وَالنُّبْلِ وَالْهَمِّ وَالْحَزَنِ وَعَلَبَةِ الدِّينِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ

“Acziyetten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, kederden, hüzünden, dine galip gelmekten ve kişilere musallat olmaktan Allah'a sığınırım!”

Muhakkak ki sabır, hakkı söylemen, hakkı yerine getirmen ve sapsımsızın, zayıflamaksızın ve gevşemeksizin Allah yolunda bunlardan doğacak eziyetlere, sıkıntılara dayanmandır, katlanmandır, tahammül etmendir.

Muhakkak ki sabır, Allah *Subhanehû*'nun şu kavli ile takvaya bağladığı husustur:

إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

“Gerçekten, her kim muttaki olur ve sabrederse şüphesiz Allah muhsinlerin ecrini zayi etmez.”¹

Muhakkak ki sabır, Allah *Subhanehû*'nun mücahitler ile birlikte andığı husustur:

وَكَايُنْ مِنْ نَبِيِّ قَاتِلٍ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ

“Nice Nebîler vardı ki beraberlerinde birçok Allah erleri bulunduğu hâlde savaştılar da Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı vehne kapılmadılar, zaafiyet göstermediler ve boyun bükmediler. Muhakkak ki Allah sabredenleri sever.”²

Belaya sabır ve kazaya sabır odur ki sarsıntıya değil, bilakis sebata, musibetlerin ağırlığı bahanesiyle kitabı bir kenara atmaya değil, bilakis kitaba sarılmaya ve kişiyi, Rabbinden uzaklaşmaya değil, bilakis sımsıkı O'na yapışmaya götürür. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أُنْ لَأِ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

“Nihayet karanlıklar içinde: Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden olmuştum! diye nida etti.”³

Sabır odur ki azimleri bilir, Cennet'e giden yolu yakınlaştırır... Bilâl'in, Habbâb'ın ve Yâsir ailesinin sabrıdır o!..

صَبْرًا آلَ يَاسِرٍ إِنَّ مَوْعِدَكُمْ الْجَنَّةَ

“Sabredin, ey Yâsir ailesi! Muhakkak ki size vaadedilmiş olan Cennet'tir.”

Hubeyb'in ve Zeyd'in sabrıdır o!..

1 Yûsuf Sûresi 90

2 Âl-i İmrân Sûresi 146

3 Enbiyâ Sûresi 87

وَاللّٰهُ لَا اَرْضٰى اَنْ يُصَابَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَوْكَةٍ وَاَنَا سَالِمٌ بِأَهْلِي

“Vallahi, benim ehlim sağ salim iken Muhammed’e bir dikenin dahi isabet etmesine asla razı olmam.”

Allah için hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın zalimin elinden tutan kimselerin sabrıdır o!..

كَلَّا وَاللّٰهِ وَاَلْتَأْخُذَنَّ عَلٰى يَدَيْ الظّٰلِمِ وَاَلْتَأْطُرُنَّهُ عَلٰى الْحَقِّ اَطْرًا وَاَتَقْصُرُنَّهُ عَلٰى الْحَقِّ قَصْرًا لَيُضْرَبَنَّ اللّٰهُ بِقُلُوبِ بَعْضِكُمْ عَلٰى بَعْضٍ، ثُمَّ لَيُعَذِّبَنَّكُمْ كَمَا لَعَنَ نَبِيَّ اِسْرَائِيْلَ

“Vallahi ya gerçekten zalimin zulmüne engel olacak, onu hakka yöneltcek, onun şeriatla yetinmesini sağlayacaksınız veya Allah sizin kalbinizi birbirine vuracak, sonra İsrâiloğullarını lanetlediği gibi sizi de lanetleyecektir.”

Sâdik-ul Emîn olan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in, alınlarında beyazlık sahibi olup kitapları sağdan verilen Ashabı’nın sabrıdır o!..

Ashab-us Sahîfe’nin, (AbdulMuttalib’in) Şi’b’de boykot edilenlerin (veya iki dağ arasındaki mesafeyi katedenlerin), Habeşistan’a hicret edenlerin ve (رَبَّنَا اللّٰهُ) **“Rabbimiz Allah’tır.”** dedikleri için peşine düşülenlerin sabrıdır o!..

Ehl-i şirke karşı, Fars’a karşı ve Rum’a karşı cihadlarında Muhacirlerin ve Ensar’ın sabrıdır o!..

Abdullah ibn-u Ebî Huzâfe’nin birliklerinden alınan esirler grubunun sabrıdır o!..

Mü’min ve sadık mücahitlerin sabrıdır o!..

Sabır, Allah yolunda karşılaşılan eziyetler karşısında zaafiyete kapılmaksızın, marufu emretmen ve münkerden nehyetmendir.

Sabır, Allah düşmanları ile savaşmak için ilerleyen Müslümanların ordusunda asker olmandır.

Sabır, Allah Subhanehû ve Teâlâ’nın şu kavlini doğrulayıcı

olmandır:

لَتُنْبَلُونَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَدَىٰ كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

“Andolsun ki mallarınız ve canlarınız konusunda imtihan edileceksiniz. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok incitici sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takva gösterirseniz şüphesiz bu, azme değer işlerdendir.”¹ Ve şu kavlini:

وَلَتُنْبَلُونَكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَتَبْلُغُوا أَخْبَارَكُمْ

“Andolsun ki içinizden cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz.”² Ve şu kavlini:

وَلَتُنْبَلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِيرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık, (biraz da) mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmek ile imtihan ederiz. Sabredenleri müjdele! Onlar ki kendilerine bir musibet isabet ettiği zaman derler ki: Muhakkak ki biz Allah içiniz ve muhakkak ki biz O’na döneceğiz. İşte Rablerinden bağışlanmalar ve rahmet hep onların üzerinedir ve onlar hidayet bulmuş olanların ta kendileridir.”³

1 Âl-i İmrân Sûresi 186

2 Muhammed Sûresi 31

3 Bakara Sûresi 155-157

DUA, ZİKİR VE İSTİĞFAR

1. Dua, ibadettir. Hatta Allah *Subhanehû*'nun şu kavlından dolayı ibadetin beynidir, özüdür.

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

“Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana dua edin ki size icabet edeyim. Şüphesiz bana ibadeti bırakıp da büyüklük taslayanlar, aşağılanmış olarak Cehennem’e girecekler.”¹

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* duayı ibadet kılmıştır. Bu bağlamda *Subhanehû* yukarıdaki ayette ادْعُونِي **“Bana dua edin.”** dedikten sonra; عِبَادَتِي **“İbadetimi/bana ibadeti”** diye buyurmuştur. Bu tıpkı Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şu kavli gibidir:

الدُّعَاءُ مُخِ الْعِبَادَةِ

“Dua, ibadetin özüdür.”²

Dua ibadettir ve Allah *Subhanehû ve Teâlâ* kendisine dua eden kulunu sever. Dua etmek menduptur. Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya dua etmeyen kimse, çok büyük bir hayrı terketmiştir. Dolayısıyla Allah *Subhanehû*'ya dua etmemek kibirlenmeye binaen olursa o kişi, Allah'ın *Subhanehû ve Teâlâ*'nın haklarında şöyle buyurduğu kimseler zümresinden olur:

سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

“Onlar aşağılanmış olarak Cehennem’e girecekler.”³

Yani horlanmış, küçümsenmiş ve alçaltılmış olarak...

2. Allah *Subhanehû*, şeriatine bağlanarak ve Rasülü *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'e sınıksız sarılarak davetine icabet eden-

1 Mu'min/Ğâfir Sûresi 60

2 Tirmizî, Nu'man ibn-u Beşir yoluyla tahrîç edip, sahih ve hasendir, demiştir.

3 Mu'min/Ğâfir Sûresi 60

lerden olduğumuz bir hâlde kendisine dua etmemiz gerektiğini şöyle beyan etmiştir:

فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

“O hâlde (kullarım da) bana (davetime) icabet etsinler ve bana iman etsinler. Umulur ki irşâd olurlar.”¹

Nitekim Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* de şöyle buyurdu:

ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ ، يَا رَبَّ يَا رَبَّ وَطَعْمُهُ حَرَامٌ ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابَ لِذَلِكَ

“Yiyeceği haram ve içeceği haram olduğu hâlde Allah’a dua eden kimseye, (duasına) nasıl icabet edilsin ki?”²

Dua vakitlerinin en eftal olanları; secde esnasında, gecenin son üçte birinde ve farz namazların ardından yapılan dualardır. Muslim’de, Ebû Hurayra’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ

“Kul, Rabbine en ziyade secdede iken yakın olur, öyle ise (secdede) duayı çok yapın.”

Tirmizî’nin *“Hasen hadistir.”* dediği Ebû Umâme rivayetinde şöyle geçti:

أَجِئِ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ؟ قَالَ جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرِ، وَدُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ

“Ey Allah’ın Rasulü! En ziyade dinlenmeye (ve kabule) mazhar olan dua hangisidir? diye soruldu. Gecenin sonunda yapılan dua ile farz namazların ardından yapılan dualardır! diye cevap verdi.”

Yine Ramazan ayında yapılan dualarda azim bir ecir vardır. Tirmizî’nin tahric edip *“Hasen hadistir.”* dediği rivayette, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

ثَلَاثَةٌ لَا تَرُدُّ دَعْوَتَهُمْ الصَّائِمُ حَتَّى يُطَيَّرَ وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعُهَا

1 Bakara Sûresi 186

2 Muslim tahric etti.

اللَّهُ فَوْقَ الْعَمَامِ وَيُقْتَحُّ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَيَقُولُ الرَّبُّ وَعِزَّتِي لِأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ

“Üç kimse vardır ki duaları asla reddedilmez: İftar edinceye kadar oruçlunun duası, adil imamın ve mazlunun duası. Allah onun bu duasını bulutların üstüne yükseltir ve semanın kapılarını onlar için açar ve daha sonra Rab Azze ve Celle: İzzetim ve şerefim üzerine yemin ederim ki belli bir müddet geçse de ben sana mutlaka yardım edeceğim, diye buyurur.”

3. Muhakkak ki duanın ibadet olması, sebeplere sarılmak anlamına gelmemektedir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in sîreti bunu apaçık beyan etmektedir. Nitekim Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Bedir'de orduyu donatıyor, her bir askeri yerinde denetliyor ve onları en güzel bir şekilde savaş için hazırlıyordu. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* sonra karargâhına girerek Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya nusret, zafer için duada bulunuyordu. Duasını öyle uzatıyordu ki nihayet Ebû Bekr O'na (بَعْضُ هَذَا يَكْفِيكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ) **“Bu kadar sana yeter artık, ey Allah'ın Rasulü!”** diyordu.

Sonra Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Allah *Subhanehû ve Teâlâ* kendisine Mekke'den Medine'ye hicret etmek için izin verdiği zaman, bir beşerin kurtuluşa götüren sebeplerden sarılabileceği mümkün olan tüm sebeplere sarılırken, aynı zamanda Kureyş kâfirlerine karşı Allah'a dua ediyordu ki Allah kendisini onlardan uzaklaştırsın, tuzaklarından kurtarsın ve Medine'ye sağ salim ulaştırsın.

Salâvatullahi ve Selâmuhu Aleyh, Medine'nin bulunduğu kuzey tarafına yönelmek yerine güneye doğru gidiyor, Ebû Bekr *RadiyAllahu Anh* ile birlikte Sevr Mağarası'na gizleniyordu. Sonra Kureyş hakkındaki haberleri, kendisi hakkında çizdikleri planları ve ele aldıkları düşünceleri, AbdurRahman İbn-i Ebî Bekr kanalıyla öğreniyordu. Daha sonra AbdurRahman Mekke'ye geri döndüğünde, peşi sıra Ebî Bekr'in hizmetçisi Mekke'ye kadar koyun sürüsü ile yolundan geliyordu ki

koyun sürüsünün izi, ibn-u Ebû Bekr'in izini kaybettirsin, böylece Kureyş küffarını saptırsın. Kendilerine yönelik arama çalışmaları hafifleyinceye kadar mağarada üç gün boyunca kalıyor, sonra Medine-i Münevvere'ye yönelik ilerleyişini sürdürüyordu. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Medine'ye sağ salim ulaşacağından kesinlikle emin olduğu hâlde tüm bunları yapıyordu. Mağaranın önüne kadar geldiklerini gördüğü Kureyş küffarının kendilerine erişeceğinden korkan Ebû Bekr'e nasıl bir cevap veriyordu? Ebû Bekr:

إِنَّ أَحَدَهُمْ لَوَ نَظَرَ إِلَىٰ مَوْطِنِ قَدَمَيْهِ لَرَأَانَا

“Onlardan biri ayağının hizâsına (bir eğilip) baksa, bizi muhakkak görür.” dediğinde, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* O'na:

مَا ظَنَّاكَ بِأَتْنَيْنِ اللَّهِ تَالِئُهُمَا

“Üçüncüleri Allah olan iki kişiyi ne zannediyorsun?” diyordu.

فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا إِنَّهُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا

“O'na Allah yardım etmiştir: Hani kâfirler O'nu, iki kişiden ikincisi olarak (Ebû Bekr ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı. Hani onlar mağaradaydı ve O, arkadaşına: Üzülme! Şüphesiz ki Allah bizimle beraberdir, diyordu.”¹

Sonra *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, yerlerini gösterip onları yakalatarak Kureyş'in koyduğu ödülü ele geçirmek için hicretleri sırasında Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e ve Ebû Bekr'e neredeyse yaklaşmak üzereyken Surâka'ya **بِأَنْ يَرْجِعَ وَلَهُ** “**Geri dönmesi karşılığında Kısra'nın bileziğinin kendisinin olacağını**” söylüyordu.

İşte Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* sebeplere böyle sarılıyordu ki biz de *Salâvâtullahi ve Selâmuhu Aleyh*'e işte

böyle sımsıkı sarılalım. Aynı zamanda kendilerini Kureyş küfarının aramalarından kurtarması ve tuzaklarını başlarına geçirmesi için Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya dua ediyordu. Nitekim bir gece evinden çıkarken kâfirlerin evi kuşatmış olduğunu gördüğünde suratlarına toprak atıyordu.

Bununla birlikte Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın kendisine icabet edeceğinden ve kendisini onlardan koruyacağından mutmain idi. Hakikaten de böyle olmuştu.

Onlar üzerine uyku çökünce Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* dışarı çıkmıştı. Dolayısıyla dua, sebeplere sarılmayı terk etmek anlamına gelmemektedir. Bilakis dua, sebeplere sarılmanın ayrılmaz niteliğidir.

Öyleyse her kim Hilâfet'in yeniden kurulmasını istiyorsa gerçekleştirmek için yalnızca Rabbine dua etmek ile yetinmemeli, daha da ötesi onu ortaya çıkarmak için çalışanlar ile birlikte çalışmalı, Allah'tan yardımını göndermesi ve onun bir an evvel kurulması için dua etmeli, sebeplere sarılırken Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya halis bir şekilde yaptığı duada ısrarla yalvarmalıdır.

İşte tüm ameller böyle olmalıdır. Zira kişiyi muhlis kılan, Dua ederek, duasında ısrarla yalvararak... Allah *Subhanehû ve Teâlâ* için hareket etmesi ve Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e sadakat göstermesidir. وَاللَّهُ سَمِيعٌ مُّجِيبٌ Allah işitendir, icabet edendir.

4. Şüphesiz Allah *Subhanehû ve Teâlâ*, dua ettiği zaman kendisine dua edenin ve darda kaldığı zaman kendisine yalvaranın duasına icabet eder.

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

“Ve sizin Rabbiniz dedi ki: Bana dua edin ki size icabet edeyim.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِي إِذَا دَعَانِ

“Ve kullarım sana, beni sual ettiğinde şüphesiz ben çok yakınlım. Bana dua ettiği vakit dua edenin duasına icabet ederim.”¹ Ve şöyle buyurdu:

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ

“(Onlar mı hayırlı) yoksa darda kalan kendisine yalvardığı zaman ona icabet edecek ve sıkıntıyı giderecek olan mı?”²

Ayrıca dualara icabet şer’î bir hakikattir. Bunu Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle beyan etti:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِثْمٌ وَلَا قَطِيعَةٌ رَجِمَ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ إِمَّا أَنْ يُعْجَلَ لَهُ دَعْوَتُهُ وَإِمَّا أَنْ يَدْخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَى وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنَ السُّوءِ مِثْلَهَا قَالُوا إِذَا نَكُنْزُ قَالَ اللَّهُ أَكْثُرُ

“Yeryüzünde, günah veya sıla-i rahmi koparıcı olmak kaydıyla Allah’a dua ile yalvaran bir Müslüman yoktur ki Allah ona şu üç hasletten birini vermiş olmasın: Ya onun duasının karşılığını peşin verir ya onun için onu ahirete biriktirir ya da dua ettiği miktarca kötülüğü ondan alıkoyar. (Sahabeler) Öyle ise (onu) çoğaltalım, dediler. (Rasulullah) Allah çoğaltır, dedi.”³

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

لَا يَزَالُ يُسْتَجَابُ لِلْعَبْدِ مَا لَمْ يَدْعُ بِإِثْمٍ أَوْ قَطِيعَةٍ رَجِمَ. مَا لَمْ يَسْتَعْجَلْ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الِاسْتِعْجَالُ؟ قَالَ: يَقُولُ: قَدْ دَعَوْتُ، وَقَدْ دَعَوْتُ، فَلَمْ أَرِ يُسْتَجَابْ لِي. فَيَسْتَحْسِرُ عَنْ ذَلِكَ، وَيَدْعُ الدُّعَاءَ

“Kul, günah talep etmeye veya sıla-i rahmin kopmasını istemeye acele etmediği müddetince duası icabet görmeye (kabul edilmeye) devam eder. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e soruldu: Ey Allah’ın Rasulü acele etmek ne demektir? Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Bir kimse: Ben dua ettim, yine dua ettim fakat bana icabet edildiğini görmedim, der. Sonra da böyle olunca hüsrana

1 Bakara Sûresi 186

2 Neml Sûresi 62

3 Ahmed ve Edeb-il Mufrad’da Buhârî tahrîc ettiler.

uğrar ve dua etmeyi bırakır, diye buyurdu.”¹

Bu demektir ki duaya icabetin dünyada gerçekleşmesi zaruri değildir. Bilakis ya böyle olur ya da onun için ahirete saklanabilir. Orada azim bir ecir ve büyük bir sevap vardır. Yahut da duası miktarınca kendisinden kötülük uzaklaştırılır.

O hâlde biz Allah *Subhanehû*'ya dua ederiz. Eğer sadık, muhlis ve itaatkâr kimselersek o zaman Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in beyan ettiği manada dualarımıza icabet edilerek karşılık bulacağından kesinlikle emin olabiliriz.

Aynı şekilde Allah *Subhanehû* zikretmeyi de bize emretmiştir. Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ

“Ve siz beni (kulluk ederek) zikredin ki ben de sizi zikredeyim.”² Ve şöyle buyurdu:

وَأَذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

“Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah, akşam Rabbini zikret ve gafillerden olma!”³ Ve şöyle buyurdu:

وَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Allah’ı çokça zikredin, umulur ki felaha (kurtuluşa) erersiniz.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ، وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

“Ey iman edenler! Allah’ı çokça zikredin ve O’nu sabah, akşam tesbih edin (yüceltin).”⁵

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:

يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ

1 Muslim tahrîc etti.

2 Bakara Sûresi 152

3 A'râf Sûresi 205

4 Cuma Sûresi 10

5 Ahzâb Sûresi 41-42

ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرْتَنِي فِي مَلَأِ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأِ حَبِيرٍ مِنْهُمْ وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شَيْئًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً

“Allahu Teâlâ diyor ki: Kulum, hakkımda nasıl bir zan yürütürse ben öyleyimdir. O, beni zikredince ben onunla beraberim. O beni içinden geçirirse ben de onu içimden geçiririm. O, beni bir cemaat içerisinde anarsa ben de onu, onunkinden daha hayırlı bir cemaatte anarım. O, bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir arşın yaklaşırım. O bana bir arşın yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim.”

Yine Muslim, Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh’dan şöyle rivayet eti:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسِيرُ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ فَمَرَّ عَلَى جَبَلٍ يُقَالُ لَهُ جُمْدَانُ، فَقَالَ: سِيرُوا هَذَا جُمْدَانُ سَبَقَ الْمُفَرِّطُونَ قَالُوا: وَمَا الْمُفَرِّطُونَ؟ قَالَ: الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ

“Rasulullah Mekke yolunda yürüyordu. Tam da bu esnada Cümdân denen bir dağın yanından geçerken: Yürüyünüz! Müferritler bu Cümdan’ın önüne geçmiştir, diye buyurdu. (Ashab): Müferritler de neymiş ey Allah’ın Rasulü! dediler. Allah’ı çokça zikreden kimselerdir, buyurdu.”

Kurâfi, Zehîra kitabında, Hasan’ın şöyle dediğini belirtir: “Zikir, iki zikirdir: Lisanın zikri (söz ile hatırlamaktır) ki bu güzeldir. Bundan daha eftal olanı da Allah’ın zikridir (amel ile hatırlamaktır) ki O’nun emir ve yasaklarını uygularken olur.”

Sahabe’den rivayet edilmiş zikirler oldukça geniştir. Daha fazlası için ilgili kaynaklara müracaat edilebilir.

İstiğfara gelince, keza bu da menduptur. Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

“Seher vakitlerinde istiğfar edenler.”¹ Şöyle buyurdu:

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمِ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا

“Her kim bir kötülük yapar veya nefesine (kendine) zulmeder de sonra Allah’a istiğfar ederse Allah’ı Gafur ve Rahim bulacaktır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ

“Sen aralarında iken Allah onlara azap edecek değildir ve onlar istiğfar ederlerken de Allah onlara azap edici değildir.”² Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْ يَبْلُغَ الْإِلَهَ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا مَأْسِيَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْ يَبْلُغَ الْإِلَهَ

“Yine onlar ki bir kötülük yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah’ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen istiğfar ederler. Zaten günahları Allah’tan başka kim bağışlayabilir ki? Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde bile bile ısrar etmezler.”³

Muslim, Ebû Hurayra’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا، لَدَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ، وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ، فَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ، فَيَغْفِرُ لَهُمْ

“Nefsim elinde olana yemin ederim ki eğer siz hiç günah işlemesiniz Allah sizi toptan helak eder, günah işleyen, ardından da istiğfar eden bir kavim yaratır ve onları mağfiret ederdi.”

Tirmizî’de hasen isnatla, Enes’ten, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduklarını işittim dediği rivayet olunmuştur:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ مِنْكَ وَلَا أَتَابِي، يَا ابْنَ آدَمَ، لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أَتَابِي، يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئًا ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تَشْرُكَ بِي شَيْئًا لِأَتَيْتَكَ

1 Nisa Sûresi 110

2 Enfâl Sûresi 33

3 Âl-i İmrân Sûresi 135

“Allah Teâlâ buyurdu ki: Ey Âdemoğlu! Sen dua edip, (affımı) ümit ettikçe ben senden her ne sadır olsa, aldırmam, seni affederim. Ey Âdemoğlu! Senin günahın sema-nın bulutları kadar bile olsa, bana dönüp istiğfar etsen çok oluşuna bakmam, affederim. Ey Âdemoğlu! Bana arz dolusu hata ile gelsen, sonunda hiçbir şirk koşmaksızın bana kavuşursan, arz dolusu mağfiretimle karşılarım.”

Ahmed ve Hâkim’de -ki sahihledi, Zehebî’de ona muvafakat etti- Ebû Saîd el-Hudrî’den Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

قَالَ إِبْلِيسُ: وَعِزَّتِكَ، لَا أَنْبِرُحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ، فَقَالَ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَزَالُ أُغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَعْفَرُونِي

“İblis: Senin izzetin ve şerefine yemin ederim ki kullarını, ruhları cesetlerinde bulunduğu müddetince saptırmaya devam edeceğim, dedi. Bunun üzerine Allahu Teâlâ: Ben de izzetim ve celalim üzerine yemin ederim ki onlar bana istiğfar ettikleri müddetçe onlara mağfiret etmeye devam edeceğim, diye buyurdu.”

İbn-u Mace’de sahih isnatla Abdullah ibn-u Büsr’den Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivayet olunmuştur:

طُوبَى لِمَنْ وُجِدَ فِي صَحِيفَتِهِ اسْتِعْفَارٌ كَثِيرٌ

“Sahifesinde birçok istiğfar bulunana müjdeler olsun!”

Muslim’de Ebû Zer’den uzun bir hadiste, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Rabbi Azze ve Celle’den rivayetinde şöyle buyruldukları rivayet olunmuştur:

... يَا عِبَادِي! إِنَّكُمْ تُحْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَعْفِرُونِي
... أَغْفِرُ لَكُمْ ...

“... Ey kullarım! Siz durmadan gece gündüz günah işliyorsunuz, ben ise bütün günahları bağışlıyorum. Dolayısıyla istiğfar ediniz ki size mağfiret edeyim...”

ALLAH'A TEVEKKÜL ETMEK VE O'NA KARŞI İHLASLI OLMAK

Allah *Subhanehû*'ya tevekkül etmek, aşağıdaki meseleler ile bağlantılıdır:

Birincisi: Bu, akide ile bağlantılıdır. Şöyle ki bir yaratıcı vardır O da Allah *Subhanehû*'dur. İşte Müslüman, hayrı celbetmek veya zararı defetmek hakkında O'na itimat eder, O'na dayanır, O'na güvenir. Bunu inkâr eden kâfirdir.

İkincisi: Bütün işlerinde Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya tevekkül etmek kula vaciptir, farzdır. Tevekkülün bu şekli kalbin amellerindedir. Kul bunu, kalbi ile tasdik etmeksizin dilyle telaffuz ederse onun hiçbir itibarı, değeri olmaz.

Üçüncüsü: Eğer kul, tevekkülün kati delillerini inkâr ederse kâfir olur.

Dördüncüsü: Tevekkül, sebeplere sarılmaktan farklıdır. Bunlar birbirlerinden farklı meselelerdir ve delilleri de farklıdır. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* hem tevekkül ediyor hem de sebeplere sarılıyordu. Sahabesine de gerek bir ayet gerekse bir hadis ile böyle yapmalarını emrediyordu. Yine *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, gücü yettiğince kuvvet hazırlıyordu. Tıpkı Bedir kuyularını tutması, hendek kazması, Safvan'ın zırhlarını ödünç alması, casuslar göndermesi, Hayber'in suyunu kesmesi, Mekke'yi fethetmek için ilerlediği zaman Kureyş hakkındaki haberlerin içeriğini gizlemesi, Mekke'ye görünür bir şekilde iki zırh arasında girmesi ve Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın **“Allah seni insanlardan koruyacaktır.”**¹ kavlinin nüzulundan öncesine kadar korumalar edinmesi ve bunlar dışında Medine'de devleti kurduktan sonra yaptığı diğer işler gibi...

Mekke'de ise Ashabına Habeşistan'a hicret izni vermesi, amcası Ebî Tâlib'in himayesini kabul etmeden önce boykot

dönemi boyunca Şi'b'de ikâmet etmesi, hicret gecesi Ali *Ker-ramAllahu Veche'*ye kendi yatağında uyuma emrini vermesi, mağarada üç gece yatması ve Benî Du'l'den bir adamı uzman rehber olarak kiralaması gibi...

Tüm bunlar sebeplere sarılmaktır ve tevekküle aykırı değildir, onunla bir alakası da yoktur. Bu iki meseleyi birbirine karıştırmak, tevekkülü etkisi olmayan şekli bir hâle getirir.

Tevekkülün vacip veya farz oluşunun delillerinden bazıları şunlardır:

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

“Bir kısım insanlar onlara (mü'minlere): Düşmanlarınız olan insanlar size karşı (bir ordu ile) toplandılar, aman onlardan sakının! dediklerinde bu, onların imanlarını daha da arttırdı ve: Allah bize yeter. O ne güzel vekildir! dediler.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ

“Ölümsüz olan Hayy'a (Allah'a) tevekkül et!”² Ve şöyle buyurdu:

وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

“Ve mü'minler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.”³ Ve şöyle buyurdu:

فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

“Azmettiğin vakit (kararını verdiğinde) Allah'a tevekkül et!”⁴ Ve şöyle buyurdu:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

“Her kim Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter.”⁵ Ve

1 Âl-i İmrân Sûresi 173

2 Furkân Sûresi 58

3 Tevbe Sûresi 51

4 Âl-i İmrân Sûresi 159

5 Talak Sûresi 3

şöyle buyurdu:

فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ

“Öyleyse O'na kulluk et ve O'na tevekkül et!”¹ Ve şöyle buyurdu:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

“Eğer yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter! O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Ben yalnızca O'na tevekkül ettim. Şüphesiz O, muazzam olan arşın sahibidir.”² Ve şöyle buyurdu:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Her kim Allah'a tevekkül ederse (bilsin ki) muhakkak ki Allah, Azîz'dir, Hakîm'dir.”³

Tevekkülü vacip veya farz kılan ayetler oldukça çoktur.

Yetmiş bin kişinin hesapsız ve azapsız olarak Cennet'e gi-receğine ilişkin hadisinde ibn-u Abbas *RadiyAllahu An-humâ'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle bu-yurduğu rivayet edildi:

هُمُ الَّذِينَ لَا يَرْفُقُونَ، وَلَا يَسْتَرْفُقُونَ، وَلَا يَتَطَيَّرُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

“Onlar efsun yapmayanlar, efsun yaptırmayanlar, kuş-lara uğursuzluk atfetmeyenler ve her şeyde ancak Rable-rine dayananlardır.”⁴

İbn-u Abbas *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* gece teheccüd namazına kalktığı zaman şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... اللَّهُمَّ أَلَيْسَ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ ...

“...Ey Allah'ım! Sana teslim oldum, sana iman ettim ve

1 Hûd Sûresi 123

2 Tevbe Sûresi 129

3 Enfâl Sûresi 49

4 Muttefekun aleyh

sana tevekkül ettim!..”¹

Ebû Bekr Sıddık *RadiyAllahu Anh’dan* şöyle dediği rivayet edildi:

نَظَرْتُ إِلَى أَقْدَامِ الْمُشْرِكِينَ عَلَى رُءُوسِنَا وَنَحْنُ فِي الْعَارِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ نَظَرَ إِلَى قَدَمَيْهِ أَنْبَرْنَا تَحْتَ قَدَمَيْهِ، فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ! مَا ظَنُّكَ بِأَتْنَيْنِ اللَّهِ تَالِئُهُمَا

“Biz mağarada iken başlarımızın üstünde (bizi aramaya gelen) müşriklerin ayaklarına baktım: Ey Allah’ın Rasulü! Bunlardan biri eğilip de iki ayağı hizasından baksa bizi muhakkak ayak hizasının altında görecektir, dedim. Allah Rasulü SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Ey Ebû Bekr! Üçüncüsü Allah olan iki kişiyi ne zannediyorsun? buyurdu.”²

Umm-u Seleme *RadiyAllahu Anhâ’dan* Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in her evinden çıkışında şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ ...

“Allah’ın ismiyle (başladım), ben O’na tevekkül ettim...”³

Enes ibn-u Mâlik *RadiyAllahu Anh’dan*, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ بَيْتِهِ فَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، يُقَالُ لَهُ: حَسْبُكَ، قَدْ كُفَيْتَ، وَهُدَيْتَ، وَوُقِيْتَ، فَيَلْقَى الشَّيْطَانَ شَيْطَانًا آخَرَ، فَيَقُولُ لَهُ: كَيْفَ لَكَ بِرَجُلٍ قَدْ كُفِيَ وَوُقِيَ وَهُدِيَ

“Kişi evinden çıkınca: Allah’ın adıyla, Allah’a tevekkül ettim, la havle ve la kuvvete illa billah (Güç kuvvet Allah’tandır.) derse kendisine: Bu sana yeter! İşine bak, sana kifayet edildi, hidayet verildi ve korundun da, denir. Sonra şeytan başka bir şeytan ile karşılaşır ve ona: Kifayet

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 Tirmizî hasen, der, Nevevî de Riyad-us Sâlihîn’de sahih hadistir, der.

edilen, hidayet verilen ve korunan o adamla durumun nasıl? der.”¹

Ömer ibn-u Hattâb *RadiyAllahu Anh'*dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَوْ أَنَّكُمْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقْنَاكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَعْدُو حِمَاصًا،
وَتَرْوَحُ بَطَانًا

“Eğer siz Allah'a hakkıyla tevekkül etseydiniz, O kuşları rızıklandığı gibi sizi de rızıklandırır. Baksanıza, sabahleyin aç çıkıyorlar da tok dönüyorlar.”²

İtaatte ihlaslı olmaya gelince bu, riyaı terk etmektir ki o da kalplerin amellerindedir. Onu kulun kendisinden ve yaratıcısından başkası bilemez. Bazen kulun durumu, kendisine belirsiz ve karışık gelebilir. O kadar ki kendisini incelemeye, sorgulamaya, muhasebe etmeye, düşünmeye ve kendisine “Neden itaat ettiğini” veya “Neden kuşkuya kapıldığını” sormaya başlar. Kendisinin yaptığı işi, ameli, yalnızca Allah için yaptığını görürse o muhlistir, ihlaslı davranmış olur. Fakat başka bir maksatla yaptığını görürse o riyakârdır, riya ile davranmış olur. Böylesi bir nefsiyetin tedaviye ihtiyacı vardır ve bu tedavi, uzun zaman alabilir. Ne zaman ki kul, hasenatını, yaptığı güzel davranışlarını gizlemeyi sever bir mertebeye ulaşırsa bu onun ihlasının alâmeti olur. Kurtubî şöyle dedi: “*Hasan'a ihlas ve riya hakkında soruldu. Seyyiâtını, kötülüklerini değil de hasenatını, iyiliklerini gizlemeyi sevmen ihlastandır, dedi.*”

Ebü Yûsuf, Kitâb-ul Harâc'ında şöyle dedi: “*Mis'ar, Sa'd ibn-u İbrahim'in şöyle dediğini bize hadis olarak nakletti: Kâdi-*

1 İbn-u Hibbân Sahîh'inde, Muhtârâ sahibi, Ebû Dâvud ve Nesâf'nin bunu sahih isnatla tahric ettiklerini söyler.

2 Hâkim, isnadı sahihtir, der, ibn-u Hibbân Sahîh'inde, Makdisî de Muhtâra'da onu sahihler.

siyye Günü, elleri ve ayakları kesilmiş bir adamın yanından geçtiler. O arzusunu şu ayeti okuyarak dile getiriyordu:

مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

... İşte onlar, Nebiler, sıddıklar, şehitler ve salihlerden olup Allah'ın kendilerini nimetlendirdiği ile beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaşlardır!¹

Bir adam ona: Sen kimsin ey Allah'ın kulu? diye sordu. İsmi zikretmeden: Ensar'dan biri, dedi."

İhlas vaciptir. Bunun delilleri, Kur'an'da ve Sünnet'te birbirini desteklemektedir.

Allah Subhanehû ve Teâlâ Zümer Sûresi'nde şöyle buyurdu:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ، أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ

"Şüphesiz ki kitabı sana hak ile indirdik. O hâlde dini Allah'a halis kılarak kulluk et! Dikkat et, halis din yalnız Allah'a aittir."²

Bilindiği gibi, Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e hitap ümetine hitaptır.

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

"De ki: Ben, dini Allah'a halis kılarak O'na kulluk etmekle emrolundum."³ Ve şöyle buyurdu:

قُلْ اللَّهُ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي

"De ki: Ben, dinimi ancak Allah'a halis kılarak kulluk ederim."⁴

Sünnet'ten delilleri ise şunlardır:

Tirmizî'de ve Şâfiî'nin Risâle'sinde Abdullah ibn-u Mes'ûd'dan, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

1 Nîsa Sûresi 69

2 Zümer Sûresi 2-3

3 Zümer Sûresi 11

4 Zümer Sûresi 14

تَضَرَّ اللَّهُ أَمْرًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَا مَا وَحَفِظَهَا وَبَلَّغَهَا، فُرِبْتُ حَامِلٌ فَقِهِ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ. ثَلَاثٌ لَا يُعْلَى عَلَيْهِنَّ قَلْبُ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ، وَمُنَاصَحَةُ أَيْمَةِ الْمُسْلِمِينَ، وَلُزُومُ جَمَاعَتِهِمْ، فَإِنَّ الدَّعْوَةَ تُحْبِطُ مِنْ وَرَائِهِمْ

"Allah, benim sözümü işitip belleyen sonra onu tebliğ edenin yüzünü ağartırım! Kendisine söz ulaştırılan nice kimse vardır ki sözü dinleyenden daha kavrayışlıdır. Üç şey vardır ki Müslüman'ın kalbinde onlarla beraber hiyanet, nifak olmaz; Allah'a ameli muhlis kılmak, Müslümanların yöneticilerine nasihatta bulunmak ve cemaatlerine bağlanıp ayrılmamaktır. Zira davet, onları arkalarından kuşatır."

Bu konuda ibn-u Mâce'de ve ibn-u Hibbân'ın Sahîh'inde Zeyd ibn-u Sâbit'ten, yine ibn-u Mace ve -Şeyhayn'ın (Buhârî ve Muslim'in) şartına göre sahihtir diyen- Hâkim'de Cubeyr ibn-u Mut'im'den, ibn-u Hibbân'ın Sahîh'inde ve hasen isnat ile Bezzâr'da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet edilen hadisler de vardır. Suyûtî bunu Ezhâr-il Mutenâsira fi'l Ehâdis-il Mutevâtira'da da zikretmiştir.

Ahmed ibn-u Hanbel'in Ubey ibn-u Ka'b'dan rivayet ettiği ve Makdîsî'nin Muhtârâ'da isnadı hasendir dediği hadiste Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

بَشِّرْ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِالسَّيِّئِ وَالرَّفْعَةِ وَالذِّبْنِ وَالنَّصْرِ وَالتَّمَكِينِ فِي الْأَرْضِ، فَمَنْ عَمِلَ مِنْهُمْ عَمَلَ الْآخِرَةِ لِلدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ نَصِيبٌ

"Bu ümmeti, yücelmek, yükselmek, dinde sebat etmek, yardım görmek ve yeryüzünde güçlü kılınmak ile müjdele! Onlardan kim, ahiret amelini dünya için işlerse, ahirette nasibi yoktur."

İbn-u Mace ve Hâkim'de -ki Şeyhayn'ın şartlarına göre sahihtir dedi- Enes RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ فَارَقَ الدُّنْيَا عَلَى الْإِخْلَاصِ لِلَّهِ وَحَدَّةٍ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ، وَابْتِئَاءَ الزَّكَاةَ، فَارَقَهَا وَاللَّهُ عَنْهُ رَاضٍ

"Kim, ortağı olmayan yegâne Allah'a ihlashlı olarak

dünyadan ayrılmış, namazı kılmış, zekâtı vermiş ise Allah ondan razı olmuş bir hâlde o, dünyadan ayrılmıştır.”

Nesâî ve Ebû Dâvud’daki Ebû Umâme el-Bahilî *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا، وَاتَّبَعِي بِهِ وَجْهَهُ

“...Allah, amelden ancak kendisine ihlaslı olarak yapılanı ve kendisiyle rızası aranana kabul eder.”¹

---

1 Munzirî isnadı ceyyiddir, dedi.

HAK ÜZERE SEBAT ETMEK

Dava taşıyıcısı ya dâr-ul küfürde olur da orayı köklü bir değişim ile değiştirmek ve dâr-ul İslâm'a dönüştürmek için - Hicrî 15. yüzyılın ilk çeyreğinin sonundan bugüne kadar olduğu gibi... Nitekim Hilâfet yaklaşık 80¹ sene önce yıkılmış, ardından yeryüzü sefihlerin liderliği ile yönetilir olmuş ve İslâm Müslümanların hayatından kaybolmuştur.- ya da dava dâr-ul İslâm'da olur da yöneticileri muhasebe etmek ve emri bi'l maruf ve nehy-i ani'l münker yapmak için çalışır.

Burada kastedilen birinci durumdur. Zira genel olarak Müslümanlar ve özel olarak dava taşıyıcıları bu durumu yaşamaktadırlar. Değişim için dava, daveti taşıyanların durumu, Mekke'deki Müslümanların durumuna benzemektedir. Bununla birlikte onlar, hicretten sonraki hükümlerin de muhatabıdırlar. Ancak bahis konusu, iki durum arasındaki benzerlikten ötürü hicret öncesi durum ile sınırlı kalacaktır.

Mekke'deki kâfirler, Müslümanlardan inkâr etmelerini, İslâm'dan dönmelerini, daveti başkalarına taşımayı terk etmelerini ve kitleler karşısında ibadetlerini açığa vurmamalarını talep ediyorlardı.

Bu talepler, bugün zalim yöneticiler tarafından da yapılmaktadır. Bunların da ötesinde onlar, dava taşıyıcılarından ister casusluk yaparak, ister fikrî ajanlık yaparak kendileri ile işbirliği yapmalarını da talep etmektedirler ki sefih yöneticilerin liderliğine hizmet eden, varlıklarının ömrünü uzatan ve kâfirlerin Müslümanların toprakları üzerindeki nüfuzlarını sürdüren fikirler yaysınlar. Bundan dolayı, bu talebe göre hareket eden casuslardan, fikrî ajanlardan ve fetva verenlerden bir ordu oluşmuştur. Böylesine iğrenç bir talep Kureyş tarafından yapılmış mıdır, ben bilmiyorum.

Mezkûr taleplerini gerçekleştirmek için Mekke kâfirleri,

---

1 Bu tarih kitabın yazıldığı tarihe göredir.

çok çeşitli üsluplar kullanmışlardır. Öldürmek, işkence etmek, eziyet etmek, hapsetmek, bağlamak, hicretten men etmek, mülke el koymak, alay etmek, geçim vesilelerini kesmek, boykot uygulamak, yalan haberler ve söylentiler yayarak karalamak gibi...

Bugünkü zalim yöneticiler de bu üslupları kullanmakta, buna yeni üsluplar eklemekte hatta işkence konusunda uzlaşmaktadırlar. Nitekim elektrik gibi modern keşiflerden, Sanayi İnkılabı için faydalanmak yerine işkence etmek için faydalanmaktadırlar.

Muhakkak ki Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ve As-habı'nın takındığı öyle tavırlar vardır ki doğrudan doğruya örnek almamızı ve sımsıkı tutunmamızı gerektirmektedir. Bu genel bakış ise sözkonusu talepleri, üslupları ve bunlar karşısında benimsenecek sağlam duruşları tafsilâ olarak değerlendirmeyi gerektirmektedir. Mekke kâfirlerinin kullandığı üsluplardan bazıları şunlardır:

Dövmek

Hâkim, Mustedrak'ta -ki Muslim'in şartına göre sahihtir dedi ve Telhîs'te ona muvafakat etti- Enes *RadiyAllahu Anh*'dan şöyle dediğini tahric etmiştir:

لَقَدْ صَرَئِبُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى غَشِيَ عَلَيْهِ، فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، فَجَعَلَ يُنَادِي وَيُقُولُ: وَيَلِكُمْ، أَنْتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ؟ قَالُوا: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ الْمَجْنُونُ

“Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e bayılıncaya kadar vurdular. Bunun üzerine Ebû Bekr *RadiyAllahu Anh* ayağa kalktı ve haykırarak şöyle demeye başladı: Yazıklar olsun size! Rabbim Allah'tır diyen bir adamı mı öldürüyorsunuz? Kim bu, diye sordular. Bu mecnun, Ebî Kuhâfe'nin oğludur, cevabını verdiler.”

Muslim, Ebû Zer'den Müslüman olma kıssasında şöyle dediğini tahric etmiştir:

... فَأَتَيْتُ مَكَّةَ. فَتَضَعْتُ رِجْلًا مِنْهُمْ، فَقُلْتُ: أَيْنَ هَذَا الَّذِي تَدْعُونَهُ الصَّابِيَّ؟ فَأَشَارَ إِلَيَّ فَقَالَ: الصَّابِيَّ، فَمَالَ عَلِيٌّ أَهْلَ الْوَادِي بِكُلِّ مَدْرَةٍ وَعَظْمٍ. حَتَّى حَرَزْتُ مَعْشِيًا عَلِيٌّ، قَالَ فَارْتَفَعْتُ حِينَ ارْتَفَعْتُ، كَأَنِّي نُصِبْتُ أَحْمُرٌ ...

“...Mekke'ye geldim. Halktan zayıf bir adam buldum. Ona: Şu sâbii (sapık) dediğiniz adam nerede? diye sordum. Adam, beni göstererek: Burada bir sâbii var! Burada bir sâbii var! diye bağışmaya başladı. Derken vadi halkı kesek ve kemiklerle üzerime hücum etti. Bayılarak yığılmış kalmışım. Kendime gelip kalktığım zaman kırmızı bir dikili taş gibiydim...”

Bağlamak

Buhârî, Said ibn-u Zeyd ibn-u Amr ibn-u Nufeyl'den Kufe Mescidi'nde şöyle dediğini rivayet etmiştir:

وَاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُنِي، وَإِنَّ عُمَرَ لَمَوْثِقِي عَلَى الْإِسْلَامِ، قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ عُمَرُ، وَلَوْ أَنَّ أَحَدًا ارْتَفَضَ لِلَّذِي صَنَعْتُمْ بَعْنَمَانَ لَكَانَ

“Vallahi ben şu hâlimi gördüm: Allah'a yemin olsun, Ömer İslâm'a girmezden önce, beni Müslüman oldum diye bağlamıştı. Eğer Osman'a yaptığınızdan (öldürme) dolayı Uhud Dağı yerinden gitse gitmede haklı idi.” Hâkim'in rivayetinde ise: “Beni ve annemi” ifadesi geçmektedir.¹

Anneden Gelen Baskı

İbn-u Hibbân Sahîh'inde, Mus'ab ibn-u Sa'd'dan, babasının dan şöyle rivayet etmiştir:

فَقَالَتْ أُمُّ سَعْدِ بْنِ النَّبَسِ قَدْ أَمَرَ اللَّهُ بِالْبِرِّ. وَاللَّهُ لَا أَطْعَمُ طَعَامًا وَلَا أَشْرَبُ شَرَابًا حَتَّى أَمُوتَ أَوْ تَكْفُرَ، قَالَ فَكَانُوا إِذَا أَرَادُوا أَنْ يُطْعَمُوهَا شَجِرُوا فَاهَا، فَتَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَسَنًا

“... Umm-u Sa'd: Allah birri (iyilik) emrediyor değil mi? O zaman, Vallahi ben ölünceye kadar veya sen Muham-

1 Hâkim, Şeyhayn'ın şartlarına göre sahihtir, demiş, Zehebî de ona muvafakat etmiştir.

med'i inkâr edene dek yemek yemeyeceğim, içecek içmeyeceğim, demiştir. Ravi: Onlar, ona bir şeyler yedirmek istedikleri zaman ağzını zorla açıyordu, der. Bu nedenle şu ayet nazil olmuştur: Biz insana, ebeveynine iyilik etmesini tavsiye ettik.¹

Kavurucu Sıcak Altında Bırakmak

Abdullah'tan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

إِنَّ أَوَّلَ مَنْ أَظْهَرَ إِسْلَامَهُ سَبْعَةٌ: رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَنْعَهُ اللَّهُ بِعَمِّهِ أَبِي طَالِبٍ، وَأَمَّا أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَمَنْعَهُ اللَّهُ تَعَالَى بِقَوْمِهِ، وَأَمَّا سَائِرُهُمْ فَأَخَذَهُمُ الْمُشْرِكُونَ، فَأَلْبَسُوهُمْ أَذْرَاعَ الْحَدِيدِ، وَأَوْقَفُوهُمْ فِي الشَّمْسِ، فَمَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ آتَاهُمْ كُلُّ مَا أَرَادُوا، غَيْرَ بِلَالٍ، فَأَبَتْهُ هَانِثٌ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَهَانَ عَلَى قَوْمِهِ، فَأَعْطَوْهُ الْوَلْدَانَ فَجَعَلُوا يَطْوِفُونَ

“Yedi kişi Müslümanlığını ilk açığa vuran kimselerdir: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'dir ki Allah Teâlâ O'nu amcası Ebû Tâlib vasıtasıyla korumuştur. Ebû Bekr Radiyallahu Anh ise Allah Teâlâ onu kavmi aracılığıyla korumuştur. Ancak diğerlerine gelince müşrikler onları yakalamış, onlara demirden zırhlar giydirmişler ve onları güneş altında bırakmışlardır. Bilâl hariç onlardan her biri, istedikleri her şeyleri yerine getiriyorlardı. O, Allah -Azze ve Celle- için nefsinin ve kavmini hiçe saymıştır. Bu yüzden onu çocuklara vermişler, onlar da onu Mekke sokaklarında sürümeye başlamışlardı. O ise: Ehad! Ehad! diyordu.”²

İbn-u Hibbân da Sahîh'inde rivayet edip yedi kişinin isimlerini ayrı ayrı zikrettikten sonra, şöyle demiştir:

فَمَا مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَآيَاهُمْ عَلَى مَا أَرَادُوا

“Onlar müşriklerin istediklerine karşılık, onlara: Yapmayın! diyerek dikkatlerini çekiyorlardı. Bu ifade: “Onları

1 Ankebût Sûresi 8

2 Hâkim, Mustedrak'ta rivayet edip Şeyhayn tahric etmemiş ise de isnadı sahihtir, der, Zehebî de Tarîh'te ona muvafakat eder.

tehdit ediyorlardı.” anlamına gelir. Belki bu ifadede bir yanlış yazılma olmuş olabilir. Aslında; “وَأَيَّاهُمْ” kelimesi “أَتَاهُمْ” yani “Onlara veriyorlardı.” olmalıdır. Dolayısıyla mana “İsteklerine boyun büküyorlardı.” olmaktadır. Çünkü müşrikler, tehditlerle onlardan razı olacak durumda değillerdi.”

Haber/Bilgi Karartması ve Topluluklara Hitap Etmekten Alıkoymak

Buhârî, Âişe RadiyAllahu Anhâ'nın uzun bir hadisinde, şöyle dediğini tahric etmiştir:

قَلَّمَ تَكْدَبُ فُرَيْشُ بَجْوَارِ ابْنِ الدَّعْنَةِ وَقَالُوا لَابِنِ الدَّعْنَةِ مَرُّ آبَا بَكْرٍ فَلْيُعْبُدْ رَبَّهُ فِي دَارِهِ فَلْيُصَلِّ فِيهَا وَلْيُفْرَأْ مَا شَاءَ وَلَا يُؤْنِبْنَا بِذَلِكَ وَلَا يَسْتَعْلِنَ بِهِ فَإِنَّا نَحْشَى أَنْ يُفْتِنَ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاؤَنَا فَقَالَ ذَلِكَ ابْنُ الدَّعْنَةِ لِأَبِي بَكْرٍ فَلَبِثَ أَبُو بَكْرٍ بِذَلِكَ يُعْبُدُ رَبَّهُ فِي دَارِهِ وَلَا يَسْتَعْلِنُ بِصَلَاتِهِ وَلَا يَقْرَأُ فِي غَيْرِ دَارِهِ ثُمَّ بَدَأَ لِأَبِي بَكْرٍ قَائِلَتِي مَسْجِدًا بِقَعَاءِ دَارِهِ وَكَانَ يُصَلِّي فِيهِ وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَيُنْقَذُ عَلَيْهِ نِسَاءُ الْمُشْرِكِينَ وَأَبْنَاؤُهُمْ وَهُمْ يَعْتَبِرُونَ مِنْهُ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَجُلًا بَغَاءَ لَا يَمْلِكُ عَيْنِيهِ إِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ وَأَفْزَعُ ذَلِكَ أَشْرَافَ فُرَيْشٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَأُرْسِلُوا إِلَى ابْنِ الدَّعْنَةِ فَقَدِمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا إِنَّا كُنَّا أَجْرْنَا آبَا بَكْرٍ بِجَوَارِكَ عَلَى أَنْ يُعْبُدَ رَبَّهُ فِي دَارِهِ فَقَدْ جَاوَزَ ذَلِكَ قَائِلَتِي مَسْجِدًا بِقَعَاءِ دَارِهِ فَأَعْلَنَ بِالصَّلَاةِ وَالْقِرَاءَةِ فِيهِ وَإِنَّا قَدْ حَشِينَا أَنْ يُفْتِنَ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاؤَنَا فَانْهَهُ فَإِنْ أَحَبَّ أَنْ يَقْتَصِرَ عَلَى أَنْ يُعْبُدَ رَبَّهُ فِي دَارِهِ وَقَلَّ وَإِنْ أَبَى إِلَّا أَنْ يُعْلِنَ بِذَلِكَ فَسَلِّهُ أَنْ يَرُدَّ إِلَيْكَ دِمَّتَكَ فَإِنَّا قَدْ كَرِهْنَا أَنْ نُخْفِكَ وَلَسْنَا مُعْرِينَ لِأَبِي بَكْرٍ الْإِسْتِعْلَانَ .

“...Kureyş de ibn-u Duğanne'nin emanını yalanlamadılar/reddetmediler. İbn-u Duğanne'ye şöyle dediler: Ebû Bekr'i bırak geçsin. Evinde Rabbine ibadet etsin, evinde namaz kılın, ne dilerse okusun! Fakat okuduğu ile bize sıkıntı vermesin, açıktan okumasın! Çünkü biz, kadınlarımızın ve çocuklarımızın sapmasından korkarız! Kureyş'in bu sözlerini de ibn-u Duğanne Ebû Bekr'e söyledi. Ebû Bekr bir müddet böylece evinde Rabbine ibadet etti. Namazını açıktaki kılmıyordu, evinin dışında Kur'an okumuyordu. Bir zaman sonra Ebû Bekr'in aklında bir fikir oluştu. Evinin avlusunda bir mescit yaptı. Burada namaz kılmaya, Kur'an okumaya başladı. Bunun üzerine müşriklerin kadınları ve

çocukları onun başına toplanarak Kur'an okurken göz-yaşlarını tutamayan bu duygulu insanı hayretle seyrediyorlardı. Bu durum Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerini endişelendirdiğinden onlar ibn-u Duğanne'ye haber gönderip onu çağırttılar. İbn-u Duğanne onların yanına gelince dediler ki: Biz Ebû Bekr'e, senin himayen dolayısıyla evinde Rabbine ibadet etmesine müsaade etmiştik. Ebû Bekr ise bu haddi aşarak evinin avlusunda bir mescit yapmış ve orada açıktan açığa namaz kılmaya, Kur'an okumaya başlamış. Doğrusu biz kadınlarımızın, çocuklarımızın dinimizden döndürülmesinden korkuyoruz. Artık ona engel ol! Eğer o Rabbine evinde ibadet etmekle yetinirse ibadet etsin, eğer inat eder de ibadetini açıktan açığa yapmak isterse, ondan himayenden çıkmasını iste! Gerçekten biz, sana verdiğimiz sözden caymayı çirkin görürüz. Fakat biz, Ebû Bekr'in açıktan açığa ibadet etmesine de söz vermiş değiliz!.."

Taşlamak

İbn-u Hibbân ve ibn-u Huzeyme Sahîh'lerinde, Târik el-Muhâribî'den şöyle dediğini tahric etmişlerdir:

قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سُوقِ ذِي الْمَجَازِ وَعَلَيْهِ خَلَّةٌ حُمْرَاءُ وَهُوَ يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَقْلِحُوا، وَرَجُلٌ يَتَّبِعُهُ بِرَمِيهِ بِالْحِجَارَةِ وَقَدْ أَدْمَى عُرْفُوبِيَهُ وَكَعْبِيَهُ وَهُوَ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَا تُطِيعُوهُ فَإِنَّهُ كَذَّابٌ قُلْتُ مَنْ هَذَا فَقِيلَ هَذَا غُلَامٌ بَنِي عَبْدِ الْمُطَلِّبِ قُلْتُ مَنْ هَذَا الَّذِي يَتَّبِعُهُ بِرَمِيهِ بِالْحِجَارَةِ هَذَا عَبْدُ الْعَزْزِيِّ أَبُو لَهَبٍ

"Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i Zi'l Mecaz pazarında, üzerinde kırmızı güzel bir elbise ile: Ey insanlar! La ilâhe illAllah deyiniz ki felah bulasınız! derken gördüm. Bir adam devamlı onu takip ederek ona taş atıyordu. (Attığı taşlarla) iki dizini ve omuzunu kanatmıştı. Derken: Ey insanlar, ona itaat etmeyin! Çünkü o bir yalancıdır, di-yordu. Ben: Kim bu? diye sordum. Benî Abdulmuttalib'in çocuğu olduğu söylendi. Ben: Peki O'nu takip ederek taş

atanın kim? dedim. Onun Abduluzza, Ebû Leheb olduğu söylendi."

İşkembe ve Benzeri Pisliklerden Atmak

Buhârî, Abdullah *RadiyAllahu Anh'* dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا، وَحَوْلَهُ نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِذْ جَاءَ عُقْبَةُ بْنُ أَبِي مُعَيْطٍ بِسَلَى جَزُورٍ، فَقَفَّاهُ عَلَى ظَهْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرْفَعْ رَأْسَهُ حَتَّى جَاءَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ، فَأَخَذَتْ مِنْ ظَهْرِهِ، وَدَعَتْ عَلَى مَنْ صَنَعَ ذَلِكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُمَّ عَلَيْنِكَ الْمَلَأَ مِنْ قُرَيْشٍ، اللَّهُمَّ عَلَيْنِكَ أَبَا جَهْلٍ بَنَ هِشَامٍ، وَعُقْبَةَ بَنَ رَبِيعَةَ، وَشَيْبَةَ بَنَ رَبِيعَةَ، وَعُقْبَةَ بَنَ أَبِي مُعَيْطٍ، وَأُمِّيَّةَ بِنْتِ خَلْفٍ، أَوْ: أَبِي بِنْتِ خَلْفٍ. فَلَقَدْ رَأَيْتُهُمْ قُتِلُوا يَوْمَ بَدْرٍ، فَأَلْفُوا فِي بَيْتِي، غَيْرَ أُمَّيَّةَ أَوْ أَبِي، فَإِنَّهُ كَانَ رَجُلًا ضَخْمًا، فَلَمَّا جَرَوْهُ تَقَطَّعَتْ أَوْسَالُهُ قَبْلَ أَنْ يَلْقَى فِي الْبَيْتِ

"Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem secdede ve etrafında Kureys'ten insanlar varken Ukbe ibn-u Ebî Muayt devenin döl eşini getirip Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in sırtının üzerine koydu. Rasulallah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ise secdeden başını kaldırmıyordu. Nihayet Fâtıma RadiyAllahu Anhâ gelip onu sırtından aldı ve bunu yapan aleyhine duada bulundu. Ardından Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem isim sayarak: Allah'ım! Kureys'in ileri gelenleri olan Ebû Cehl ibn-u Hişam'ı, Utbe ibn-u Rebîa'yı, Şeybe ibn-u Rebîa'yı, Umeyye ibn-u Halef'i veya Ubey ibn-u Halef'i sana havale ederim, buyurdu. Şüpheye düşen Şu'be'dir. İbn-i Mes'ûd RadiyAllahu Anh der ki: (Bu) saydıklarını Bedir Günü öldürülüp Umeyye veya Ubey dışında kuyuya atıldıklarını gördüm. Onun uzuvları parça parça kesilmiş fakat kuyuya atılmamıştı."

İbn-u Sa'd, Tabakât'ında Âişe *RadiyAllahu Anhâ'* dan Rasulallah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını rivayet etmiştir:

كُنْتُ بَيْنَ سَرِّ جَارِئِينَ، بَيْنَ أَبِي لَهَبٍ وَعُقْبَةَ بَنِ أَبِي مُعَيْطٍ إِذْ كَانَا لَيَّاَتَيْنِ بِالْفُرُوسِ قَبِطْرَ حَائِنِهَا عَلَى بَابِي حَتَّى إِنَّهُمْ لَيَأْتُونَ بِنِعْضٍ مَا يَبْطُرُ حُونَ مِنَ الْأَدَى فَيَبْطُرُ حُونَهُ عَلَى

بَابِي فَيَجْرُجُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُ يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ أَيُّ جَوَارٍ هَذَا؟ ثُمَّ يُثَقِّبِهِ بِالطَّرِيقِ

“Ben, en şerli iki komşu Ebû Leheb ve Ukbe İbnu Ebû Muayt arasında oturuyordum. Öyle ki o ikisi, işkembe artığını getirip kapımın önüne atıyorlardı. Hatta atacakları bazı pislikleri dahi getirerek kapımın önüne koyuyorlardı. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem kapıya çıkar ve: Ey Abdumenâf oğulları! Bu nasıl komşuluk?! der, sonra onu yola atardı.”

Boynuna Basma ve Yüzünü Toprağa Batırma Girişimi

Muslim, Ebû Hurayra’dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ: هَلْ بُعِثَ مُحَمَّدٌ وَجْهَهُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ؟ قَالَ فَقِيلَ نَعَمْ فَقَالَ: وَاللَّاتِ وَالْعُزَّى! لَئِن رَأَيْتُهُ يَفْعَلُ ذَلِكَ لِأَطَانٍ عَلَى رَقَبَتِيهِ. أَوْ لِأَعْقَرَنَ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ. قَالَ فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي. زَعَمَ لِيَطَأَ عَلَى رَقَبَتِيهِ. قَالَ فَمَا فَجِبْتُهُمْ مِنْهُ إِلَّا وَهُوَ يَنْكُصُ عَلَى عَقْبِيهِ وَيَتَّقِي بِيَدِيهِ. قَالَ فَقِيلَ لَهُ: مَا لَكَ؟ قَالَ: إِنْ بَنِيهِ وَبَنِيهِ لَخَدْنَقَا مِنْ نَارٍ وَهُوَ لَا أُجْنِحَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ دَنَا مِنِّي لَأَحْتَطِفْتُهُ الْمَلَائِكَةُ عُضْوًا عُضْوًا

“(Bir gün) Ebû Cehl: Muhammed, aranızda hâlâ yüzünü toprağa sürüyor mu? dedi. Evet, cevabını alınca: Lat ve Uzza’ya yemin olsun! Onu böyle yaparken görürsem boynuna ayaklarım basacağım –veya ben de onun yüzünü yere batıracağım, dedi. Sonra bir gün, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem namaz kılarken boynuna basmak üzere yaklaştı. Fakat birdenbire onu bırakıp geri döndüğünü ve elleriyle korunduğunu gördüler. Sana ne oldu? dediler. Benimle onun arasında ateşten bir hendek, korkunç bir şey ve birtakım kanatlar var! cevabını verdi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de şöyle buyurdu: Eğer bana yaklaşıyorsa melekler onu uzun uzun kapıp parçalayacaktı!”

Zehebî Tarîh'te, Beyhâkî Şu'be'de, ibn-u Hişam Siyer'de ve Ahmed Fedâil-us Sahabe'de Urve'den şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

كَانَ وَرَقَةُ بْنُ تَوَيْلٍ يَمُرُّ بِبِلَالٍ وَهُوَ يُعَذِّبُ وَهُوَ يَقُولُ أَحَدٌ أَحَدٌ يَقُولُ أَحَدٌ أَحَدٌ اللَّهُ يَا بِلَالُ ثُمَّ يَقْبَلُ وَرَقَةُ عَلَى أُمِّيَّةَ بْنِ خَلْفٍ وَمَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ بِبِلَالٍ مِنْ بَنِي جُمَحَ فَيَقُولُ أَخْلَفُ بِاللَّهِ إِنْ قَتَلْتُمُوهُ عَلَى هَذَا لَا تَخَذُّنَّهُ حَنَانًا حَتَّى مَرَّ بِهِ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ بْنُ أَبِي قُحَافَةَ يَوْمًا وَهُمْ يَصْنَعُونَ بِهِ ذَلِكَ وَكَانَتْ دَارُ أَبِي بَكْرٍ فِي بَنِي جُمَحَ فَقَالَ لِأُمِّيَّةَ أَلَا تَتَّقِي اللَّهَ فِي هَذَا الْمَسْكِينِ حَتَّى مَتَى قَالَ أَنْتِ أَفْسَدْتَهُ ، فَأَنْقِذَهُ مِمَّا تَرَى قَالَ أَبُو بَكْرٍ أَفْعَلُ عِنْدِي غُلَامٌ أَسْوَدٌ أَجْلُدُ مِنْهُ وَأَقْرَى عَلَى دِينِكَ أُعْطِيكَ بِهِ قَالَ قَدْ قَبِلْتُ قَالَ هُوَ لَكَ فَأَعْطَاهُ أَبُو بَكْرٍ غُلَامَهُ ذَلِكَ وَأَخَذَ بِلَالًا فَأَعْتَقَهُ ثُمَّ أَعْتَقَ مَعَهُ عَلَى الْإِسْلَامِ قَبْلَ أَنْ يُهَاجَرَ مِنْ مَكَّةَ سِتُّ رِقَابٍ بِلَالٌ سَابِعُهُمْ عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ شَهِدَ بَدْرًا وَأُحُدًا وَقُتِلَ يَوْمَ بَيْرُ مَعُونَةَ كِلَاهُمَا وَأُمُّ عُبَيْسٍ وَزَيْنَبَةُ

“İşkence altında kıvrandığı hâlde: Ehad, ehad, diyen Bilâl RadiyAllahu Anh'a rastgelen Varaka ibn-u Nevfel şöyle derdi: Vallahi ey Bilâl! Allahu ehad, Allahu ehad. Sonra Varaka, Umeyye ibn-u Halef ve Beni Cumah'dan Bilâl'a bunu yapanlara yönelerek: Allah'a yemin ederim ki siz onu bu şekilde katlederseniz kesinlikle onun kabrini şefkat ve merhamet türbesi edineceğim, dedi. Nihayet Ebû Bekr Sıddık ibn-u Ebî Kuhâfe bir gün onlar ona işkence yaparlarken rastladı. Ebû Bekr'in evi Benî Cumah'ta idi. Umeyye'ye: Bu miskin hakkında Allah'tan korkmuyor musun? Ne zamana kadar bunu yapacaksın? dedi. O da: Onu ifsat eden sensin! Öyle ise gördüğün şeyden onu sen kurtar, demişti. Bunun üzerine Ebû Bekr ona şu cevabı vermişti: Yaparım. Yanımda siyah, ondan daha güçlü ve kuvvetli bir köle vardır. Hem de o, senin dinindedir. Onu, onun karşılığında sana veririm. O (Umeyye): Kabul ettim, dedi. O (Ebû Bekr): O senindir, dedi. Böylece Ebû Bekr ona o kölesini verdi ve Bilâl'i alıp hemen azat etti. Sonra Mekke'den hicret etmeden önce onunla birlikte İslâm üzere olan altı köleyi daha azat etti. Bilâl onların yedincisidir. Bunlar; Âmir ibn-u Fûheyrâ -ki bu Bedir'de ve Uhud'da hazır bulunmuş ve Bi'r-u Meûna Günü'nde şehit

olarak katl edilmiştir-, Umm-u Ubey's ve Zinnîre'dir..."

Hâkim Mustedrak'ta -ki Muslim'in şartına göre sahihtir dedi, Zehebî de Telhîs'te ona muvafakat etti- Câbir'den şöyle tahriç etmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِعَمَّارٍ وَأَهْلِيهِ، وَهُمْ يُعَذِّبُونَ، فَقَالَ: أَنْبِشِرُوا آلَ يَاسِرٍ فَإِنَّ مَوْعِدَكُمْ الْجَنَّةَ

"Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem, Ammâr ve ehline/ailesine işkence edilirken rastlamış ve şöyle buyurmuştur: Müjdeler olsun! Ey Ammâr ailesi ve ey Yâser ailesi. Zira gideceğiniz yer Cennet'tir."

Ahmed adamları güvenilir bir isnatla Osman RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

أُقْبِلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَدًا بِيَدِي نَتَمَشَّى فِي الْبَطْحَاءِ حَتَّى أَتَى عَلِيَّ أَبِيهِ وَأُمِّهِ وَعَلَيْهِ يُعَذِّبُونَ فَقَالَ أَبُو عَمَّارٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الدَّهْرَ هَكَذَا فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اصْبِرْ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِآلِ يَاسِرٍ وَقَدْ فَعَلْتُ

"Ben, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte el ele Batha'da yürümeye koyulduk. Nihayet (Ebû Ammar'ın) babasına ve annesine onlar orada işkence görürken vardık. Ardından Ebû Ammar: Zaman hep böyle mi sürüp gidecek? Ey Allah'ın Rasulü! dedi. Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem ona: Sabret! Sonra: Allah'ım! Yâser ailesine mağfiret et! Sen bunu yaparsın, buyurmuştur."

Aç Bırakmak

İbn-u Hibbân Sahîh'inde Enes'ten Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını tahriç etmiştir:

لَقَدْ أُوذِيتُ فِي اللَّهِ وَمَا يُؤْدَى أَحَدٌ، أَحْفَثُ فِي اللَّهِ وَمَا يَخَافُ أَحَدٌ وَلَقَدْ أَتَتْ عَلِيَّ ثَلَاثٌ مِنْ نَبِيِّنَ يَوْمَ وَلَيْلَةٍ وَمَا لِي طَعَامٌ إِلَّا مَا وَارَاهُ ابْطُ بِلَالٍ

"Ben Allah'ın (dinini yüceltmek) konusunda öyle bir eziyete uğradım ki daha böyle bir eziyete hiç kimse uğramamıştır. Ben Allah'a (davet etme) konusunda öyle bir korkuya düşürüldüm ki daha böyle bir korkuya hiçbir

kimse düşürülmemiştir. Üzerimden geceli gündüzlü öyle bir üç gün geçti ki az bir miktar (Bilâl'in koltuğunun altında taşıdığı azık) dışında benim hiçbir yiyeceğim yoktu."

Yine ibn-u Hibbân Sahih'inde, Hâkim Mustedrak'ta -ki Muslim'in şartına göre sahihtir dedi, Zehebî de ona muvafakat etti- Hâlit ibn-u Umeyr el-Âdevî'den şöyle dediğini tahrîç etmişlerdir:

حَطَبْنَا عُنْبَهُ بِنُ عَزْرَوَانَ فَحَمَدَ اللَّهُ وَأَثَمْتِي عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : ... وَقَدَّرَ أُنَيْتِي وَإِنِّي لَسَابِعُ سَبْعَةٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا وَرَقَ الشَّجَرِ حَتَّى قَرَحَتْ أَشْدَافُنَا وَإِنِّي لَأَتَقَطُّتُ بُرْدَةَ فَشَقَقْتُهَا بَيْنِي وَبَيْنَ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ فَارَسَ الْإِسْلَامَ فَأَنْزَرْتُ بِنِصْفِهَا وَأَنْزَرَ سَعْدٌ بِنِصْفِهَا وَمَا أَصْبَحَ مِنَّا الْيَوْمَ أَحَدٌ حَيٌّ إِلَّا أَصْبَحَ أَمِيرٌ مِصْرَ مِنَ الْأُمَصَارِ وَإِنِّي أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ فِي نَفْسِي عَظِيمًا وَعِنْدَ اللَّهِ صَغِيرًا

"Utbe ibn-u Gazvân bize bir hutbe irat eyledi. Allah'a hamdu sena ettikten sonra şöyle buyurdu: Ben, kendimi öyle bir hâlde gördüm ki Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte yedi kişinin yedincisi olarak ağaç yaprağı dışında hiçbir yiyeceğimiz yoktu. Nihayet avurtlarımız yara olmuştu. Derken ben bir hırka buldum da onu kendimle İslâm'ın kahramanı Sa'd ibn-u Ebî Vakkas arasında ikiye parçaladım. Yarısını ben giyindim, yarısını da Sa'd giyindi. Şehirlerden herhangi bir şehrin emîri müstesna o gün bizden hiçbir kimse canlı olarak sabahlamadı. Ben, nefsimе göre büyük, Allah indinde küçük olmaktan Allah'a sığırmırım..."

Ambargo/Boykot Uygulamak

İbn-u Sa'd Tabakât'ta Vâkidî'den, ibn-u Abbas'tan ve Ebû Bekr ibn-u Abdîrahman ibn-u Hâris ibn-u Hişâm ve Osman ibn-u Ebî Süleyman ibn-u Cubeyr ibn-u Mut'im'den bazısının hadisi, bazısının hadisine girift bir hâlde şöyle rivayet etmiştir:

وَكَتَبُوا كِتَابًا عَلَى بَنِي هَاشِمٍ أَلَّا يُنَاكِحُوهُمْ وَلَا يُبَايِعُوهُمْ وَلَا يُخَالِطُوهُمْ. وَقَطَعُوا عَنْهُمْ الْمِيْرَةَ وَالْمَادَّةَ فَكَانُوا لَا يَحْرُجُونَ إِلَّا مِنْ مَوْسِمٍ إِلَى مَوْسِمٍ حَتَّى بَلَغَهُمُ الْجَهْدُ

وَسَمِعَ أَصْوَاتَ صَبْيَانِهِمْ مِنْ وَرَاءِ الشَّعْبِ فَمِنْ فُرَيْشٍ مَنْ سَرَّهُ ذَلِكَ وَمِنْهُمْ مَنْ سَاءَهُ.
فَأَقَامُوا فِي الشَّعْبِ ثَلَاثَ سِنِينَ

“Onlar: Onlarla (Müslümanlarla) evlenilmeyecek, onlarla alışveriş yapılmayacak, onlarla beraber yaşanmayacak, diye Beni Hâşim hakkında bir yazı yazdılar... Ve onların rızık maddelerini kestiler. Bu yüzden onlar ancak hacc mevsiminden hacc mevsimine dışarı çıkıyorlardı. Hatta onların tâkatları son haddine ulaşmıştı ki vadinin ötesinden çocuklarının seslerini işitiyorlardı. Binaleyh bu durum Kureyş’ten bazılarını sevindirdiği gibi bazılarını da üzüyordu. Derken onlar o vadide üç sene ikame etmişlerdi...”¹

Alay Etmek ve Kötülemek

İbn-u Hişam Siret’te şöyle der: İbn-u İshak Yezid ibn-u Ziyâd bana, Muhammed ibn-u Ka’b el-Kurâzî’den şöyle anlattı:

لَمَّا انْتَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الطَّائِفِ ، عَمَدَ إِلَى نَعْرِ مِنْ تَقْيِيفٍ ، هُمْ يَوْمَئِذٍ سَادَةٌ تَقْيِيفٍ وَأَشْرَافُهُمْ ، وَهُمْ إِخْوَةٌ ثَلَاثَةٌ: عُنْدُ يَالِيلِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عُمَيْرٍ ، وَمَسْعُودُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عُمَيْرٍ ، وَحَبِيبُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عُمَيْرِ بْنِ عَوْفِ بْنِ عُقَدَةَ بْنِ عَوْفِ بْنِ تَقْيِيفٍ ، وَعِنْدَ أَحَدِهِمْ امْرَأَةٌ مِنْ فُرَيْشٍ مِنْ نَبِيِّ جُمَحٍ ، فَجَلَسَ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَدَعَاَهُمْ إِلَى اللَّهِ ، وَكَلَّمَهُمْ بِمَا جَاءَهُمْ لَهُ مِنْ نُصْرَتِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ ، وَالْقِيَامِ مَعَهُ عَلَى مَنْ خَالَفَهُ مِنْ قَوْمِهِ ، فَقَالَ لَهُ أَحَدُهُمْ: هُوَ يَمْرُطُ تِيَابَ الْكَعْبَةِ إِنْ كَانَ اللَّهُ أُرْسَلَكُ ، وَقَالَ الْآخَرُ: أَمَا وَجَدَ اللَّهُ أَحَدًا يُرْسِلُهُ غَيْرَكَ ... وَأَعْرَوْا بِهِ سَفَهَاءَهُمْ وَعَيْبَهُمْ بِسُنُونُهُ وَيَصْبِحُونَ بِهِ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Tâife vardığı zaman, Sâkif’ten bir topluluğun yanına gitti. Onlar o gün Sâkif’in efendileri ve eşrafi idiler. Üç kardeştiler... Rasulallah SallAllahu Aleyhi ve Sellem onların yanına oturarak, onları Allah’a davet etti. İslâm için kendisine yardım etmelerini ve onunla birlikte kavminden kendisine muhalefet edenlere karşı durmalarını kendilerinden talep etmek

¹ Zehebî Târih’te ambargo haberini Musa ibn-u Ukbe yoluyla Zühri’den, diye zikreder.

için onlara geldiğini söyledi. Onlardan biri: Eğer seni Allah göndermiş ise Kâbe'nin örtüsünü çıkartıp yırtacağım, dedi. Bir diğeri ise: Allah senden başka gönderecek kimseyi bulamadı mı? dedi... Sonra sefihlerini ve kölelerini O'na karşı tahrik ve teşvik ettiler, onlar da O'na sövmeye ve bağırmağa başladılar..."

İbn-u Hibbân Sahîh'inde, Abdullah ibn-u Amr'dan şöyle dediğini tahric etmiştir:

قَدْ حَضَرْتُهُمْ وَقَدْ اجْتَمَعَ أَشْرَافُهُمْ فِي الْحَجْرِ فَذَكَرُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا مَا زَأَيْنَا مِثْلَ مَا صَبَرْنَا عَلَيْهِ مِنْ هَذَا الرَّجُلِ قَطُّ سَفَهَ أَخْلَامَنَا وَشَتَمَ آبَاءَنَا وَعَابَ دِينَنَا وَفَرَّقَ جَمَاعَتَنَا وَسَبَّ آلِهَتَنَا لَقَدْ صَبَرْنَا مِنْهُ عَلَى أَمْرٍ عَظِيمٍ أَوْ كَمَا قَالُوا فَبَيْنَمَا هُمْ فِي ذَلِكَ إِذْ طَلَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَقْبَلَ يَمْشِي حَتَّى اسْتَلَمَ الرُّكْنَ فَمَرَّ بِهِمْ طَائِفًا بِالْبَيْتِ فَلَمَّا أَنْ مَرَّ بِهِمْ عَمَرُوهُ بِبَعْضِ الْأَقْوَالِ قَالَ وَعَرَفْتُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ مَضَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا مَرَّ بِهِمْ الثَّانِيَةَ عَمَرُوهُ بِمِثْلِهَا فَعَرَفْتُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ مَضَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَرَّ بِهِمْ الثَّلَاثَةَ عَمَرُوهُ بِمِثْلِهَا ثُمَّ قَالَ اتَّسَمَعُونَ يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ أَمَا وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَقَدْ جِئْتُكُمْ بِالْبُدْبِجِ

“Onların yanında hazır bulundum. Onların eşrafı, Hicr’de toplanmışlar, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den bahsediyorlardı: Şimdiye kadar bu adamın duruma karşı sabrettiğimiz kadar hiçbir kimseye sabrettiğimizi görmedik. Akıllarımıza sefihlik isnat ediyor/fikirlerimizi saçma buluyor, babalarımızı yeriyor, dinimizi ayıplıyor, cemaatimizi parçalıyor ve ilahlarımıza dil uzatıyor. Biz ise O'nun yaptığı bu büyük işe karşılık sabrettik, dediler. Veya bunun benzeri bir şeyler söylediler. Bir de baktım ki onlar orada buldukları bir sırada Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem göründü ve yürümesine devam etti. Nihayet rüknü selamladı. Sonra beyti tavaf ederken onlara rastladı. Onlara rastladığı zaman, onlar bazı laflar attılar. Ben (Âmr): Bu durumu, O'nun yüzünde okuyordum, dedi. Sonra Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem yoluna devam etti ve onlara ikinci kere rastlayınca yine ona laf attılar. Ben (Amr) bu durumu (belirtisini) yine O'nun yüzünde okuyordum. Sonra Rasulullah SallAllahu

Aleyhi ve Sellem yine yoluna devam etti. Derken onlara üçüncü sefer rastlayışında, onlar tekrar laf attılar. Bunun üzerine O şöyle dedi: Duyuyor musunuz ey Kureyş topluluğu! Muhammed'in nefsi elinde olan Zat'a yemin ederim ki ben size feda olmak için geldim..."

Liderlik ile Tâbileri Arasındaki İlişkiye Vurmak

Muslim, Sa'd'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّئَةً تَفَرُّ. فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اطْرُدْ هَؤُلَاءِ لَا يَجْتَرُّونَ عَلَيْنَا. قَالَ: وَكُنْتُ أَنَا وَابْنُ مَسْعُودٍ، وَرَجُلٌ مِنْ هُنَائِلٍ، وَبِلَالٍ، وَرَجُلَانِ لَسْتُ أَسْمِيَهُمَا. فَوَقَعَ فِي نَفْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقَعَ. فَحَدَّثَ نَفْسَهُ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

"Biz altı kişi Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte oturuyorduk. Müşrikler O'na: Şunları huzurundan kov, bizimle sohbeta cüret etmesinler, dediler. Sa'd devamla diyor ki: Orada ben vardım, İbnu Mes'ûd, Huzeyl kabilesinden bir kişi, Bilâl ve ismini hatırlayamadığım iki kişi daha varlardı. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in içinde Allah'ın dilediği birşeyler düşmüştü. Kendi kendine içinden mırıldandı. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle şu ayeti indirdi: Sabah akşam Rabblerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma!"¹

Başkanlık, Mal ve Kadın Karşılığında İdeoloji Üzerinde Pazarlık Yapmak

Ebû Ya'la Musned'de ve ibn-u Ma'in Târih'inde, Ecleh'de adamları güvenilir bir isnatla -onun güvenilir olduğunu söyleyenler de olmuştur- Câbir ibn-u Abdullah'tan şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ ، وَالْمَأْلُ مِنْ قُرَيْشٍ : لَقَدْ ائْتَسَرَ عَلَيْنَا أَمْرُ مُحَمَّدٍ ، قَلْبِي ائْتَمَسْتُمْ رَجُلًا عَالِمًا بِالسِّحْرِ وَالْكَهَانَةِ وَالشِّعْرِ فَكَلَّمَهُ ، ثُمَّ أَنَا بَيْنَانٍ مِنْ أَمْرِهِ ، فَقَالَ عُنْبَةُ : لَقَدْ سَمِعْتُ

قَوْلِ السِّحْرِ وَالْكَهَانَةِ وَالشَّعْرِ ، وَعَلِمْتُمْ مِنْ ذَلِكَ عُلْمًا ، وَمَا يُعْفَى عَلَيَّ إِنْ كَانَ كَذَلِكَ ، فَأَتَاهُ ، فَلَمَّا أَتَاهُ قَالَ لَهُ عُتْبَةُ : يَا مُحَمَّدُ ، أَنْتَ حَزِيرٌ أَمْ هَاشِمٌ ؟ أَنْتَ حَزِيرٌ أَمْ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ ؟ أَنْتَ حَزِيرٌ أَمْ عَبْدُ اللَّهِ ؟ فَلَمْ يُجِبْهُ ، قَالَ : فَبِمَ تَشْتَبُهِنَّ آلِهَتُنَا وَتُضَلِّلُ آبَاءَنَا ؟ فَإِنْ كُنْتَ إِيمًا بِكَ الرِّيَاسَةُ عَقْدْنَا أَلْوَيْتُنَا لَكَ ، فَكُنْتَ رَأْسًا ، وَإِنْ كَانَ بِكَ الْإِبَاءُ زَوْجُنَاكَ عَشْرَ نِسْوَةٍ ، تَحْتَارُ مِنْ أَيِّْ بَنَاتِ قُرَيْشٍ شِئْتُمْ ، وَإِنْ كَانَ بِكَ الْأَمَالُ جَمَعْنَا لَكَ مِنْ أَمْوَالِنَا مَا تَسْتَعْنِي بِهِ أَنْتَ وَعَفْبُكَ مِنْ بَعْدِكَ ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاكِنٌ لَا يَتَكَلَّمُ ، فَلَمَّا فَرَّغَ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ فَصَّلْتَ آيَاتُهُ فَرَأَا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ حَتَّى بَلَغَ : فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ فَأَمْسَكَ عُتْبَةُ عَلَى فِيهِ وَنَاشَدَهُ الرَّجْمَ أَنْ يَكْفِ عَنْهُ ، وَلَمْ يَجْرُحْ إِلَى أَهْلِهِ ، وَاحْتَسَبَ عَنْهُمْ ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ : يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ ، وَاللَّهِ مَا نَرَى عُتْبَةَ إِلَّا قَدْ صَبَأَ إِلَى مُحَمَّدٍ وَأَعْجَبَهُ طَعَامُهُ ، وَمَا ذَلِكَ إِلَّا مِنْ حَاجَةِ أَصَابَتِهِ ، انطَلِقُوا بِنَا إِلَيْهِ ، فَأَتَوْهُ ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ : وَاللَّهِ يَا عُتْبَةُ مَا حَشِينَا إِلَّا أَنْكَ صَبَوْتَ إِلَى مُحَمَّدٍ وَأَعْجَبَكَ أَمْرُهُ ، فَإِنْ كَانَتْ بِكَ حَاجَةٌ جَمَعْنَا لَكَ مِنْ أَمْوَالِنَا مَا يُغْنِيكَ عَنْ طَعَامِ مُحَمَّدٍ ، فَعَضَبَ ، وَأَقْسَمَ بِاللَّهِ لَا يَكِلُكُمْ مُحَمَّدًا أَيْدًا ، وَقَالَ : لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي مِنْ أَكْثَرِ قُرَيْشٍ مَالًا ، وَأَكْبَرِي أُمَّتِيَّتُهُ ، فَفَصَّ عَلَيْنِهِمُ الْقِصَّةَ ، فَأَجَابَنِي بِشَيْءٍ وَاللَّهِ مَا هُوَ بِسِحْرِ ، وَلَا شِعْرِ ، وَلَا كَهَانَةٍ ، قَرَأَ : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ حَم تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ فَصَّلْتَ آيَاتُهُ فَرَأَا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ حَتَّى بَلَغَ : فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ، فَأَمْسَكَتُ بِفِيهِ وَنَاشَدْتُهُ الرَّجْمَ أَنْ يَكْفِ ، وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ مُحَمَّدًا إِذَا قَالَ شَيْئًا لَمْ يَكْذِبْ ، فَحُقِّتْ أَنْ يَنْزِلَ بِكُمْ الْعَذَابُ

“Ebû Cehl ve Kureyş’in ileri gelenleri: Muhammed’in konumu aleyhimize gelişmektedir. Dolayısıyla sihiri, kehaneti ve şiiri bilen bir adamı arayıp bulsanız, onunla konuşsanız, sonra o kişi bize onun emri hakkında açıklama getirirse, dediler. Bunun üzerine Utbe: Ben sihirbazların, kehanetçilerin ve şairlerin sözünü işittim ve bunlar hakkında detaylı her şeyi biliyorum. Eğer O’nun hâli böyle olsaydı bu bana gizli kalmazdı, dedi. Derken Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm ona çıkageldi. O geldiğinde, Utbe O’na: Ey Muhammed! Sen mi, yoksa Umm-u Hâşim mi daha hayırlıdır? Sen mi, yoksa Abdulmuttalib mi daha hayırlıdır? Sen mi, yoksa Umm-u Abdullah mı daha hayırlıdır? dedi. (Rasulullah) ona cevap vermedi. Ardından (Utbe): Niçin ilahlarımıza küfrediyorsun ve babalarımızı sapıklıkla suçluyorsun? Eğer sadece başkanlık istiyorsan sana bayrağımızı

verelim de bizim başımız ol! Yok eğer kadın istiyorsan diler sen seni Kureyş'in kızlarından seçtiğin on kadınla evlendirelim. Yok eğer mal istiyorsan senin için mallarımızdan, seni ve senden sonra senin evlâtlarını zengin kılacak malları toplayalım, derken, Rasulullah ise suskun olup konuşmuyordu. (Utbe) Sözü bitirince Rasulullah: Bismillahirrahmanirrahim. Hâ. Mîm. (Kur'an) Rahman ve Rahim olan Allah katından indirilmiştir. (Bu,) bilen bir kavim için, ayetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır,¹ ayetlerini okudu. Nihayet: Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Âd ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı ihtar ediyorum!² ayetine ulaşınca Utbe O'nun ağızını tuttu ve akrabalarından O'nu salıvermesi ricasında bulundu. Lakin (Utbe) halkının karşısına çıkmadı da onlardan saklandı. Bunun üzerine Ebû Cehl: Ey Kureyş topluluğu! Vallahi Utbe'nin Muhammed'e sığınmış ve yemeklerinin onu şaşkına çevirmiş olduğunu görüyoruz. Bunun nedeni, ona isabet eden bir ihtiyaçtan dolayıdır herhâlde. Haydi gelin! Ona gidelim, dedi. Ona vardıklarında tekrar Ebû Cehl: Vallahi! Ey Utbe! Senin Muhammed'e sığındığına ve O'nun durumu seni şaşkına çevirdiğine dair bizi bir korku aldı. Dolayısıyla ihtiyacın varsa söyle de Muhammed'in yemeğine muhtaç olmayacak kadar mallarımızdan bir şeyler senin için toplayalım, dedi. Bunun üzerine o, kızdı. Allah'a yemin ederek, ebedi olarak Muhammed ile konuşmayacağını söyledi. Ardından da: Siz biliyorsunuz ki ben Kureyş'in en çok malı olanlardanım. Fakat ben O'na sadece öylesine gittim, dedi ve onlara hikâyesini anlattıktan sonra: Vallahi bana öyle bir şeyle cevap verdi ki o ne sihirdir, ne şiirdir, ne de kehânettir. Sadece şunu okudu: Bismillahirrahmanirrahim. Hâ. Mîm.

---

1 Fussilet Sûresi 1-3

2 Fussilet Sûresi 13

(Kur'an) Rahman ve Rahim olandan (Allah katından) indirilmiştir. (Bu,) bilen bir kavim için, ayetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır.¹ Nihayet: Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Âd ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı ihtar ediyorum!² aye-tine ulaşınca ben O'nun ağzını tuttum, akabinde de akrabalarından O'nu salıvermesini rica ettim. Siz şunu iyi biliyorsunuz ki Muhammed bir şey söylediği aman asla yalan söylemez. Bilahare size azabın inmesinden korktum, dedi."

Bu, ibn-u Ma'in'in rivayetidir. Ayrıca bu, kendisinde meçhullük bulunan, bununla birlikte Siret-i ibn-u Hişâm'da mezkûr olan ibn-u İshak'ın Muhammed ibn-u Ka'b el-Kurâzî'den ettiği rivayetten başkadır.

Sövmek

Buhârî ve Muslim Abdurrahman ibn-u Avf'tan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

بَيْنَمَا أَنَا وَاقِفٌ فِي الصَّفِّ يَوْمَ بَدْرٍ، فَتَنَظَّرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، فَإِذَا أَنَا بِغُلَامَيْنِ مِنَ الْأَنْصَارِ، حَدِيثَةَ أَسْنَانُهُمَا، تَمَنِّيْتُ أَنْ أَكُونَ بَيْنَ أَضْلَعِ مِنْهُمَا، فَعَمَزَنِي أَحَدُهُمَا فَقَالَ: يَا عَمَّ هَلْ تَعْرِفُ أَبَا جَهْلٍ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، مَا حَاجَتُكَ إِلَيْهِ يَا ابْنَ أَخِي؟ قَالَ: أَخْبِرْتُ أَنَّهُ يَسُبُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَنْ رَأَيْتُهُ لَأُفَارِقُ سَوَادِي سَوَادَهُ حَتَّى يَمُوتَ الْأَعْجَلُ مِنَّا، فَتَعَجَّبْتُ لِذَلِكَ، فَعَمَزَنِي الْآخَرُ، فَقَالَ لِي مِثْلَهَا

"Bedir Günü ben (harp) saffında durup sağıma, soluma baktığım zaman Ensar'dan en gençleri olan iki delikanlı gözüme ilişti. Bunlardan en gürbüz olanının önünde olmak istedim. Bu iki gençten biri beni gözü ile süzdü de bana dönerek: Ey amca! Ebû Cehl'i tanır mısın? diye sordu. Ben de: Evet tanırım, dedim, ve: Ey kardeşim oğlu! Ebû

1 Fussilet Sûresi 1-3

2 Fussilet Sûresi 13

Cehl'i ne yapacaksın? diye sordum. O da: Bana haber verildiğine göre, Ebû Ceahl Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e sövermiş. Hayatım irade ve kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki onu bir görürsem artık benimle ondan eceli yakın olan ölünceye kadar şahsım, onun şahsından asla ayrılmayacaktır, dedi. Bu söze hayret ettim. Bu iki gençten diğeri de beni gözden geçirerek diğerrinin söylediği gibi söyledi..."

Yine Buhârî ve Muslim ibn-u Abbas RadiyAllahu Anh'dan Allahu Teâlâ'nın:

وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا

"Namazında sesini ne çok yükselt ne de çok kıs."¹ kavli hakkında şöyle buyurduğunu tahriç ettiler:

نَزَلَتْ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُخْتَفٍ بِمَكَّةَ، كَانَ إِذَا صَلَّى بِأَصْحَابِهِ رَفَعَ صَوْتَهُ بِالْقُرْآنِ، فَإِذَا سَمِعَهُ الْمُشْرِكُونَ سَبُّوا الْقُرْآنَ وَمَنْ أَنْزَلَهُ وَمَنْ جَاءَ بِهِ، فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِنَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ) أَيْ بِقِرَاءَتِكَ، فَيَسْمَعُ الْمُشْرِكُونَ فَيَسُبُّوا الْقُرْآنَ (وَلَا تُخَافِتُ بِهَا) عَنْ أَصْحَابِكَ فَلَا تُسْمِعُهُمْ (وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا)

"Bu ayet nazil olduğu sıra Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem (İslâm'ın ilk günlerinde) Mekke'de gizli yaşıyordu. Fakat Ashabı ile namaz kıldığı zaman Kur'an okurken sesini yükseltiyordu. Müşrikler ise Kur'an'ı duyunca hem Kur'an'a hem onu gönderene hem de Kur'an kendisine gelene küfrediyorlardı. Bunun üzerine Allahu Teâlâ Nebisi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e: Namazında sesini ne çok yükselt.² Yani kıraatini kısma. Sonra müşrikler işitirler de Kur'an'a söverler. Ne de çok kıs.³ Yani Ashabından da gizleme. Sonra onlara duyuramazsın. Bilakis bu ikisi arası bir yol tut⁴, diye buyurdu."

Ahmed Musned'de, adamları güvenilir bir yolla Ebû Hu-

1 İsrâ Sûresi 110

2 İsrâ Sûresi 110

3 İsrâ Sûresi 110

4 İsrâ Sûresi 110

rayra'dan Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdularını rivayet etmiştir:

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ بَصُرْتُ اللَّهَ عَنِّي لَعْنِ قُرَيْشٍ وَشَتْمُهُمْ بَيْسُورَنَ مُدَّمًا وَأَنَا مُحَمَّدٌ

“Allah'ın, nasıl Kureyş'in lanetini ve küfrünü benden alıkoyduğunu görmüyor musunuz? Ben Muhammed olduğum hâlde, mezmûm bir kimseye sövüyorlar.”

Muttefekun aleyh olan ibn-u Abbas hadisinde şöyle demiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ: (وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ) خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى صَعِدَ الصَّفَا، فَهَتَفَ: «يَا صَبَاحَاهُ» فَقَالُوا: مَنْ هَذَا، فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ، فَقَالَ: أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ حَيًّا تَخْرُجُ مِنْ سَفْحِ هَذَا الْجَبَلِ، أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِي. قَالُوا: مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ كَذِبًا، قَالَ: فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ. قَالَ أَبُو لَهَبٍ: تَبًّا لَكَ، مَا جَمَعْتَنَا إِلَّا لِهَذَا، ثُمَّ قَامَ. فَنَزَلَتْ: (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ)

“En yakınların olan akrabaları uyar!¹ ayet-i kerimesi indirildiğinde, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem dışarı çıktı. Nihayet Safâ Tepesi'ne vardı. Sonra: Ey Sabâhâh!² diye seslendi. (Bütün Kureyş): O bağırان kimdir? dediler. Muhammed, dediler. Sonra O'nun yanına toplandılar. Sonra Nebî: (Ey Kureyş) bana söyleyiniz. Şimdi, ben şu dağın eteğinde düşman süvarisi var diye size haber versem beni tasdik eder misiniz? diye sordu. Onlar: Evet, çünkü bütün tecrübelerimizde seni doğru bulduk, dediler. O: Öyleyse ben sizi şiddetli bir azabın öncesinden uyarıcıyım, buyurdu. Ebû Leheb: Ey Muhammed! Yazık sana. Bunun için mi bizi buraya topladın? demişti. Sonra kalkıp gitti. Bunun üzerine şu ayet indirildi: Ebû Leheb'in iki eli kurudu da!³”

Taberânî, Munbit el-Ezedî'den şöyle dediğini tahric etmiştir:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَهُوَ يَقُولُ لِلنَّاسِ قُولُوا لَا إِلَهَ

1 Şu'arâ Süresi 214

2 Ey Sabâhâh!: Kureyş'in imdat çağrısıdır.

3 Mesed/Tebbet Süresi 1

إِلَّا اللَّهُ تُلْحِقُوا فَمِنْهُمْ مَنْ تَقَلَّ فِي وَجْهِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ حَثَا عَلَيْهِ التَّرَابَ وَمِنْهُمْ مَنْ سَبَّهُ حَتَّى انْتَصَفَتِ النَّهَارُ فَأَقْبَلَتْ جَارِيَةً بَعْسٍ مِنْ مَاءٍ فَعَسَلَتْ وَجْهَهُ أَوْ يَدَيْهِ وَقَالَ يَا بُنَيَّةُ لَا تَحْشَى عَلَى أَبِيكَ عَيْلَةً وَلَا ذِلَّةً فَقُلْتُ مَنْ هَذِهِ قَالُوا زَيْنَبُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Ben cahiliyede iken Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i: Ey insanlar! La ilahe illAllah deyiniz ki kurtuluşa eresiniz, derken gördüm. Onlardan O’nun yüzüne tükürenler olduğu gibi, onlardan O’na toprak atanlar ve gece yarısına kadar O’na sövenler dahi olmuştur. Bir kız çocuğu ona büyük bir bardakta su getirdi, onunla yüzünü ve ellerini yıkadı. Sonra şöyle dedi: Ey kızcağızım! Babanın aleyhine suikast düzenlenmesinden ve zelil kılınmasından korkma. Ben: Söylediği kimdi? diye sordum. Onlar onun Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in kızı Zeyneb olduğunu söylediler.”¹

Yalanlamak

Buhârî ve Muslim, Câbir ibn-u Abdullah RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlarken işittiğini rivayet etmişlerdir:

لَمَّا كَذَّبْتَنِي فَرَيْسُ قُتِبْتُ فِي الْحَجْرِ فَجَلًّا (وَفِي رَوَايَةٍ) فَجَلَى اللَّهُ لِي بَيْتَ الْمُقَدَّسِ، فَطَفِقْتُ أُحْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أَنْظَرُ إِلَيْهِ

“Kureyş beni yalanlayınca, Hacr’da ayağa kalktım. Bundan sonra Allah bana Beyt-il Makdis ile gözümün arasındaki mesafeyi kaldırdı da oraya bakarak bütün özelliklerini onlara haber vermeye başladım.”

Buhârî, Ebû Derdâ RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediğini rivayet etmiştir: Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي إِلَيْكُمْ فُقُلْتُمْ: كَذَّبْتِ، وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: صَدَقْتَ ...

1 Heysemî, bunun isnadında Münbit ibn-u Müdrîk olduğunu, onu tanımadığını, geri kalan adamlarının ise güvenilir olduğunu söylemiştir.

“Allah beni size gönderdi, bana yalan söylüyorsun, dediniz. Yalnız Ebû Bekr bana doğru söylüyorsun, dedi...”

Daha önce taşlamak konusunda Târik el-Muhâribî RadiyAllahu Anh hadisinde, Ebû Leheb'in Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e Zi'l Mecaz pazarında: **Ey insanlar ona itaat etmeyiniz! Zira o bir yalancıdır...** dediği geçmişti. Bu, ibn-u Hûzeyme ve ibn-u Hibbân'ın sahih dediği bir hadistir.

Karşı Propaganda Yapmak

Ahmed, Taberânî ve Heysemî'nin de adamları Sahîh'in adamlarıdır dediği bir isnatla Umm-u Seleme RadiyAllahu Anh'dan uzun bir hadiste şöyle söylediğini rivayet etmişlerdir:

فَلَمَّا حَرَجَا مِنْ عِنْدِهِ قَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ: وَاللَّهِ لَأَتَّبِعَنَّهِنَّ عَدَا عَيْبَهُمْ عِنْدَهُمْ ثُمَّ اسْتَأْصِلُ بِهِ حَضْرَاءَهُمْ قَالَتْ: فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي رَبِيعَةَ وَكَانَ أُنْقَى الرَّجُلَيْنِ فِينَا: لَا تَفْعَلْ فَإِنَّ لَهُمْ أَرْحَامًا وَإِنَّ كَأَثْوَا قَدْ خَالَفُونَا قَالَ: وَاللَّهِ لَأُحْبِبُّنَّهُ أَنْتَهُمْ بِيَرْعُمُونَ أَنَّ عَيْسَى بْنُ مَرْيَمَ عَبْدٌ قَالَتْ: ثُمَّ عَدَا عَلَيْهِ الْعَدَا فَقَالَ لَهُ: أَيُّهَا الْمَلِكُ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ فِي عَيْسَى بْنِ مَرْيَمَ قَوْلًا عَظِيمًا فَأَرْسِلْ إِلَيْهِمْ فَاسْأَلْهُمْ عَمَّا يَقُولُونَ فِيهِ قَالَتْ: فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِمْ فَسَأَلْتُهُمْ عَنْهُ قَالَتْ: وَلَمْ يَنْزِلْ بِنَا مِنْهُ فَاجْتَمَعَ الْقَوْمُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: مَاذَا تَقُولُونَ فِي عَيْسَى إِذَا سَأَلْتُمْ عَنْهُ قَالُوا: نَقُولُ وَاللَّهِ فِيهِ مَا قَالَ اللَّهُ وَمَا جَاءَ بِهِ نَبِيِّنَا كَانْنَا فِي ذَلِكَ مَا هُوَ كَانَتْ

“Umm-u Seleme dedi ki: O ikisi onun huzurundan çıkınca Amr ibn-u Âs: VAllahi yarın onların ayıplarını huzurlarında haber vereceğim sonra da bununla köklerini kazıyacağım, dedi. (Umm-u Seleme) dedi ki: Buna karşılık Abdullah ibn-u Ebî Rebî'a: -ki o, bizim hakkımızda en çok korkan kişilerdendi- Böyle bir şey yapma. Çünkü her ne kadar onlar bize muhalif iseler de bizim akrabalarımızdır, dedi. Bu sefer o: VAllahi ona (Necaşi'ye) onlar, Meryem oğlu İsa'nın kul olduğunu iddia ediyorlar diye haber vereceğim, dedi. (Umm-u Seleme) Sonra ertesi gün o: Ey Kral! Onlar Meryem oğlu İsa hakkında büyük bir söz söylüyorlar. Dolayısıyla onlara bir elçi gönder, İsa hakkında ne söylediklerini sorsun, dedi. (Umm-u Seleme): Onlara,

İsa hakkında sorması için bir elçi gönderdi. (Ummu Seleme): Şimdiye kadar başımıza bunun benzeri bir musibet hiçbir zaman inmemiştir. Bunun üzerine Müslümanlar toplandı. Sonra: Size, İsa hakkında sorduğunda ne söyleyeceksiniz? diye aralarında konuşmaya başladılar. Dediler ki: Vallahi bu hususta her ne olursa olsun, Allah'ın söylediğini ve Nebîimizin getirdiğini söyleyeceğiz."

Muslim ibn-u Abbas'tan şöyle tahriç etmiştir:

أَنَّ ضِمَادًا قَدِيمَ مَكَّةَ، وَكَانَ مِنْ أَزْدِ شَنْوَاءَ، وَكَانَ يَزِقِي مِنْ هَذِهِ الرِّيحِ، فَسَمِعَ سَفَهَاءَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ يَقُولُونَ: إِنَّ مُحَمَّدًا مَجْنُونٌ

"Zimâd Mekke'ye geldi. O, İzdi Şenûe kabilesindendi ve şu rüzgâra karşı sihir yapıyordu. Ardından o, Mekke halkının sefihlerini: Şüphesiz Muhammed mecnundur, derlerken işitmiştir..."

İbn-u Hibbân Sahîh'inde ibn-u Abbas'tan şöyle dediğini tahriç etmiştir:

لَمَّا قَدِمَ كَعْبُ بْنُ الْأَشْرَفِ مَكَّةَ أَتَوْهُ فَقَالُوا: نَحْنُ أَهْلُ السَّقَايَةِ وَالسِّدَانَةِ وَأَنْتَ سَيِّدُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ فَتَحْنُ خَيْرٌ أَمْ هَذَا الصُّنْبُورُ الْمُتَبَتِّرُ مِنْ قَوْمِهِ يَزْعُمُ أَنَّهُ خَيْرٌ مِنَّا قَالَ بَلْ أَنْتُمْ خَيْرٌ مِنْهُ فَنَزَلَتْ عَلَيْهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ) وَنَزَلَتْ (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نُصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجَنِّ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا)

"Ka'b ibn-u Eşraf Mekke'ye geldiğinde insanlar ona geldi. Sonra: Biz Sikâye ve Sidâne ehlindeniz, sen ise Yesrib halkının efendisisin. Dolayısıyla biz mi daha hayırlıyız, yoksa kavminden kopmuş zürriyeti kesik olan bu kimse mi? O, kendisinin bizden daha hayırlı olduğunu zannediyor, dediler. Bunun üzerine o: Tabiki siz ondan daha hayırlısınız, demiştir. Bundan dolayı Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e şu ayet-i kerimeler nazil olmuştur: Asıl soyu kesik olan, sana hınç besleyendir,¹ ve Kendilerine ki-taptan nasip verilenleri görmedin mi? Cibte ve Tâğuta iman ediyorlar, sonra da kâfirler için: İşte bunlar, iman

edenlerden daha doğru yoldadır, diyorlar!1"

Hicretten Alıkoymak

Hâkim Mustedrak'ta -ki Şeyhayn tahric etmemiş ise de isnadı sahihtir der. Zehebî de ona muvafakat eder- Suheyb'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını rivayet etmiştir:

أَرَيْتَ دَارَ هَجْرَتِكُمْ سَبْحَةً بَيْنَ ظَهْرَانِي حَرَّةً، فَلَمَّا أَنْ تَكُونُ هَجْرًا، أَوْ تَكُونُ بَيْتْرَب. قَالَ: وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَدِينَةِ، وَخَرَجَ مَعَهُ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، وَكُنْتُ قَدْ هَمَمْتُ بِالْخُرُوجِ مَعَهُ، فَصَدَّنِي فَيْتَانٌ مِنْ قُرَيْشٍ فَجَعَلْتُ لَيْلَتِي تِلْكَ أَقْوَمُ وَلَا أَفْعُدُ. فَقَالُوا: قَدْ سَعَلَهُ اللَّهُ عَنْكُمْ بِبَطْنِهِ. وَلَمْ أَكُنْ شَاكِيًا، فَتَأَمَّوْا، فَلَجَقَنِي مِنْهُمْ نَاسٌ بَعْدَمَا سِرْتُ بَرِيدًا لِيُرُدُونِي. فَقُلْتُ لَهُمْ: هَلْ لَكُمْ أَنْ أُعْطِيَكُمْ أَوْاقِي مِنْ ذَهَبٍ، وَتُخْلَوْنَ سَبِيلِي، وَتَقُونَ لِي؟ فَتَبِعْتُهُمْ إِلَى مَكَّةَ، فَقُلْتُ لَهُمْ: اخْفُوا تَحْتَ أَسْكُفَةِ الْبَابِ فَإِنَّ تَحْتَهَا الْأَوْاقِي، وَأَذْهَبُوا إِلَى فَلَانَةَ، فَخُدُوا الْخَلَّتَيْنِ وَخَرَجْتُ حَتَّى قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَلَ أَنْ يَتَحَوَّلَ مِنْهَا، فَلَمَّا رَأَنِي قَالَ: يَا أَبَا يَحْيَى، رِيحُ الْبَيْتِغِ ثَلَاثًا فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا سَبَقَنِي إِلَيْكَ أَحَدٌ، وَمَا أَخْبَرَكَ إِلَّا جَبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

"Hicret edeceğiniz ülke bana gösterildi. İki kara taşlık arasında kurak, çorak bir yer orası. Ya o, eşi benzeri bulunmayan bir yer olacak ya da Yesrib (Medine) olacaktır. (Suheyb) dedi ki: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Ebû Bekr Radiyallahu Anh ile birlikte Medine'ye doğru çıktılar. Ben de onunla birlikte çıkmaya niyetlenmiştim. Fakat Kureyş'ten iki genç bana engel oldu. O gecemi ben hiç oturmaksızın ayakta geçirmeye başladım. Sonra onlar: Allah onu sizden karnının ağrısı sebebiyle alıkoymuştur, dediler. Hâlbuki ben bundan şikâyetçi değildim. Sonra (uyudular ki ben bu esnada yola koyulmuştum, uyandıktan sonra) kalktılar. Ben az bir mesafe yürüdükten sonra tekrar beni geri getirmek için onlardan bir grup bana yetti. Sonra ben onlara: Baksanıza, eğer altın küplerimi size verirsem beni serbest bırakırmısınız? Bu noktada

bana söz verir misiniz? dedim. (Onlar bunu yaptılar.) Ardından Mekke'ye kadar onların peşinden gittim. (Mekke'ye varınca) Onlara: Kapının eşiğinin altını kazınız. Zira küpler onun altındadır. Alın onu. Fulana götürün, sonra içerisinden iki tane takı alınız, dedim. Sonra ben (Mekke'den) çıktım. Nihayet yerinden yani Kuba'dan ayrılmadan önce Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem yettiğim. Beni görünce: Ey Ebâ Yahya! Kârlı bir alışverişti, diye üç sefer tekrarladi. Ben: Ey Allah'ın Rasulü daha önce bunu benden başka kimse bilmiyordu. Bunu sana bildirse bildirse Cebrâil Aleyhi's Selâm bildirmiştir, dedim."

Kureyş'in, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i hicretten alıkoymaya dair hırsı o dereceye ulaşmıştı ki onlar O'nu ve arkadaşını öldürenin veya o ikisini esir alacak kimsenin ödülünü dahi ilan etmeye başlamışlardı.

Buhârî, Berâ'dan, Ebû Bekr'in şöyle dediğini tahric etti:

فَاتَّحَلْنَا وَالْقَوْمُ يَطْلُبُونَنَا ...

"İnsanlar bizi aradığı hâlde biz yolculuğa çıktık..."

Buhârî, Surâkâ ibn-u Cu'sûm'dan şunu dediğini tahric etti:

جَاءَنَا رَسُولُ كُفَّارٍ فَرَيْثِيسٍ يَجْعَلُونَ فِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ دِيَّةً كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَنْ قَتَلَهُ أَوْ أَسْرَهُ، فُقُلْتُ لَهُ إِنَّ قَوْمَكَ قَدْ جَعَلُوا فِيكَ الدِّيَّةَ ، قَالَ: قَفَّ مَكَانَكَ لَا تَتْرُكُنْ أَحَدًا يَلْحَقُ بِنَا، قَالَ فَكَانَ أَوَّلَ النَّهَارِ جَاهِدًا عَلَيَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ آخِرَ النَّهَارِ مَسْلُوحَةً لَهُ

"Kâfir Kureyş'in elçileri bize geldi. Ardından Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve Ebû Bekr için, onlardan her birini öldüren veya esir alan kimseye ödül koydular... Ben ona: Şüphesiz kavmin senin için ödül koymuştur, dedim... O: Yerinde kal, kesinlikle hiçbir kimseyi bizi izlemeye terk etme, dedi. (Surâkâ): Gündüzün başında Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem aleyhine çaba harcadığımı, gündüzün sonunda ise onun için silahlandığımı söylemiştir..."

Öldürme veya Tehdit Etme Girişimi

Buhârî Urve ibn-u Zubeyr'den şöyle rivayet eder:

سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ عَنْ أَتَدَّ مَا صَنَعَ الْمُشْرِكُونَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: رَأَيْتُ عُقْبَةَ بْنَ أَبِي مُعَيْطٍ، جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي، فَوَضَعَ رِءَاءَهُ فِي عُقْبِهِ فَحَنَقَهُ بِهِ حَنَقًا شَدِيدًا، فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى دَفَعَهُ عَنْهُ، فَقَالَ: أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ، وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ

“Bir kere Abdullah İbn-i Amr’a müşriklerin, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e yaptıkları eziyetin en ağırından sormuştum. (Abdullah) şöyle anlatmıştır: Günün birisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem (Hicr-i Kâbe’de) namaz kılarken üzerine Ukbe İbn-i Ebî Muayt çıkageldi. Ukbe ridâsını onun boynuna koyarak onu şiddetli bir surette boğmağa başlamıştı ki bu sırada Ebû Bekr geldi. Nihayet Ukbe’nin omuzunu tuttu ve onu, O’ndan defetti ve şöyle dedi: Bir adamı Rabbim Allah’tır! diyor diye öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden beyyinât, apaçık deliller getirmiştir.”

Yine Buhârî, Ömer ibn-u Hattâb’ın Müslüman olması yanında Abdullah ibn-u Ömer’den şöyle tahriç etmiştir:

بَيْنَمَا هُوَ فِي الدَّارِ حَائِفًا إِذْ جَاءَهُ الْعَاصِمُ بْنُ وَائِلٍ السَّهْمِيُّ أَبُو عُمَرَ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ جَبْرَةٌ وَقَمِيصٌ مَكْفُوفٌ بِحَرِيرٍ وَهُوَ مِنْ بَنِي سَهْمٍ وَهُمْ حُلَفَاؤُنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقَالَ: لَهُ مَا بَأْسُكَ قَالَ: زَعَمَ قَوْمُكَ أَنَّهُمْ سَيَقْتُلُونِي إِنْ أَسْلَمْتُ قَالَ: لَا سَبِيلَ إِلَيْكَ بَعْدَ أَنْ قَالَتْهَا أَمِنْتُ

“O evde korku içerisindeyken ansızın Âs ibn-u Vâil es-Sehmî Ebû Amr, üzerinde süslü püslü bir hırka ve ipekten dokunmuş bir gömlek ile çıkageldi. O, Benî Sehm kabilesindedir. Onlar cahiliye zamanında bizim müttefikimizdi. Sonra ona: Sana ne oluyor? dedi. O: Kavmin, Müslüman olursam beni öldüreceklerini zannediyorlar, dedi. (Âs ibn-u Vâil): Sen Kelime-i Şehadet’e iman ettikten sonra seni (öldürmeye) hiçbir yol yoktur, diye buyurdu.”

Müşrikler, Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ı sadece öldürme entrikası ile yetinmediler. Bu bağlamda ibn-u Hacer Fethu-l

Bârî'de: "İbn-u İshak, Mûsa ibn-u Ukbe ve diğer megâzî sahiplerinin şöyle dediklerini zikretmiştir: Kureys, Sahabe'nin emniyet ve güvene kavuştukları bir memlekete indiklerini, Ömer'in de Müslüman olduğunu, İslâm'ın kabilelere yayıldığını görünce Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i öldürmek üzerinde icma ettiler. Sonra bu durum Ebâ Tâlib'e ulaşınca hemen o Benî Hâşim'i ve Abdulmuttalib'i topladı. Neticede onlar Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i güvenlik alanlarına soktular ve böylece onu öldürmek isteyen kimseye mâni oldular..."

Ahmed, Osman el-Cezerî dışında -ki ibn-u Hibbân onun güvenilir, diğerleri ise zayıf olduğunu söylemişlerse de- adamları güvenilir bir isnatla ibn-u Abbas'tan Allah'ü Teâlâ'nın:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُبْنِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

"Hani o kâfirlik edenler, sana tuzak kuruyorlardı da seni tutup bağlasınlar veya katletsinler veya seni (yurdundan) çıkarınsınlar! Onlar tuzak kurarlarken Allah da tuzak kuruyordu. Şüphesiz ki Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır."¹ kavli hakkında şöyle dediğini tahric etmiştir:

تَشَاوَرَتْ قُرَيْشٌ لَيْلَةً بِمَكَّةَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِذَا أَصْبَحَ فَأَتَيْتُهُهُ بِالْوَثَاقِ يُرِيدُونَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلِ اقْتُلُوهُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلِ أَخْرِجُوهُ

"Kureys bir gece Mekke'de istişare etmişlerdir. Şöyle ki bazıları: O sabahladığı vakit iple O'nu bağlayın. Yani Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i kastediyorlardı. Diğer bir kısmı: O'nu öldürün! Geri kalanları ise: Aksine onu çıkarın! demişlerdir..."

İbn-u Hişâm Sîret'inde, ibn-u İshak'ın şöyle buyurduğunu tahric etmiştir:

فَحَدَّثَتْ قُرَيْشٌ خُرُوجَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَصْحَابِهِ بِالْمَدِينَةِ، فَاجْتَمَعَ الْمَلَأُ مِنْ قُرَيْشٍ فِي دَارِ النَّوَّةِ يَتَشَاوَرُونَ فِيمَا يَصْنَعُونَ فِي أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ: احْبِسُوهُ فِي الْحَدِيدِ، ثُمَّ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ:

نُخْرِجُهُ مِنْ بَيْنِ أظْهُرِنَا، قَالَ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ نُبْ هِشَامَ : وَاللَّهِ إِنْ لِي فِيهِ لِرَأْيَا ، مَا أَرَاكُمْ وَقَعْتُمْ عَلَيْهِ بَعْدُ ، قَالُوا : وَمَا هُوَ يَا أَبَا الْحَكَمِ قَالَ : أَرَى أَنْ تَأْخُذُوا مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ فَنَتَى شَابًا جَلِدًا نَسِيبًا وَسَيْبًا ، ثُمَّ نَعْطِي كُلَّ فَنَتَى مِنْهُمْ سَيْفًا صَارِمًا ، ثُمَّ يَغْمِدُوا إِلَيْهِ فَيَضْرِبُوهُ بِهَا ضَرْبَةً رَجُلٍ وَاحِدٍ ، فَيَقْتُلُوهُ ، فَتَسْتَرِيحُ مِنْهُ

“Kureyş, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in Medine’ye Ashabi’nın yanına (doğru yola) çıkmasından sakındı... Bunun üzerine Kureyş’in ileri gelenleri Dâr-un Nedve’de toplandılar. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in durumu hakkında ne yapacaklarının istişaresini yaptılar... Sonra onlardan birisi: O’nu demirlik içerisinde hapsediniz... dedi. Sonra onlardan bir başkası: O’nu aramızdan çıkaralım... dedi. Ebû Cehl: Vallahi O’nun hakkında benim bir görüşüm var ki henüz daha ona temas ettiğinizi görmedim, diye mırıldandı. Onlar: Ey Ebâ-l Hakem! O nedir? diye söylendiler. O: Görüşüm şudur ki her bir kabileden kuvvetli, nesepli ve bizim içimizde çevresi olan birer genç alalım, sonra her bir genç için keskin bir kılıç verelim, sonra bunlar O’na gitsinler ve onunla (kılıçla) bir tek adamın vuruşu gibi O’na vursunlar. Böylece O’nu katledecekler. Biz de O’ndan kurtulmuş oluruz... dedi.”

Sumeyye ve Umm-u Ammâr RadiyAllahu Anh gibi Sahabelerden ölüme sabreden kimseler vardır.

Burada öyle konumlar vardır ki Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve bazı Ashabi müşriklere meydan okuyorlar ve ehli oldukları sebatı izhar ediyorlardı. Bunlardan bazıları şunlardır:

Buhârî’nin Tarîh-il Kebîr’de, Mûsa ibn-u Ukbe’den yaptığı rivayettir. Akîl ibn-u Ebî Tâlib bana şöyle haber verdi dedi:

جَاءَتْ فُرَيْشٌ إِلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالُوا إِنَّ ابْنَ أَخِيكَ هَذَا قَدْ آذَانَا فِي تَادِيَتِنَا فَقَالَ يَا عَقِيلُ انْتَبِهْ بِمُحَمَّدٍ فَإِنِ تَلَقَّ إِلَيْهِ فَاسْتَخْرِجْهُ مِنْ كَيْسٍ يَقُولُ مِنْ بَيْتٍ صَغِيرٍ فَجَاءَ بِهِ فِي الظَّهْرِ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ فَجَعَلَ يَطْلُبُ الْفَيْءَ يَمْشِي فِيهِ مِنْ شِدَّةِ حَرِّ الرَّمَضَاءِ فَلَمَّا آتَاهُمْ قَالَ أَبُو طَالِبٍ إِنَّ بَنِي عَمِّكَ هَؤُلَاءِ رَعَمُوا أَنَّكَ تُؤَذِّبُهُمْ فِي تَادِيَتِهِمْ وَمَسْجِدِهِمْ ، فَأَنْتَ عَنْ آذَانِهِمْ فَحَلَّقِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصْرَهُ إِلَى السَّمَاءِ قَالَ تَرَوْنَ هَذِهِ الشَّمْسَ قَالَ مَا أَنَا بِأَقْدَرَ عَلَى أَنْ أَرَدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ عَلَى أَنْ تُشْعِلُوا مِنْهَا شِعْلَةً فَقَالَ أَبُو طَالِبٍ وَاللَّهِ

مَا كَذَبْنَا ابْنَ أَخِي قَطُّ فَأَرْجِعُوا

“Kureyş Ebû Tâlib’e geldi ve: Şu kardeşinin oğlu var ya, toplantı yerimizde bize eziyet ediyor, dediler. O: Ey Akîl! Bana Muhammed’i getir, dedi. Bunun üzerine o, O’na hareket etti. O’nu kebsinden (yuvasından) çıkardı, (kebsin küçük ev olduğunu söyler). Sonra O’nu öğlenin aşırı sıcağında getirirken, güneşin aşırı sıcağından dolayı, gölgede yürümeyi istemeye başladı. Onlara varınca Ebû Tâlib: Amcanın oğlu var ya! Onlar senin meclislerinde ve mescitlerinde kendilerine eziyet ettiğin iddiasında bulunuyorlar. Dolayısıyla onlara eziyet etmekten vazgeç, diye buyurdu. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem gözüyle semayı işaret ederek der ki: Şu güneşi görüyor musunuz? Ben, ondan bir meşale dahi tutuşturmanıza karşılık bunu sizden engellemeye muktedir değilim. Ebû Tâlib: Vallahi kardeşimin oğlu bize asla yalan söylememiştir. Bunun için hadi dönünüz, der.”

Yine Buhârî’nin Abdullah ibn-u Mes’ûd’dan şöyle dediğine dair rivayetidir:

انطَلَقَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ مُعْتَمِرًا قَالَ فَتَنَزَلَ عَلَيَّ أُمِّيَّةٌ بِنَ خَلْفِ أَبِي صَفْوَانَ وَكَانَ أُمِّيَّةٌ إِذَا انطَلَقَ إِلَى الشَّامِ فَمَرَّ بِالْمَدِينَةِ نَزَلَ عَلَيَّ سَعْدٌ فَقَالَ أُمِّيَّةُ لَسَعْدٍ انْتِظِرْ حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ وَعَقَلَ النَّاسُ انطَلَقْتُ فَطُفْتُ قَبِينَا سَعْدٌ يَطُوفُ إِذَا أَبُو جَهْلٍ فَقَالَ مَنْ هَذَا الَّذِي يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ فَقَالَ سَعْدٌ أَنَا فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ تَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ أَمِنَا وَقَدْ أُوَيْتُمْ مُحَمَّدًا وَأَصْحَابَهُ فَقَالَ نَعَمْ فَتَلَا حِينَ بَيْنَهُمَا فَقَالَ أُمِّيَّةُ لَسَعْدٍ لَا تَرْفَعِ صَوْتَكَ عَلَيَّ أَبِي الْحَكَمِ فَإِنَّهُ سَيُدْ أَهْلَ الْوَادِي ثُمَّ قَالَ سَعْدٌ وَاللَّهِ لِنُ مَنَعْتَنِي أَنْ أَطُوفَ بِالْبَيْتِ لِأَقْطَعَنَّ مَتَجْرَكَ بِالشَّامِ قَالَ فَجَعَلَ أُمِّيَّةُ يَقُولُ لَسَعْدٍ لَا تَرْفَعِ صَوْتَكَ وَجَعَلَ يُمَسِكُهُ فَعَضِبَ سَعْدٌ فَقَالَ دَعْنَا عَنْكَ فَإِنِّي سَمِعْتُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُزْعِمُ أَنَّهُ قَاتِلُكَ قَالَ إِبْرَاهِيمُ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَاللَّهِ مَا يَكْذِبُ مُحَمَّدٌ إِذَا حَدَّثَ

“Sa’d ibn-u Muâz umre için hareket etti. Sonra Umeyye ibn-u Halef, Ebû Safvân’a misafir oldu. Umeyye Şam’a hareket ettiğinde Medine’ye uğrayıp Sa’d’a misafir olurdu. Umeyye: Gündüzün ortasına ve insanlar mayışana kadar bekle! dedi. (Sa’d): Ben ise (beklemeksizin) hemen atıldım ve tavaf ettim. Sa’d tavaf ederken ansızın Ebû Cehl çıka

geldi ve: Kâbe'yi tavaf eden de kimdir? dedi. Sa'd: Ben Sa'd'ım, dedi. Ebû Cehl: Kâbe'yi emniyet içerisinde tavaf ediyorsun ha! Hâlbuki Muhammed ve Ashabını barındır-dınız, dedi. O da: Evet (Ne oldu!) dedi. Sonra aralarında sürtüşme meydana geldi. Bunun üzerine Umeyye Sa'd'a: Ebû-l Hakem'e karşı sesini yükseltme. Çünkü o vadi (Mekke) ehlinin efendisidir, dedi. Sonra Sa'd: VAllahi eğer sen beni, Beyt'i tavaf etmekten alıyorsan ben de kesinlikle senin Şam'a giden ticaret yolunu keserim, dedi. (Ravi) Umeyye Sa'd'a: Sesini yükseltme, dedi ve onu tutmaya baş-ladı. Bunun üzerine Sa'd kızdı, ardından da: Sen bizi bırak! Çünkü ben Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in seni katledeceği iddiasını işittim, dedi. O: Beni mi? dedi. (Sa'd): Evet. VAllahi Muhammed konuştuğu zaman hiç yalan söy-lemes... dedi."

Şeyhayn'ın ibn-u Abbas RadiyAllahu Anh'dan şöyle dedi-gine ilişkin rivayetleridir:

لَمَّا بَلَغَ أَبَا ذَرٍّ مَبْعَثَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْطَلَقَ بِقَفُوهِ حَتَّى دَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدَخَلَ مَعَهُ، فَسَمِعَ مِنْ قَوْلِهِ وَأَسْلَمَ مَكَانَهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ازْجِعْ إِلَى قَوْمِكَ فَأَخْبِرْهُمْ حَتَّى يَأْتِيَكَ أَمْرِي. قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَأَصْرَحَنَّ بِهَا بَيْنَ ظَهْرَانِيهِمْ، فَخَرَجَ حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ، فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، ثُمَّ قَامَ الْقَوْمُ فَضَرَبُوهُ حَتَّى أَضْجَعُوهُ، وَأَتَى الْعَبَّاسُ فَأَكْبَبَ عَلَيْهِ، قَالَ: وَبَلَّغْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهُ مِنْ غَفَارٍ وَأَنَّ طَرِيقَ تِجَارَتِكُمْ إِلَى الشَّامِ فَأَلْقَيْتُمُوهُ مِنْهُمْ، ثُمَّ عَادَ مِنَ الْعَدِّ لِمِثْلِهَا، فَضَرَبُوهُ وَثَارُوا إِلَيْهِ، فَأَكْبَبَ الْعَبَّاسُ عَلَيْهِ

"Nebî'nin bi'set haberi Ebû Zer'e ulaşınca... O da onu ta-kip edip geldi. Nihayet Ali, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sel-lem'in yanına girdi. O da onunla birlikte içeri daldı. O'nun sözünü dinledi ve anında Müslüman oldu. Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem kendisine: Hemen kavmine dön. (Gördük-lerini) onlara haber ver. Emrim sana gelinceye kadar (orada kal), ferman etti. Ebû Zer de: Nefsim elinde olan Zat'a yemin olsun, ben de haberi onlar arasında bağıra-rak söyleyeceğim! dedi. Oradan çıkıp mescide geldi. Yük-

sek sesle: Eşhedu enlâ ilâhe illAllah ve eşhedü enne Muhammeden Rasulullah! dedi. Halk üzerine atılıp onu iyice dövdüler, canını pek yaktılar. Derken Abbas gelip üzerine kapanarak (mâni oldu): Yazık size! Bunun Gıfârlı olduğunu, Şam'a giden tüccarlarımızın yolunun oradan geçtiğini bilmiyor musunuz? diyerek onu ellerinden kurtardı. (Ebû Zer) Ertesi gün aynı şeyi tekrarlardı. (Mekkeliler) üzerine atılıp tekrar dövdüler. Yine Abbas üzerine kapandı ve onu kurtardı."

Ahmed ibn-u Hanbel'in Fedâil-us Sahabe'de Urve'den şöyle dediğine dair rivayettir:

كَانَ أَوَّلَ مَنْ جَهَرَ بِالْقُرْآنِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ قَالَ اجْتَمَعَ يَوْمًا أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا وَاللَّهِ مَا سَمِعَتْ قُرَيْشٌ هَذَا الْقُرْآنَ يُجْهَرُ لَهَا بِهِ قَطُّ فَمَنْ رَجُلٌ يُسْمِعُهُمْوهُ قَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ أَنَا قَالُوا: إِنَّا نَحْشَاهُمْ عَلَيْكَ إِنَّمَا نُرِيدُ رَجُلًا لَهُ عَشِيرَةٌ يَمْنَعُونَهُ مِنَ الْقَوْمِ إِنْ أَرَادُوهُ قَالَ: دَعُونِي فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ سَيَمْنَعُنِي قَالَ: فَعَدَا بْنُ مَسْعُودٍ حَتَّى آتَى الْمَقَامَ فِي الضُّحَى وَقُرَيْشٌ فِي أُنْدِيَّتِهَا فَقَامَ عِنْدَ الْمَقَامِ ثُمَّ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ رَافِعًا صَوْتَهُ: الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ قَالَ: ثُمَّ اسْتَقْبَلَهَا يَقْرَأُ فِيهَا قَالَ وَتَأَمَّلُوا فَجَعَلُوا يَقُولُونَ مَا يَقُولُ بْنُ أُمِّ عَبْدِ قَالَ ثُمَّ قَالُوا إِنَّهُ لَيَبْلُغُ بَعْضَ مَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ فَقَامُوا إِلَيْهِ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ فِي وَجْهِهِ وَجَعَلَ يَقْرَأُ حَتَّى بَلَغَ مِنْهَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَبْلُغَ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى أَصْحَابِهِ وَقَدْ أَثَرُوا فِي وَجْهِهِ فَقَالُوا: هَذَا الَّذِي حَشِينَا عَلَيْكَ قَالَ: مَا كَانَ أَعْدَاءَ اللَّهِ أَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْهُمْ الْآنَ وَلَيْسَ شَيْئُكُمْ لِأَعَادِيَّتِهِمْ بِمِثْلِهَا قَالُوا: حَسْبُكَ فَقَدْ أَسْمَعْتَهُمْ مَا يَكْرَهُونَ

"Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den sonra Mekke'de Kurân'ı ilk açıktan okuyan kimse Abdullah ibn-u Mes'ûd'dur. Bir gün Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in Ashabı toplandı ve: Vallahi Kureys, bu Kurân'ın şimdiye kadar kendilerine aşikâr okunduğunu asla işitmemiştir. Onlara onu işittirecek adam var mı? dediler. Bunun üzerine Abdullah ibn-u Mes'ûd: Ben varım, dedi. Onlar: Yalnız biz senin için onlardan korkuyoruz. Biz ancak zarar vermek istedikleri zaman halktan kendisini koruyacak bir aşireti olan bir adamı istiyoruz, dediler. O: Beni bırakınız, çünkü Allah Azze ve Celle beni koruyacaktır, dedi.

Sonra ibn-u Mes'ûd sabahleyin çıktı ve kuşluk vakti makama geldi. Kureyş ise meclislerinde idiler. Nihayet makamın yanında dikildi, sonra: Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, diye sesini yükselterek: er-Rahman, Kur'an'ı O öğretti.¹ ayetini okudu. Sonra onu yeniden okumaya başladı. Bunun üzerine onlar onu düşündüler ve: Umm-u Abd'in oğlu ne diyor? diye söyleştiler. Sonra şöyle dediler: Şüphesiz o, Muhammed'in getirdiklerinden tilavet ediyor. Böylece onun üzerine yürüdüler ve onun yüzüne vurmaya başladılar. O ise okumaya devam ediyordu. Allah'ın ulaşmasını dilediği yere ulaşınca kadar ondan okuyordu. Sonra arkadaşlarına geri döndü. Onlar (darp-tan dolayı) yüzünde iz bırakmışlardı. Onlar da ona: İşte senin için korktuğumuz bu idi, dediler. O da: Şimdi benim nazarımda Allah düşmanlarından daha zayıf, daha hakir yoktur! And olsun ki eğer dilerseniz yarın da aynısını yaparım, dedi. Dediler ki: Hayır bu sana kâfidir! Onlara hoşlarına gitmeyen şeyi dinlettirdin."

Buhârî'nin Nebî'nin zevcesi Âişe RadiyAllahu Anhâ'dan şöyle dediğine dair rivayetidir:

لَمْ أَغْفَلْ أَبَوَيْ قَطُّ إِلَّا وَهُمَا يَبِينَانِ الدِّينَ... وَأَفْرَعُ ذَلِكَ أَشْرَافَ فَرَيْشِ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَأَرْسَلُوا إِلَيَّ بِنِ الدَّعْنَةِ فَقَدِمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا إِنَّا كُنَّا أَجْرْنَا أبا بَكْرٍ بِجَوَارِكِ. وَأَسْنَا مُقَرَّبِينَ لِأَبِي بَكْرٍ الْإِسْتِعْلَانَ قَالَتْ عَائِشَةُ فَأَتَى بِنِ الدَّعْنَةِ أبا بَكْرٍ فَقَالَ قَدْ عَلِمْتُ الَّذِي عَقَدْتُ لَكَ عَلَيْهِ فَأَمَّا أَنْ تَقْتَصِرَ عَلَى ذَلِكَ وَإِنَّمَا أَنْ تَرُدَّ إِلَيَّ نِيْمَتِي فَأَتِي لَا أَجِبُ أَنْ تَسْمَعَ الْعَرَبُ أَتَى أَخْفَرْتُ فِي رَجُلٍ عَقَدْتُ لَهُ قَالَ أَبُو بَكْرٍ إِيَّيْ أَنْزُدُ إِلَيْكَ جَوَارِكَ وَأَرْضَى بِجَوَارِكِ

"Babamla ananın İslâm diniyle mütedeyyin olmayarak yaşadıklarını hiç hatırlamadım... Ebû Bekr'in bu hâli Kureyş müşriklerinin eşrafını korkuttu da onlar ibn-u Duğanne'ye haber gönderdiler. İbn-u Duğanne de onların yanına geldi. Onlar: Biz Ebû Bekr'e senin emanın sebebiyle eman ve koruma vermiştik...

Fakat biz, Ebû Bekr'in alenî ibadet etmesini de onaylamış değiliz! dediler. (Âişe) der ki: Bunun üzerine ibn-u Duğanne Ebû Bekr'e geldi de: Ey Ebû Bekr! Benim nasıl bir husus üzerine sana söz vermiş olduğumu pek iyi bilirsin! Şimdi sen ya o hususa riayet edersin yahut da ahdü emanımı bana iade eylersin! Emin ol ki ben, bir kimseye verdiğim ahdü emanımı bozmuş olduğumu Arapların işitmesini sevmem! dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir: Ben artık senin emanını sana iade ediyorum! Ben Azîz ve Celîl olan Allah'ın emanına razıyım (O'na sığınırım)... dedi."

Hâkim'in Mustedrak'ta -ki Muslim'in şartına göre sahihtir dedi, Zehebî de ona muvafakat etti- ve ibn-u Hibbân'ında Sahîh'inde Abdullah ibn-u Ömer *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle dediğine dair rivayetleridir:

قَاتَلَ عُمَرُ الْمُشْرِكِينَ فِي مَسْجِدِ مَكَّةَ، فَلَمَّ يَزِلُّ يُقَاتِلُهُمْ مِنْهُمُ عُدُوَّةٌ، حَتَّى صَارَتْ الشَّمْسُ جِبَالِ رَأْسِهِ، قَالَ: وَأَعْيَيْ، وَقَعَدَ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ عَلَيْهِ بُرْدٌ أَحْمَرٌ، وَقَمِيصٌ قُومِيصِيٌّ، حَسَنُ الْوَجْهِ، فَجَاءَ حَتَّى أَفْرَجَهُمْ، فَقَالَ: مَا تُرِيدُونَ مِنْ هَذَا الرَّجُلِ؟ قَالُوا: لَا وَاللَّهِ، إِلَّا أَنَّهُ صَبَأٌ، قَالَ: فَنِعِمَّ رَجُلٌ اخْتَارَ لِنَفْسِهِ دِينًا، فَدَعَاؤُهُ وَمَا اخْتَارَ لِنَفْسِهِ، تَرُونَ بَنِي عَدِيٍّ تَرْضَى أَنْ يُقْتَلَ عُمَرُ، لَا وَاللَّهِ، لَا تَرْضَى بَنُو عَدِيٍّ، قَالَ: وَقَالَ عُمَرُ يَوْمَئِذٍ: يَا أَعْدَاءَ اللَّهِ، وَاللَّهِ لَوْ قَدْ بَلَغْنَا بَثْلًا مِائَةً، لَقَدْ أَحْرَجْنَاكُمْ مِنْهَا، فَلَنْتُ لَأَبِي بَعْدُ: مَنْ ذَلِكَ الرَّجُلِ الَّذِي رَدَّهُمْ عَنْكَ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: ذَلِكَ الْعَاصُ بْنُ الْعَاصِ

"Ömer Mekke mescidinde müşriklerle çarpıştı. Nihayet onlarla sabahın erken vaktinde başlayan çarpışması, güneş başının hızasında olana dek sürdü. Sonra o (ibn-u Ömer) yorulup oturdu. Derken üzerinde Yemenî bir cübbe, renklerle nakışlı bir gömlek bulunan güzel yüzlü bir adam oraya girdi. Nihayet onların yanına geldi ve: Ne istiyorsunuz bu adamdan? dedi. Onlar: VAllahi hiçbir şey istemiyoruz. Yalnız o sâbii olmuştur (Araplar dinden dönene sâbii derler), dediler. O: Adam ne güzel yapmış, kendine bir din seçmiştir. Onu, kendisine seçtiği ile başbaşa bırakın! Benî Adiy'in Ömer'in öldürülmesine razı olacağını mı sanıyorsunuz? VAllahi hayır. Benî Adiy buna asla razı olmaz, dedi. (ibn-u Ömer): Bunun üzerine Ömer o gün şöyle dedi: Ey Allah'ın düşmanları! VAllahi şayet biz üç yüze ulaşıydık, elbette sizi buradan (Mekke) çıkarırdık. Ben (ibn-u Ömer)

daha sonra babama: O gün onları senden men eden adam da kim idi? dedim. O: Âs ibn-u Vâil, Ebû Amr ibn-u Âs idi, dedi."

Bu Hâkim'in lafzıdır. Bu hadis, yukarıda daha önce geçen Buhârî'nin rivayet ettiği Abdullah ibn-u Ömer hadisine muâriz değildir. O hadiste **"Ömer evinde ölümden korkmakta idi."** ifadesi geçmişti. Çünkü bu iki hadise farklı vakitlerde olmuş olabilir.

Beyhâkî'nin Delâil'de, Zehebî'nin Tarîh'te Mûsa ibn-u Ukbe'den yaptıkları rivayettir:

وَكَانَ عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ وَأَصْحَابُهُ فِيمَنْ رَجِعَ، فَلَمْ يَسْتَطِيعُوا أَنْ يَدْخُلُوا مَكَّةَ إِلَّا بِجَوَارٍ فَأَجَارَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغْبِرَةِ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ فَلَمَّا رَأَى عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ مَا بَلَّغِي أَصْحَابَهُ مِنَ التَّبَاءِ وَعَتَبَ طَائِفَةً مِنْهُمْ بِالسِّيَاطِ وَالنَّارِ وَعُثْمَانَ مُعَاوِيَةَ لَا يُعْرَضُ لَهُ، اسْتَحَبَّ التَّبَاءَ فَقَالَ لَوَلِيدٍ: يَا عَمُّ قَدْ أَجَزْتَنِي، وَأَجِبْ أَنْ تُخْرِجَنِي إِلَى عَشِيرَتِكَ فَتَبْرَأَ مِنِّي، فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي لَعَلَّ أَحَدًا آذَاكَ أَوْ شَتَمَكَ؟ قَالَ: لَا وَاللَّهِ مَا اعْتَرَضَ لِي أَحَدٌ وَلَا آذَانِي، فَلَمَّا أَبَى إِلَّا أَنْ يَبْتَرَأَ مِنْهُ، أَخْرَجَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَقُرَيْشٍ فِيهِ كَأَحْقَلٍ مَا كَانُوا وَلَوِيدُ بْنُ رَبِيعَةَ الشَّاعِرُ يُنْشِدُهُمْ فَأَخَذَ الْوَلِيدُ بِيَدِ عُثْمَانَ وَقَالَ: إِنَّ هَذَا حَمَلَنِي عَلَى أَنْ أَتَبْرَأَ مِنْ جَوَارِهِ، وَإِنِّي أَشْهَدُكُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُ، إِلَّا أَنْ يَشَاءَ، فَقَالَ: عُثْمَانُ صَدَقَ، أَنَا وَاللَّهِ أَكْرَهُهُ عَلَى ذَلِكَ وَهُوَ مِنِّي بَرِيءٌ، ثُمَّ جَلَسَ مَعَ الْقَوْمِ فَقَالُوا مِنْهُ

"Osman ibn-u Maz'un ve arkadaşlarından geriye dönenler, Mekke'ye ancak eman ile girebiliyorlardı. Velid ibn-u Muğîre Osman ibn-u Maz'un'a eman vermişti. Sonra arkadaşlarının karşılaştıkları belayı ve onlardan bir grubun kırbaç ve ateşle işkence edildiklerini, Osman'ın muâf tutulup hiçbir şeye maruz kalmadığını görünce, belayı (kendine) müstehap gördü. Sonra Velid'e: Ey amcaoğlu! Sen bana eman verdin, beni aşiretinin karşısına çıkarıp sonra da benden berî olduğunu söylemeni istiyorum, dedi. Bunun üzerine o: Ey kardeşimin oğlu! Belki birisi sana eziyet veya küfredebilir? O: Hayır. VAllahî hiçbir kimse bana dokunamaz ve eziyet edemez, dedi. Sonra onun emanından berî olmayı kabullenince onu mescide götürdü. Kureys me-rasim varmış gibi orada bulunuyor, Şâir Lubeyd ibn-u Rebîa onlara şiir okuyordu. Velid Osman'ın elini tuttu ve: Kuşkusuz bu (adam) beni teminatından vazgeçmeye sevk etti. Benim ondan berî olduğuma sizi şahit tutuyorum. Yalnız tekrar benim

emanımı dilemesi müstesna, dedi. Ardından Osman: O, doğru söylemiştir. Ben onu, buna zorladım. O benden berîdir, dedi, sonra halkla birlikte oturdu. Onlar da onu iyice bir haşladılar.”

Ne var ki Sahabe RadiyAllahu Anhum sebat etmesine rağmen Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e şikâyette bulunup, kendileri için dua etmesini ve yardım istemesini talep ediyorlardı. Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ın cevabı ise Buhârî’nin de Habbâb ibn-u Eret’ten rivayet ettiği gibi şöyle oluyordu:

شَكَوْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، فَقُلْنَا: أَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا؟ أَلَا تَدْعُو اللَّهَ لَنَا؟ فَقَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِيْمَنْ قَبْلَكُمْ، يُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ، فَيَجْعَلُ فِيهَا، فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيَشْتَقُ بِأُتْنَتَيْنِ فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَيُمَشِّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعَظْمِهِ، فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَاللَّهِ لَيَتَيَّمَنَّ هَذَا الْأَمْرُ، حَتَّى يَسِيرَ الرَّكْبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتِ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ، وَالذَّنْبَ عَلَى عَنَمِهِ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Kâbe’nin gölgesinde kaftanını yastık ederek dayandığı bir sırada kendisine (Kureys müşriklerinin işkencelerinden) şikâyet etmiştik: (Ey Allah’ın Rasulü!) Bizim için yardım isteyemez misin? Bizim için dua edemez misin? demiştik. O şöyle buyurdu: Sizden önceki ümmetler içinde öyle (zulme uğrayan) kişi bulunmuştur ki müşrikler tarafından onun için yerde bir çukur kazılır, o kişi o çukura gömülürdü. Sonra bir testere getirilir, başı üstüne konularak ikiye bölünürdü de bu onu dininden döndüremezdi. Demir taraklarla etinin altındaki kemik ve sinir taranılırdı da bu onu dininden çeviremezdi. Allah’a yemin ederim ki bu İslâm dini her hâlde ve muhakkak surette kemale erecektir. Hatta bir süvari, San’a’dan Hadramut’a kadar gidecek, Allah’tan başka yahut koyunu üzerine kurdun saldırması dışında hiçbir şeyden korkmayacaktır. Fakat siz acele ediyorsunuz!”

MÜ'MİNLERE KARŞI HOŞGÖRÜLÜ, KÂFİRLERE

KARŞI İZZETLİ OLMAK

Mü'minlere karşı zilletli, alçak gönüllü olmak vaciptir. Kâfirlere karşı izzetli, güçlü ve onurlu olmak da böyledir. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُجِبُونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

**“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bil-
sin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven, mü'minlere
karşı zilletli ve kâfirlere karşı izzetli bir toplum getire-
cektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kı-
nayacının kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın diledi-
ğine verdiği lütfudur. Allah Vâsi'dir, Alîm'dir.”¹**

Buradaki zilletten maksat; şefkatli olmak, merhamet et-
mek ve yumuşak davranmaktır. O hâlde zilletten maksat kü-
çüksemek, hakir görmek değildir. İzzetten maksat ise; şid-
detli olmak, sert ve kaba olmak, düşmanca davranmak ve ga-
lip gelmeye çalışmaktır. Şöyle denilir: *“Ona karşı
izzetli oldu.”* Yani ona galip geldi. Ayrıca Arapçada *والأرضُ
العزاز* “İzzetli toprak” sert toprak demektir.

Yine Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

**“Muhammed, Allah'ın Rasulü'dür. O'nunla birlikte
olanlar ise kâfirlere karşı şiddetlidir (sert), kendi arala-
rında merhametlidirler (şefkatlidirler).”²**

Aynı şekilde Allah *Subhanehû* Rasulü *SallAllahu Aleyhi ve
Sellem'e* mü'minlere kanadını indirmesini (mütevazî olma-
sını) emretmiştir. Allahu Teâlâ buyurdu ki:

1 Mâ'ide Sûresi 54

2 Fetih Sûresi 29

وَاحْفُظْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ

“Mü’minlere (merhamet) kanadını indir.”¹

Bir başka ayette ise şöyle buyurdu:

وَاحْفُظْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

“Sana tâbi olan mü’minlere (merhamet) kanadını indir.”²

Yani onlara bir tarafını yumuşat ve onlara şefkatli ol. Al-lahu Teâlâ, O’nu sert ve kaba davranmaktan nehy etti.

Bu bağlamda Allah *Azze ve Celle* ne güzel de buyurmuştur:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَطًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنفَضْتُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

“Allah’tan bir rahmet ile sen (Rasulü’ m Muhammed) onlara yumuşak davrandın. Ve eğer sen onlara kaba, katı yürekli olsaydın hiç şüphesiz onlar etrafından dağılıp giderlerdi. O hâlde onları affet ve onlar için mağfiret dile. İş (yönetim) hakkında onlarla müşavere et. (Kararını ve-rip) azmettiğin zaman da artık Allah’a tevekkül et. El-bette Allah, mütevekkilleri sever.”³

Allah *Azze ve Celle*, O’na merhametli ve yumuşak davranmayı emrediyor, mü’minlere karşı sert ve kaba davranmaktan O’nu nehy ediyordu. Aynı zamanda da O’na, kâfirler ve münafıklara karşı sert ve kaba davranmayı da şu sözüyle emrediyordu:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

“Ey Nebî! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et ve onlara sert davran! Onların varacakları yer Cehennem’dir. O ne kötü bir varış yeridir.”⁴

1 Hicr Sûresi 88

2 Şu’arâ Sûresi 215

3 Âl-i İmrân Sûresi 159

4 Tevbe Sûresi 73

Rasul'e *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* hitap, tahsis eden delil varit olmadığı sürece ümmetine hitaptır. Binaenaleyh mü'min, diğer mü'minlere karşı şefkatli, merhametli, yumuşak, kanat geren ve buna mukabil kâfirlere karşı izzetli, sert ve kaba, düşmanlı, üstün ve hiddetli olmak zorundadır.

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غَضَبًا وَعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

“Ey iman edenler! Kâfirlerden yakınınızda bulunanlara karşı savaşın da onlar sizde bir sertlik görsünler. Bilin ki Allah mutlaka muttakiler ile beraberdir.”¹

İşte, Sünnet bunu doğrulayıcı olarak varit olmuştur.

Muttefekun aleyh olan Nu'mân ibn-u Beşîr hadisinde Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِهِمْ وَتَرَاحِمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ، مَثَلُ الْجَسَدِ. إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ،
تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى

“Birbirlerini sevmekte, birbirlerine merhamet etmekte, birbirlerine şefkat göstermekte mü'minlerin misali, bir beden misali gibidir. Ondan bir uzuv rahatsız olsa diğer uzuvlar uykusuzluk ve hararetle ona iştirak ederler.”

Muslim, İyâd ibn-u Himâr *RadiyAllahu Anh'*dan, Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduklarını işittim, dediğini rivayet etmiştir:

أَهْلُ الْجَنَّةِ ثَلَاثَةٌ: ذُو سُلْطَانٍ مُّسَبِّطٍ مُّوَفَّقٍ، وَرَجُلٌ رَّحِيمٌ رَقِيبٌ الْقَلْبِ لِكُلِّ ذِي فُرْجِي
وَمُسْلِمٍ، وَرَغِيفٌ مُّتَعَفِّفٌ ذُو عِيَالٍ

“Cennet ehli üç kısımdır: Sulta sahibi, adaletli ve muvaffak olanlar; bütün akrabalarına ve Müslümanlara karşı merhametli ve yumuşak kalpli olanlar; iffetli, namuslu ve çoluk çocuk sahibi olanlar.”

Muttefekun aleyh olan Cerîr ibn-u Abdullah hadisinde ise

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

مَنْ لَا يُرْحَمُ لَا يُرْحَمُ

“Merhamet etmeyene, merhamet edilmez.”

Bu kimsenin merhametten yani Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın merhametinden mahrum kalması, mü'minlere merhamet etmenin vacipliğine dair bir karinedir. Yine Müslümanların birbirlerine merhamet etmelerinin vacipliğine ilişkin karinerlerden biri de, ibn-u Hibbân'ın Sahîh'inde Ebû Hurayra'dan, Ebâ-l Kâsım *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in -ki hem doğru söyleyen hem de söylediği doğrulanandır- şöyle buyurdıklarını işittim diye rivayet ettiği hadistir:

إِنَّ الرَّحْمَةَ لَا تُنَزَعُ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ

“Merhamet ancak zalim olandan sökülüp alınır.”

Muslim'in Âişe *Radiyah* *Allahu Anhâ*'dan, “*Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evimde şöyle buyurdıklarını işittim.” diye rivayet ettiği hadistir:

اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئاً فَشَقَّ عَلَيْهِمْ، فَاشْتَقُّ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئاً فَرَفَقَ بِهِمْ، فَارْفُقْ بِهِ

“Allah'ım! Kim ümmetimin işinden bir şey üstlenir, sonra da onlara sıkıntı verirse ona sıkıntı ver. Kim de ümmetimin işinden bir şey üstlenir, sonra da onlara nazik ve yumuşak davranırsa ona yumuşak davran.”

Şayet denilirse ki merhamet etmenin talebi, ister Müslüman olanları olsun, ister kâfir olanları olsun, ister münafık olanları olsun, isterse itaatkârları veyahut asileri olsun genel olarak bütün insanları kapsayacak şekilde varit olmuştur. Aynen bu, Muslim'in rivayet ettiği Cerîr ibn-u Abdullah hadisinde olduğu gibidir: *Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَا يُرْحَمُ اللَّهُ مَنْ لَا يُرْحَمُ النَّاسَ

“Allah, insanlara merhamet etmeyene, merhamet etmez.”

Denilir ki insanlar lafzının genel olduğu doğrudur. Velakin o, kendisiyle hususun kastedildiği umum kabilindedir. Tıpkı Allahu Teâlâ'nın şu sözünde olduğu gibi:

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

“Bir kısım insanlar onlara (mü'minlere) dediler ki: Düşmanlarınız olan insanlar size karşı (bir ordu ile) toplandılar. Onlardan korkun! Fakat onların imanları fazlaştı ve dediler ki: Allah bize yeter ve O ne iyi vekildir.”¹

Aleyhi's Salâtu ve's Selâm'ın mü'minlere merhamet ettiğine ilişkin hususlardan biri de Şeyhâyn'ın Abdullah ibn-u Ömer'den rivayet ettikleri hadistir:

اشْتَكَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْعُوهُ، مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ، فَوَجَدَهُ فِي غَاثِيَةِ أَهْلِهِ، فَقَالَ: (قَدْ قَضَى). قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَبَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بُكَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَكَوْا، فَقَالَ: (أَلَا تَسْمَعُونَ، إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا حَوَاشِرَ إِلَى لِسَانِهِ- أَوْ يَرْحَمُ).

“Sa'd ibn-u Ubâde hastalanmıştı. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, AbdurRahman ibn-u Avf, Sa'd ibn-u Ebî Vakkâs ve Abdullah ibn-u Mes'ûd ile onu ziyarete geldiler. Onun yanına geldiğinde onu ev halkı tarafından çepeçevre kuşatılmış vaziyette buldu ve: Öldü mü? diye sordu. Oradakiler: Hayır ey Allah'ın Rasulü! dediler. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem duygulanıp ağladı. Topluluk, O'nun ağladığını görünce onlar da ağladılar. Bunun üzerine O: Bilmez misiniz? Allah gözyaşı ve üzüntüden dolayı kişiye azap etmez. (Eliyle diline işaret ederek), işte bunun yüzünden (ya) azap eder veya merhamet eyler, buyurmuştur.”

Bir diğeri de Tirmizî'nin Âişe'den rivayet edip, hasen ve sahih dediği hadistir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَتَلَ عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ وَهُوَ مَيِّتٌ وَهُوَ بِنِكَيٍّ أَوْ قَالَ عَيْيَاهُ تَدْرُقَانَ

“Nebî, ölmüş bulunan Osman ibn-u Maz’ûn’u, ağlayarak veya (ravi) gözlerinden yaşlar dökerek öptü.”

Bir başkası da Muslim’in Enes’ten rivayet ettiği hadistir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا عَلَى أَرْوَاجِهِ، إِلَّا أُمَّ سَلِيمٍ، فَإِنَّهُ كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهَا، فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ إِنِّي أَرْحَمُهَا، قُتِلَ أَخُوهَا مَعِيَ

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem zevceleri dışında Umm-u Suleym’in yanından başka hiçbir kadının yanına girmezdi. O, onun (Umm-u Suleym’in) yanına girerdi. Bir gün O’na bunun sebebi soruldu. O da: Ben Umm-u Suleym’e çok merhamet ediyorum çünkü onun kardeşi benimle beraber iken öldürüldü! buyurdu.”

Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ın, mü’minlere karşı yumuşak davrandığına delalet eden husus, Buhârî’nin Abdullah ibn-u Ömer’den şöyle dediğine dair rivayetidir:

حَاصَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهْلَ الطَّائِفِ فَلَمْ يَفْتَحْهَا، فَقَالَ: إِنَّا قَافِلُونَ غَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ: نَقْفُلُ وَلَمْ نَفْتَحْ، قَالَ: فَاعْبُدُوا عَلَى الْقِتَالِ، فَعَدَدُوا فَاصَابَتْهُمْ جِرَاحَاتٌ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّا قَافِلُونَ غَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَكَأَنَّ ذَلِكَ أَعْجَبَهُمْ، فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem Taif’i kuşatınca hiçbir netice elde edemedi. Bunun üzerine: İnşaAllah yarın yolcuyuz (muhasarayı kaldıracacağız), dedi. Müslümanlar: Yani Taif’i fethetmeden gidecek miyiz? dediler. Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm o zaman: Sabahleyin saldırın! buyurdu. Sabahleyin saldırdılar ve birçoğu yaralar aldı. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem tekrar: Yarın İnşaAllah gideceğiz! buyurdu. Bu sefer bu, onları memnun etti. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem (onların hâline) tebessüm etti.”

Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ın mü’minlere karşı yumuşak davrandığının bir diğer delili de Muslim’in Mu’âviye ibn-u Hakem es-Sulemî’den rivayet ettiği hadistir:

بَيْنَا أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقُلْتُ: يَرْحَمَكَ اللَّهُ! فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَاتَّكَلْ أَمِيَاءَهُ! مَا شَأْنُكُمْ؟ تَنْتَظِرُونَ إِلَيَّ. فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْجَاهِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتَهُمْ يُصَمِّتُونَنِي، لَكِنِّي سَكَتُ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي! مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ، وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ، فَوَاللَّهِ! مَا كَهْرَنِي وَلَا صَرَ بَنِي وَلَا سَتَمَنِي، قَالَ "إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ، لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ

"Bir defa ben Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte namaz kılıyordum. Aniden biri aksırdı. Ben: Yerhamukellah, dedim. Bunun üzerine cemaat bana göz attılar. Ben: Vay canına, size ne oluyor da bana bakıyorsunuz, dedim. Bu sefer elleriyle uyluklarına vurmaya başladılar. Beni susturmak istediklerini görünce sustum. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem namazını kılınca beni çağırdı. Anam babam feda olsun!.. Ben ondan evvel ve sonra O'nun kadar güzel öğreten görmedim. VAllahi bana ne surat astı ne döğdü ne sövdü!.. Sonra: Gerçekten bu namaz öyle bir şeydir ki onda insan sözünden hiçbir şey caiz değildir. O ancak tesbîh, tekbîr ve Kur'an okumaktan ibarettir, buyurdu."

Buhârî'deki Enes hadisi de bu babdandır:

كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَدْرَكَهُ أَغْرَابِيٌّ فَجَبَذَهُ جَبَذَةً، حَتَّى رَأَيْتُ صَفْحَ أَوْ صَفْحَةَ عُنُقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَتْرَثَ بِهَا حَاشِيَةَ الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ جَبَذَتِهِ، فَقَالَ: مَرُّ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ، فَأَلْتَقَتْ إِلَيْهِ فَضَحِكَ، ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ،

"Ben bir kere Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile beraber yürüyordum. O'nun üzerinde Necranî, kalın kenarlı bir kaftan bulunuyordu. Bir Arabî O'na yetiştı de kaftanını şiddetle çekti. O sırada ben Rasululah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in boynu ile iki omuzu arasına bakmışım (bir de ne göreyim?) Şiddetli çekmesinden dolayı kaftanın kenarı boyununda iz bırakmıştır. Bundan sonra o: Ey Muhammed! Yanında bulunan Allah malından bana bir şey ver! dedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona doğru baktı da güldü, sonra onun için atıyye

verilmesini emretti.”

Sahabe'nin, birbirlerine merhamet etmelerinin suretlerinden biri Muslim'in ibn-u Abbâs'tan şöyle dediğine ilişkin rivayettir:

قَلَمَا أَنْ أُصِيبَ عُمَرُ، دَخَلَ صُهِيبٌ بِيَكِي يَقُولُ: وَالْأَخَاهُ! وَاصْأَجِبَاهُ

“Ömer hançerlendiği zaman Suheyb ağlayarak girdi. Hem ağlıyor hem de: Vay kardeşim, vay arkadaşım! diyordu.”

Bir başka hadis ise Tirmizî'nin Vâkid ibn-u Amr ibn-u Sa'd ibn-u Muâz'dan rivayet edip, hasen ve sahihtir dediği hadistir:

قَدِمَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ فَأَتَيْتُهُ فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ فَقُلْتُ: أَنَا وَاقِدُ بْنُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، قَالَ: فَبِغَى وَقَالَ: إِنَّكَ لَشَبِيهٌ بِسَعْدٍ

“Enes ibn-u Mâlik geldi. Ben ona vardım. Sonra: Sen kimsin? dedi. Dedim ki: Ben, Sa'd ibn-u Muâz'ın oğlu Vâkid, dedim. Derken ağladı, ardından da: Sen Sa'd'a ne kadar çok benziyorsun, dedi.”

Muslim'in Enes'ten rivayet ettiği hadis şöyledir:

قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعُمَرَ: أَنْطَلِقُ بِنَا إِلَى أُمَّ أَبِيئِن تَرُورُهَا. كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرُورُهَا. قَلَمَا أَنْتَهَيْنَا إِلَيْهَا بَكْتُ. فَقَالَا لَهَا: مَا بِيَكِيكِ؟ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَتْ: مَا بِيَكِي أَنْ لَا أَكُونُ أَعْلَمُ أَنَّ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَلَكِنْ أَبْكَى أَنْ الْوَحْيَ قَدْ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ. فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْنُبَاةِ. فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in vefatından sonra bir defa Ebû Bekr, Ömer'e: Haydi Umm-u Eymen'e gidelim, dedi. Beraberce yanına gittiklerinde Umm-u Eymen ağlamaya başladı. Ebû Bekr ve Ömer: Niçin ağlıyorsun? Allah katında olan şey Rasulallah için daha hayırlıdır, dediler. Umm-u Eymen de: Ben, Allah katında olanın Rasulallah SallAllahu Aleyhi ve Sellem için daha hayırlı olduğunu bilmediğimden ağlamıyorum. Fakat ben artık semadan vahyin gelmesi kesildiği için ağlıyorum, dedi ve onları da hislendirdi. Bunun üzerine Ebû Bekr ile Ömer de onunla beraber ağlamaya başladılar.”

Muslim'in rivayet ettiği Bedir esirleri hakkında varit olan uzun Ömer ibn-u Hattâb hadisidir. Orada şöyle geçmektedir:

قَلَمًا كَانَ مِنَ الْعَدِ جُنُثٍ فَإِذَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَثْبِرَ بَخْرٍ قَاعَيْنِ
يُنْكِيَانِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَحْبِزْنِي مِنْ أُمَّيْ شَيْءٍ تَبْكِي أَنْتَ وَصَاحِبُكَ. فَأِنْ وَجَدْتُ
بُكَاءَ تَبْكِيَتْ، وَإِنْ لَمْ أَجِدْ بُكَاءَ تَبَاكَيْتُ لِبُكَاءِكُمَا

“Sabah olduğunda geldim. Bir de ne göreyim, Rasullallah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve Ebû Bekr oturmuş ağlamaktalar. Sordum: Ey Allah'ın Rasulü! Bana haber ver, sen ve arkadaşın hangi şeyden dolayı ağlıyorsunuz? Eğer ağlanacak bir şey varsa ben de sizin gibi ağlayayım. Yok eğer ağlanacak bir şey bulamazsam siz ağladığınız için ben de ağlar gibi yaparım.”

İbn-u Abdilberr, İstîâb'da Cunâde ibn-u Ebî Umeyye'den şöyle bir rivayette bulunmuştur: *“Ubâde ibn-u Sâmit İskenderiye Savaşı'nda insanları savaşmaktan menetmiş, fakat insanlar (onu dinlemeyerek) savaşmışlardı. Akabinde o: Ey Cunâde insanlara yetiş, demişti. Bunun üzerine ben gittim, sonra ona geri döndüm de, dedi ki: Hiçbir kimse öldürüldü mü? Ben: Hayır, dedim. Sonra: Elhamdulillah! Onlardan hiçbir kimse asi olarak öldürülmemiş, buyurdu.”*

Burada Müslümanlara merhamet etmek, yumuşak ve şefkatli davranmakla, onlara karşı şiddetli ve kararlı olmak arasını ayıran haddi beyan etmek kaçınılmaz olmaktadır. Açığa çıkan husus şudur ki şer'î hükmün tatbikinde ve Müslümanlara zararın dokunacağı konularda merhamet etmeye, şefkatli ve yumuşak davranmaya yer yoktur. Tam aksine burada hükümlerin tatbikinde ve Müslümanlardan zararın definde şiddetli ve kararlı olmak zorunludur.

Şer'î hükmün tatbikine ilişkin olan hususlarda şöyledir:

Daha önce geçen Ahmed'deki Ebû Hurayra hadisinde Rasullallah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

اضْرِبُوهُ

“Ona vurun!”

Sonra bunun ardından buyurdu:

قُولُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ

“Allah sana merhamet etsin! deyin.”

Hudeybiye’de Ashab’ın görüşüne muhalefet etmiştir. Çünkü o bir şer’î hüküm idi. Bu hadis herkes tarafından bilinmektedir. Onları zorluğa düşürmemek yani emrine muhalefet edenlere merhamet etmek, yumuşak davranmak ve şefkatli olmak bahanesiyle merhametinden dolayı onların görüşlerine yanaşmamıştır.

Muttefekun aleyh olan Âişe hadisinde Âişe *RadiyAllahu Anhâ* şöyle demiştir:

أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَحْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ، فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ، حُبَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَشْفَعُ فِي حَدِّ مَنْ حُدِّدَ لِلَّهِ؟ ثُمَّ قَامَ فَاحْتَطَبَ فَقَالَ: إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ، أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الشَّرِيفُ، تَرَكَوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ، أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَإِنَّمِ اللَّهُ! لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا

“Hırsızlık yapan Mahzûmlu kadının durumu Kureyşlileri fazlasıyla üzdü. Bu kadın hakkında Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem nezdinde kim müessir bir şefaatte bulunabilir, diye adam aradılar. Bu işe sadece Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in çok sevdiği Usâme İbnu Zeyd cüret edebilir dediler. Usâme (huzura çıkarak) O’nunla konuştu. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Allah’ın hududundan bir had hususunda şfaat mi talep ediyorsun? diye çıkıştı. Sonra kalkıp cemaate şu hitapta bulundu: Ey insanlar! Sizden öncekileri helak eden şey şudur: İçlerinden şerefli birisi hırsızlık yaptı mı onu terkederdilerdi. Aralarında kimsesiz zayıf biri hırsızlık yapınca derhâl ona had tatbik ederlerdi. Allah’a yemin olsun! Muhammed’in kızı Fâtıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onunun da elini keserdim.”

Kureyş’e yumuşak davranmamış ve haddi men ederek

Mahzûmlu kadına merhamet etmemiştir. Ayrıca bunun için gelen Usâme'nin şefaatinin de reddetmiştir. Eğer Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şer'î hükmün tatbiki konusunda bir kimseye merhamet etseydi sadaka hurmalarından bir hurmayı aldığı anda Hasan'a merhamet ederdi. Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde şöyle demiştir:

أَخَذَ الْحَسَنُ بِنَ عَيْهِ تَمْرَةً مِنْ ثَمَرِ الصَّدَقَةِ، فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَيْفَ كَيْفَ، أَرْمَ بِهَا، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ؟

“Hasan ibn-u Ali zekât hurmasından bir tanesini alıp hemen ağzına attı. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Hişt, hişt at onu! Bilmiyor musun, biz zekât yemiyoruz! diye müdahale etti.”

Aleyhi's Salâtu ve's Selâm'in, zararı def etme konusunda ki kararlılığına gelince, bu husus Muslim'de Muâz'ın Tebûk Gazvesi hakkındaki hadisinde belirgindir:

ثُمَّ قَالَ- يَغْنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: إِنَّكُمْ سَتَأْتُونَ غَدًا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ، عَيْنَ تَبُوكَ، وَإِنَّكُمْ لَنْ تَأْتَوْهَا حَتَّى يُضْحِيَ النَّهَارُ، فَمَنْ جَاءَهَا مِنْكُمْ فَلَا يَمَسُّ مِنْ مَائِهَا شَيْئًا حَتَّى آتِي، فَجِنَّاهَا وَقَدْ سَبَقْنَا إِلَيْهَا رُجُلَانِ، فَتَكُونُ مِثْلَ الشِّرَاكِ تَبِضُّ بِشَيْءٍ مِنْ مَاءٍ، قَالَ فَسَأَلَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ مَسَسْتُمَا مِنْ مَائِهَا شَيْئًا؟ قَالَا: نَعَمْ، فَسَبَّهُمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ لَهُمَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ

“Sonra dedi ki: -yani Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem- İnşaAllah! Yarın siz Tebûk pınarına varacaksınız, oraya kuşluk vaktine kadar varamayacaksınız. Sizden kim oraya varırsa ben varıncaya kadar, onun suyundan hiçbir şeye dokunmayın! Biz oraya vardığımızda bizden önce iki kişi oraya varmıştı. Pınar, ayakkabıdan taşar gibi azar azar akıyordu. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem o iki kişiye: Siz onun suyundan hiçbir şeye dokundunuz mu? diye sordu. O ikisi: Evet, cevabını verdiler. Bunun üzerine Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem o ikisine sövdü ve Allah'ın, söylemesini dilediğini o ikisine söyledi...”

İbn-u İshak'ta geçen, Muhammed ibn-u Yahyâ ibn-u Hibbân'ın Benî Mustalık kıssasında, münafıkların yaptığına

ilişkin hadisinde de belirgindir:

فَسَارَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ حَتَّى أَمْسَوْا وَأَيَّتُهُ حَتَّى أَصْبَحُوا
وَصَدَرَ يَوْمِهِ حَتَّى اشْتَدَّ الضُّحَى ثُمَّ نَزَلَ بِالنَّاسِ لِيَشِغَلَهُمْ عَمَّا كَانَ مِنَ الْحَدِيثِ

“...Sonra Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem insanları yürüttü. Nihayet akşam oldu. Geceleri de yürüttü. Ta sabaha kadar... Ve o günün evvelinde de yürüttü. Ta kuşluk vakti sıcağı şiddetlenene kadar. Sonra insanları konaklattı. Bunu, onlara (dünkü olan olay hakkında) ileri geri konuşmaktan alıkoymak için yapmıştır...”

Bu ibn-u Kesîr’in sahihlediği ibn-u Ebî Hâtim’deki Saîd ibn-u Cubeyr hadisinde de vazıhtır:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ تَحَلَّ قَبْلَ أَنْ يَنْزَلَ آخِرَ النَّهَارِ

“Rasulullah gecenin sonunda konaklamadan önce durmadan sürekli yolculuk etti...”

Sahabe’nin Kararlılığı

Bunun en bariz olanları, Ebû Bekr’in mürtetlere karşı girdiği savaşta ve bütün Müslümanlara muhalif olarak, Usâme’nin gönderilmesinin infaz edilmesinde yapmış olduklarıdır. Bilahare Müslümanlar onun görüşüne dönerek emrini infaz etmişler, sonra da hamdü sena etmişlerdir. Şayet biz hükümlerin tatbik edilmesini istisna edersek -zararın defedilmesi böyledir- o zaman elbette şöyle söylemek mümkündür. Kendilerine merhamet edilen kimseler, ölüm, hastalık veya kuvveti kaybetme gibi bir musibete düşer kalan kimselerdir. Cahile de merhamet edilir ve bir açıdan ona yumuşak davranılır. Yalnız öğretilir ve ona karşı sabırlı olunur. Mübahın tatbik edilmesinde ise en kolay olanı seçilir ve yumuşak olan şiddetli olana tercih edilir. Mesela *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın ordularla Tâîfi kuşatması gibi... Nitekim bu, daha önce Buhârî’deki ibn-u Ömer hadisinde geçmişti.

Geriye Müslümanların kâfirlere karşı izzetli, şiddetli ve

sert olmalarına dair bazı mevzuları zikretme hususumuz kal-
mıştır:

Savaştta Kararlılık

Buhârî'deki Vahşî hadisidir:

قَلَمَّا حَرَجَ النَّاسُ يَوْمَ عَيْنِينَ قَالَ وَعَيْنِينَ جُبَيْلٌ تَحْتَ أُحُدٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ وَادٍ حَرَجْتُ
مَعَ النَّاسِ إِلَى الْقِتَالِ قَلَمَّا أَنْ اصْطَفُوا الْقِتَالَ قَالَ حَرَجَ سِبَاعٌ مِنْ مُبَارِزٍ قَالَ فَحَرَجَ
إِلَيْهِ حَمْرَةٌ بِنْتُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ سِبَاعُ ابْنِ أُمِّ أَنْمَارٍ يَا ابْنَ مَقْطَعَةِ الْبَطْورِ أَتَحَادُّ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ ثُمَّ شَدَّ عَلَيْهِ فَكَانَ كَأَمْسِ الدَّاهِبِ

“İneyne¹ senesi insanlar çıktığında ben de insanlarla beraber savaşa çıktım. Onlar savaş etmeyi tercih ettiklerinde Sibâğ (İbn-u Abduluzza) çıktı ve: Düelloclu var mı? diye bağırdı. (Vahşî dedi ki) Bunun üzerine onun karşısına Hamza ibn-u AbdulMuttâlib çıktı. Sonra: Ey Sibâğ, ey sünnetçi Umm-u Enmâr'ın oğlu! Allah ve Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e savaş mı açıyorsun? dedi. Sonra üzerine hücum etti. Ardından sanki o (Sibâğ) dün giden gibi yok olup gitti...”

Hamza, Ali, Berâ, Hâlid, Amr ibn-u Ma'dî Kerb, Âmir, Zuhayr ibn-u Râfi ve diğerleri... Her birinin mübarezesi (düellosu) sîyer ve megâzî kitaplarında mevcuttur. Dileyen o kitaplara müracaat etsin. Çünkü bu kitap ne sîyer kitabı, ne de menkıbeler kitabıdır. Onun için maksadın hasıl olması açısından işaret etmek yeterlidir.

Görüşmelerde Kararlılık

Buhârî'deki Misver ve Mervân hadisidir. Orada şöyle geçmektedir:

وَالْمُعِيرَةُ بِنْتُ شُعْبَةَ قَانِمٌ عَلَى رَأْسِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَعَهُ السَّيْفُ وَعَلَيْهِ
الْمِعْفَرُ، فَكَلِمًا أَهْوَى عُرْوَةَ بِيَدِهِ إِلَى لِحْيَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَرَبَ يَدُهُ بِنَعْلِ
السَّيْفِ، وَقَالَ لَهُ: أَلْحَرْ يَدَكَ عَنْ لِحْيَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1 İneyne: Uhud dağı ile aralarında bir vadi olan karşıdaki dağın adıdır.

“Bu sırada Muğire ibn-u Şu’be, üzerinde miğfer, elinde kılıç Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in yanında ayakta (muhafız gibi) bekliyordu. Urve, tutmak üzere, elini Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in sakalına her uzatışında, kılıncın demiriyle eline vuruyor: Elini Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in sakalından çek, diyordu.”

Yukarıdaki hadiste Urve şöyle demektedir:

فَأَنِّي وَاللَّهِ لَأَرَى وَجْهَهَا وَإِنِّي لَأَرَى أَوْشَابًا- وَفِي رَوَايَةٍ أُشْوَابًا- مِنْ النَّاسِ خَلِيفًا
أَنْ يَفْرُوا وَيَدْعُوكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ امْضُصْ بِنِظَرِ اللَّاتِ أَنْخُنْ نَفْرُ عَنْهُ
وَنَدَعُهُ

“Zira ben, aranızda ve halktan ileri gelenlerden toplanmış bazılarına kaçmaya meyilli kimseler olarak görüyorum, dedi. Ebû Bekr (onun bu sözüne dayanamayıp): (Halt etmişsin, git!) Lât putunun fercini yala! Demek biz O’nu (Rasulullah’ı) Yahudiler yanında yalnız bırakacağız ha! (diye şiddetli çıkış yaptı).”

Muğire’nin fiili ve sözü, Ebû Bekr’in sözü, Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ın gözleri ve kulakları önünde yapılmasına binaen sükût etmiştir. O’nun sükûtu ise ikrardır.

Muhammed ibn-u Hasan eş-Şeybânî Sîyer-ul Kebîr’de şöyle zikretmiştir:

وَأُثِنِلَ أُسَيْدُ بْنُ الْحُضَيْرِ، وَعُيَيْنَةُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاذَا رَجُلَيْهِ، فَقَالَ:
يَا عُيَيْنَةُ الْهَجْرَسِ أَفْبِضْ رَجُلَيْكَ، أَتَمُدُّ رَجُلَيْكَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ؟ وَاللَّهِ لَوْلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَنْقَضَنَّ حُصَيْنَيْكَ بِالرُّمْحِ، مَتَى طَمَعْتَ
هَذَا مِنَّا

“Useyd ibn-u Hudayr, Uyeyne Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in huzurunda ayaklarını uzatmış bir hâlde iken çıkageldi ve: Ey alçak Uyeyne! Ayaklarını topla! Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in önünde ayaklarını mı uzatıyorsun? Vallahi aha şuracıkta Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem olmasaydı mızrakla senin yumurtalıklarını koparırdım! Ne zamandan beri bizim yanımızda buna tamah eder oldun? diye sert çıktı.”

Burada, kitapların içeriğinde Sâbit ibn-u Erkam, Amr ibn-u Âs, Muğîre ibn-u Şu'be, Kuteybe, Muhammed ibn-u Muslim, Me'mûn ve diğerlerinin rivayet edilmiş görüşmeleri vardır. Bunların hepsi izzeti, amel edenlere örnek olarak dile getirmektedirler.

Ahitlerini Bozanlara Muamelede Kararlılık

الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ فِي كَلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ، فَمَا تَقْفَتَهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرَّدَ بِهِمْ مَنْ خَلَفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ

“Onlar, kendileriyle ahitleşip de ardından her defasında ahitlerini hiç çekinmeden bozan kimselerdir. Eğer onları savaşta yakalarsan onları ve (onlara vereceğin şiddetli ceza ile de) arkalarındakileri darmadağın et! Umulur ki ibret alırlar.”¹

Kureyş, ahdi bozduktan sonra Mekke'nin fethi hakkında Muslim'de geçen Ebû Hurayra hadisidir. O hadiste Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları varit olmuştur:

يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ، هَلْ تَرَوْنَ أَوْبَاشِنَ فَرِيْشٍ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: “انظُرُوا، إِذَا لَقَيْتُمُوهُمْ عَدَا أَنْ تَحْصِدُوهُمْ حَصْدًا” وَأَخْفَى بِيَدِهِ، وَوَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ. وَقَالَ: “مَوْعِدُكُمْ الصَّفَا” قَالَ: فَمَا أَشْرَفَتْ يَوْمَئِذٍ لَهُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَنَا مَوْعِدُهُ

“Ey Ensar topluluğu! Kureyş'in ayaktakımlarını görüyor musunuz? Evet, dediler. Bakınız! Yarın onlarla karşılaştığımız zaman onları toptan öldürün, diye buyurdu. Sonra elini gizledi ve sağ elini sol elinin üzerine koyup: Toplanma yeriniz Safâ Tepesi'dir, dedi. (Ebû Hurayra): O gün onlara görünen her kimseyi ebedi olarak uyutmuşlardır (yani öldürmüşlerdir), dedi.”

Muttefekun aleyh olan ibn-u Ömer hadisidir:

حَارِبَتْ النَّضِيرُ وَفَرِيْطَةُ فَأَجَلَى بَنِي النَّضِيرِ وَأَقْرَ فَرِيْطَةُ وَمَنْ عَلَيْهِمْ حَتَّى حَارِبَتْ فَرِيْطَةُ فَفَتَلَّ رَجَالُهُمْ وَقَسَمَ نِسَاءَهُمْ وَأَوْلَادَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا بَعْضَهُمْ لِحُقُوقِ

بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَنَهُمْ وَأَسْلَمُوا وَأَجْلَى يَهُودَ الْمَدِينَةِ كُلَّهُمْ بَنِي قَيْنُقَاعٍ وَهُمْ
رَهْطُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ وَيَهُودَ بَنِي حَارِثَةَ وَكُلَّ يَهُودِ الْمَدِينَةِ

“Sonra Nadîr ve Kureyza (Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e) savaş açtılar. O da Benî Nadîr’i sürdü. Kureyza’yı yerinde bıraktı. Kureyza’ya ihsanda dahi bulundu. Sonradan onlar da (Rasulullah’la) savaştılar. O da erkeklerini öldürdü, kadınlarını, mallarını, çocuklarını Müslümanlar arasında taksim etti. Ancak onların bazıları Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e katıldılar. Bunun üzerine O da onlara garanti verdi. Onlar da Müslüman oldular. O bütün Medine Yahudilerini yani Benî Kaynukâ -bunlar Abdullah ibn-u Selâm güruhudur- ve Benî Hârise Yahudilerini sürdü.”

CENNET'İ ARZULAMAK VE HAYIRLARDA YARIŞMAK

Cennet'in hak, mü'minler için hazırlanmış olduğuna ve kâfirlere ebediyen haram kılındığına iman etmek, Ahiret Günü'ne iman etmek konusuna dâhildir. Delili Allahu Teâlâ'nın şu kavlidir:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

“Rabbinizin mağfiretine ve genişliği semalar ve yer kadar olan muttakiler için hazırlanmış Cennet’e koşun!”¹

Ayrıca *Subhanehû*'nun şu kavlidir:

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهَا عَلَىٰ الْكَافِرِينَ

“Cehennem ehli, Cennet ehline: Suyunuzdan ve Allah'ın sizleri rızıklandığı şeylerden bize de akıtın, diye seslenirler. Onlar da: Şüphesiz Allah bu ikisini (suyu ve rızık) kâfirlere haram kılmıştır, derler.”²

Kim, Cennet'i veya Cehennem'i veya yeniden dirilişi veya hesap gününü inkâr ederse kâfir olur. Çünkü bu konuda sübûtu ve delaleti kati naslar varit olmuştur. Kendileri için Cennet'in hazırlandığı kimseler ise bir kaç sınıftır.

Bunlar Nebî'ler, sıddıklar, şehitler ve salih kimselerdir. Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

“Her kim Allah'a ve Rasul'e itaat ederse işte onlar Allah'ın kendilerini nimetlendirdiği Nebîler, sıddıklar, şehitler ve salihler ile beraberlerdir. Onlar ne iyi arkadaşlardır!”³

1 Âl-i İmrân Sûresi 133

2 A'râf Sûresi 50

3 Nîsa Sûresi 69

Kendileri İçin Cennet Hazırlanan Kimseler

İyiler

Allahu Teâlâ buyurdu ki:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ

“Hiç şüphesiz ebrar/iyiler, mutlaka Cennet’tedir.”¹ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ، عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ، يُرْفُونَ بِالْأَنْدَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ، وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ، إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ، إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ، فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ، وَجَزَّاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا

“Şüphesiz ebrar ise kâfûr katılmış bir kadehten (Cennet şarabı) içerler. (Bu,) Allah’ın has kullarının içtikleri ve fişkırıldıkça fişkırarak bir pınardır. Onlar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak adakları ifa ederler. Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz, Sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. Biz, çetin ve belalı bir günde Rabbimizden (O’nun azabına uğramaktan) korkarız, (derler). İşte bu yüzden Allah onları o günün fenalığından esirger, (yüzlerine) parlaklık, (gönüllerine) sevinç verir. Sabretmelerine karşılık onlara Cennet ve (Cennet’teki) ipekleri lutfeder.”²

Öncüler

Allahu Teâlâ buyurdu ki:

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ، أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ، فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

1 Mutaffifîn Sûresi 22

2 İnsan Sûresi 5- 12

“O (hayırda) yarışanlar var ya, onlar (ecirde de) öncülerdir. İşte onlar Naim Cennetlerinde (Allah’a) en yakın olanlardır.”¹

Sağdakiler

Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ، فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ، وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ ، وَظِلِّ مَمْدُودٍ ، وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ ، وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ، لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ، وَفُرْشٍ مَّرْفُوعَةٍ ، إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً ، فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ، غُرُبًا أَتْرَابًا ، لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ

“O sağdakiler var ya, ne mutlu o sağdakilere! Kiraz ağacı, meyveleri salkım salkım dizili muz ağaçları, uzamış gölgeler, çağlayarak akan sular, tükenmeyen ve yasaklanmayan sayısız meyveler içindedirler. Ve kabartılmış döşekler üstündedirler. Gerçekten biz hurileri apayrı biçimde yarattık. Onları, eşlerine düşkün ve yaşıt bakireler kıldık. Bütün bunlar o sağdakiler içindir.”²

Muhsinler

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“İhsan edenlere güzel bir karşılık ve bir de ziyadesi vardır. Onların yüzlerine ne bir karaltı ne de bir zillet bulaşır. İşte onlar Cennet ehlidirler, orada ebedi olarak kalacaklardır.”³

Sabredenler

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

1 Vâkıa Sûresi 10-12

2 Vâkıa Sûresi 27-38

3 Yûnus Sûresi 26

**“(O yurt) Adn Cennetleridir ki oraya babalarından, eş-
lerinden ve çocuklarından salih olanlarla beraber gire-
cekler ve melekler de her kapıdan onların yanına vara-
caklardır. (Onlara diyecekler ki:) Sabrettiğinize karşılık
size selam olsun! Dünya yurdunun sonu (Cennet) ne gü-
zeldir!”¹**

Rablerinin Makamından Korkanlar

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ

**“Rabbinin makamından korkanlara iki Cennet var-
dır.”²**

Muttakiler

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

**“Muhakkak ki muttakiler, Cennetlerde (bahçelerde)
ve pınar başlarındalardır.”³ Ve şöyle buyurdu:**

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ، فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

**“Muhakkak ki muttakiler, emin bir makamda, Cennet-
lerde (bahçelerde) ve pınar başlarındalardır.”⁴ Ve şöyle
buyurdu:**

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا

**“Kullarımızdan, takva sahibi kimselere verdiğimiz
Cennet işte budur.”⁵ Ve şöyle buyurdu:**

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلُّهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى
الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ

“Muttakilere vaadedilen Cennet; altından nehirler

1 Ra'd Sûresi 23-24

2 Rahman Sûresi 46

3 Hicr Sûresi 45

4 Duhân Sûresi 51-52

5 Meryem Sûresi 63

akan, meyvesi ve gölgesi daimî olan (bahçe) gibidir. İşte bu, takvalı olanların sonudur. Kâfirlerin sonu ise ateştir!"¹

İman Edip Salih Amel İşleyenler

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفُزْدُوسِ نُزُلًا، خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا

"İman edip salih amelleri işleyenlere gelince onlar için makam olarak Firdevs Cennetleri vardır. Orada ebedi kalacaklardır. Oradan hiç ayrılmak istemezler."² Ve şöyle buyurdu:

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ

"İman edip salih ameller işleyenlere ne mutlu! Varılacak güzel yurt da onlar içindir."³ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

"Rabbleri, iman edip salih ameller işleyenleri, imanları sebebiyle altlarından nehirler akan Na'îm Cennetlerinde (saraylara) eriştirir."⁴ Ve şöyle buyurdu:

الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ، ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ

"Ey ayetlerimize iman edenler ve Müslüman olanlar! Sizler ve zevceleriniz, ağırlanmış olarak Cennet'e giriniz!"⁵ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَحْبَبُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أَوْلِيَّكَ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"İman edip salih amel işleyenler ve Rabblerine boyun eğenler var ya, işte onlar Cennet ehlidirler. Onlar orada

1 Ra'd Sûresi 35

2 Kehf Sûresi 107-108

3 Ra'd Sûresi 29

4 Yûnus Sûresi 9

5 Zuhruf Sûresi 69-70

ebedi kalırlar.”¹

Tövbe Edenler

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا

“Ancak tövbe edenler ve iman edip salih amel işleyenler başkadır. Onlar, hiçbir şey ile zulmedilmeksizin Cennet’e dâhil olacaklardır.”²

Cennet’in nimeti, hissedilen bir nimettir

Buna delalet eden deliller şunlardır:

Libas/Elbise

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ

“Oradaki elbiseleri ipektir.”³ Ve şöyle buyurdu:

يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ

“Onlar ince ipekten ve parlak atlastan giyerek karşılıklı otururlar.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا

“Sabretmelerine karşılık, Cennet’i ve (oradaki) ipekleri lutfeder.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُدُسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوا أُسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ

“Onların üzerlerinde yeşil ipekten ince ve parlak elbiseler vardır ve onlar gümüşten bilezikler takınmışlardır.”⁶

1 Hûd Sûresi 23

2 Meryem Sûresi 60

3 Hacc Sûresi 23

4 Duhân Sûresi 53

5 İnsan Sûresi 12

6 İnsan Sûresi 21

Yiyecek ve İçecek

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ، وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ

“(Onlar için) beğendikleri meyveler ve iştahlandıkları kuş etleri vardır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ، وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ ، وَظِلِّ مَمْدُودٍ ، وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ ، وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ، لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ

“(Onlar) Kiraz ağaçları, salkım salkım muz ağaçları, uzamış gölgeler, çağlayarak akan sular, tükenmeyen ve yasaklanmayan nice meyveler (içindedirler).”² Ve şöyle buyurdu:

يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَّخْنُومٍ ، خِتَامُهُ مِسْكَ فِي ذَلِكَ فَلَيَتَنَافَسُ الْمُتَنَافِسُونَ ، وَمِرْأَجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ، عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ

“Onlara mühürlenmiş şaraptan sunulur ki içiminin sonu misktir. İşte yarışanlar bunun için yarışsınlar. Onun karışımı tesnimdendir ki (o tesnim Allah’a) yakın olanların içecekleri bir kaynaktır.”³ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الْأُبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِرْأَجُهَا كَأْفُورًا ، عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا

“Ebrar/iyiler ise kâfûr katılmış bir kadehten içecekleri ki (bu) Allah’ın has kullarının içtikleri ve akıttıkça akıttıkları bir kaynaktır.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا

“(Cennet ağaçlarının) gölgeleri üzerlerine sarkar ve kolayca koparılabilen meyveleri istifadelerine sunulur.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِرْأَجُهَا زَنْجَبِيلًا ، عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا

1 Vâkıa Sûresi 20-21

2 Vâkıa Sûresi 28-33

3 Mutaffifîn Sûresi 25-28

4 İnsan Sûresi 5-6

5 İnsan Sûresi 14

“Onlara zencefil katılmış bir kadehten içirilir ki (bu) Selsebil denilen bir pınardandır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

“Rableri onlara tertemiz bir şarap içirir.”² Ve şöyle buyurdu:

لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ

“Orada sizin için bol bol meyveler vardır ki siz onlardan yersiniz.”³ Ve şöyle buyurdu:

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ

“Orada, güven içinde (canlarının çektiği) her meyveyi isterler.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

وَقَوَاقِةٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ

“Ve iştahlandıkları (nice) meyveler.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

وَأَمَدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ

“Onlara iştahlandıkları meyve ve etten bol bol verdik.”⁶ Ve şöyle buyurdu:

فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ. فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ. فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ وَرُوحَانِ

“İkisinde de akıp giden iki kaynak vardır. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz? İkisinde de her türlü meyveden çift çift vardır.”⁷

وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ

“İki Cennet’in de meyvelerinin toplanması (ele) yakındır.”⁸

1 İnsan Sûresi 17-18

2 İnsan Sûresi 21

3 Zuhruf Sûresi 73

4 Duhân Sûresi 55

5 Murselât Sûresi 42

6 Tûr Sûresi 22

7 Rahman Sûresi 50-53

8 Rahman Sûresi 54

Evlilik/Eşler

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

كَذَلِكَ وَرَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عَيْنٍ

**“İşte böyle! Biz onları iri gözlü huriler ile evlendire-
riz.”**¹ Ve şöyle buyurdu:

وَحُورٍ عَيْنٍ ، كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ

“İri gözlü huriler. Saklı inciler misali.”² Ve şöyle bu-
yurdu:

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنِشَاءً ، فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ، غُرُبًا أَتْرَابًا

**“Gerçekten biz onları (hurileri) apayrı bir biçimde ya-
rattık. Onları, eşlerine düşkün ve yaşıtlı bakireler kıldık.”**³
Ve şöyle buyurdu:

وَرَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عَيْنٍ

“Biz onları iri gözlü huriler ile evlendiririz.”⁴ Ve şöyle
buyurdu:

فَبَيْنَ قَاصِرَاتِ الطُّرْفِ لَمْ يَطْمِئِنَّهُنَّ أَنَسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ

**“Oralarda gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler
vardır ki bunlardan önce onlara ne insan ne de cin do-
kunmuştur. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini ya-
lanlayabilirsiniz? Onlar âdeta yakut ve mercan gibidir-
ler.”**⁵

Hizmetçiler

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ

1 Duhân Sûresi 54

2 Vâkıa Sûresi 22-23

3 Vâkıa Sûresi 35-37

4 Tûr Sûresi 20

5 Rahman Sûresi 56-58

“Çevrelerinde (hizmet için) ölümsüz gençler dolaşır.”¹
Ve şöyle buyurdu:

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وُلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا

“Çevrelerinde (hizmet için) ölümsüz gençler dolaşır. Onları gördüğünde saçılmış inciler sanırsın.”²

Ev Eşyası/Mobilya

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ

“(Onlar artık) köşkler üzerinde karşılıklı oturan kardeşler olurlar.”³ Ve şöyle buyurdu:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ

“Çevrelerinde altın tepşiler ve kadehler dolaştırılır.”⁴
Ve şöyle buyurdu:

عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ

“Koltuklar üzerinde (dilediklerine) bakarlar.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ

“Ma’in (çeşmesin)den doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.”⁶ Ve şöyle buyurdu:

مُتَّكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ

“Orada koltuklara kurulmuş olarak bulunurlar.”⁷ Ve şöyle buyurdu:

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآيَةِ مِنْ فَضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَ

1 Vâkıa Sûresi 17

2 İnsan Sûresi 19

3 Hicr Sûresi 47

4 Zuhruf Sûresi 71

5 Mutaffifin Sûresi 23

6 Vâkıa Sûresi 18

7 İnsan Sûresi 13

"Yanlarında, gümüş kaplar ve billûr kâselerle dolaşılır."¹ Ve şöyle buyurdu:

عَلَى سُرُرٍ مَوْضُوعَةٍ ، مُتَّكِنِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ

"Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerinde, karşılıklı olarak oturup yaslanırlar."² Ve şöyle buyurdu:

وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ

"Ve kabartılmış döşekler (üstündedirler)."³ Ve şöyle buyurdu:

فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ، وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ، وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ، وَرَزَائِبُ مَبْنُوتَةٌ

"Orada yükseltilmiş tahtlar, konulmuş (içecek dolu) kaplar, sıra sıra dizilmiş yastıklar, serilmiş halılar vardır."⁴ Ve şöyle buyurdu:

مُتَّكِنِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ

"Sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanarak afiyetle (ye-yin, için denilir.)"⁵ Ve şöyle buyurdu:

مُتَّكِنِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَّانِيهَا مِنْ إِسْتَنْبِرَقٍ

"Hepsi de örtüleri atlastan minderlere yaslanırlar."⁶

Serin/Ilık Hava

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

... لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا رَمَهْرِمًا ، وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا...

"Ne yakıcı sıcak görürler ne de dondurucu soğuk. (Cennet ağaçlarının) gölgeleri, üzerlerine sarkar."⁷

Nefislerin Çektiği Her Şey

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

1 İnsan Sûresi 15

2 Vâkıa Sûresi 15-16

3 Vâkıa Sûresi 34

4 Ğâşîye Sûresi 13-16

5 Tûr Sûresi 20

6 Rahman Sûresi 54

7 İnsan Sûresi 13-14

وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Siz orada ebedi kalacaksınız.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ

“Ve onlar için iştahlandıkları her şey vardır.”² Ve şöyle buyurdu:

وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُي أَنْفُسُكُمْ

“Orada sizin için canlarınızın çektiği her şey vardır.”³ Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ، لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ

“Tarafımızdan kendilerine iyi akıbet takdir edilmiş olanlara gelince, işte bunlar Cehennem’den uzak tutulurlar. Bunlar onun uğultusunu duymazlar. Gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedi kalırlar.”⁴

Allahu Teâlâ, şunlardan Cennet ehlini himaye etmiş ve onları korumuştur:

Kinin Sökülüp Atılması

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ

“Biz, onların göğüslerindeki kini çıkardık.”⁵

Yorgunluğun Gelmemesi

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ

1 Zuhruf Sûresi 71

2 Nahl Sûresi 57

3 Fussilet Sûresi 31

4 Enbiyâ Sûresi 101-102

5 Hicr Sûresi 47

"Onlara orada hiçbir yorgunluk dokunmayacaktır."¹

Korku ve Hüznün Olmaması

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

يَا عِبَادِ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ

**"Ey kullarım! Bugün size korku yoktur. Ve sizler üzül-
meyeceksiniz de."**²

Cennet nimeti daimidir, zail olmaz. Ayrıca Cennet ehli de oradan çıkmayacaklardır. Buna delil, Allahu Teâlâ'nın şu söz-
leridir:

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ

"Onlar, oradan çıkarılmayacaklardır."³ Ve şöyle bu-
yurdu:

وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Siz, orada ebedi kalacaksınız."⁴ Ve şöyle buyurdu:

لَا يَدْخُلُونَ فِيهَا الْمَوْتِ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

**"İlk tattıkları ölüm dışında, onlar orada artık ölüm
tatmazlar. Ve Allah onları Cehennem azabından koru-
muştur."**⁵ Ve şöyle buyurdu:

وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ

**"Ve onlar, gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedi
kalırlar."**⁶

İşte Cennet budur. Haydi ona koşunuz!..

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

1 Hicr Sûresi 48

2 Zuhuf Sûresi 68

3 Hicr Sûresi 48

4 Zuhuf Sûresi 71

5 Duhân Sûresi 56

6 Enbiyâ Sûresi 102

“Haydi, Rabbinizin bağışına ve takva sahipleri için hazırlanmış olup genişliği semalar ve yer kadar olan Cennet’e koşun!”¹

Ve ona ulaşmak için hayırda yarışınız!..

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Öyleyse hayırlarda yarışın! Nerede olursanız olun, sonunda Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz Allah her şeye kadîrdir.”²

Böylece Allah *Subhanehû*, dünyada size yardım eder ve siz, İliyyîn Cennetlerinin en yükseğinde, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*’nın kendilerine lütufta bulunduğu kimselerle birlikte olursunuz.

وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

“Her kim Allah’a ve Rasul’e itaat ederse, işte onlar Allah’ın kendilerini nimetlendirdiği Nebîler, sıddıklar, şehitler ve salihler ile beraberlerdir. Onlar ne güzel arkadaşlardır!”³

Hayırlarda yarışmaya, mağfirete, Cennet’e ve Ekber olan Allah’ın rızasına koşmaya davet taşıyıcılarından kim daha layıktır? Allah’ın, onlarda yarışmamızı ve onlara koşmamızı, acele davranmamızı emrettiği hayırlar çeşitlidir. Bunlar:

Hayırlar

Farz-ı Ayınlar

Farz namazlar, farz olan zekât, Ramazan orucu, İslâm haccı, insanın hayatında lazım olan hususları bilmesi, savunma cihadı, Halife’nin seferberlik ilan ettiği zamanki cihad, itaat beyatine girmek, farz olan nafaka için çalışmak, mahrem

1 Âl-i İmrân Sûresi 133

2 Bakara Sûresi 148

3 Nîsa Sûresi 69

sıla-i rahimleri ziyaret, cemaatin lüzumu ve benzerleri...

Farz-ı Kifâyeler

İnsanların içinden hayra davet eden, marufu emreden ve münkerden nehyeden bir ümmet çıkarmak, taarruz cihadı yapmak, in'ikâd biatı vermek, ilim talep etmek, ribat (İslâm Devlet'inin sınırlarında nöbet tutmak) ve benzerleri...

Bu farzlar, her iki çeşidiyle de kendisiyle Allah *Subhanehû*'ya yaklaşılana en faziletli olanlarıdır. Kul, Rabbinin rızasına ancak bu farzları eda etmekle ulaşır. Bunun delili, Taberânî'nin Kebîr'indeki Ebû Umâme hadisidir. Rasulullah *Salallahu Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki:

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ قَالَ: مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدْ بَارَزَنِي فِي الْعَدَاوَةِ, إِنْ أَدَمَ لَنْ تُذْرَكَ مَا عُنْدِي إِلَّا بِأَدَاءِ مَا أَفْتَرَضْتُهُ عَلَيْكَ ...

"Allahu Teâlâ buyurdu ki: Kim beni yardımcı/veli olarak küçük ve hakir görürse bana düşmanlığımı barizleştirmiştir. (Ey) Âdemoğlu! Benim katımda bulunana ancak ve ancak üzerine farz kıldığım şeyleri eda etmekle nail olursun..."

Menduplar

Kul, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın üzerine farz kıldığı şeyleri eda eder, bunların peşi sıra mendupları yapar, sonra da Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya nafilere yaklaşır, Allah *Subhanehû ve Teâlâ* da ona yaklaşır ve onu sever. Taberânî'nin Kebîr'inde, daha önce geçen Ebû Umâme hadisinde şöyle varit olmuştur:

وَلَا يَزَالُ عُنْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أُجِبَّهُ, فَأَكُونَ قَلْبُهُ الَّذِي يَعْطِلُ بِهِ, وَلِسَانُهُ الَّذِي يُنْطِقُ بِهِ, وَبَصَرُهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ, فَإِذَا دَعَانِي أُجِبْتُهُ, وَإِذَا سَأَلَنِي أُعْطِيتُهُ, وَإِذَا اسْتَنْصَرَنِي نَصَرْتُهُ, وَأَحَبُّ عِبَادَةِ عُنْدِي إِلَيَّ النَّصِيحَةُ

"Kulum bana, nafilelerle yaklaşmayı sürdürürse, niha yet ben onu severim. Hatta akleden kalbi, konuşan dili ve gören gözleri olurum. Bana dua ederse ona icabet ederim,

benden bir şey isterse ona veririm ve benden yardım talebinde bulunursa da ona yardım ederim. Nasihat bana kulumun en sevimli ibadetidir.”

Buhârî'nin Enes *RadiyAllahu Anh'dan*, Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* Rabbi Azze ve Celle'den rivayetinde ise şöyle geçmektedir:

إِذَا تَقَرَّبَ الْعَبْدُ إِلَيَّ شَيْئًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِذَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا، وَإِذَا أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرَوَلَهُ

“Kul Bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir arşın yaklaşıyorum. Bana bir arşın yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. Bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak varırım.”

Bu menduplar ve nafilelerden bazıları şunlardır:

Her Namaz İçin Abdest Almak ve Her Abdest Esnasında Misvak Kullanmak

Zira Ahmed, hasen bir isnatla Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتُهُمْ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ بِوُضُوءٍ وَ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ بِسِوَاكِ

“Eğer ümmetime zorluk vereceğinden çekinmeseydim onlara her namazdan önce abdest almayı ve her abdest esnasında misvak kullanmayı mutlaka emrederdim.”

Muttefekun aleyh olan rivayette ise şöyle geçmektedir:

لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ

“Eğer ümmetime zorluk vereceğinden çekinmeseydim her namazdan önce onlara misvak kullanmayı mutlaka emrederdim.”

Abdestten Sonra İki Rekât Namaz Kılmak

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Bilâl'e şöyle buyurdu:

يَا بِلَالُ، حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمَلْتَهُ فِي الْإِسْلَامِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ نَفْسَ تَعْلِيكَ بَيْنَ يَدَيَّ

فِي الْجَنَّةِ؟ قَالَ: مَا عَمِلْتَ عَمَلًا أَرْجَى عِنْدِي: أَتَى لَمْ أَتَطَهَّرْ طَهُورًا، فِي سَاعَةِ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ، إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطَّهُورِ مَا كُتِبَ لِي أَنْ أُصَلِّيَ

“Ey Bilal! İslâm olalıdan beri işlediğin ve en çok menfaat ümit ettiğin ameli bana söyler misin? Çünkü ben, bu gece (rüyamda), Cennet’te ön tarafımda senin ayakkabılarının sesini işittim! Bilâl şu cevabı verdi: Ben İslâm’da, nazarımda, daha çok menfaat umduğum şu amelden başkasını işlemedim: Gece olsun gündüz olsun tam bir temizlik yaptığım (abdest aldığım) zaman, mutlaka bana kıl-mam yazılan bir namaz kılarım.”

Ezan Okumak, İlk Safta Durmak ve Namaza Erken Davranmak

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّيِّدَاءِ وَالصَّفَةِ الْأُولَى، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهْمُوا عَلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَاسْتَنْبَقُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ، لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا

“Ezan okumakta ve birinci safta ne (bereket ve) hayırlar olduğunu bilseler de (onlara nail olmak için) kura at-maktan başka çare bulmasalar muhakkak kura atarlar, (her namazın) ilk vaktinde olan fazileti bilseler (ona yetiş-mek için) muhakkak yarış ederler ve yatsı ile sabahdaki (cemaatlerindeki) ilahî lütufları bilseler emekleyerek de olsa onlara giderlerdi.”

Ahmed ve Nesâî’de Munzirî’nde hakkında hasen ve cey-yid dediği bir isnatla Berâ hadisinde Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuşlardır:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفَةِ الْمَقْدَّمِ، وَالْمُؤَدِّينَ يُغْفَرُ لَهُ مَدَى صَوْتِهِ، وَصَدَّقَهُ مَنْ سَمِعَهُ مِنْ رَطْبٍ وَتِيَابِسٍ، وَلَهُ أَجْرٌ مَنْ صَلَّى مَعَهُ

“Allah ve melekleri ilk ön safa salâtu selam ederler. Se-sinin gittiği yere kadar müezzine mağfiret edilir, canlı cansız her şey, onu tasdik eder. Kendisiyle beraber namaz

kılanların ecrinin benzeri de ona (müezzine) vardır.”

Müezzine İcâbet Etmek

Muttefekun aleyh olan Ebû Saîd el-Hudrî hadisinde Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ

“Müezzini işittiğiniz zaman, siz de onun söylediğinin aynısını söyleyiniz!”

Muslim'deki Abdullah ibn-u Amr ibn-u Âs rivayetinde, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını işitiştir:

إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ

“Müezzini işittiğiniz zaman, siz de onun söylediğinin aynısını söyleyin! Sonra bana salâtu selam okuyun. Zira kim bana salâtu selam okursa Allah da ona on misliyle rahmet eder. Sonra benim için Vesîle'yi talep edin. Zira o, Cennet'te bir makamdır ki mutlaka Allah'ın kullarından birinin olacaktır. Ona sahip olacak kimsenin ben olmamı ümit ediyorum. Kim benim için Allah'tan Vesîle'yi talep ederse şefaât kendisine vacip olur.”

Buhârî'deki Câbir hadisinde ise Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ، وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Ezanı işittiği zaman kim: Ey bu eksiksiz davetin ve kılanın namazın sahibi! Muhammed'e Vesîle'yi ve fazileti ver. O'nu, vaadettiğin makam-ı Mahmûd üzere ba's et (dirilt), derse, ona Kıyamet Günü mutlaka şefaâtım helal olur.”

Aleyhi's Salâtu ve's Selâm'ın يَسْمَعُ النِّدَاءَ "ezanı işittiği zaman" sözünden kasıt *"ezan tamamlandığı anda"* demektir.

Ezan ve Kâmet Arasında Dua Yapmak

Zira Ebû Dâvud'daki, Tirmizî'deki, Nesâî'deki, ibn-u Huzeyme ve ibn-u Hibbân'ın Sahîh'lerindeki Enes hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ لَا يُرَدُّ

Ezanla kâmet arasında yapılan dua reddolunmaz.

Mescitler Bina Etmek

Muttefekun aleyh olan Osman hadisinde, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in mescidinin inşası zamanında insanlar kendisi hakkında dedikodu yaptıkları anda şöyle demiştir:

Siz çok kelim eder oldunuz! Hâlbuki ben, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle buyururken işittim:

مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ

"Bir kimse, Allah'ın rızasını kazanmak için mescit bina ederse Allah da ona Cennet'te bir ev bina eder."

Namaz İçin Mescitlere Yürümek

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تَضَعُفٌ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ، وَفِي سُوْقِهِ، خَمْسَةَ وَعِشْرِينَ ضِعْفًا، وَذَلِكَ أَنَّهُ: إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ، لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً، إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ، وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، فَإِذَا صَلَّى، لَمْ تَنْزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّيَ عَلَيْهِ، مَا دَامَ فِي مُصَلَاةٍ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، وَلَا تَزَالْ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا انْتَهَرَ الصَّلَاةَ

"Kişinin cemaatle kıldığı namazın sevabı evinde ve çarşıda (iş yerinde) kıldığı namazından yirmi beş kat fazladır. Şöyle ki abdest alınca güzel bir abdest alır, sonra mes-

cide gider, evinden çıkarken sadece mescit gayesiyle çıkmıştır. Bu sırada attığı her adım sebebiyle bir derece yükseltilir, bir günahı affedilir. Namazı kıldı mı, namazgâhında olduğu müddetçe melekler ona rahmet okumaya devam ederler ve şöyle derler: Ey Rabbimiz! Buna rahmet et, merhamet buyur. Sizden herkes, namazı beklediği müddetçe namaz kılıyor gibidir.”

Yine muttefekun aleyh olan Ebû Mûsa hadisinde Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ أَكْبَرَ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أَنْبَعُهُمْ إِلَيْهَا مَمْشَى، فَأَنْبَعُهُمْ، وَالَّذِي يَنْتَظِرُ
الصَّلَاةَ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْإِمَامِ، أَكْبَرُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّيَهَا ثُمَّ يَنَامُ

“Namazda en çok sevap alan kimse, en uzak olanlarıdır. Yürüme yönüyle en uzaktan gelenler, imamla kılıncaya kadar namazı bekleyen kimse, hemen kılıp sonra da uyuyandan daha çok sevaba mazhardır.”

Evlerde Nafile Namaz Kılmak

Zira muttefekun aleyh olan ibn-u Ömer hadisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

اجْعَلُوا مِنْ صَلَاتِكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ، وَلَا تَتَّخِذُوا مَا قُبُورًا

“(Nafile) Namazlarınızdan bir pay da evlerinize ayırınız. Onları kabristana benzetmeyiniz.”

Ayrıca muttefekun aleyh olan Zeyd ibn-u Sâbit hadisinde Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

... فَصَلُّوا أَبْنَاءَ النَّاسِ فِي بُيُوتِكُمْ فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةِ صَلَاةَ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا
الْمَكْتُوبَةَ

“Ey insanlar! (Nafile) namazlarınızı evlerinizde kılınız. Zira farz olanları müstesna, namazın en faziletli olanı kişinin kendi evinde kıldığı namazdır.”

Kıyâm-ul Leyl

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ

"Vücutları yataklardan uzak kalır."¹ Ve şöyle buyurdu:

كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ

"Onlar geceleri pek az uyurlardı."²

Ve muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki:

يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عَقَدٍ، يَضْرِبُ كُلَّ عَقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِذَا اسْتَبْقَطَ فَذَكَرَ اللَّهُ عَقْدَةً، فَإِذَا تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ، فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ، فَأَصْبَحَ تَشِيْبًا طَيِّبًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ حَبِيثَ النَّفْسِ كَسَالَانَ

"Biriniz uyuyunca ensesine şeytan üç düğüm atar. Her düğümü atarken, düğüm yerine eliyle vurarak üzerine uzun bir gece olsun, yat, dileğinde bulunur. Adam uyanır ve Allah'ı zikrederse bir düğüm çözülür, abdest alacak olursa bir düğüm daha çözülür, namaz kılarsa bütün düğümler çözülür ve böylece canlı ve hoş bir hâlet-i ruhiye ile sabaha erer. Aksi hâlde habîs ruhlu (içi kararmış) ve uyusuk bir hâlde sabaha erer."

Ayrıca muttefekun aleyh olan ibn-u Mes'ûd hadisinde Huzurunda bir gece sabaha kadar uyuyan bir adam zikredildiğinde Nebî *Aleyhi's Salâtu ve's Selâm* şöyle dedi:

ذَلِكَ رَجُلٌ بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أُذُنَيْهِ أَوْ قَالَ: فِي أُذُنَيْهِ

"Bu kişi, kulaklarına -veya (Ravi) kulağına dedi- şeytanın bevlettiği kişidir, diye buyurdu."

Nebî'den ibn-u Ömer'in rivayet ettiği muttefekun aleyh olan hadisinden dolayı, kişinin gece namazının en sonunda vitr yapması sünnettir. *Aleyhi's Salâtu ve's Selâm* buyurdu ki:

اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرَا

"Gece namazınızın sonunu vitr kılınız!"

1 Secde Sûresi 16

2 Zâriyât Sûresi 17

Cuma Günü Gusletmek

Zira muttefekun aleyh olan ibn-u Ömer hadisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ

“Her biriniz cumaya gelirken yıkansın.”

Yine Selmân-ı Fârisî RadîyAllahu Anh hadisinde Rasulullah buyurdu ki:

مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَتَطَهَّرَ بِمَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، ثُمَّ ادَّهَنَ أَوْ مَسَّ مِنْ طَيِّبٍ، ثُمَّ رَاحَ فَلَمْ يُفَرِّقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ، فَصَلَّى مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ أَنْصَتَ، غَوَّرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى

“Kim, cuma günü gusledip elinden geldiği kadar temizlendikten ve (başını, sakalını) yağladıktan yahut evindeki kokudan süründükten sonra çıkar, yan yana oturan iki kimsenin arasını açmaksızın ona takdir edildiği kadar namaz kılar, daha sonra da imam (minbere) çıkınca sesini keser ise o cuma ile öteki cuma arasındaki günahları bağışlanır.”¹

Nafile Sadaka Vermek

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah şöyle buyurdu:

مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدْلِ تَمْرَةٍ مِنْ كَسْبِ طَيِّبٍ، وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ، فَإِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُهَا بَيْنَمِينِهِ، ثُمَّ يُرَبِّبُهَا لِصَاحِبِهَا، كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ قَلْوَهُ، حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ

“Kim ki temiz kazancından bir tek hurma değerinde bir şey tasadduk ederse -ki Allah ancak temizi kabul eder- Allah bunu sağ eliyle kabul eder. Sonra o tek hurma kadar sadakayı dağ gibi oluncaya kadar, sizin birinizin erkek küheylan tayını büyüttüğü gibi sahibi için büyütür.”

Muttefekun aleyh olan Adiy ibn-u Hâtim RadîyAllahu Anh

1 Buhârî rivayet etti.

hadisinde, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını işittim demiştir:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سُبِّكَلْمُهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَلَيْسَ بَيْنَ اللَّهِ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ، ثُمَّ يُنْظَرُ
فَلَا يَرَى شَيْئًا قُدَّامَهُ، ثُمَّ يُنْظَرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَتَسْتَقْبِلُهُ النَّارُ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ

**Size Allah, aralarında bir tercüman olmaksızın doğru-
dan doğruya hitap edecektir. Kişi o zaman (ateşe karşı bir
kurtuluş yolu bulmak üzere) sağına bakar, hayatta iken
gönderdiği amellerden başka bir şey göremez. Soluna ba-
kar, orada da hayatta iken işlediği amellerden başka bir-
şey göremez. Ön cihetine bakar. Karşısında ateşi görür.
Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun!”**

Yine sahih bir isnatla Ebû Ya'lâ'da geçen ve Hâkim'de sa-
hiflediği, Zeheb'nin de ona muvafakat ettiği Câbir hadisinde
Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Ka'b ibn-u Ucre'ya şöyle
buyurdıklarını işitmiştir:

يَا كَعْبُ بْنَ عُجْرَةَ الصَّلَاةُ قُرْبَانٌ وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْحَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ
الْمَاءُ النَّارَ ...

**“Ey Ka'b ibn-u Ucre! Namaz yakınlıktır, oruç kalkandır,
sadaka ise suyun ateşi söndürdüğü gibi hataları söndür-
ür...”**

السَّبْعَةُ الَّذِينَ يُظْلَمُهُمُ اللَّهُ بِظُلْمِهِ وَذَكَرَ مِنْهُمْ...

**“Allah kendi arşının gölgesi altında yedi kişiyi gölge-
lendirecektir...”** muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra'nın bu
hadisinde hareketle sadakaların eftal olanı, gizli olarak veri-
len sadakadır.

Zira zikredilen hadisin devamında şöyle geçmektedir:

وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تَنْفِقُ يَمِينُهُ

**“Sağ elinin verdiğini sol eli duymayacak derecede gizli
sadaka veren kimse.”**

Muttefekun aleyh olan Zeyneb es-Sekafiyye hadisinden
dolayı akrabalara verilen sadakadır. (Zeyneb) dedi ki: Rasu-
lullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَهُمَا أَجْرَانِ أَجْرُ الْقُرْآنِ وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ

“Evet, bunlardan her ikisi için iki ecir vardır; biri akrobalık ecri, öbürü de sadaka ecri.”

Borç Vermek

Zira ibn-u Mâce, ibn-u Hibbân ve Beyhâkî'deki Abdullah ibn-u Mes'ûd hadisinde Nebî buyurdu ki:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُفْرَضُ مُسْلِمًا قَرْضًا مَرَّتَيْنِ إِلَّا كَانَ كَصَدَقَتِهَا مَرَّةً

“Bir Müslüman'a bir şeyi iki kere borç olarak veren hiçbir Müslüman yoktur ki onun bu davranışı, o şeyi bir kere sadaka etmiş gibi sevap olmasın!”

Eli Dar Olana Kolaylık Göstermek, Geniş Olana Da Fazladan Mühlet Vermek

Muttefekun aleyh olan Huzeyfe hadisinde, Rasulullah *Salallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını işittim demmiştir:

إِنَّ رَجُلًا كَانَ فِي مَنِّ كَانَ قَبْلَكُمْ، أَنَاهُ الْمَلَكُ لِيُبَيِّنَ رُوحَهُ، فَقِيلَ لَهُ: هَلْ عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ؟ قَالَ: مَا أَعْلَمُ، قِيلَ لَهُ: انظُرْ، قَالَ: مَا أَعْلَمُ شَيْئًا غَيْرَ أَنِّي كُنْتُ أَبَايِعُ النَّاسَ فِي الدُّنْيَا وَأَجَازِيهِمْ، فَأَنْظُرُ الْمَوْسِرَ وَأَتَجَاوَزُ عَنِ الْمُعْسِرِ، فَأَذْخُلُهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ

“Sizden önce yaşamış olan birisine ruhunu kabz etmek üzere melek gelmiş idi. Sordu: Bir hayır işledin mi? Adam: Bilmiyorum, diye cevapladı. Kendisine tekrar: Hele bir düşün (belki hatırlarsın), dedi. Adam: Bir şey hatırlamıyorum ancak dünyada iken insanlarla alışveriş yapardım. Bu muamelelerimde zengine ödeme müddetini uzatır, fakire de (ödeme işlerinde müsamaha ve bazı eksikliklerini bağışlamak suretiyle) kolaylık gösterirdim, dedi. Allah onu (bu kadarcık iyiliği sebebiyle affedip) Cennetine koydu.”

Yemek Yedirmek

Muttefekun aleyh olan Abdullah ibn-u Amr hadisinde, bir

kişi Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e İslâm'da hangi amel daha hayırlıdır, diye sordu. O *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتُقْرِئُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ

“Yemek yedirmen, tanıdık tanımadık herkese selam vermen.”

Her Canlıya Su Vermek

Zira muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki:

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بُرّاً فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ التُّرَى مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ يَلْعَبُ بِي فَنَزَلَ الْبُرّاً فَمَلَأَ حُفَّهُ ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِيَمِينِهِ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَعَفَّرَ لَهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّا لَنَا فِي الْبَهَائِمِ أَجْرٌ فَقَالَ فِي كُلِّ ذَاتٍ كَبِدٍ رَطْبَةٌ أَجْرٌ

“Bir adam yolda yürürken susadı ve susuzluğu arttı. Derken bir kuyuya rastladı. İçine inip susuzluğunu giderdi. Çıkinca susuzluktan soluyup toprağı yemekte olan bir köpek gördü. Adam kendi kendine: Bu köpek de benim gibi susamış, deyip tekrar kuyuya inip, mestini su ile doldurup, ağzıyla tutarak dışarı çıktı ve köpeğı suladı. Allah onun bu davranışından memnun kaldı ve günahlarını affetti. (Ashab): Ey Allah'ın Rasulü! Yani bize hayvanlar(a yaptığımız iyilikler) için de mi ecir var? dediler. Aleyhi's Salâtu ve's Selâm: Her canlı için bir ücret vardır, buyurdu.”

Nafile Oruç Tutmak

Ebû Umâme'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْنِي بِعَمَلٍ قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَا عَدْلَ لَهُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْنِي بِعَمَلٍ قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَا عَدْلَ لَهُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْنِي بِعَمَلٍ قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَا عَدْلَ لَهُ

“Ey Allah'ın Rasulü bana bir amel emret (ki yapayım), dedim. Sana orucu tavsiye ederim zira onun bir eşi yoktur, dedi. Ben tekrar: Ey Allah'ın Rasulü bana bir amel emret

(ki yapayım), dedim. O: Sana orucu tavsiye ederim zira onun bir eşi yoktur, dedi. Ben üçüncü kere: Ey Allah'ın Rasulü bana bir amel emret (ki yapayım), dedim. O yine: Sana orucu tavsiye ederim zira onun bir benzeri yoktur, buyurdu."

Nesâî ve İbn-u Huzeyme Sahîh'inde rivayet etmişlerdir. Hâkim de rivayet edip sahihlemiş, Zehebî de ona muvafakat etmiştir. Bu genelde tüm insanlar, özeldede ise Allah yolunda gazveye çıkan kimseler içindir. Ayrıca muttefekun aleyh olan Ebû Saîd hadisi de bunlar hakkında varit olmuştur. Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki:

مَا مِنْ عَبْدٍ يَصُومُ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا بَاعَدَ اللَّهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ، وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ
سَبْعِينَ حَرِيْفًا

"Allah yolunda bir gün oruç tutan kimsenin yüzünü, Allah yetmiş yıl ateşten uzaklaştırır."

Yine Şevvâl ayında tutulan altı gün oruç, arafe günü tutulan oruç, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın ayı Muharrem'de tutulan oruç, özellikle Aşûre Günü tutulan oruç, her aydan üç gün tutulan oruç ve pazartesi ve perşembe günleri tutulan oruç menduplardandır.

Ramazan'da, Özellikle Kadir Gecesi ve Son On Gün Kiyâm-ul Leyl Yapmak

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde buyurdu ki:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرِغَبُ فِي قِيَامِ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ فِيهِ بِغَزِيمَةٍ، فَيَقُولُ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

"Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* onları, kesin bir emirde bulunmaksızın Ramazan gecelerini ihyaya teşvik ederdi. (Bu maksatla) derdi ki: Kim Ramazan gecesini, sevabına inanarak ve bunu elde etmek niyetiyle (namazla) ihya ederse geçmiş günahları affedilir."

Ebû Hurayra'dan rivayet edilen ve muttefekun aleyh olan bir başka hadiste Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki:

مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Kim Kadir Gecesi’ni inanarak ve mükâfatını Allah’tan dileyerek ihya ederse geçmiş günahları affedilir.”

Muttefekun aleyh olan bir hadiste Âişe’den şöyle dediği ri-vayet edilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ، أَحْبَبَ اللَّيْلَ وَأَبْقَى أَهْلَهُ وَجَدَّ وَشَدَّ الْمِنْزَرَ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem (Ramazan’ın) son on günü girince geceleri ihya eder, aile halkını uyandırır, diğer aylarda görülmeyen bir gayrete girer, izârını da bağlardı.”

Sahura Kalkmak

Muttefekun aleyh olan Enes hadisinde Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهَ

“Sahura kalkınız! Zira sahurda bereket vardır.”

İftar İçin Acele Etmek

Muttefekun aleyh olan Sehl ibn-u Sa’d hadisinde Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ

“İnsanlar, iftar için acele ettikleri sürece hayır içerisindedir.”

Bir hurma ile iftar etmesi onun için sünnettir. Eğer hurma bulamaz ise su ile iftar eder. Sebebi ibn-u Hibbân ve ibn-u Huzeyme’nin Sahîh’lerinde rivayet edip Tirmizî’nin de sahih ve hasen hadistir dediği Selmân ibn-u Âmir ez-Zabî hadisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيُفِطِرْ عَلَى تَمْرٍ، فَإِنَّهُ بَرَكَهَ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ تَمْرًا فَلْيُفِطِرْ عَلَى الْمَاءِ، فَإِنَّهُ طَهُورٌ

“Sizden birisi iftar ettiği zaman hurma ile iftar etsin,

bulamadığı hâlde su ile iftar eyesin. Çünkü su temizdir.”

Hâkim ve ibn-u Hüzeyme'deki Enes hadisi de böyledir.

Oruçluya İftar Yemeği Vermek

İbn-u Hibbân ve ibn-u Huzeyme'nin Sahîh'lerinde geçip, Tirmizî'nin de sahih ve hasen hadistir dediği Zeyd ibn-u Hâlid el-Cühenî hadisinde Rasulullah buyurdu ki:

مَنْ فَطَرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا

“Kim bir oruçluya iftar verirse oruçlunun sevabından hiçbir şey eksilmeksizin oruçlunun sevabı gibi sevap alır.”

Umreye Gitmek

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra RadıyAllahu Anh hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا تَبَيَّنْهُمَا, وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ أَيْسَرُ لَهُ جِزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةَ

“Bir umre, diğer umreye arada işlenenler için kefarettir. Hacc-ı mebrûrun karşılığı Cennet'ten başka bir şey olamaz!”

Ramazan'da umre yapmak hacca bedeldir. Bu bağlamda muttefekun aleyh olan ibn-u Abbâs hadisinde Rasulullah Sal-Allahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً

“Ramazan'daki bir umre, hacca muadil olur.”

Zilhicce'nin On Gününde Salih Ameller İşlemek

Buhârî'deki ibn-u Abbâs hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

مَا مِنْ أَيَّامٍ الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهَا أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ - يَعْنِي أَيَّامَ الْعَشْرِ - فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ

“Salih amelin Allah'a en ziyade sevgili olduğu bu on

günden başka hiçbir gün yoktur! –Yani on gün¹- buyurmuştu. (Ashab): Allah yolundaki cihaddan da mı? diye sorular. Cihaddan da! Ancak bir kimse, canını, malını tehlikeye atarak çıkar, hiçbir şeyle dönmezse (yani cihad sırasında ölürse) o kimse hariç buyurdu.”

Şehadeti İstemek

Muslim'deki Sehl ibn-u Hanîf hadisinde Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki:

مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ، وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ

“Allah'tan şehadeti doğrulukla isteyen kimseyi Allah, o kimse yatağında ölse de şehitler menzilesine ulaştırır.”

Kehf Sûresi'ni veya Başından yahut Sonundan On Ayet Okumak

Muslim'de geçen Ebû Derdâ hadisinde Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْكَهْفِ، عُصِمَ مِنَ النَّجَالِ

“Kim Kehf Sûresi'nin başından on ayet ezberlerse Deccâl (fitnesinden) emin olur.” Başka bir rivayette:

مَنْ آخِرَ سُورَةِ الْكَهْفِ

“Kehf Sûresi'nin sonundan.” şeklinde geçmiştir. Günümüzde Deccâl'dan korunma garantisi içerisinde olmak isteyen Müslüman, Cuma gecesi ve gündüzü Kehf Sûresi'ni tamamen okusun! Şâfiî, Umm'da bunu müstehap gördü ve **“Bu konuda hadis varit olduğundan dolayı böyledir.”** diye buyurdu.

Alırken, Satarken, Borcu Öderken ve Alacağını İsterken Müsamahakâr Olmak

Buhârî'de Câbir'den Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

1 Bununla Zilhicce'nin ilk on günü kastedilmiştir.

رَجِمَ اللَّهُ رَجُلًا، سَمْعًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى

“Satarken, alırken, alacağını talep ederken müsamaha gösteren kimseye Allah merhametylesin!”

Muttefekun aleyh olan bir hadiste Ebû Hurayra’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَّقِضَاهُ فَأَغْلَظَ، فَهَمَّ بِهِ أَصْحَابُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعُوهُ، فَإِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالًا. ثُمَّ قَالَ: أَعْطُوهُ سِنًا مِثْلَ سِنَيْهِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا نَجِدُ إِلَّا أُمَّتًا مِثْلَ مَنْ سِنَيْهِ. فَقَالَ: أَعْطُوهُ، فَإِنَّ مِنْ خَيْرِكُمْ أَحْسَنَكُمْ قَضَاءً

“Bir adam (parası ödenmemiş) bir devesinin borcunu istemek üzere Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem geldi. Bu sırada kaba sözler sarfetti, hatta Ashab’ı ona haddini bildirmek istedi. Ancak Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem buna meydan vermeyip: Bırakın onu! Hak sahibinin konuşma hakkı vardır, buyurdu. Sonra da: Devesinin yaşı ile aynı yaşta bir deve ona verin! diye emretti. (Ashabı): Ey Allah’ın Rasulü! Biz onun devesi gibi bir deve bulamıyoruz. Bulduklarımız onunkinden daha değerli, dediler. Aleyhi’s Salâtü ve’s Selâm: Onu verin. Zira en hayırlınız, borcunu en iyi ödeyendir! buyurdu.”

Yine muttefekun aleyh olan bir hadiste Câbir’den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْتَرَى مِنْهُ بَعِيرًا فَوَزَنَ لَهُ فَأَرْجَحَ

“Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem ondan bir deve satın aldı. Sonra onun için terazi ağır basacak şekilde tartıp verdi.”

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e Salât ve Selâm Getirmek

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Allah ve melekleri Nebî’ye salât ederler. Ey iman

edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir içtenlikle selam verin.”¹

Muslim'deki Abdullah ibn-u Amr hadisinde o, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'i şöyle buyururlarken iştmiştiir:

مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا

“Kim bana bir salât-ı şerife getirirse, Allah ona on salât (rahmet) eder.”

İtaatkâr Müslüman'ın Hatalarını Örtmek

Müslüman günahı ya gizlice ve örtbas ederek ya da küstahça açıktan açığa yapar. Dolayısıyla birincisi ibn-u Ömer'in Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet ettiği muttefekun aleyh olan hadisten dolayı örtülür, gizlenir.

... وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا، سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Her kim bir Müslüman'ı(n kusurunu) örterse Allah da Kiyamet Günü'nde onu(n kusurunu) örter.”

Muslim'deki Ebû Hurayra hadisinden dolayı da Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki:

... وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا، سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ...

“Her kim bir Müslüman'ı(n kusurunu) örterse Allah da dünyada ve ahirette onu(n kusurunu) örter...”

Yine ibn-u Hibbân Sahîh'inde, Hâkim'in Utbe ibn-u Âmir'den rivayet edip sahihlediği, Zeheb'in de muvafakat ettiği hadisten dolayı örtülür. (Utbe): Ben, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'i şöyle buyururlarken iştittim demiştir:

مَنْ سَتَرَ عَوْرَةَ فَكَأَنَّمَا اسْتَحْيَا مَوْتُودَةً فِي قَبْرِهَا

“Kim bir avreti (kusuru) örterse sanki diri diri gömülen kız çocuğuna kabrinde hayat vermiş gibidir.”

Küstahça açıktan açığa günah işleyen kimseye gelince:

Onun (kusurunu) örtmenin bir anlamı yoktur. Çünkü o, kendi kendini ifşa ederek rezil rüsvay etmekte ve Allah *Subhanehû ve Teâlâ'nın* örtbas ettiğini açığa vurmaktadır. Onun bu fiili, muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisinden dolayı haramdır. Ebû Hurayra Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyururlarken işittim demiştir:

كُلُّ أُمَّتِي يُعَافَى إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ الْمُجَاهِرَةِ أَنْ يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا،
ثُمَّ يُصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: يَا فَلَانُ، عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ
رَبُّهُ، وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ

“Ümmetimin hepsi affolunmuştur, yalnız açıktan açığa günah işleyenler müstesna. Açık günahlardan biri de kul geceleyn bir günah işler. Sonra Rabbi o günahı örtbas ettiği hâlde sabaha erer. Fakat kul: Ey filan! Ben dün gece şöyle şöyle yaptım, diye söyler. Hâlbuki kendisi, Rabbi onun günahını örtbas ederek gecelemişti. Rabbi onun günahını örttüğü hâlde geceleyip de sabahlayınca Allah'ın örttüğünü açar.”

Müslüman'a yaraşan, açıktan açığa günah işleyenlerin günahı hakkında ileri geri konuşmaktan dilini korumasıdır. Bunu, onları örtbas etme açısından değil, aksine mü'minler arasında çirkefin yayılmasından korktuğundan dolayı ve lisanı boş konuşmaktan korumak için yapar. İşte bunların hepsi, zararın fail ile sınırlı kalıp başkalarına sirayet etmediği zaman takınılması gerekli olan tavırlardır. Fakat açıktan açığa günah işleyen fasıktan sakındırmak gerekir.

Lakin zarar genel olup devletin, toplumun ve ümmetin varlığına ilişkin ise bu takdirde muttefekun aleyh olan Zeyd ibn-u Erkam hadisinden dolayı bildirilmesi ve açığa çıkartılması vaciptir. Dedi ki:

كُنْتُ فِي غَزَاةٍ، فَسَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي يَقُولُ: لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْقُضُوا مِنْ حَوْلِهِ، وَلَكِنَّ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَّ الْأَعْرَضُ مِنْهَا الْأَذَلَّ. فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعَمِّي أَوْ لِعَمْرٍ، فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَدَعَانِي فَحَدَّثْتُهُ ...

“Ben savaşçılar arasında bulunuyordum ki Abdullah

ibn-u Ubey'i: Allah Rasulü'nün yanında bulunan kimseleri beslemeyin ki etrafından dağılıp gitsinler. Eğer Medine'ye dönersek andolsun kuvvetli olan, en hakir olanı muhakkak oradan çıkaracaktır, dediğini işittim. Ben hemen bunu, amcama veya Ömer'e zikrettim. O da bunu, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e zikretti. O da beni çağırdı, ben de ona haber verdim..." Muslim'in rivayetinde ise:

فَأْتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِذَلِكَ

...Ben hemen Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e geldim ve bu sözleri kendisine haber verdim... diye geçmektedir.

Bu fiil Abdullah ibn-u Ubey'den ve yakınlarından yani mü-nafıklardan sadır oldu ve onlar bunu gizliyorlardı. Delili ise Rasulullah ona sordurduğunda, hadisin devamından anlaşıldığı üzere Abdullah ibn-u Ubey bunu inkâr etmişti. Neticede Zeyd ibn-u Erkam'ın nakli casusluk görüntüsünü alıyordu. Yasak olan bir şeyi yapmanın caiz olduğu bu gibi zamanlarda onun yapılması vaciptir. Bunun içindir ki böyle hâllerde durumu açığa çıkarmak vacip olmaktadır. Zira beklenen zarar kapsamlıdır.

Affetmek, Öfkeyi Yutmak ve Ezaya Katlanmak

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

"Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."¹

وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

"Her kim sabreder ve affederse şüphesiz bu hareketi, azme değer işlerdendir."²

فَاَصْفَحْ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ

1 Âl-i İmrân Sûresi 134

2 Şûrâ Sûresi 43

“O hâlde onlara güzel muamele et.”¹

وَأَعْرَضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

“Ve cahillerden yüz çevir.”²

وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ

“Bağışlasınlar ve feragat göstereyinler. Allah’ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız?”³

Muslim Ebû Hurayra’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduklarını rivayet etmiştir:

مَا تَقَصَّتُ صَدَقَةً مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ

“Sadaka malı hiçbir zaman malı eksiltmez. Allah, kulun affetmesi sebebiyle ancak şerefini artırır. Allah için alçak gönüllü davranan kimseyi Allah mutlaka yükseltir.”

Ahmed, ceyyid bir isnatla Abdullah ibn-u Amr’dan Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduklarını rivayet etti:

اِزْحَمُوا تُرْحَمُوا، وَانْفِرُوا يُعْفَرُ لَكُمْ

“Merhamet ediniz ki merhamet olunanız. Affediniz ki affolunanız.”

Yine Ahmed, adamları Sahîh’in adamları olduğu bir isnatla Ubâde ibn-u Sâmî’ten şöyle dediğini rivayet etti:

مَا مِنْ رَجُلٍ يُجْرَحُ فِي جَسَدِهِ جِرَاحَةٌ فَيَتَصَدَّقُ بِهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ مِثْلَ مَا تَصَدَّقَ بِهِ

“Hiçbir kişi yoktur ki vücudunda bir yara çıkar, bundan dolayı tasaddukta bulunursa Allahu Teâlâ tasadduk ettiğinin mislini günahlarından kefaret etmiş olmasın.”

Buhârî ve Muslim, Ebû Hurayra’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduklarını rivayet etmişlerdir:

1 Hicr Sûresi 85

2 A’râf Sûresi 199

3 Nur Sûresi 22

لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

“Kuvvetli kimse, pehlivan kişi değildir. Asıl kuvvetli kimse, öfke anında kendine hâkim olandır.”

Muslim, Ebû Hurayra'dan şöyle rivayet etti:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي قَرَابَةً. أَصْلُهُمْ وَيَقْطَعُونِي. وَأَحْسِنُ إِلَيْهِمْ وَيُسِيئُونَ إِلَيَّ. وَأَحْلُمُ عَنْهُمْ وَيَجْهَلُونَ عَلَيَّ. فَقَالَ لَنْنُ كُنْتَ كَمَا قُلْتَ، فَكَاثَمَا تُسْفِهُهُمُ الْمَلَّ. وَلَا يَزَالُ مَعَكَ مِنَ اللَّهِ ظَهِيرٌ عَلَيْهِمْ، مَا دُمْتَ عَلَى ذَلِكَ

“Bir kimse: Ey Allah'ın Rasulü! Benim birtakım akrabalarım var. Ben onlara sıla-i rahim yapıyorum. Oysa onlar benimle olan akrabalık bağlarını kesip koparıyorlar. Ben onlara ihsanda bulunuyorum. Onlar bana kötülük yapıyorlar. Ben onlar hakkında hayır düşünüyorum. Onlar bana cahillik yapıyorlar (Beni bilmezden ve görmezden geliyorlar.), dedi. Bunun üzerine (Rasulullah) şöyle buyurdu: Eğer dediğin gibiyse, sen onlara ileride kendilerini yakacak sıcak kül yedirmektesin. Sen bu hâl üzere devam ettiğin sürece, onlara karşı Allah'ın yardımı sürekli seninle beraber olur.”

Burculânî sahih bir isnatla Süfyân ibn-u Üyeyne'den, Ömer'in ibn-u Ayyâs'a ondan her türlü eza ve şiddet görmesine rağmen şöyle buyurduğunu tahriç etmiştir: *“Ey filan! Bize küfretmenin içinde boğulma, barışa da yer bırak. Çünkü biz, Allah Azze ve Celle'ye isyan eden kimse hakkında Allah'a itaat etmekten daha fazla bir şey ile mükâfatlandırmayız.”*

İnsanların Arasını Düzeltmek

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ

“Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir maruf yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen müstesna.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَالصُّلْحُ خَيْرٌ

“Sulh hayırdır.¹ Ve şöyle buyurdu:

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ

“Allah’a takvalı olun ve aranızı düzeltin.”² Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَانِكُمْ

“Mü’minler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin.”³

Buhârî ve Muslim, Ebû Hurayra’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını rivayet etmişlerdir:

كُلُّ سَلَامَةٍ مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلُّ يَوْمٍ تَطَّلَعَ فِيهِ الشَّمْسُ، يُعَدُّ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَيُعِينُ الرَّجُلَ عَلَى دَابَّتِهِ فَيَحْمِلُ عَلَيْهَا، أَوْ يَرْفَعُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ وَيُمِيطُ الْأَدَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ

“İnsanın eklemlerinden her biri için güneş doğan her günde bir sadaka gerekir. İki kimse arasında adil olman sadakadır. Bir kişiye hayvanına binerken yardım edip bindirmen veya eşyasını onun üzerine kaldırırken sadakadır. Kelime-i tayyibe (güzel söz, kelime-i tevhid) sadakadır. Namaz için attığın her adım için sadaka (sevabı) vardır. Eza veren şeyi yoldan kaldırmak sadakadır.”

İki kişi arasında adil davranmanın anlamı, o ikisi arasında adil olarak düzeltmen demektir. Umm-u Külsûm bintu Ukke ibn-u Ebî Muayt *Radiyallahu Anh*’dan, ben Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’i şöyle buyururlarken işittim dediği rivayet edilmiştir:

لَيْسَ الْكُذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ، فَيُنْمِي خَيْرًا أَوْ يَقُولُ خَيْرًا

“İki kişinin arasını düzelterken, hayır söyleyip hayır tebliğ

1 Nisa Sûresi 128

2 Enfâl Sûresi 1

3 Hucûrat Sûresi 10

eden kimse yalancı değildir.”¹

Sehl ibn-u Sa'd es-Sâidî *RadiyAllahu Anh*'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلَغَهُ: أَنَّ بَنِي عَمْرٍو بَن عَوْفٍ، كَانَ يَبْتَئُهُمْ شُرًّا - وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ: شَيْءٌ - فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّحُ بَيْنَهُمْ فِي أَنْسَاءٍ مَعَهُ ...

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e Benî Amr ibn-u Avf arasında bir şerrin olduğu -Buhârî’nin rivayetinde ise bir şeyin olduğu- haberi ulaştı. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, beraberinde insanlar olduğu hâlde onların arasını düzeltmek amacıyla çıktı...”²

Ebû Derdâ *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları nakledildi:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلِ مَنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: صَلَاحُ ذَاتِ النَّبِيِّ، فَإِنَّ فِسَادَ ذَاتِ النَّبِيِّ هِيَ الْحَالِقَةُ

“Berî bakınız! Size oruçtan, namazdan ve sadakadan daha faziletli olan şeyi söyleyeyim mi? (Sahabelerin) Buyur, ey Allah’ın Rasülü! demeleri üzerine O: Bu, iki dargının arasını düzeltmektir. Çünkü iki dargının arasını ifsat etmek her şeyi alıp götürür.”³

Kabirleri Ziyaret Etmek

Ebû Hurayra’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

زَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْرَ أُمِّهِ. فَبَكَى وَأَبَكَى مِنْ حَوْلِهِ. فَقَالَ: اسْتَأْذَنْتَ رَبِّي فِي أَنْ اسْتَعْفِرَ لَهَا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي. وَاسْتَأْذَنْتَهُ فِي أَنْ أُزَوَّرَ قَبْرَهَا فَأُذِنَ لِي. فَزَوَّرُوهَا. فَأَبَتْهَا تُذَكِّرُ الْمَوْتَ

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem annesinin kabrini ziyaret ettiğinde ağladı ve etrafındakileri de ağlattı. Sonra: Rabbimden anneme istiğfar talep etmek için izin istedim fakat bana izin vermedi. Kabrini ziyaret etmem için izin

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 Ahmed, ibn-u Hibbân Sahih’inde, Tirmizî rivayet etti, sahih ve hasendir, dedi.

istedim, buna izin verdi, diye buyurdu. Daha sonra da: Artık onları ziyaret edebilirsiniz. Çünkü onlar size ölümü hatırlatır, buyurdu.”¹

Aleyhi's Salâtu ve's Selâm'ın *فَرُورُوهَا* “Artık onları ziyaret edebilirsiniz.” sözü ile kabirler kastedilmektedir.

Amellerde Devamlılık

Burada söz konusu olan mendup amellerdir. Farz olanlar ise zaten zorunludur. Onların yeri burası değildir. Bu amaçla kim bu Sünnet'lerden birini seçerse az da olsa üzerinde müdavim olsun! Âişe RadiyAllahu Anhâ'dan rivayet edildi ki:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا امْرَأَةٌ، قَالَ: مَنْ هَذِهِ. قَالَتْ: فُلَانَةٌ، تَذْكُرُ مِنْ صَلَاتِهَا، قَالَ: مَهْ، عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيعُونَ، فَوَاللَّهِ لَا يَمَلُّ اللَّهُ حَتَّى تَمَلُّوا، وَكَانَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيْهِ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem yanında bir kadın otururken Âişe'nin yanına girdi ve sordu: Bu kadın kimdir? (Âişe): Filan kadındır, dedi ve kıldığı namazlarını uzun uzun anlatmaya başladı. Bunun üzerine (Aleyhi's Salâtu ve's Selâm): Gücünüzün yettiği kadar uzatın. Vallahî siz usanmadıkça Allah (da sevap yazmaktan) usanmaz. O'nun en sevdiği ibadet az da olsa sahibinin müdavim olduğu ibadettir, buyurdu.”²

Abdullah ibn-u Amr RadiyAllahu Anh'dan rivayet edildi ki:

يَا عَبْدَ اللَّهِ لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ كَانَ يُغْوِمُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ

“Ey Abdullah! Kiyâm-ul leyl yapıyorken sonra Kiyâm-ul Leyl'i terkeden kimse gibi olma.”³

1 Muslim

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

AKLÂKI GÜZEL OLANINIZ

Ahlâk, seciyeler toplamıdır. Onların şer'î mefhumlarla kontrol edilmesi vaciptir. Şeriatın, bu ahlâki davranışlardan güzel gördüğü güzel, çirkin gördüğü de çirkin olur. Bunun nedeni ahlâkın şeriatın bir parça, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın emirlerinden ve nehiyelerinden bir bölüm olmasıdır. Şeriat güzel ahlâka teşvik etmiş, kötü ahlâktan da nehyetmiştir. Müslüman -özellikle daveti yüklenen- üzerine, ilgili şer'î hükümlere uygun olarak güzel ahlâk ile nitelenme hırsı içerisinde olmak vaciptir. Ahlâkın, İslâmî akide üzerine bina edilmiş olması ve mü'minin bunlarla sadece Allahu Teâlâ'nın emri ve nehyi olmasına binaen nitelenmiş olmasının vacip olduğu zikre değer ve üzerinde odaklaşılacak olan bir husustur. Mü'min doğru olur çünkü Allah *Subhanehû ve Teâlâ* doğruluğu emretmiştir. Güvenilirdir çünkü Allah *Subhanehû ve Teâlâ* güvenilir olmayı emretmiştir. Yoksa bu ahlâk, insanları ticaretine çekmek gibi kendisi için maddî menfaat elde etmesi veya onların kendisini seçmesi için de değildir. Mü'minin doğruluğunu, kâfirin doğruluğundan ayıran işte sadece budur. Mü'minin yaptığı doğrudur, çünkü Allah *Subhanehû ve Teâlâ* doğruluğu emretmiştir. Kâfirin yaptığı doğrudur çünkü bunun arkasında kendisi için bir menfaat gerçekleştirmek istemektedir. Aman Allah'ım! Her iki doğruluk arasında ne kadar da çok fark vardır.

Ahlâka İlişkin Bazı Nasslar

Abdullah ibn-u Amr'dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا

"Sizin en hayırlı olanlarınız ahlâk bakımından en güzel olanlarınızdır."¹

---

1 Muttefekun aleyh

Nevvâs ibn-u Sem'ân'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:
 سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ فَقَالَ: الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ
 وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ تَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e birr ve günah hakkında sordum. Birr güzel ahlâktır. Günah da içini rahatsız edip insanların muttali olmasını istemediğin şeydir, buyurdu.”¹

Ebû Derdâ RadiyAllahu Anh'dan Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَا شَيْءٌ أَثْقَلُ مِنْ مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ خُلُقٍ حَسَنٍ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لِيُبْعِضَ
 الْفَاحِشَ الْبِذِيءَ

“Kıyamet Günü, mü'minin mizanında güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur. Allahu Teâlâ, çirkin, düşük söz ve davranış sahiplerine buğzeder.”²

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ قَالَ: تَقْوَى
 اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَسُئِلَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ، قَالَ: الْقَمَمُ وَالْفَرْجُ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e Cennet'e insanları en çok sokan şeyin ne olduğu soruldu: Allah korkusu ve güzel ahlâk! buyurdu. En ziyade neyin insanları ateşe soktuğundan soruldu: Ağız ve ferç, buyurdular.”³

Ebû Umâme RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

أَنَا زَعِيمٌ بِنَيْتٍ فِي رَيْضِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُجْفًا , وَبِنَيْتٍ فِي وَسْطِ
 الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْكُذْبَ وَإِنْ كَانَ مَارْحًا , وَبِنَيْتٍ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ لِمَنْ حَسَنَ خُلُقَهُ

“Ben, haklı olsa bile tartışmayı terkeden için Cennet'in kenarında bir eve kefilim. Şaka dahi olsa yalanı terkeden için Cennet'in ortasında bir eve kefilim ve ahlâkı güzel

1 Muslim

2 Tirmizî sahihtir, hasendir, dedi ve ibn-u Hibbân da Sahîh'inde rivayet etti.

3 Tirmizî sahihtir, dedi. İbn-u Hibbân Sahîh'inde, Buhârî Edeb-il Mufrad'da, ibn-u Mâce, Ahmed ve Hâkim rivayet etti.

olan kimse için Cennet'in en yükseğinde bir eve kefilim.”¹

Ebû Hurayra'dan şöyle rivayet olunmuştur:

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

“Mü'minlerin imanca en kâmil olanı, ahlâkı en güzel olanıdır. Sizin en hayırlınız, kadınlarına en hayırlı olanıdır.”²

Bu konuda Âişe, Ebû Zer, Câbir, Enes, Usâme ibn-u Şerîk, Muâz, Umeyr ibn-u Katâde ve Ebû Sa'lebe Huşennî *RadiyAllahu Anhumâ*'dan rivayet edilmiş hadisler vardır ki bunların hepsi hasen hadislerdir.

Bazı Güzel Ahlâklar

Hayâ

İbn-u Ömer *RadiyAllahu Anh*'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَهُوَ يَعْظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعُهُ فَإِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الْإِيمَانِ

“Rasulullah fazla hayâlı davranmaması konusunda kardeşine öğüt veren bir adama rastlamış ve ona şöyle demiştir: Bırak onu! Çünkü hayâ imandandır.”³

İmrân ibn-u Husayn *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ

“Hayâ ancak hayır getirir.”⁴

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

1 Ebû Dâvud, Nevevî sahih bir hadistir, dedi.

2 Tirmizî ve sahihtir, hasendir, dedi, Ahmed, Ebû Dâvud ve ibn-u Hibbân Sahih'inde rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

4 Muttefekun aleyh

الإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ -أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ- شُعْبَةٌ، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ

“İman, yetmiş küsur -veya altmış küsur- şubedir. Bu şubelerden en üstünü La ilâhe illAllah sözüdür, en aşağı mertebede olanı da yolda bulunan rahatsız edici bir şeyi kenara atmaktır. Hayâ imandan bir şubedir.”¹

Yumuşak Huyluluk, Acele Etmemek ve İyi Muamele

İbn-u Abbâs ve Ebû Saîd el-Hudrî RadiyAllahu Anh’dan Rasullullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Eşec Abdu-l Kays’a şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ فِيكَ لَخَصَالَتَيْنِ يُجِبُهُمَا اللَّهُ: الْجُمُ وَالْأَنَاةُ

“Muhakkak ki sende Allah’ın sevdiği iki haslet var: Yumuşak huyluluk ve acele etmemek.”²

Âişe RadiyAllahu Anhâ’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ

“Allah Teâlâ iyi muamele edendir ve her işte iyi muameleyi sever.”³

Âişe RadiyAllahu Anhâ’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ

“Allahu Teâlâ iyi muamele edendir ve iyi muameleyi sever. Sert muamelede bulunanlara vermediği şeyleri yumuşak davrananlara ihsan eder.”⁴

Âişe RadiyAllahu Anhâ’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

4 Muslim rivayet etti.

إِنَّ الرَّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ وَلَا يُنَزَّعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ

“Muhakkak ki herhangi bir şeyde iyi muamele, onu mutlaka ziynetlendirip güzelleştirir, sökülüp koparıldığında ise çirkinleştirip kötüleştirir.”¹

Cerîr ibn-u Abdullah RadîyAllahu Anh’dan, Rasulullah Salallahu Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlarken işittim, dediği rivayet olunmuştur:

مَنْ يُحَرِّمَ الرَّفْقَ يُحَرِّمَ الْحَيْرَ

“Bir kimse iyi muameleden mahrum ise hayırdan mahrumdur.”²

Âişe RadîyAllahu Anhâ’dan, ben Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlarken işittim dediği rivayet olunmuştur:

اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئاً فَشَقَّ عَلَيْهِمْ، فَاشْفُقْ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئاً فَرَفَّقَ بِهِمْ، فَارْفُقْ بِهِ

“Allah’ım! Kim ümmetimin işinden bir şey üstlenir sonra da onlara sıkıntı verirse ona sıkıntı ver. Kim de ümmetimin işinden bir şey üstlenir sonra da onlara nazik ve yumuşak davranırsa, ona yumuşak davran.”³

Sadakat

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve sadıklar ile beraber olun.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ

“Allah’a sadakat göstereceklerdi elbette kendileri için

1 Muslim rivayet etti.

2 Muslim rivayet etti.

3 Muslim rivayet etti.

4 Tevbe Sûresi 119

daha hayırlı olurdu.”¹

İbn-u Mes’ûd *RadiyAllahu Anh*’dan Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

عَلَيْكُمْ بِالصَّدَقِ، فَإِنَّ الصَّدَقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْحَنَّةِ، وَمَا بَرَآلِ
الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصَّدَقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا ...

“Sıdka sarılınız! Zira sıdk birre götürür, birr de Cennet’e götürür. Kişi, sürekli doğru söyler ve doğruyu ararsa sonunda Allah’ın indinde sıddık diye kaydedilir...”²

Ka’b ibn-u Mâlik *RadiyAllahu Anh*’dan kendi hadisesi hakkında şöyle dediği rivayet olunmuştur:

حِينَ تَخَلَّفَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ. قَالَ وَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ اللَّهُ إِنَّمَا أَنْجَانِي بِالصَّدَقِ، وَإِنْ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ لَا أُحَدِّثَ إِلَّا صِدْقًا مَا بَقِيَتْ

“Tebûk Gazvesi’nde Rasulullah’dan geri kaldığında... ‘Dedim ki: Ey Allah’ın Rasulü! Allah beni bu bâdireden ancak doğruluk sebebiyle kurtardı. Tövbem arasında, artık ben bundan böyle yaşadığım müddetçe doğrudan başka bir söz söylemeyeceğim, hususu da vardı.’ dedi.”³

Hasan ibn-u Ali *RadiyAllahu Anh*’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

دَعَا مَا يَرِيئِكَ إِلَى مَا لَا يَرِيئُكَ، فَإِنَّ الصَّدَقَ طُمَأْنِينَةٌ، وَإِنَّ الْكُذْبَ رِيئَةٌ

“Sana şüphe veren şeyi terket, şüphe vermeyen şeye bak. Zira sıdk (doğruluk) itminandır, yalan şüphedir.”⁴

Abdullah ibn-u Amr *RadiyAllahu Anh*’dan şöyle rivayet edildi:

قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ قَالَ: كُلُّ مَحْمُومِ الْقَلْبِ، صَدُوقِ اللِّسَانِ. قَالُوا: صَدُوقُ اللِّسَانِ، نَعْرِفُهُ. فَمَا مَحْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ: هُوَ النَّفْسِيُّ النَّفِيسُ. لَا إِثْمَ فِيهِ وَلَا بَغْيَ وَلَا غِلَّ وَلَا حَسَدَ

“Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e en eftal insan

1 Muhammed Sûresi 21

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

4 Tirmizî, hasendir, sahihtir, dedi.

kimdir? diye sorulmuştu. Kalbi mahmum (pak), dili doğru sözlü olan herkes buyurdu. (Ashab): Doğru sözlülüğün ne demek olduğunu biliyoruz. Mahmum-ul kalp ne demektir? diye sordu. (Mahmum-ul kalp), Allah'tan korkan tertemiz kalptir, içinde günah yoktur, zulüm yoktur, kin yoktur, haset yoktur.”¹

Ebû Bekr Sıddık *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّهُ مَعَ الْبِرِّ، وَهُمَا فِي الْجَنَّةِ ...

“Sıdk üzerinde müdavim olunuz! Zira o, birr ile (iyilikle) beraberdir. Onun her ikisi de Cennet'tedir...”²

Ebû Saîd el-Hudrî *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

“Doğru ve güvenilir tacir (ahirette) Nebî'ler, sıddıklar ve şehitlerle beraberdir.”³

Söylediği ve Aktardığı Şeyi İyice Araştırmak ve Nakli Tetkik Etmek

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ

“Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme.”⁴
Ve şöyle buyurdu:

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

“İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında Rakîb, Atîd (adlı yazıcı melekler) bulunmasın.”⁵

1 İbn-u Mâce, Heysemî ve Munzirî'den her biri isnadını sahihlemiştir.

2 İbn-u Hibbân Sahîh'inde ve Taberânî onu, Munzirî ve Heysemî'ninde hasenlediği bir isnatla Muâviye'den tahrîç etmiştir.

3 Tirmizî ve hasendir, sahihtir dedi.

4 İsrâ Sûresi 36

5 Kâf Sûresi 18

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ

“Kişiye, her duyduğunu konuşması yalan olarak yeter.”¹

Güzel Sözlü Olmak

Adiy ibn-u Hâtim *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فِيكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ

“Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamayan güzel bir sözle korusun.”²

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

وَالكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ

“Güzel söz, sadakadır.”³

Abdullah ibn-u Amr *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ عُرْفًا يُرَى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا، وَبَاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا. قَعَالَ أَبُو مَالِكٍ الْأَشْعَرِيُّ: لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ، وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ، وَبَاتَ قَائِمًا وَالنَّاسُ نِيَامًا

“Şüphesiz Cennet'te öyle odalar vardır ki dışları içlerinden, içleri de dışlarından görünür. Ebû Mâlik el-Eş'arî: Bunlar kimler içindir ey Allah'ın Rasulü? Güzel söz söyleyenler yemek yedirenler ve insanlar uyurken namaz kılanlar içindir, buyurdu.”⁴

1 Muslim

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

4 Taberânî, Heysemî ve Munzirî hasenleyip, Hâkim sahihlemiştir.

Güleryüzlü Olmak

Ebû Zer RadîyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ

"Aman ha maruftan hiçbir şeyi küçümseme! Bu, kardeşini güler yüzle karşılamak bile olsa."¹

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ وَإِنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ، وَأَنْ تُفْرَغَ مِنْ دُلُوكَ فِي إِبَاءِ أَخِيكَ

"Her bir maruf sadakadır. Kardeşini güleryüzle karşılayan ve kendi kovandan kardeşinin kabına su boşaltman da birer marufdur."²

Ebû Zer RadîyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ ...

"Kardeşinin yüzüne tebessüm etmen sadakadır..."³

Ebû Cerâ el-Huceymî'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ النَّبَادِيَةِ فَعَلِمْنَا شَيْئًا يَنْفَعُنَا اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِهِ قَالَ: لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تُفْرَغَ مِنْ دُلُوكَ فِي إِبَاءِ الْمُسْتَسْقِي وَلَوْ أَنْ تُكَلِّمَ أَخَاكَ وَوَجْهَكَ إِلَيْهِ مُنْبَسِطٌ ...

"Ben Rasulullah'a vardım ve: Ey Allah'ın Rasulü! Biz bedevi bir kavimiz. Bize, Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın kendisi ile bizi faydalandıracağı bir şey öğret, dedim. Bunun üzerine: Sakın ha maruftan hiçbir şeyi küçük görme. Bu, su isteyenin kabına kovandan su boşaltmak ve kardeşinin yüzüne güler yüzle konuşmak bile olsa... diye buyurdu."⁴

1 Muslim rivayet etti.

2 Ahmed, Tirmizî, bu hasen, sahih bir hadistir, dedi.

3 Ahmed ve ibn-u Hibbân Sahîh'inde rivayet etti.

4 Ahmed, Ebû Dâvud, Tirmizî hasendir, sahihtir, dedi ve ibn-u Hibbân'ın Sahîh'inde geçti.

Sadece Hayrı Konuşmak, Aksi Hâlde Susmak

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكَلِّمْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

"Her kim Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman ediyorsa ya hayrı konuşsun ya da sussun."¹

Berâ ibn-u Azîb *RadiyAllahu Anh*'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

جَاءَ أَغْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَلِمَنِي عَمَلًا يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ، قَالَ إِنْ كُنْتَ أَقْصَرْتَ الْخُطْبَةَ لَقَدْ أَعْرَضْتَ الْمَسْأَلَةَ أَعْتَقِي النَّسَمَةَ وَفَكَ الرِّقَبَةَ، فَإِنْ لَمْ تُطِيقْ ذَلِكَ فَأَطْعِمِ الْجَائِعَ وَاسْقِ الطَّمْآنَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَإِنْ لَمْ تُطِيقْ ذَلِكَ فَكَفِّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنَ الْخَيْرِ

"Bir A'rabî Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e geldi ve: Ey Allah'ın Rasulü! Beni Cennet'e götüreceğ bir ameli bana öğret, dedi. Vallahi eğer ibadette kusurlu davrandıysan, isteği genişlettin: Öyleyse köle azat et, köleyi kurtarmaya çalış, buna gücün yetmezse aç kimseleri doyur, susuz olana su ver, marufu emret ve münkerden nehyet. Buna da gücün yetmezse hayırlı olmayan sözlerden dilini koru!"²

Sevbân *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

طُوبَى لِمَنْ مَلَكَ نَفْسَهُ، وَوَسَعَهُ بَيْتُهُ، وَبَكَى عَلَى خَطِيئَتِهِ

"Diline sahip olanlara, evini geniş tutanlara ve hataları üzerine ağlayanlara müjdeler olsun!"³

Bilâl ibn-u Hâris el-Muzennî *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ تَعَالَى مَا كَانَ يَطْنُ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَّغْتَ

1 Muttefekun aleyh

2 Ahmed, Heysemî adamları sikâdir, dedi. İbn-u Hibbân Sahih'inde ve Beyhâkî Şu'be'de yer verdi.

3 Taberânî isnadını hasenlemiştir.

يَكْتُئِبُ اللهُ لَهُ بِهَا رِضْوَانَهُ إِلَى يَوْمِ يُلْقَاهُ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللهِ مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ يَكْتُئِبُ اللهُ لَهُ بِهَا سَخَطَهُ إِلَى يَوْمِ يُلْقَاهُ

“Muhakkak ki kişi, Allah’ı razı edecek bir söz söylediğinde onun nereye ulaşacağını tahmin bile edemez. Allahu Teâlâ o kişiye söylediği bu söz nedeniyle, karşılaşacağı güne kadar rızasını yazar. Yine kişi Allah’ı gazablandıran bir söz söyler ve bu sözün nereye varacağını tahmin bile edemez. Ama Allah o kişiye, söylediği bu söz sebebiyle, karşılaşacağı güne kadar gazabını yazar.”¹

Muâz ibn-u Cebel RadıyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ. ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَكَ ذَلِكَ كُلِّهِ قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: كُفَّتْ عَلَيْكَ وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ قَالَ: نَكَلْتُكَ أُمُّكَ، وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ، أَوْ قَالَ: عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَانِيذَ الَّذِينَ أَلْسِنَتْهُمْ

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile beraber bir seferde idim. Bir gün yakınında bulundum. Beraber yürürken: Ey Allah’ın Rasulü beni Cennet’e koyan, Cehennem’den de uzaklaştıran bir ameli bana bildir, dedim... Sonra şöyle buyurdu: Bunların hepsini tutanı bildireyim mi? Ben de: Evet bildir ey Allah’ın Rasulü, dedim. Şunu tutmandır, buyurdu ve dilini işaret etti. Ben dedim ki: Ey Allah’ın Rasulü biz konuştuklarımızdan sorguya çekilecek miyiz? Şöyle buyurdu: Hay Allah hayrını versin, insanlar dillerinin ekip biçtiğinden başkası için yüzüstü -veya burunları üzerine Cehennem’e sürülürler mi?”²

Vefa Göstermek

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

1 Mâlik, Tirmizî hasendir, sahihtir, dedi, Nesâî, ibn-u Mâce, ibn-u Hibbân Sahih’inde, Hâkim ayrıca sahihledi, Zehebi’de ona muvafakat etmiştir.

2 Ahmed, Nesâî, ibn-u Mâce ve Tirmizî hasendir, sahihtir, dedi

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ

“Ey iman edenler! Akitlere vefa gösteriniz.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

“Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir.”²

Allah İçin Öfkelenmek

Ali ibn-u Ebî Tâlib KerramAllahu Vechehu ve RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

كَسَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةً سَيِّرَاءَ, فَخَرَجْتُ فِيهَا, فَرَأَيْتُ الْعَضْبَ فِي وَجْهِهِ, فَسَعَفْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي

“Nebî bana siyerâ (denilen ipeki) bir kumaş hediye etmişti. Ben de onu giyip çıktım. Bunun üzerine O’nun yüzünde öfke gördüm. Ben de onu kadınlarım arasında parçaladım (taksim ettim).”³

Ebû Mes’ûd’un, Ukbe ibn-u Amr el-Bedrî RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي لِأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ, مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ, مِمَّا يُطِيلُ بِنَا, فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَضِبَ فِي مَوْعِظَةٍ قَطُّ أَشَدَّ مِمَّا غَضِبَ يَوْمَئِذٍ, فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفَرِينَ, فَأَتَيْكُمْ أَمَّ النَّاسِ فَلْيُوجِزْ, فَإِنَّ مِنْ وَرَائِهِ الْكَبِيرَ وَالصَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ

“Allah Rasulü’ne biri gelip: Falanca bize (namaz kıldırırken) o kadar uzatıyor ki sabah namazına gitmekten (adeta) geri kalıyorum, dedi. Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’i hiçbir vaazında o günkü kadar kızgın görmedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Ey insanlar! İçinizde (cemaati) nefret ettirenler vardır. Herhangi biriniz insanlara imam olursa hafif tutsun. Çünkü arkasında (cemaatin

1 Mâ’ide Sûresi 1

2 İsrâ Sûresi 34

3 Muttefekun aleyh

içinde) yaşlı olanı, zayıf olanı ve iş güç sahibi olanı var.”¹

Âişe RadiyAllahu Anhâ'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ سَعْرٍ، وَقَدْ سَتَرْتُ بِقِرَامٍ لِي عَلَى سَهْوَةٍ لِي فِيهَا تَمَائِيلٌ، فَلَمَّا رَأَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَتَكَهُ وَقَالَ: أَشَدُّ النَّاسِ عَدَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهَوْنَ بِخَلْقِ اللَّهِ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bir seferden gelmişti. Ben bir sehveni (yani odasının içindeki yüklü-ğümsü bir kısmı) üzerinde resimler bulunan nakışlı bir kumaşla örtmüştüm. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem onu görünce yüzü kızarmış bir şekilde onu söktü. Sonra: Ey Âişe! Kıyamet Günü Allah indinde, insanların azap bakımından en şiddetlisi, yaratmakta Allah'a benze-meye çalışanlardır, dedi”²

Mü'minlere Hüsnüzanda Bulunmak

Allah şöyle buyurdu:

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُبِينٌ

“Erkek ve kadın mü'minler, onu (iftirayı) işittiklerinde keşke vicdanları ile hüsnüzanda bulunsalardı ve: Bu apaçık bir iftiradır, deselerdi.”³

Güzel Komşuluk Yapmak

Allah şöyle buyurdu:

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

“Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın! Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 Nur Sûresi 12

komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) ihsan (iyilik) ile davranın.”¹

İbn-u Ömer ve Âişe *RadiyAllahu Anhâ*’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَا زَالَ جُنْبَرِيْلُ يُوصِيْنِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوْرِّثُهُ

“Cebrail komşu hakkında öyle ısrarla tavsiyede bulundu ki komşuyu komşuya vâris kılacak zannettim.”²

Ebû Şurayh el-Huzâî *RadiyAllahu Anh*’dan Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنِ إِلَى جَارِهِ ...

“Kim Allah’a ve Ahiret Günü’ne inanıyorsa komşusuna ihsanda bulunsun.” Buhârî’nin rivayetinde ise:

فَلْيُكْرِمِ جَارَهُ

“Komşusuna ikramda bulunsun, geçmektedir.”³

Enes *RadiyAllahu Anh*’dan Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُحِبَّ لِجَارِهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Nefsim elinde olana yemin ederim ki kul kendisi için sevdiğini komşusu için de sevmezse iman etmiş olmaz.”⁴

Abdullah ibn-u Amr *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

حَنِيْرُ الْأَصْحَابِ عِنْدَ اللَّهِ حَنِيْرُهُمْ لِصَاحِبِهِ، وَحَنِيْرُ الْجَبْرَانِ عِنْدَ اللَّهِ حَنِيْرُهُمْ لِجَارِهِ

“Allah indinde arkadaşların hayırlısı, arkadaşına ha-

1 Nîsa Sûresi 36

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

4 Muslim rivayet etti.

yırlı olanıdır. Allah indinde komşuların hayırlısı, komşusuna hayırlı olanıdır.”¹

Sa’d ibn-u Ebî Vakkâs *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَزْبَعُ مِنَ السَّعَادَةِ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ وَالْمَسْكُنُ الْوَاسِعُ وَالْجَارُ الصَّالِحُ وَالْمَرْكَبُ الْهَنْيئُ

“Dört şey vardır ki saadettir: Salih bir kadın, geniş bir ev, salih bir komşu ve konforlu bir binek...”²

Nâfi ibn-u Hâris *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْجَارُ الصَّالِحُ وَالْمَرْكَبُ الْهَنْيئُ وَالْمَسْكُنُ الْوَاسِعُ

“Şunlar kişi için saadettir: Salih bir komşu, konforlu bir binek ve geniş bir ev.”³

Ebû Zer *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

يَا أَبَا ذَرٍّ إِذَا طَبَخْتَ مَرْقَةً فَأَكْثِرْ مَاءَهَا وَتَعَاهَدْ جِيرَانَكَ

“Ey Ebû Zer! Çorba pişirdiğin zaman suyunu çoğalt ve komşularını da unutma.”⁴

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةَ لِحَارَتِهَا وَلَوْ فَرَسَنَ شَاةً

“Ey Müslüman hanımlar! Kadın, komşusunun (hediyesini) sakın küçük görmesin, velev ki bir koyun paçası bile olsa!”⁵

1 İbn-u Huzeyme ve ibn-u Hibbân Sahîh’lerinde, Ahmed, Dârimî, Hâkim ve Muslim’in şartına göre sahihtir, dedi.

2 İbn-u Hibbân Sahîh’inde ve Ahmed sahih bir isnatla.

3 Ahmed, Munzirî ve Heysemî adamları Sahîh’in adamlarıdır, demişlerdir.

4 Muslim rivayet etti.

5 Muttefekun aleyh

Âişe RadiyAllahu Anhâ'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي جَارَيْنِ فَأَلِيَّ أَيُّهُمَا أُهْدِي قَالَ: إِلَى أَقْرَبِيهِمَا مِنْكَ يَا بَابَا

“Ey Allah’ın Rasulü! İki komşum var. Hediyeyi hangisine vereyim? diye sordum. Kapısı, sana daha yakın olana (ver), buyurdu.”¹

Emanete Sahip Çıkmak

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا

“Muhakkak ki Allah, emanetleri sahiplerine iade etmenizi emreder.”²

Huzeyfe RadiyAllahu Anh’den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

جَاءَ أَهْلُ نَجْرَانَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: ابْعَثْ لَنَا رَجُلًا أَمِينًا، فَقَالَ: لَا ابْعَثَنَّ إِلَيْكُمْ رَجُلًا أَمِينًا حَقَّ أَمِينٍ، فَاسْتَشْرَفَ لَهَا النَّاسُ، فَبَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ

“Necran halkı, Nebî’ye gelerek: Bize emin bir kimse gönder! dediler. Allah Rasulü de: Size gerçekten ama gerçekten emin bir kimse göndereceğim! buyurdu. Bu söz üzerine insanlar o yüce şerefe nail olmak heyecanı ile beklediler. O, Ebâ Ubeyde ibn-u Cerrâh’ı gönderdi.”³

Ebû Zer RadiyAllahu Anh’den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَلَا تَسْتَعْمِلُنِي؟ قَالَ: فَضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَىٰ مَنْكِبِي، ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا نَزْرٍ! إِنَّكَ ضَعِيفٌ، وَإِنَّهَا أَمَانَةٌ، وَإِنَّهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِزْبِي وَنَدَامَةٌ، إِلَّا مَنْ أَخَذَهَا بِحَقِّهَا وَأَدَّى الَّذِي عَلَيْهِ فِيهَا

“Ey Allah’ın Rasulü! Beni memur tayin etmez misin? dedim. Bu sözüm üzerine, elini omuzuma vurdu ve sonra da: Ey Ebâ Zer! Sen zayıfsın, memurluk ise bir emanettir.”

1 Buhârî rivayet etti.

2 Nîsa Sûresi 58

3 Muttefekun aleyh

(Hakkını veremediğin takdirde) Kıyamet Günü rüsvaylık ve pişmanlıktır. Ancak kim onu hakederek alır ve onun sebebiyle üzerine düşen vazifeleri eksiksiz eda ederse o hariç, buyurdu.”¹

Huzeyfe ibn-u Yemân'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثَيْنِ، رَأَيْتُ أَحَدَهُمَا وَأَنَا أَنْتَظِرُ الْآخَرَ: حَدَّثَنَا: أَنَّ الْأَمَانَةَ نَزَلَتْ فِي جُذُرِ قُلُوبِ الرِّجَالِ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bize iki hadiseyi haber verdi. Bunlardan birinin gerçekleştiğini gördüm, diğerini de görmeyi gözlüyorum. Bize (emanetle ilgili olarak) şöyle anlattı: İlk önce emanet (iman, adalet, emniyet duygusu) iyi kimselerin kalplerinin derinliğine inmiştir...”²

Ebû Hurayra Radiyallahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in ümmetinden etrafında bulunanlara şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

اِكْفُلُوا لِي بِسِتِّ اَكْفَالٍ لَكُمْ الْجَنَّةَ، قُلْتُ: مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: اَلصَّلَاةُ، وَالنَّزَاةُ، وَالأَمَانَةُ، وَالفَرْجُ، وَالتَّبَطُّنُ، وَاللِّسَانُ

“Siz bana altı şeyi yapma sözü verin; ben de sizin Cennet'e girmenize kefil olayım. Ey Allah'ın Rasulü! Bunlar nelerdir? dedim. Namaz, zekât, emanet, ferç, mide ve dildir, diye buyurdu.”³

Emanet şer'î sorumluluklardandır ve bu şer'î sorumluluğun yerine getirilmesi gerektiği söylenmiştir. Emanet, bütün emir ve nehyelerde söz konusudur. Halife güvenilirlerdir. Aynı şekilde vâli, amil, kadı, şûra meclisi üyesi, ordu emîri, elçi, imam (namaz kıldırın), oruç tutan, hacceden, zekât veren, daveti yüklenen, insanlara hayrı öğreten, ilim talep eden,

1 Muslim rivayet etti.

2 Muttefekun aleyh

3 Taberânî, Munzirî isnadında sorun olmadığını söyledi, Heysemî de hasenlemiştir.

müftü, vakıf sorumlusu, beyt-ul mal görevlisi, satıcı, hârisci¹, sadaka âmili, harâc arâzisini ölçen, müçtehit, muhaddis, tarihçi, siyerci, ganimet âmili, sinâi daire müdürü, tefvîz vezîri, tenfîz vezîri, mütercim, çocuğa Kur'an öğretene, ev reisi, ev hanımı, tabip, ebe, eczane, hemşire, ortak, ücretli, dar-ul hilâfede idareci ve eli altında bulunan müdürler, satış müdürü, konuk evi müdürü, kreş müdürü, mutfak müdürü, koruma bölümü müdürü gibi, avukat, hanımı ile cima eden kimse, sır arkadaşı, gazeteci, haberleri toplayan, işi gereği televizyonda ve internette insanların haberlerini takip eden gazeteci ve diğerleri böyledir. Emanetin şanı yüce, alanı da geniştir. Az veya çok, küçük veya büyük dahi olsa emanet sahibi sorumluluğundan geri duramaz.

Takvalı Olmak ve Şüpheli Şeyleri Terketmek

Huzeyfe ibn-u Yemân *RadiyAllahu Anh'*dan Rasulullah *Salallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

فَضْلُ الْعِلْمِ خَيْرٌ مِنْ فَضْلِ الْعِبَادَةِ وَخَيْرٌ دِينِكُمْ الْوَرَعُ

"İlmin fazileti, ibadetin faziletinden daha hayırlıdır. Dininizin en hayırlısı ise veradır (takvadır)."²

Nu'mân ibn-u Beşîr *RadiyAllahu Anh'*dan Rasulullah *Salallahu Aleyhi ve Sellem*'i şöyle buyururlarken işittim dediği rivayet olunmuştur:

إِنَّ الْحَالَاتِ بَيِّنٌ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ. فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى. يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمَى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتِ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

"Muhakkak helaller belli, haramlar da bellidir. İkişi

1 Hârisci: Henüz tarlada/ağaçta iken mahsülû tahmin ve takdir eden kimseye denir
2 Tabarâni, Bezzâr, Munzirî isnadı hasendir, demiştir.

arasında birtakım şüpheli şeyler vardır ki çok kimse bunları bilemez. Şüpheli şeylerden sakınan dinini ve namusunu korumuş olur. Şüpheli şeylere dalan kişi ise harama düşer. Nitekim (içine girmek yasak olan) koru etrafında (davarlarını) otlatan çobanın hayvanları da her an bu yasak sahaya girebilir. Haberinizi olsun! Her hükümdarın (kendisine mahsus) bir korusu olur. Dikkat edin! Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir. Uyanık olunuz! Bedenin içinde bir lokmacık et vardır ki o iyi olursa bütün beden iyi olur, bozuk olursa da bütün vücut bozulur. Dikkat edin! İşte o kalptir.”¹

Nevvâs ibn-u Sem'ân RadiyAllahu Anh'dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ

“Birr, güzel ahlâktır. Günah da, içini rahatsız edip insanların farketmesini istemediğin şeydir, buyurdu.”²

Vâbisa ibn-u Ma'bed RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ لَا أَدْعَ شَيْئًا مِنَ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ إِلَّا سَأَلْتُهُ عَنْهُ، فَقَالَ لِي: اذْنُ يَا وَابِصَةُ، فَدَتْنُوْتُ مِنْهُ حَتَّى مَسَّتْ رُكْبَتِي رُكْبَتَهُ فَقَالَ يَا وَابِصَةُ أَخْبِرْكَ مَا جِئْتَ تَسْأَلُنِي عَنْهُ أَوْ تَسْأَلُنِي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَخْبَرَنِي قَالَ جِئْتَ تَسْأَلُنِي عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ فُلْتُ نَعَمْ فَجَمَعَ أَصَابِعَهُ الثَّلَاثَ فَجَعَلَ يَنْكُثُ بِهَا فِي صَدْرِي وَيَقُولُ يَا وَابِصَةُ اسْتَفْتِ نَفْسَكَ الْبِرُّ مَا أَطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَأَطْمَأَنْتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي الْقَلْبِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ، وَأَقْتَنُوكَ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e varıp birr ve günah hakkında hiçbir şeyi eksik bırakmaksızın sormak istiyordum. Bana: Yaklaş ey Vâbisa! dedi. Ben de dizim dizine değene dek ona yaklaştım. Sonra bana: Ey Vâbisa! Hakkında sormak için geldiğin şeyi sana haber vereyim mi? buyurdu. Ben de: Ey Allah'ın Rasulü haber ver! dedim. Birr ve günah hakkında sormak için geldin, dedi. Ben de:

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

Evet, dedim. Bunun üzerine üç parmağını topladı ve kalbine iz bırakacak şekilde onlarla vurarak şöyle diyordu: Ey Vâbisa! Kalbine sor. Birr, nefsin ve kalbin kendisine mutmain olduğu, yatıştığı şeydir. Günah da insanlar, sana fetva verse bile kalbi rahatsız eden ve gönülde tereddüte sebep olan şeydir.”¹

Ebû Sa’lebe el-Huşennî RadıyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِمَا يَجِلُّ لِي وَيُحَرِّمُ عَلَيَّ قَالَ: الْبُرُّ مَا سَكَنْتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَالطَّمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَالْإِثْمُ مَا لَمْ تَسْكُنْ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَلَمْ يَطْمَئِنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمُفْتُونَ

“Ey Allah’ın Rasulü! Bana, kendim için helal ve haram olanları bana haber ver, dedim. Birr, nefsin kendisinde sükûnet bulduğu ve kalbin mutmain olduğu şeydir. Günah da müftüler sana fetva verse bile, nefsin kendisinde sükûnet bulmadığı ve kalbin de mutmain olmadığı şeydir, buyurdu.”²

Enes RadıyAllahu Anh’dan şöyle rivayet olunmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- وَجَدَ تَمْرَةً فَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي أَخَافُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الصَّدَقَةِ لَأَكَلْتُهَا

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem (yolda) bir hurma buldu ve: Eğer sadakadan (düşmüş) olacağından korkmadım bunu yedim! buyurdu.”³

Hasan ibn-u Ali RadıyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

دَعَا مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ

1 Munzirî, Ahmed hasen bir isnatla rivayet etti, Nevevî ise hasen bir hadis olduğunu, Ahmed ve Darimî, Musned’lerinde rivayet etti, demiştir.

2 Munzirî, Ahmed’in ceyyid bir isnatla rivayet ettiğini, Heysemî ise Ahmed ve Taberânî’nin rivayet ettiğini söylemiştir. Başından bir kısmı Sahih’te geçmektedir. Adamları sikâdir.

3 Muttefekun aleyh

“Sana şüphe vereni terket, şüphe vermeyen şeye bak.”¹

Atiyye ibn-u Urve es-Sa’dî *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذْرًا لِمَا بِهِ بَأْسٌ

“Kul, sakıncalı şeylere girme endişesiyle sakıncası olmayan şeyleri de terk etmedikçe (gerçek) müttakiler seviyesine ulaşamaz.”²

Ebû Umâme *RadiyAllahu Anh’dan* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْإِثْمُ؟ قَالَ: إِذَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ شَيْءٌ فَدَعَهُ
قَالَ: فَمَا الْإِيمَانُ قَالَ: إِذَا سَاءَتْكَ سَيِّئَتُكَ وَسَرَّتْكَ حَسَنَتُكَ فَأَنْتَ مُؤْمِنٌ

“Bir adam Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e*: Gühah nedir? diye sordu. İçini rahatsız ettiğinden, terkettiğin şeydir, buyurdu. İmân nedir? diye sordu. Kötülüğün seni üzüyor, iyiliğin de seni sevindiriyorsa, sen mü’minsin, buyurdu.”³

Âlim, Yaşlı ve Fazilet Sahiplerine Saygı Göstermek

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

“De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakıyla düşünür.”⁴

Câbir *RadiyAllahu Anh’dan* şöyle rivayet olunmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أَحَدٍ، ثُمَّ يَقُولُ:
أَيُّهُمَا أَكْثَرُ أَخْذًا لِقُرْآنٍ؟ فإِذَا أَشِيرَ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ

“Uhud şehitlerinin defni sırasında her iki cesedi bir giysiye koyuyor, sonra da: Kuran’ı hangisi daha çok almıştı? diye sorup

1 Tirmizî hasen ve sahihtir, demiş, ibn-u Hibbân’ın *Sahih’inde* ve *Nesâî de* geçmiştir.

2 Hâkim, isnadı sahihtir, demiş, Zehebî de ona muvafakat etmiştir.

3 Munzirî, Ahmed’in sahih bir isnatla rivayet ettiğini söylemiştir.

4 Zümer Sûresi 9

onlardan birine işaret edildiği takdirde, onu mezara önce takdim ediyordu.”¹

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

الْبِرْكَةُ فِي أَكْبَرِكُمْ

“Bereket büyüklerinizdedir.”²

Abdullah ibn-u Ömer *RadiyAllahu Anh'in* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'den* kendisine ulaşan hadiste şöyle dediği rivayet olunmuştur:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرَنَا

“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimizin hakkını tanımayan bizden değildir.”³

Ubâde ibn-u Sâmet *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

لَيْسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَمْ يُجَلِّ كَبِيرَنَا وَيَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ لِعَالِمِنَا حَقَّهُ

“Büyüklerimizi yüceltmeyen, küçüklerimize merhamet etmeyen ve âlimlerimizin hakkını tanımayan ümmetimden değildir.”⁴

Amr ibn-u Şuayb'dan, babasından, dedesinden, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرَنَا

“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimizin şerefini tanımayan bizden değildir.”⁵

1 Buhârî

2 Hâkim, Buhârî'nin şartına göre sahihtir, dedi. İbn-u Hibbân Sahîh'inde, İbn-u Mülâkâb'ın Âdâb'ta isnadı ceyyiddir, dedi.

3 Hâkim sahihlemiş, Zehebî de ona muvafakat etmiştir.

4 Munzirî, Ahmed'in hasen bir isnatla rivayet etmiş olduğunu söylemiş, Heysemî ise Ahmed ve Taberânî hasen isnatla rivayet etmiş, demiştir.

5 Ahmed, Tirmizî, Ebû Dâvud, Buhârî, Edeb-il Mufrad'da rivayet etmiş, Nevevî sahih bir hadis olduğunu söylemiştir.

Abdullah ibn-u Mes'ûd *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَيْلِي مِنْكُمْ أَوْلُو الْأَحْلَامِ وَالنَّهْيِ، ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ ثَلَاثًا، وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

“Sonra beni yumuşak huylu ve idrak sahipleriniz takip etsin, sonra onlara yakın olanlar, diye üç kere söyledi. Çarşıların kargaşasından sakının!”¹

Ebû Saîd Semûra ibn-u Cündeb *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

كُنْتُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غُلَامًا، فَكُنْتُ أَحْفَظُ عَنْهُ فَمَا يَمْنَعُنِي مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا أَنْ هَهُنَا رَجَالًا هُمْ أَسْنُ مَنِي

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem zamanında ben çocuktum ve ondan bir şeyler ezberliyordum. Beni söz söylemekten alıkoyan, sadece orada yaşça benden büyük kişilerin bulunması idi.”²

Ebû Mûsa *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْعَالِي فِيهِ الْجَافِي عَنْهُ وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ

“Ak saçlı Müslüman’a (yaşlıya), haddi tecavüz etmeyen ve içindeki hükümlerle amel etmekten uzaklaşmayan Kur’an hafızına ve adil sultana ikram etmek, Allah’ı tazim-dendir.”³

Başkasını Kendine Tercih Etmek

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي مَجْهُودٌ فَأَرْسَلْ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ فَقَالَتْ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا عِنْدِي إِلَّا مَاءٌ ثُمَّ أَرْسَلْ إِلَى أُخْرَى فَقَالَتْ

1 Muslim rivayet etti.

2 Muttefekun aleyh

3 Ebû Dâvud, Nevevî hasen bir hadis, ibn-u Müfellef ise isnadı ceyyid, demiştir.

مِثْلَ ذَلِكَ حَتَّى قُلْنَ كُلُّهُنَّ مِثْلَ ذَلِكَ: لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا عِنْدِي إِلَّا مَاءٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ يُضَيِّفُ هَذَا اللَّيْلَةَ؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى رَحْلِهِ فَقَالَ لَامْرَأَتِهِ: أَكْرَمِي صَنِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ لَامْرَأَتِهِ: هَلْ عِنْدَكَ شَيْءٌ؟ فَقَالَتْ لَا إِلَّا قُوْثٌ صَنِيفَانِي قَالَ فَعَلَّيْهِمْ بِشَيْءٍ، وَإِذَا أَرَادُوا الْعِشَاءَ فَنَوِّمِيهِمْ، وَإِذَا دَخَلَ صَنِيفُنَا فَأَطْفِئِ السِّرَاجَ وَأَرِيهِ أَنَا نَأْكُلُ، فَفَعَدُوا وَأَكَلَ الصَّنِيفُ وَبَاتَا طَاوِئِينَ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: قَدْ عَجِبَ اللَّهُ مِنْ صَنِيعِكُمَا بِضَيْفِكُمَا اللَّيْلَةَ

“Bir adam, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e geldi ve: Ey Allah’ın Rasulü! Ben muhtaç ve dermansızım, dedi. Bunun üzerine (Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımlarından birine haber gönderdi. O da: Seni hak ile gönderene yemin olsun ki yanımda sudan başka bir şey yoktur, dedi. Sonra başka bir hanımına haber yolladı. O da yanında hiçbir şey olmadığını söyledi. Nihayet bütün kadınları: Hayır! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki yanımda sudan başka bir şey yok, diye cevap verdiler. Bunun üzerine Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Bu adamı bu gece misafir edecek yok mu? dedi. Derhâl Ensar’dan bir kişi: Ben varım ey Allah’ın Rasulü! diye cevap verdi. Hemen o adamı alıp evine götürdü. Zevcesine hitaben: Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in misafirine ikram et, dedi. Başka bir rivayette ise zevcesine hitaben: Yanında yiyecek bir şey var mı? dedi. Kadın: Benim yanımda küçük çocuklarımın azığından başka bir şey yok, dedi. O hâlde sen, çocukları bir şeyle avutup eğlendir ve akşam yemeği istediklerinde, onları uyut. Misafirimiz içeriye girdiği zaman kandili söndür, ben de ona yemek yiyor gibi göstermeye çalışayım, diye talimat verdi. Nihayet sofraya oturdular ve misafir yedi. İkisi ise aç geceledi. Sabah olunca Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gitti. O da: Bu gece Allah her ikinizin misafirinize karşı yaptığınız muameleden çok hoşnut oldu, buyurdu.”¹

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah Sallallahu

Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ

“İki kişinin yemeği üç kişiye yeter, üç kişinin yemeği de dört kişiye yeter.”¹

Ebû Saîd el-Hudrî RadîyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

بَيْنَمَا نَحْنُ فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ عَلَى رَاحِلَةٍ لَهُ قَالَ فَجَعَلَ يَصْرِفُ بَصَرَهُ بَيْنَنَا وَشِمَالًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلٌ ظَهَرَ فَلْيُعْذُ بِهِ عَلَيَّ مَنْ لَا ظَهَرَ لَهُ وَمَنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ مِنْ زَادٍ فَلْيُعْذُ بِهِ عَلَيَّ مَنْ لَا زَادَ لَهُ قَالَ فَذَكَرَ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ مَا ذَكَرَ حَتَّى رَأَيْنَا أَنَّهُ لَا حَقَّ لِأَحَدٍ مِنَّا فِي فَضْلٍ

“Biz, Rasulullah ile birlikte bir seferde iken ansızın bir adam bineği üzerinde çıkageldi ve gözünü sağa sola çevirmeye başladı. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Kimin beraberinde fazla mal varsa, onu hiç malı olmayana iade etsin ve kimin de beraberinde fazla azık varsa onu hiç azığı olmayana iade etsin, dedi ve iade edilecek mallar sınıfını zikretti. Nihayet bizden hiç kimse- nin fazla mala sahip olmadığını gördük.”²

Ebû Mûsa RadîyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ الْأَشْعَرِيِّينَ إِذَا أُرْمِلُوا فِي الْعَرْوِ أَوْ قَلَّ طَعَامُ عِبَالِهِمْ بِالْمَدِينَةِ جَمَعُوا مَا كَانَ عِنْدَهُمْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ أَقْتَسَمُوهُ بَيْنَهُمْ فِي إِئَاءٍ وَاحِدٍ بِالسَّوِيَّةِ فَهُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ

“Hakikaten Eş'arîler, gazvede azıkları tükendiğinde yahut Medine'de ailelerinin yiyeceği azaldığında hemen yanlarındakini (erzakı) bir elbise de toplayıp sonra bir kab içinde (ölçerek) aralarında eşit olarak paylaşırlardı. Binaenaleyh: Onlar benden, ben de onlardanım, buyurdu.”³

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

Cömert Olmak ve Hayra İnfak Etmek

Allah şöyle buyurdu:

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ

“Siz (hayra) ne harcarsanız, O (Allah) onun yerine başkasını verir.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤْتِ الْيَتِيمَ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

“Yapacağınız hayırları ancak Allah’ın rızası(nı kazanmak) için yapın. Hayır olarak verdiğiniz ne varsa karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız.”² Ve şöyle buyurdu:

وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

“İnfak ettiğiniz her hayrı muhakkak Allah bilir.”³ Ve şöyle buyurdu:

وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَحْلِفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ

“Sizi, üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı şeylerden harcayın. Sizden iman edip de (Allah rızası için) harcayan kimselere büyük mükâfat vardır.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً

“Kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) gizli ve açık olarak sarf ederler.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ

“Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça birre eremezsiniz.”⁶ Ve şöyle buyurdu:

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سَنَابِلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

“Allah yolunda mallarını harcayanların misali, yedi

1 Sebe Sûresi 39

2 Bakara Sûresi 272

3 Bakara Sûresi 273

4 Hadîd Sûresi 7

5 Ra'd Sûresi 22, Fâtır Sûresi 29

6 Âl-i İmrân Sûresi 92

başak bitiren bir dane gibidir ki her başakta yüz dane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfu geniştir, O herşeyi bilir."¹ Ve şöyle buyurdu:

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَنْبِيئًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أَكْثَرًا لَهَا صِعْفَيْنِ فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarfedenlerin durumu, bir tepede kurulmuş güzel bir bahçeye benzer ki üzerine bol yağmur yağmış da iki kat ürün vermiştir. Bol yağmur yağmasa bile bir çisenti düşer (de yine ürün verir). Allah, yaptıklarınızı görmektedir."² Ve şöyle buyurdu:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarfedenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler."³ Ve şöyle buyurdu:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

"O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar, öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."⁴

Abdullah ibn-u Mes'ûd *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكْتِهِ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ حِكْمَةً فَهُوَ يُقْضَىٰ بِهَا وَيُعَلِّمَهَا

"Şu iki kişi dışında hiç kimseye haset etmek yoktur: Biri

1 Bakara Sûresi 261

2 Bakara Sûresi 265

3 Bakara Sûresi 274

4 Âl-i İmrân Sûresi 134

Allah'ın kendisine verdiği malı hak yolda sarfeden kimse, diğeri de Allah'ın kendisine verdiği hikmetle hükmeden ve bunu başkasına da öğreten hikmet sahibi kimse.”¹

İbn-u Mes'ûd *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَتَيْكُمْ مَالٌ وَارِثَةٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِهِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا مَالُهُ أَحَبُّ إِلَيْهِ، قَالَ: فَإِنَّ مَالَهُ مَا قَدَّمَ وَمَالٌ وَارِثَةٌ مَا أَخَّرَ

“Hanginizin vârisinin malı kendi malından daha çok sevimlidir? diye sordu. Onlar da: Ey Allah'ın Rasulü! İçimizde hiçbir kimse yoktur ki malı kendisine her şeyden sevimli olmasın, dediler. O da: Çünkü hayra sarf ettiği mal kendi malıdır. (Hayra sarfetmeyip ölünceye kadar) tehir ettiği malı da vârisinin malıdır, buyurdu.”²

Adiy İbn-i Hâtim'den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ

“Tek bir hurmanın yarısıyla bile olsa kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz!”³

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يُنزلَانِ قَبُولَ أَحَدُهُمَا اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا وَيُقْبُولُ الْأَخْرَجُ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلْفًا

“Kulların kendisinde sabaha erdiği her bir günde muhakkak iki melek iner. Bunların biri: Ey Allah'ım! Malından infak edene bir bedel ver, diye dua eder. Diğeri de: Ey Allah'ım! (Malı) tutucu olana da telef ver, diye beddua eder, buyurmuştur.”⁴

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

1 Muttefekun aleyh

2 Buhârî rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

4 Muttefekun aleyh

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: أَتَفُوقُ يَا ابْنَ آدَمَ أَتَفُوقُ عَلَيْكَ

“Allahu Teâlâ dedi ki: Ey âdemoğlu! İnfak et ki ben de sana infak edeyim.”¹

Muttefekun aleyh olan bir hadiste şöyle geçmektedir:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: تَطْعَمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ، وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ

“Bir adam Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e: Hangi İslâm (amel) daha hayırlıdır? diye sordu. Yemek yedirmen, tanıdık tanımadık herkese selam vermendir, buyurdu.”

Ebû Umâme, Sudey ibn-u Aclân RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ أَنْ تَبْدُلَ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَكَ وَأَنْ تُمَسِّكَهُ شَرٌّ لَكَ وَلَا تُلَامُ عَلَى كِفَافٍ وَإِنْدَا بِمَنْ تَعُولُ وَالْيَدِ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى

“Ey âdemoğlu! Eğer fazla malını Allah yolunda harcarsan bu senin için daha hayırlıdır, kendine saklarsan senin için zararlıdır. Sana yetecek miktar için kınanmazsın. (Harcamaya), bakımları üzerinde olanlardan başla. Üstteki el (yani veren), alttaki elden (yani alandan) daha hayırlıdır.”²

Abdullah ibn-u Amr RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَزْبَعُونَ حَصْلَةً أَغْلَاهَا مَنِيحَةُ الْعَنْزِ مَا مِنْ عَامِلٍ يَعْمَلُ بِحَصْلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا وَتَصْدِيقِ مَوْعُودِهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهَا الْجَنَّةَ

“(Hasletin) iyiliğın kırk çeşidi vardır -ki bunların en âlâsı sağmal bir keçiyi âriyet olarak vermektir- herhangi bir kimse bu iyiliklerden birini, sevabını umarak ve vaat

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

olunani (ecri) tasdik ederek işlerse bu kimseyi Allah, mutlaka bu iyilik sebebiyle Cennet'e koyar."¹

Esmâ bintu Ebû Bekr Sıddık RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تُوكِي فَيُوكِي عَلَيْكَ

"Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bana şöyle buyurdu: (Ey Esmâ!) Kesenin ağzını bağlama! (Allah da) sana (rızkını) bağlar."²

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle buyururlarken işittiği rivayet olunmuştur:

مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُنْفِقِ، كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ، عَلَيْهِمَا جُبَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ، مِنْ تَدْيِهِمَا إِلَى تَرَاقِيهِمَا، فَأَمَّا الْمُنْفِقُ: فَلَا يُنْفِقُ إِلَّا سَبَعَتْ، أَوْ وَفَّرَتْ عَلَى جُلْدِهِ، حَتَّى تُحْفِي بَنَانَهُ، وَتَعْفُو أُنْرَهُ، وَأَمَّا الْبَخِيلُ: فَلَا يُرِيدُ أَنْ يُنْفِقَ شَيْئًا إِلَّا لَزَقَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَكَانَهَا فَهُوَ يُوسِعُهَا وَلَا تَتَّسَعُ

"Cimri ile infak eden kimsenin misali, üzerlerinde melerinin yanından köprücük kemiklerine kadar (vücutlarını kaplayan) demirden iki cübbe bulunan (şu) iki kimsenin benzeri gibidir. İnfak eden, sadaka verir vermez, o demir zırh onun bedeni üzerinde genişler yahut uzar. Hatta parmak uçlarını kaplar ve izlerini yok eder. Cimri olan, bir şey infak etmek istediğinde her bir halka bulunduğu yeri sıkar. O, bunları genişletmeye çalışır fakat onlar genişlemez, buyurmuştur."³

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ تَصَدَّقَ بَعْدَ تَمْرَةٍ مِنْ كَسْبِ طَيِّبٍ، وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ، فَإِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُهَا بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يُرَبِّيهَا لِصَاحِبِهِ، كَمَا يُرَبِّي أَحَدَكُمْ فَلُوَّهُ، حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ

"Kim ki temiz kazancından bir hurma değerinde bir şey

1 Buhârî rivayet etti.

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

tasadduk ederse -ki Allah ancak temizi kabul eder- Allah bunu sağ eliyle kabul eder. Sonra o tek hurma kadar sadakayı dağ gibi oluncaya kadar, sizin birinizin erkek küheylan tayını büyüttüğü gibi sahibi için büyütür.”¹

Cahillerden Yüz Çevirmek

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَأَعْرَضَ عَنِ الْجَاهِلِينَ

“Ve cahillerden yüz çevir.”²

وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

“Ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmeksizin) selam, derler.”³

İtaat Etmek

İtaat, iki çeşittir: Biri herhangi bir kayıtle mukayyet olmayan mutlak itaattir ki bu Allah *Subhanehû ve Teâlâ* ve Rasulü *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'e itaattir. Diğeri ise marufla mukayyet olan itaattir ki bu, anne babaya, kocaya ve emîre itaattir. Dolayısıyla eğer haramı emrederse hiçbir şekilde itaat yoktur. Bu itaatlerin tamamı vaciptir. Delilleri ise maruftur.

Bazı Zemmedilmiş Ahlâklar

Yukarıda geçenler methedilen bazı güzel ahlâklardı. Ahlâkın zemmedilen, nehyedilenleri de vardır.

Bunlar:

Yalan Söylemek

İbn-u Mes'ûd *Radiyallahu Anh*'dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

1 Muttefekun aleyh

2 A'râf Sûresi 199

3 Furkân Sûresi 63

... وَإِنَّ الْكُذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ, وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ, وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا

“... Yalan da kişiyi haddi aşmaya götürür. Haddi aşmak da ateşe götürür. Kişi yalan söylerse sonunda Allah’ın indinde yalancı diye kaydedilir.”¹

Hasan ibn-u Ali RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعَا مَا يَرِيكَ إِلَى مَا لَا يَرِيكَ, فَإِنَّ الصِّدْقَ طَمَئِينَةٌ, وَالْكَذِبَ رَيْبَةٌ

“Ben Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den şunu hıfz ettim: Sana şüphe veren şeyi terket, şüphe vermeyen şeye bak. Zira sıdk (doğruluk) itminandır, yalan şüphe-dir.”²

Muttefekun aleyh olan bir hadiste Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuşlardır:

أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا, وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ حَصَلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ حَصَلَةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدْعَهَا: إِذَا أُوْتِمِنَ حَانَ, وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ, وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ, وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ

“Dört haslet vardır. Kimde bu hasletler bulunursa o kimse halis münaфіktır. Kimde de bunlardan biri bulunursa onu bırakıncaya kadar kendinde nifaktan bir haslet var demektir: Emanet edilince hiyanet eder, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, husumet edince haddi aşar.”

Ebû Bekr Sıddık RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdukları rivayet olunmuştur:

... وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّهُ مَعَ الْفُجُورِ وَهُمَا فِي النَّارِ

“...Yalandan sakınınız! Zira o, fücür ile (haddi aşmak

1 Muttefekun aleyh

2 Tirmizî hasen ve sahihtir, dedi.

ile) beraberdir ve onun her ikisi de ateştedir.”¹

Semura ibn-u Cundeb *RadiyAllahu Anh*'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا يُكْتَبُ أَنْ يَقُولَ لِأَصْحَابِهِ: (هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْ رُؤْيَا), قَالَ: فَيُقْصَدُ عَلَيْهِ مَنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْ يُقْصَ وَإِنَّهُ قَالَ ذَاتَ غَدَاةٍ وَأَمَّا الرَّجُلُ الَّذِي أَتَيْتُ عَلَيْهِ يُسْرَسِرُ شِدْقَهُ إِلَى قَفَاهُ وَمَنْحَرُهُ إِلَى قَفَاهُ وَعَيْنُهُ إِلَى قَفَاهُ فَإِنَّهُ الرَّجُلُ يَغْدُو مِنْ بَيْتِهِ فَيَكْذِبُ الْكُذْبَةَ تَبْلُغُ الْآفَاقَ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem sık sık Ashabına: Sizden bir rüya gören kimse yok mu? diye sorardı. Görenler de, O'na Allah'ın dilediği kadar anlatırlardı. Bir sabah bize yine sordu. (Sonra) Ensesine kadar yüzünün derileri, burnu, gözü soyulan adama gelince: O evinden çıkıp yalanlar uydurup, uydurduğu yalanı âfâka ulaşan kimsedir... buyurdu.”²

İbn-u Ömer *RadiyAllahu Anh*'dan Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ مِنْ أَفْرَى الْفِرَى أَنْ يُرِيَّ عَيْنَيْهِ مَا لَمْ تَرَ

“Şurası muhakkak ki en büyük yalanlardan biri, görmediği bir şeyi gözlerinin gördüğünü iddia etmektir.”³

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan *Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَيُّهُ الْمُنَافِقُ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ

“Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaat verdiğinde yerine getirmez, emanet olunduğunda hainlik eder.”⁴

Âişe *RadiyAllahu Anhâ*'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

مَا كَانَ مِنْ خُلُقٍ أَنْبَغُضُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْكُذْبِ، مَا أَطْلَعُ

1 İbn-u Hibbân *Sahîh*'inde ve *Taberânî*, *Munzirî* ve *Heysemî*'nin de hasanlediği bir isnatla onu *Muâviye*'den tahric etmiştir.

2 *Buhârî* rivayet etti.

3 *Buhârî* rivayet etti.

4 *Muttefekun aleyh*

عَلَى أَحَدٍ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ فَيُجْرَجُ مِنْ قَلْبِهِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّهُ قَدْ أَحْدَثَ تَوْبَةً

**“Yaratılmış hiçbir şey Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i yalandan daha fazla öfkelenendirmiyordu. Bir kim-
senin az bir yalanını farkettiğinde, onun tövbe ettiğini bi-
lince kalbindeki (öfke) hemen çıkıyordu.”¹**

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُرَكِّبُهُمْ وَلَا يُنْظِرُ لَهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: شَيْخُ
زَانَ، وَمَلِكٌ كَذَّابٌ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ

**“Üç zümre vardır ki Kıyamet Günü Allahu Teâlâ onlarla
konuşmaz, onlara bakmaz, onları temize çıkarmaz ve on-
lara elîm bir azap vardır: Zina eden yaşlı, yalan söyleyen
hükümdar, büyülenen fakir.”²**

Behz ibn-u Hakîm’den, babasından, dedesi Muâviye ibn-u Hayde RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

وَبَيْتٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ بِالْحَدِيثِ بِهِ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ فَيَكْذِبُ، وَبَيْتٌ لَهُ، وَبَيْتٌ لَهُ

**“Halkı güldürmek için yalan konuşan kimseye yazıklar
olsun, yazıklar olsun, yazıklar olsun!”³**

Hakîm ibn-u Hizâm RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah Sal-
lallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olun-
muştur:

الْبَيْعَانُ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَّفَقَا فَإِنَّ صَدَقَ الْبَيْعَانُ وَبَيْنَا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ
كَتَمَا وَكَذَّبَا مُحَقَّتْ بَرَكَةٌ بَيْعِهِمَا فَعَسَى أَنْ يَرَبِحَا رِبْحًا، وَيُمَحَقَّا بَرَكَةً بَيْعِهِمَا. النَّمِيسِيُّ
الْقَاجِرَةُ مُنْفَعَةٌ لِلسَّلْعَةِ مُحَقَّةٌ لِلْكَسْبِ

**“Alıp satanlar birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyer-
dirler. Alıp satanlar alışverişi sıdk ve doğruluk üzere ya-
par, (kusuru) beyan ederlerse alışverişleri her ikisi hak-
kında da mübarek kılınır. (Kusurları) gizlerler, yalan söy-**

1 Ahmed, Bezzâr, ibn-u Hibbân Sahih’inde, Hâkim ayrıca sahhiledi, Zehebî de ona muvafakat etti.

2 Muslim rivayet etti.

3 Tirmizî, hasen hadistir, dedi, Ebû Dâvud, Ahmed, Dârimî, Beyhâkî’de geçti.

lerlerse belli bir kâr sağlasalar bile alışverişlerinin bereketini kaybederler.”¹

Yine Buhari Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den şöyle rivayet etti.

أَخْلَفَ مَنَقَعَهُ لِلسَّيْلَةِ مَمْحَقَةً لِلنَّبَرِ كَهَـ

“Yalan yemin malı rağbetli, kazancı bereketsiz kılar.”

Rifâ'a ibn-u Râfi ibn-u Mâlik ibn-u Aclân ez-Zürkî-l Ensârî RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

حَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمُصَلَّى، فَرَأَى النَّاسَ يَتَبَايَعُونَ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ! فَاسْتَجَابُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَفَعُوا أَعْنَاقَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ إِلَيْهِ. فَقَالَ إِنَّ التُّجَّارَ يُبْعَثُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فُجَّارًا، إِلَّا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَبَرَّ وَصَدَّقَ

“Nebî ile beraber namazgâha doğru çıktığımda, insanların alışveriş yapmakta olduklarını gördü ve: Ey tüccâr topluluğu! diye buyurdu. Onlar hemen omuzlarını ve gözlerini kaldırarak Allah'ın Rasulüne icabet ettiler. Bunun üzerine: Şüphesiz ticaret erbabı Kıyamet Günü facirler olarak haşrolunur. Ancak Allah'tan korkanlar, iyilik yapanlar ve sadaka verenler hariç, buyurdu.”²

AbdurRahman ibn-u Şibli RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivayet olunmuştur:

إِنَّ التُّجَّارَ هُمْ الْفُجَّارُ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَيْسَ قَدْ أَحَلَّ اللَّهُ التَّبِيعَ؟ قَالَ: بَلَى، وَلَكِنَّهُمْ يَخْلِفُونَ فَيُؤْتَمُونَ، وَيُحَدِّثُونَ فَيُكْذِبُونَ

“Şurası kesindir ki tacirlerin çoğu facirdirler. (Ashab): Ey Allah'ın Rasulü! Allah, alışverişi helal kılmadı mı? diye sordu. Evet, helal kıldı. Lakin onlar, yemin ederek günaha girerler, konuştuklarında yalan söylerler, buyurdu.”³

1 Muttefekun aleyh

2 Tirmizî bu hasen ve sahih hadistir, dedi, ibn-u Mâce, ibn-u Hibbân Sahîh'inde, Hâkim sahihledi, Zehebi de ona muvafakat etti.

3 Hâkim isnadı sahihtir, dedi, Zehebi'de ona muvafakat etti, Ahmed, Heysemî, Mecmea'da adamların sikâ, Munzirî de isnadının ceyyid, olduğunu söyledi.

Ebû Zer RadîyAllahu Anh'dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُرَكِّبُهُمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ، قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقُلْتُ: خَالِبُوا وَحَسِرُوا، وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: الْمُسْنِبُ، وَالْمُنَانُ، وَالْمُنْفِقُ سَلَعَتَهُ بِالْخَلْفِ الْكَاذِبِ

“Üç kişi vardır ki Allah Kıyamet Günü onların yüzüne bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlara elîm bir azap vardır. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bunu üç defa söyledi. Ben de: Bunlar hüsrana uğradı, zarar ettiler, kim bunlar ey Allah'ın Rasulü, dedim. Şöyle buyurdu: (Yürürken kibirle elbisesini yerlerde) süründüren, yaptığı iyiliği başa kakan ve yalan yeminle malını sarfedendir.”¹

Selmân RadîyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَشْبِيطُ زَانٍ، وَعَانِلٌ مُسْتَكْبِرٌ، وَرَجُلٌ جَعَلَ اللَّهُ بِضَاعَتَهُ لَا يَشْتَرِي إِلَّا بِبَيْمِيهِ وَلَا يَبِيعُ إِلَّا بِبَيْمِيهِ

“Üç kişi vardır ki Allah Kıyamet Günü onların yüzüne bakmaz: Saçı sakalı ağarmış zani, büyüklenen fakir, Allah'ın verdiği malı yemini ile satın alan ve yemini ile satan kimsedir.”²

Ebû Hurayra RadîyAllahu Anh'dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ: رَجُلٌ خَلَفَ عَلَى سَلْعَةٍ لَقَدْ أُعْطِيَ بِهَا أَكْثَرَ مِمَّا أُعْطِيَ وَهُوَ كَاذِبٌ، وَرَجُلٌ خَلَفَ عَلَى بَيْمِينَ كَاذِبَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ، وَرَجُلٌ مَنَعَ فَضْلَ مَاءٍ، فَيَقُولُ اللَّهُ: النَّيِّمَ أَمْنَعُكَ فَضْلِي كَمَا مَنَعْتَ فَضْلًا مَا لَمْ تَعْمَلْ بِذَلِكَ

“Üç kişi vardır ki Allah Kıyamet Günü'nde onlarla konuşmaz, onlara bakmaz: Buna şimdi verilenden daha fazlası verilmiştir, diye malı üzerine yalan yere yemin eden

1 Muslim rivayet etti.

2 Taberânî Kebîr'de, Munzirî ravileri Sahîh'te kendisi ile delil getirilen kimselerdir, dedi, Heysemî adamlarının Sahîh'in adamları olduğunu söyledi.

kimse, Müslüman bir kişinin malını koparmak için ikindiden sonra yalan üzerine yemin eden kimse ve su fazlalığını (susuzlardan) esirgeyen kimse. Allah da (Kıyamet Günü'nde): Bugün ben de senden fazlımı (lütfumu) esirgiyorum, tıpkı senin (dünyada iken) kendi elinin eseri olmayan şeyin fazlasını esirgediğin gibi, der.”¹

Ebû Saîd RadıyAllahu Anh'dan şöyle rivayet olunmuştur:

مَرَّ أَعْرَابِيٌّ بِشَاةٍ فَقُلْتُ تَبِيعَهَا بِنِثْلَاثِ دَرَاهِمٍ؟ قَالَ لَا وَاللَّهِ ثُمَّ بَاعَهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ

“Arabî yanında bir koyun getirmişti. Ben de hemen: Üç dirhem karşılığında bunu bana sat, dedim. Hayır, Vallahi olmaz, dedi. Sonra onu sattı. Ben bunu, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e zikredince: Dünyasına karşılık ahiretini satmıştır, buyurdu.”

Yalan Söylemek Meselesi ile İlgili İki Husus Vardır:

1-Tevriye ve Tariz (Sözü Açık Söylemeyip Çıtlatmak)

Bu şu demektir: Manada zahir olan bir lafzı kullanarak içerisinde mündemiç olan başka bir manayı kastetmektir. Yalnız bu mana, zahir olanın hilafıdır. Yahut birincisi yakın, ikincisi uzak iki manaya da muhtemel bir lafzı kullanmaktır. Sen uzak olanı kastedersin, işiten ise ilk akla gelen yakın manayı anlar.

Bu aynen Buhârî'deki Enes hadisinde olduğu gibidir:

مَاتَ ابْنُ أَبِي طَلْحَةَ، فَقَالَ: كَيْفَ الْعُلَامُ؟ قَالَتْ أُمُّ سَلَيْمٍ: هَذَا نَفْسُهُ، وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ اسْتَرَاحَ، وَظَنَّ أَنَّهَا صَادِقَةٌ

“Ebû Talha'nın (ağır hasta olan) bir oğlu ölmüştü. (Ebû Talha geldiğinde): Oğlan nasıldır? diye sordu. Ümm-i Süleym: Nefsi sâkinleşti. İstirâhat ettiğini zannediyorum, dedi. (Ebû Talha) kadının gerçeği söylediğini sandı.”

1 Buhârî ve Muslim değişik lafızlarla tahric etmişlerdir.

Yine ibn-u Hibbân'ın Sahîh'indeki ibn-u Abbâs hadisinde olduğu gibidir:

لَمَّا نَزَلَتْ تَبَّتْ بِيَدِ أَبِي لَهَبٍ جَاءَتْ امْرَأَةٌ أَبِي لَهَبٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا رَأَاهَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا امْرَأَةٌ بَدِيئَةٌ وَأَخَافُ أَنْ تُؤْذِنِكَ فَلَوْ قُضِمَتْ قَالَ إِنَّهَا لَنْ تَرَانِي فَجَاءَتْ فَقَالَتْ يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ صَاحِبَكَ هَجَانِي قَالَ لَا وَمَا يَقُولُ الشَّيْخُ قَالَتْ أَنْتَ عِنْدِي مُصَدِّقٌ وَأَنْصَرَفْتَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَمْ تَرَكَ قَالَ لَا لَمْ يَزَلْ مَلَكٌ يَسْتُرُنِي عَنْهَا بِجَنَاحِهِ

“Tebbet yedâ Ebî Leheb nazil olduğunda, Ebî Leheb’in hanımı Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e geldi. Yanında Ebû Bekr vardı. Ebû Bekr o kadını görünce: Ey Allah’ın Rasulü! O ağız bozuk olan bir kadındır. Sana, eza etmesinden korkuyorum. Keşke kalksan, dedi. O, beni göremez, buyurdu. Kadın gelince hemen: Ey Ebâ Bekr! Arkadaşın bana hicvediyormuş, dedi. (Ebû Bekr): Hayır öyle bir şey yok, O şiir söylemez, dedi. Bunun üzerine kadın: Bana göre sen doğru söylüyorsun, dedi ve ayrılıp gitti. Ardından ben: Ey Allah’ın Rasulü! Seni görmedi mi? dedim. Hayır, görmedi. Melek sürekli beni kanadı ile ondan gizliyordu, buyurdu.”

Ahmed’in, Tirmizî’nin Şemâil’de, Beğâvî’nin Şerh-üs Sünnet’teki, ayrıca ibn-u Hacer’in de İsbâbe’de sahihlediği Enes hadisinde olduğu gibidir:

إِنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْبَدَايَةِ كَانَ اسْمُهُ زَاهِرًا، وَكَانَ يُهْدِي لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْهَدِيَّةَ فَيُجَهِّزُهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ زَاهِرًا بَدَايَتُنَا وَنَحْنُ حَاضِرُوهُ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجِئُهُ، وَكَانَ دَمِيمًا، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَبِيْعًا مَتَاعُهُ، فَاخْتَصَمَهُ مِنْ خَلْفِهِ، وَهُوَ لَا يُبْصِرُهُ فَقَالَ: أُرْسِلْنِي، مَنْ هَذَا؟ فَالْتَفَتَ فَعَرَفَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَعَلَ لَا يَأْلُو مَا أَلْصَقَ ظَهْرَهُ بِصَدْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ عَرَفَهُ، وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ يَشْتَرِي الْعَبْدَ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا تَجَدَّنِي كَاسِدًا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِكَيْتَكَ عِنْدَ اللَّهِ لَسْتُ بِكَاسِدٍ، أَوْ قَالَ: لَكُنْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَ غَالٍ

“Bedevi ehlinden Zâhira isminde bir kişi, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e hediye veriyordu. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de bu kişiyi, (şehirden) ayrılmak

istediği zaman güzelce donatıyor, ardından da: Zâhira bizim sahramız, biz de onun şehriyiz, buyuruyordu. Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem onu çok seviyordu. O, çirkin ve kısa bir kişiydi. Derken bir gün o kişi mal satarken haberi olmaksızın Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem ona varıp onu arkasından kucakladı. Adam da: Bırak beni, kim bu? demeye başladı. Yüzünü çevirdiğinde Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i tanıdı. Tanıdığına, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in göğsüne yapışık sırtını öylece bıraktı. Bunun üzerine Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Köle satın alacak kimse var mı? demeye başladı. Adam: Ey Allah'ın Rasülü! Vallahi o zaman sen beni değersiz buluyorsun, dedi. Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem ise şöyle buyurdu: Lakin sen Allah indinde ucuz ve değersiz değilsin veya fakat sen Allah katında pahalısın, dedi."

Tarizler caizdir. Buhârî Edeb-il Mufrad'da sahih bir isnatla İmrân ibn-u Husayn'dan, Beyhâkî keza sahih bir isnatla Ömer ibn-u Hattâb *RadiyAllahu Anh*'dan şöyle dediklerini rivayet etmişlerdir:

إِنَّ فِي الْمَعَارِضِ لَمُنْذُوحَةً عَنِ الْكُذِبِ

"Şüphesiz tarizlerde yalana açık bir kapı vardır." İki-side bunu merfu kılmamıştır.

2-Yalan Söylemenin Caiz Olduğu Yerler

Harpde, insanların, karı ile kocanın arasını düzeltmede yalan söylemek, Muslim'deki Ummu Gülsüm bintu Ukbe ibn-u Ebî Muayt *RadiyAllahu Anh* hadisinden dolayı caizdir.

وَلَمْ أَسْمَعْ يُرْحَصُ فِي شَيْءٍ مِمَّا يَقُولُ النَّاسُ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ : تَغْنِي الْحَرْبِ، وَالْإِصْلَاحَ بَيْنَ النَّاسِ، وَحَدِيثَ الرَّجُلِ أَمْرَاتَهُ، وَحَدِيثَ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا

"Şu üç durum müstesna, insanların söylediği bir şeyde onu ruhsat verirken işitmedim: Bunlar harp, insanlar arasını ıslah, erkeğin kadınına, kadının erkeğine konuşması."

Câbir ibn-u Abdullah'tan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

“Harp hiledir.”¹

Ve Esmâ bintu Yezîd'den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hutbe verirken şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivayet olunmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا يَحْمِلُكُمْ عَلَىٰ أَنْ تَتَابَعُوا فِي الْكُذِبِ كَمَا يَتَّبَعُونَ فِي الْقَرَّاشِ فِي النَّارِ
كُلُّ الْكُذِبِ يُكْتَبُ عَلَىٰ ابْنِ آدَمَ إِلَّا ثَلَاثَ خِصَالٍ رَجُلٌ كَذَبَ عَلَىٰ أَمْرَاتِهِ لِيَرْضِيَهَا أَوْ
رَجُلٌ كَذَبَ فِي خُدَيْعَةٍ حَرْبٍ أَوْ رَجُلٌ كَذَبَ بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمَا

“Ey insanlar! Pervanenin ateşe atılması gibi sizi yalanın peşine düşmeye sevkeden şey nedir? Hâlbuki üç yer harîç yalanın her çeşidi âdemoğluna haramdır. Bu üç yere gelince: Erkeğin, rızasını sağlamak için hanımına söylediği yalan, kişinin hileden ibaret olan harpte söylediği yalan, kişinin iki Müslüman'ın arasını düzeltmek kastıyla söylediği yalan.”²

İbn-u Hacer Feth'te şöyle dedi:

“Âlimler, kadın ile erkek hakkındaki yalandan maksadın ancak erkek veya kadın üzerine vacip olan bir hakkı düşürmeyen konularda olacağına yahut erkek ve kadının sahip olmadıkları bir şeyin alınmasını vaadetmede olacağına ittifâk etmişlerdir.”

Nevevî'de Şerhu Sahîh-i Muslim'de şöyle demiştir:

“Erkeğin hanımına ve hanımın kocasına yalan söylemesinden maksat sevgiyi izhar etmek, lüzumsuz ve benzeri hususlarda vaatte bulunmaktır. Ama erkek veya kadın üzerine vacip olan şeyleri men etmekte yahut erkek veya kadına ait olmayan bir şeyin alınmasında karşılıklı aldatmak, dolandırmak ise Müslümanların icması ile haramdır.”

Erkek üzerinde sabit olan hakka örnek ise vacip olan nafakadır ki erkeğin “Ben onu çarşıda, pazarda bulamadım.” gibi

1 Muttefekun aleyh

2 Ahmed rivayet etti.

mazeretler ileri sürmesidir. Kadın üzerinde sabit olan hakka örnek ise kocası onu yatağa çağırdığında “Hayır ben hayızlıyım.” gibi özür beyan etmesidir. Diğerine yani erkeğin hakkı olmayan şeyi almasına örnek ise hanımının malından alması ile birlikte aldığını inkâr etmesidir. Kadının hakkı olmayan şeyi almasına örnek ise kocasının malından alması ile birlikte aldığını inkâr etmesidir. Bu marufa göre kadının ve çocuklarının nafakasından arta kalan hususlar hakkındadır.

Verilen Sözü/Vaadi Bozmak

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أُؤْتِمِنَ حَانَ

“Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaatte bulunduğu yerine getirmez, emanet olunduğunda hainlik eder.”¹

Buradaki münafıklık amelle alakalıdır ve akideyi yalanlama münafıklığı değildir. Bu haram olmakla birlikte hiçbir şekilde küfür değildir. Akidedeki münafıklık ise Allah *Subhanehû ve Teâlâ* korusun, küfürdür.

Kötü ve Kaba Dilli Olmak

Âişe'den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... مَهْلًا يَا عَائِشَةُ عَلَيْنِكَ بِالرَّفْقِ، وَإِيَّاكَ وَالْعَنْفَ وَالْفُحْشَ ...

“...Yavaş ol ey Âişe! İyi muamele, tatlılıkla davran! Sertlikten, kaba ve çirkin konuşmaktan sakın!..”

Muslim'in Âişe'den rivayetinde *Aleyhi's Salâtu ve's Selâm* şöyle buyurdu:

... مَهْ يَا عَائِشَةُ، إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَالنَّفْحُشَ ...

“... Sakin ol ey Âişe! Zira Allah çirkin ve kaba konuşmayı...”¹

Yine Âişe RadıyAllahu Anhâ’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ تَرَكَهُ أَوْ وَدَعَهُ النَّاسُ، اتَّقَاءَ فُحْشِيهِ

“Allah indinde mevkice insanların en kötüsü, kabalığından korkarak insanların kendini terkettiği veya yalnız bıraktığı kimsedir.”²

İyâd ibn-u Himâr el-Mücâşî’den Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... وَأَهْلُ النَّارِ حَمْسَةٌ ... وَالشَّيْطَانُ الْقَاجِشُ ...

“... Cehennem ehli de beş kısımdır... Bir de kaba sözlü şinzîr kimsedir...” Şinzîr kötü ahlâk anlamındadır.

Ebî Derdâ RadıyAllahu Anh’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... وَإِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْقَاجِشَ الْبُذِّيَّ

“Allah; çirkin, düşük söz ve davranış sahiplerine buğzeder.”³

Ebû Hurayra RadıyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ، وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَالْبَدَاءُ مِنَ الْجَفَاءِ، وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ

“Hayâ imandandır. İman (sahibi) ise Cennet’tedir. Kabalık, çirkin ve kırıcı sözler cefadandır. Cefa (eden) ise Cehennem’dedir.”⁴

İbn-u Mes’ûd RadıyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ، وَلَا اللَّعَّانِ، وَلَا الْقَاجِشِ، وَلَا الْبُذِّيِّ

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 Tirmizî hasendir, sahihtir, dedi, ibn-u Hibbân da Sahîh’inde yer verdi.

4 Ahmed, adamları Sahîh’in adamları olan bir isnatla, Tirmizî hasen ve sahihtir, dedi, ibn-u Hibbân Sahîh’inde, Hâkim rivayet etti.

“Mü’min, ayıplayan, lanet eden ve edepsizce sözler söyleyen adi bir kimse olamaz.”¹

Dedikodu Yapmak/Gevezelik Etmek

Muğîra ibn-u Şu’be *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivayet olunmuştur:

إِنَّ اللَّهَ كَرِهَ لَكُمْ ثَلَاثًا: قَيْلٌ وَقَالٌ, وَإِضَاعَةُ الْمَالِ وَكَثْرَةُ السُّؤَالِ

“Allah size üç şeyi kerih gördü: Dedikodu yapmayı, malı zayi etmeyi ve çok soru sormayı.”

Câbir ibn-u Abdullah *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَنْبَعَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَنْبَعَضَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرْتَارُونَ وَالْمُنْتَشِقُونَ وَالْمُنْقَبِهُونَ

“Bana en sevgili olanınız, Kıyamet Günü de bana mev-kice en yakın bulunacak olanınız, ahlâkça en güzel olanla-rınızdır. Bana en menfûr olanınız, Kıyamet Günü de mev-kice benden en uzak bulunacak olanınız, gevezeler, boşbo-ğazlar ve yüksekten atanlardır.”²

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını işittiği rivayet olunmuştur:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مَا يَتَّبِعُ فِيهَا, يَزُلُّ بِهَا فِي النَّارِ أَبَعَدَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

“Kul (bazen) bir söz söyler ki onun sebebiyle Cehen-nem’e doğu ile batı arasından daha uzağa iner!”³

Bir Müslüman’ı veya Müslümanları Hakir Görmek

1 Tirmizî hasen ve sahihtir, dedi.

2 Tirmizî hasenlemiştir.

3 Muttefekun aleyh

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... بِحَسَبِ أَمْرِي مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَحَدَهُ الْمُسْلِمَ

“... Kişiyi şer olarak Müslüman kardeşini tahkir etmesi yeterlidir.”¹

Müslüman ile Dalga Geçmek veya Onu Alaya Almak

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın! Belki de onlar, kendilerinden daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar! Belki onlar kendilerinden daha hayırlıdır. Kendi kendinizi ayıplamayın ve birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın! İmandan sonra fasıklık ne kötü bir isimdir! Her kim de tövbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”²

Hasan ibn-u Ali *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ الْمُسْتَهْزِئِينَ بِالنَّاسِ يُفْتَحُ لَهُمْ فِي الْأَجْرَةِ بَابٌ مِنَ الْجَنَّةِ فَيَقَالُ لَهُ: هَلَمْ هَلَمْ فَيَجِيءُ بِكَرْبِهِ وَعَمِّهِ، فَإِذَا جَاءَهُ أُغْلِقَ ثَوْبُهُ، ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ آخَرَ، فَيَقَالُ لَهُ: هَلَمْ هَلَمْ فَيَجِيءُ بِكَرْبِهِ وَعَمِّهِ، فَإِذَا جَاءَهُ أُغْلِقَ ثَوْبُهُ، فَمَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّىٰ إِنَّ أَحَدَهُمْ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنَ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَيَقَالُ لَهُ: هَلَمْ فَمَا يَأْتِيهِ مِنَ الْإِيمَانِ

“İnsanlarla alay edenlerden birine Ahiret Günü Cennet'ten bir kapı açılır ve ona: Beri gel, beri gel! denilir. O da sıkıntıları ve gamı ile birlikte gelir. Kapıya gelince (kapı) yüzüne kapatılır. Sonra onun için başka bir kapı açılır ve ona tekrar: Beri gel, Beri gel! denilir. O da sıkıntıları ve gamı ile birlikte gelir. Kapıya gelince o da yüzüne kapatılır. Ta ki onların birine Cennet kapılarından bir

1 Muslim rivayet etti.

2 Hucûrat Sûresi 11

kapı açılıp, ona beri gel denilinceye, sonra da zor bir hayatla karşılaşıncaya kadar durum böyle devam eder gider.”¹

Kötü Duruma Düşen Müslüman’a Sevinmek

Vâsile ibn-u Eska *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا تُظْهَرُ الشَّمَاتَةُ لِأَخِيكَ فَبِئْرَ حُمَهُ اللَّهُ وَبِئْتَلِيكَ

“Kardeşinin düştüğü kötü duruma sevinme. Sonra Allah ona merhamet eder de seni o bela ile imtihan eder.”²

Vefasızlık Etmek

Abdullah ibn-u Amr *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ حَصَلَةٌ مُنْهِنٌ كَانَتْ فِيهِ حَصَلَةٌ
مِنَ النَّفَاقِ حَتَّى يَدَّعِيَهَا: ... وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ...

“Dört haslet vardır ki kimde bu hasletler bulunursa o kimse hâlis münâfıktır. Kimde de bunlardan biri bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendinde nifâktan bir haslet var demektir: ... konuşunca yalan söyler, söz verince vefa göstermez ...”³

İbn-u Mes’ûd, ibn-u Ömer ve Enes *RadiyAllahu Anh*’dan Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdu dedikleri rivayet olunmuştur:

لِكُلِّ غَادِرٍ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ: هَذِهِ غَدْرَةُ فُلَانٍ

“Kıyamet Günü, her bir vefasız için (onu tanıtan) bir bayrağı vardır ve bu filanın vefasızlığıdır, denilir.”⁴

1 Beyhâkı Şu’be’de hasen ve mürsel bir isnatla rivayet etti.

2 Tirmizî hasen hadis, demiştir.

3 Muttefekun aleyh

4 Muttefekun aleyh

Ebû Saîd el-Hudrî *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لِكُلِّ عَادِرٍ لَوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرْفَعُ لَهُ بِعَدْرِ عَدْرِهِ أَلَا وَلَا عَادِرَ أَكْظَمُ عَدْرًا مِنْ أَمِيرٍ
عَامَّةٍ

**“Kıyamet Günü, her bir vefasız için vefasızlığı nispetinde bir bayrak dikilecektir. Haberinizi olsun! Genel bir emîrin vefasızlığından daha büyük bir vefasızlık olmaya-
caktır.”¹**

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أُعْطِيَ بِي ثُمَّ عَدَرَ ...

**“Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: Kıyamet Günü ben üç kişi-
nin hasmıyım: Bana söz verip de sonra cayan kişi...”²**

Yezîd ibn-u Şurayk'tan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

رَأَيْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى الْمُنْبَرِ يَخُطِبُ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: لَا وَاللَّهِ مَا عِنْدَنَا مِنْ
كِتَابٍ نَقَرُوهُ إِلَّا كِتَابُ اللَّهِ، وَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ، فَتَشْرَهَا فَإِذَا فِيهَا أَسْنَانُ الْإِبْلِ،
وَأَشْيَاءٌ مِنَ الْجَرَاحَاتِ، وَفِيهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ
وَاحِدَةٌ تَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ، فَمَنْ أَحْفَرَ مُسْلِمًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ،
لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذْلًا وَلَا صَرْفًا

“Ali *RadiyAllahu Anh'i* minber üzerinde hutbe verirken gördüm ve şöyle derken işittim: Hayır, vAllahi bizim indimizde okuduğunuz Allahu Teâlâ'nın şu kitabından başka bir kitap yoktur. Bir de (işitip yazdığım) şu sahifedir. Onu açtı. (Bu sahifede bulunana gelince) Onda devenin dişlerine ve yaralanmalara ilişkin eşyalar vardır ve Rasulallah orada şöyle buyurmuştur: Müslümanların zimmeti tektir, en düşükleri de bu zimmete sahiptir. Kim bir Müslüman(ın zimmetine) ihanet ederse Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Kıyamet Günü; Allah bu kimsenin farz ve nafile hiçbir hayrını (keffaretini) ve

1 Muttefekun aleyh

2 Buhârî rivayet etti.

tövbesini kabul etmez...”¹

Burayde *RadiyAllahu Anh’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَا تَقْضَى قَوْمَ الْعَهْدِ إِلَّا كَانَ الْقَتْلُ بَيْنَهُمْ ...

“Bir kavim ahdi bozarsa onlar arasında ancak ölüm olur...”²

Amr ibn-u Hamk *RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivayet olunmuştur:

أَيُّمَا رَجُلٍ أَمَّنَ رَجُلًا عَلَى دَمِهِ ثُمَّ قَتَلَهُ فَأَنَا مِنَ الْقَاتِلِ بَرِيءٌ وَإِنْ كَانَ الْمَقْتُولُ كَافِرًا

“Kim birine, kanı üzerine eman verdiği hâlde onu öldürürse velevki öldürülen kâfir de olsa yine ben bu katilden berîyim.”³

Ebû Bekre *RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا مُعَاهِدَةً بغيرِ حَقِّهَا لَمْ يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنَّ رِيحَ الْجَنَّةِ لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِينَ عَامًا

“Kim karşılıklı muahede yapılmış bir canı haksız yere öldürürse Cennet’in kokusunu koklayamaz. Hâlbuki Cennet’in kokusu beş yüz yıllık yoldan duyulur.”

Başka bir rivayette ise:

مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا فِي عَهْدِهِ لَمْ يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ

“Kim bir muahidi ahdi içerisinde öldürürse, Cennet’in kokusunu koklayamaz. Hâlbuki onun kokusu beş yüz yıllık yoldan duyulur.”⁴

1 Muslim rivayet etti.

2 Hâkim sahihledi, Zehebi de ona muvafakat etti.

3 İbn-u Hibbân Sahîh’inde yer verdi.

4 İbn-u Hibbân’ın Sahîh’inde geçti.

Hediyeyi veya İyiliği Herhangi Bir Şekilde Başa Kakmak

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى

“Ey iman edenler! Başa kakmak ve incitmek suretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın.”¹

Ebû Zer RadîyAllahu Anh’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sel-lem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُرَكِّبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقُلْتُ: خَابُوا وَخَسِرُوا، وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: الْمَسِيئُ، وَالْمَتَانُ، وَالْمُنْفِقُ سَلَعَتَهُ بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ

“Üç kişi vardır ki Allah Kıyamet Günü onların yüzüne bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlara elîm bir azap vardır. Rasulullah bunu üç defa söyledi. Ben de: Bunlar hüsrana uğradı, zarar ettiler, kim bunlar ey Allah’ın Rasulü! dedim. Şöyle buyurdu: (Yürürken kibirle elbisesini yerlerde) süründüren, yaptığı iyiliği başa kakan ve yalan yeminle malını sarfedendir.”²

Haset Etmek

Bu, nimetin sahibinden zail olmasını temenni etmektir. Onun aynısını kendisi için temenni etmesi ise gıpta etmektir ki bu caizdir.

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

“Yoksa onlar Allah’ın fazlından verdikleri için insanlara haset mi ediyorlar?”³ Ve şöyle buyurdu:

وَمَنْ شَرَّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

“Haset ettiği vakit hasetçinin şerrinden.”⁴

1 Bakara Sûresi 264

2 Muslim rivayet etti.

3 Nîsa Sûresi 54

4 Felak Sûresi 5

Enes *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... وَلَا تَحَاسَدُوا ...

“...Birbirinize haset etmeyin...”¹

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا يَجْتَمِعُ فِي حَوْفِ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ عَبْرٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَيْحٌ جَهَنَّمَ، وَلَا يَجْتَمِعُ فِي حَوْفِ عَبْدٍ الْإِيمَانِ وَالْحَسَدِ

“Allah yolunda çarpışırken husule gelen tozla Cehennem'in dumanı, mü'min bir kulun karnında birleşmez. İman ile haset de bir kulun kalbinde birleşmez.”²

Damra ibn-u Sa'lebe *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا لَمْ يَتَحَاسَدُوا

“İnsanlar birbirlerini kıskanmadıkları sürece hayır üzeredirler.”³

Zubeyr *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَّمِ قَبْلَكُمْ الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ وَالْبَغْضَاءُ هِيَ الْحَالِفَةُ لَا أَقُولُ تَخْلُقُ الشَّعْرَ وَلَكِنْ تَخْلُقُ التَّيْبِينَ

“Size ümem-i kadime hastalığı sirayet etti: Bu, haset ve buğzdur. Bu buğz kazıyıcıdır. Bilesiniz ki kazıyıcı derken saçı kazır demiyorum. O dini kazıyıcıdır.”⁴

Abdullah ibn-u Amr *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ قَالَ: كُلُّ مَحْمُومِ الْقَلْبِ، صَدُوقِ اللِّسَانِ. قَالُوا: صَدُوقُ اللِّسَانِ، تَعْرِفُهُ. فَمَا مَحْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ هُوَ التَّقِيُّ النَّقِيثُ.

1 Muttefekun aleyh

2 Ahmed, Beyhâkı, Nesâî, ibn-u Hibbân'ın Sahîh'inde geçti.

3 Taberânî, Munzirî ve Heysemî onun isnadı hakkında adamları sikâdır, dediler.

4 Beyhâkı Şu'be'de, Bezzâr, Heysemî ve Munzirî isnadı ceyyiddir, dedi.

لَا إِثْمَ فِيهِ وَلَا بُعْيَ وَلَا غِلَّ وَلَا حَسَدَ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e en eftal insan kimdir? diye sorulmuştu. Kalbi mahmum (pak), dili doğru sözlü olan herkes, buyurdu. (Ashab): Doğru sözlülüğün ne demek olduğunu biliyoruz. Mahmum-ul kalp ne demektir? diye sordu. (Mahmum-ul kalp), Allah’tan korkan tertemiz kalptir, içinde günah yoktur, zulüm yoktur, kin yoktur, ha-set yoktur.”¹

Aldatmak

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا

“Bizi aldatan bizden değildir.”²

Ma’kil ibn-u Yesâr *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتُرْ عَلَيْهِ اللَّهُ رَعِيَّةً يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ، إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ

“Allah bir kimseyi başkaları üzerine çoban yapmış, o da idaresi altındakilere hile yapmış olarak ölmüş ise Allah ona Cenneti’ni kesinlikle haram kılar.”³

Hile

Abdullah ibn-u Mes’ûd *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا، وَالْمَكْرُ وَالْخِدَاعُ فِي النَّارِ

1 İbn-u Mâce, Munzirî ve Heysemî isnadı sahihtir, dedi

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

“Bizi aldatan bizden değildir. Tuzak ve hile Cehennem’dedir.”¹

İyâd ibn-u Himâr el-Mücâşî’den Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... وَأَهْلُ النَّارِ حَمْسَةٌ ... وَرَجُلٌ لَا يُصْبِحُ وَلَا يُمَسِي إِلَّا وَهُوَ يُخَادِعُكَ عَنْ أَهْلِكَ
... وَمَالِكَ ...

“... Cehennem ehli de beş kısımdır: Sabah, akşam her fir-satta malın ve ehlin hususunda seni aldatan adam...”²

İbn-u Ömer RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

كَرَّ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ يُجَدِّعُ فِي الْبُيُوعِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ يَابَعْتَ فُقُلًا: لَا خِلَابَةَ

“Bir adam, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e ge-lerek alışverişte aldatıldığını söyledi. Rasulullah kendi-sine: Alışveriş yaptığın kimseye aldatmaca yok de, bu-yurdu.”³

İbn-u Ömer RadiyAllahu Anh’dan Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

نَهَى عَنْ التَّجَشُّ

“Necsten (müşteri kızdırmaktan) nehy etti.”⁴

Nevevî buna “Rağbet ettirmek için değil, tam aksine başka-sını aldatmak ve kandırmak için ticarî malda artırma yapma-ktır” dedi. İbn-u Kuteybe ise: “Necs’in aslı Hatl’dir. Bu da aldat-madır, dedi.

Allah’tan Başkası İçin Öfkelenmek

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

1 İbn-u Hibbân, Sahîh’inde

2 Muslim rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

4 Muttefekun aleyh

أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوْصِنِي قَالَ: لَا تَغْضَبْ, فَرَدَّدَ مِرَارًا, قَالَ: لَا تَغْضَبْ

“Bir adam: Ey Allah’ın Rasulü! Bana bir nasihatta bulun! demişti. Öfkelenme! buyurdu. (Adam) birkaç kere tekrar etmişti. (Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm) Her seferinde: Öfkelenme! cevabını verdi.”¹

Ebû Hurayra RadıyAllahu Anh’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ, إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

“Kuvvetli kimse, pehlivan kişi değildir. Asıl kuvvetli kimse, öfke anında kendine hâkim olandır.”²

Ebû Saîd el-Hudrî RadıyAllahu Anh’dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا صَلَاةَ الْعَصْرِ, ثُمَّ قَامَ حَاطِبِيًّا. وَكَانَ فِيمَا حَفِظْنَا يَوْمَئِذٍ: أَلَا إِنَّ بَنِي آدَمَ خُلِقُوا عَلَى طَبَقَاتٍ أَلَا وَإِنَّ مِنْهُمْ الْبَطِيءَ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْغَيِّءِ وَمِنْهُمْ سَرِيعَ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْغَيِّءِ فَتِلْكَ بِتِلْكَ, أَلَا وَإِنَّ مِنْهُمْ سَرِيعَ الْغَضَبِ بَطِيءَ الْغَيِّءِ أَلَا وَخَيْرُهُمْ بَطِيءُ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْغَيِّءِ وَشَرُّهُمْ سَرِيعَ الْغَضَبِ بَطِيءُ الْغَيِّءِ, أَلَا وَإِنَّ الْغَضَبَ جَمْرَةٌ فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ, أَمَا رَأَيْتُمْ إِلَى حُمْرَةِ عَيْنَيْهِ وَانْتِفَاحِ أَوْدَاجِهِ, فَمَنْ أَحْسَسَ بِشَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ فَلْيُلْصِقْ بِالْأَرْضِ

“Bir gün Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bize ikinci namazı kıldırdı. Sonra bir hutbede bulundu... O günkü bellediklerimiz meyânında şu da vardı: Haberiniz olsun! İnsanoğlular tabakalar hâlinde yaratılmıştır. Haberiniz olsun! Kimi vardır yavaş öfkelenir, (öfkesinden) çabuk döner; kimi vardır çabuk öfkelenir, çabuk döner; kimi vardır, yavaş öfkelenir, yavaş döner. İşte bunlar birbirlerini dengeler. Haberiniz olsun! Onlardan bir kısmı vardır; çabuk döner, çabuk kızar. Bilesiniz bunların en hayırlısı ağır öfkelenen, çabuk dönendir, en şerlileri de çabuk öfkelenip yavaş dönendir. Bilesiniz! Öfke âdemoğlunun kalbinde bir kordur. Gözlerinin kızarmasını, avurtlarının şişmesini

1 Buhârî rivayet etti.

2 Muttefekun aleyh

**görmüyor musunuz? Kim, öfkeden bir başlangıç hisse-
derse yere yaslansın (öfkesi geçinceye kadar öyle kal-
sın).”¹**

İbn-u Ömer *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَا مِنْ جُرْعَةٍ أَغْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ جُرْعَةٍ غَغِظَ كَظْمَهَا عَبْدٌ اتَّبَعَاءَ وَجْهِ اللَّهِ

**“Allah indinde kişinin yuttuğu en sevaplı yudum, Al-
lah’ın rızasını düşünerek kendini tutup yuttuğu öfke yudu-
mudur.”²**

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu Anh’dan* Allahu Teâlâ’nın **“Sen
(kötülüğü) en güzel bir şekilde önle.”³** sözü hakkında şöyle dediği rivayet olunmuştur:

“Öfke anında sabretmek, kötülük anında affetmektir. Böyle yaparlarsa Allah onları korur ve düşmanlarını onlara boyun eğdirir.”⁴

Müslümanlara Suizanda Bulunmak

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ

**“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının! Muhak-
kak ki zannın bir kısmı günahdır.”⁵**

İbn-u Abbas tefsirinde bu ayet hakkında şöyle demiştir: Allah *Subhanehû ve Teâlâ* mü’mini bir diğer mü’min hakkında suizanda bulunmaktan nehyetmiştir.

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ

1 Tirmizî hasen hadis, demiştir.

2 İbn-u Mâce, Heysemî isnadı sahih, adamları sikâdır, dedi, Munzirî ravilerinin Sahîh’te kendilerinden delil getirilen kimseler olduğunu söyledi.

3 Fussilet Sûresi 34

4 Buhârî, muallak olarak geçti.

5 Hucûrat Sûresi 12

“Zandan sakının! Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır.”¹

Zahiren, görünüşte hayırlı ve salih olan bir mü'mine suizanda bulunmak caiz değildir. Bilakis ona hüsnüzanda bulunmak menduptur. Zahiren, görünüşte çirkin ve şüpheli olan Müslüman'a gelince, ona suizanda bulunmak Buhârî'nin rivayet ettiği Âişe hadisinden dolayı caizdir.

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

مَا أَظُنُّ فُلَانًا وَفُلَانًا يَعْرِفَانِ مِنْ دِينِنَا شَيْئًا

“Falan ve filan kimsenin dinimizden bir şey bildiklerini zannetmiyorum.”

Diğer bir rivayetinde:

مَنْ دِينِنَا الَّذِي نَحْنُ عَلَيْهِ

“Bizim üzerinde bulunduğumuz şu dinimizden (bir şey bildiklerini zannetmiyorum)” ifadesi geçmektedir.

Leys ibn-u Sa'd bu iki kişinin münafıklardan olduğunu söylemiştir. Buhârî'nin sözü burada bitmiştir.

İkiyüzlülük

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... وَتَجِدُونَ سِرَّ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ، الَّذِي يَأْتِي هَوْلَاءَ بِوَجْهِهِ، وَيَأْتِي هَوْلَاءَ بِوَجْهِهِ

“... Onlara bir yüzle, bunlara da başka bir yüzle gelen ikiyüzlü kimseleri insanların en şerlisi olarak bulursunuz.”²

Muhammed ibn-u Zeyd'den şöyle rivayet olunmuştur:

إِنَّا نَدْخُلُ عَلَى سُلْطَانِنَا فَنَقُولُ لَهُمْ خِلَافَ مَا نَتَكَلَّمُ إِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِمْ قَالَ كُنَّا نَعُدُّهَا نِقَاقًا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“İnsanlar, dedesi Abdullah ibn-u Ömer *RadiyAllahu*

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

Anh'a şöyle dediler: Biz sultanlarımızın (yöneticilerimizin) yanına giriyoruz. Onlara söylediğimiz, yanlarından çıktığımız zaman konuştuğumuza muhaliftir. O: Rasulallah zamanında biz bunu nifak olarak addediyorduk, dedi.”¹

Ammâr ibn-u Yâsir *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ كَانَ لَهُ وَجْهَانٌ فِي الدُّنْيَا، كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ

“Kimin dünyada iki yüzü varsa Kıyamet Günü ateşten iki dili olacaktır.”²

Zulmetmek

İbn-u Ömer *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

الظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Zulüm, Kıyamet Günü'nün karanlıklarıdır.”³

Ebû Mûsa *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُمَلِّي لِلظَّالِمِ، فَإِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ، ثُمَّ قَرَأَ: وَكَذَلِكَ أَخَذُ رَبُّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ

“Allahu Teâlâ, zalime biraz fırsat tanır ama bir de yakaladı mı artık, paçayı kurtaramaz. Sonra da şu ayeti okudular: Allah kasabaların zalim halkını yakalayınca böyle yakalar, yakalaması da şiddetli ve elîmdir.”⁴⁵

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Muaz'ı Yemen'e (vali ve kadı olarak) gönderdiği vakit şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

1 Buhârî rivayet etti.

2 Ebû Dâvud, ibn-u Hibbân'ın Sahîh'inde geçti.

3 Muttefekun aleyh

4 Hûd Sûresi 102

5 Muttefekun aleyh

أَتَقَّ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ

“Mazlumun (bed)duasından sakının. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur.”¹

Ebû Zer RadîyAllahu Anh’dan, Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Rabbi Azze ve Celle’den rivayetinde şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

يَا عِبَادِي! إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا. فَلَا تَظَالَمُوا ...

“Ey kullarım! Ben nefsimde zulmü haram ettim, onu sizin aranızda da haram kıldım. Öyleyse birbirinize zulmetmeyin...”²

Ebû Hurayra RadîyAllahu Anh’dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عَرَضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرٍ مَظْلَمْتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِهِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ

“Kimin üzerinde kardeşine karşı ırz veya başka bir şey sebebiyle hak varsa, dinar ve dirhem bulunmadığı gün gelmeden önce daha burada iken helalleşsin. Aksi takdirde o gün, salih bir ameli varsa, o zulmü nispetinde kendinden alınır. Eğer hasenatı yoksa arkadaşının günahından alınır, kendisine yüklenir.”³

Ebû Hurayra RadîyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

الْمُسْلِمُ أَحُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُحْلِلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هَهُنَا التَّقْوَى هَهُنَا - وَيُسْبِرُ إِلَى صَنْدَرِهِ - بِحَسَبِ أَمْرِي مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ وَعَرَضُهُ وَمَالُهُ

“Müslüman Müslüman’ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz, onu tahkir etmez. Takva şuradadır, takva şuradadır -eliyle göğsünü işaret etti-. Kişiye şer olarak, Müslüman kardeşini tahkir etmesi yeterlidir. Her

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

3 Buhârî rivayet etti.

Müslüman'ın kanı, ırzı ve malı diğer Müslüman'a haramdır.”¹

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَالصَّائِمُ حِينَ يُفْطِرُ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، يَرْفَعُهَا اللَّهُ تَعَالَى فَرُوقَ الْعَمَامِ، وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَيَقُولُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: وَعِزَّتِي لِأَنْتَصِرَ نَكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ

“Üç kimse vardır ki duaları asla reddedilmez: İftar edinceye kadar oruçlunun duası, adil imamın ve mazlunun duasıdır. Allah onun bu duasını bulutların üstüne yükseltir ve semanın kapılarını onlar için açar ve daha sonra Rab Azze ve Celle: İzzetim ve şerefim üzerine yemin ederim ki belli bir müddet geçse de ben sana mutlaka yardım edeceğim, diye buyurur.”²

Ukbe ibn-u Âmir el-Cuhenî *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ تُسْتَجَابُ دَعْوَتُهُمْ: الْوَالِدُ وَالْمُسَافِرُ وَالْمَظْلُومُ

“(Allah'ın) icabet ettiği üç dua vardır: Babanın, misâfirin ve mazlumun duası.”³

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ مُسْتَجَابَةٌ، وَإِنْ كَانَ فَاجِرًا فَجُورُهُ عَلَى نَفْسِهِ

“Mazlumun duası, günahkâr da olsa kabul edilir. Çünkü onun günahı kendisinedir.”⁴

Sözün Eyleme Aykırı Olması

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

1 Muslim rivayet etti.

2 Ahmed, Tirmizî hasenledi, ibn-u Hüzeyme, ibn-u Hibbân'ın Sahih'lerinde geçti.

3 Taberânî, Munzirî sahih bir isnatla, dedi, Heysemî Abdullah ibn-u Yezîd el-Ezrak dışında –ki o sikadır– adamlarının Sahih'in adamları olduğunu söylemiştir.

4 Ahmed, Munzirî hasen bir isnatla, Heysemî de isnadı hasendir, demişlerdir.

“Sizler kitabı okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) hâlde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Hiç akletmiyor musunuz?”¹

Bu ayet İsrâiloğulları’na hitaptır ki bu da bizden öncekilerin şeriatidir. Fakat Allah *Subhanehû* ayetin sonunda onlara أَفَلَا تَعْقِلُونَ **“Akletmiyor musunuz?”** kavliyle hitap ederek bizim de nazar-ı dikkatimizi çekmiştir. Yani *“Onların bu fiilini yapan kimse akletmez mi?”* demek istemiştir. Dolayısıyla bu da bize hitap olmaktadır.

Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَعْمَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَعْمَلُونَ

“Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır.”²

Usâme ibn-u Zeyd *RadiyAllahu Anh’dan*, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurduklarını işittim dediği rivayet olunmuştur:

يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَيُلْقَى فِي النَّارِ. فَيَسْأَلُ أَقْتَابَ بَطْنِهِ. فَيَقُولُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْجِمَارُ بِرَحَاهُ. فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ. فَيَقُولُونَ: أَيُّ فُلَانٍ مَا سَأَلْنَاكَ؟ أَلَيْسَ كُنْتَ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ؟ فَيَقُولُ: بَلَى. قَدْ كُنْتُ أَمُرُّكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ وَأَنْهَأَكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ

“Kıyamet Günü’nde bir adam getirilip Cehennem’e atılır. Bağırırsakları karnından dışarı fırlar ve o hâlde döğirmen çeviren merkep gibi döner. Cehennemdekiler onun yanına toplanır ve: Ey filan, bu ne hâl? Bize iyiliği emreden ve bizden kötülüğü nehyeden sen değilmiydin? derler. O da: Evet, iyiliği emrederdim fakat onu ben yapmazdım. Kötülükten nehyederdim de onu kendim yapardım, diye cevap verir.”³

Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in* arkadaşı, Cundub ibn-u

1 Bakara Süresi 44

2 Saff Süresi 2-3

3 Muttefekun aleyh

Abdullah *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَثَلُ الَّذِي يُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ وَيُنْسِي نَفْسَهُ كَمَثَلِ السِّيرَاجِ يُضِيءُ لِلنَّاسِ وَيُحْرَقُ نَفْسَهُ

“İnsanlara iyiliği öğretip de kendini unutan kişi insanları aydınlatıp da kendini yakan lamba gibidir.”¹

Kendini Beğendirmek (Hava Atmak) Maksadıyla Kendisini Temize Çıkarmak

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى

“Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir.”²

Muhammed ibn-u Amr ibn-u Atâ'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

سَمِعْتُ ابْنَتِي بَرَّةَ، قَالَتْ لِي زَيْنَبُ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ هَذَا الْإِسْمِ، وَسَمِعْتُ بَرَّةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ، اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبَيْرِ مِنْكُمْ. فَقَالُوا: بِمَ نَسَمَيْهَا؟ قَالَ: سَمَوْهَا زَيْنَبُ

“Ben kızıma Berra ismini vermiştim. Zeyneb bintu Ebî Seleme bana şöyle dedi: Şüphesiz Rasulullah bu isimden nehyetti. Benim ismim de Berra idi. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Nefislerinizi tezkiye etmeyiniz! Allah sizden ehli birr sahiplerini en iyi bilendir, buyurdu. (Ashab): Öyleyse onları ne ile isimlendireceğiz? diye sordu. O da: Onlara Zeyneb ismini veriniz, cevabını verdi.”³

Zemmedilen tezkiye⁴ gayrimeşru bir ihtiyaca binaen yapılandır. Üstelik bununla, kendini beğendirmekten kaynaklanan övünme kastedilir.

Fakat bu meşru bir ihtiyaca binaen yapılırsa yani şeriatın

1 Taberânî, Munzirî isnadı hasen, Heysemî de adamları güvenilir demişlerdir.

2 Necm Süresi 32

3 Muslim rivayet etti.

4 Tezkiye: Kendini, kötü karşılanan temize çıkarmaya denir.

ikrar ettiklerinden ise caizdir.

Bunlar kendini tezkiye etmek, tebliğ etmek ve onun hakkında konuşmakla memur olan bir Nebî tarafından yapılmıştır. Çünkü bu, dünyada veya ahirette nübüvvet makamının lüzumundan olmaktadır. Tıpkı Buhârî'deki Enes hadisi gibi:

جَاءَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَانَتْهُمْ تَعَالُوهَا فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غَفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَا أَنَا فَإِنِّي أَصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الذَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَغْتَسِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزْوُجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَأَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لِأَحْشَاكُمُ بِهِ وَأَتَقَاكُمُ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأَفْطِرُ وَأَصَلِّي وَأَزُفُّ وَأَتَزْوُجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي

“Üç kişilik bir grup Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in hanımlarının evine gelerek Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in ibadetinden sordular. Kendilerine anlatılınca, azımsayarak şöyle dediler: Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem yüce mevkiinden kendimize bakacak olursak biz neredeyiz? O’nun geçmiş ve gelecek günahları bile bağışlanmıştır. Onlardan biri: Ben geceleri hep namaz kılacağım, dedi. Diğeri: Ben dehr orucu tutacağım (tüm seneyi oruçlu geçirmek) ve hiç iftar etmeyeceğim, dedi. Öbürü: Ben de kadınlardan ayrı bir yere çekileceğim ve hiç evlenmeyeceğim, dedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem gelince bunlara şöyle dedi: Şöyle şöyle konuşanlar sizler misiniz? Haberiniz olsun! Allah’a and olsun ki ben sizin Allah’tan en çok korkanınızım ve sizden daha çok takva sahibiyim. Fakat ben bazen oruç tutar, bazen iftar ederim, bazen de uyurum. Kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetim budur. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.”

Muttefekun aleyh olan Ebû Hurayra hadisi gibi. Lafzı şöyledir:

أَنَا سَيِّدُ الْقَوْمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Ben, Kıyamet Günü kavmin efendisiyim.”

Muslim'deki rivayet ise şöyledir:

أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Ben Kıyamet Günü insanların efendisiyim. Ben, Kıyamet Günü insanların efendisiyim.”

Yine Tirmizî'deki -bu sahih ve hasen hadistir dedi- Ebû Saîd hadisi gibi:

أَنَا سَيِّدُ وَوَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَحْرَ، وَبِيَدِي لَوَاءُ الْحَمْدِ وَلَا فَحْرَ، وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لَوَائِي، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَحْرَ

“Övünmek için söylemiyorum, ben Kıyamet Günü âdemoğlunun efendisiyim. Övünmek için söylemiyorum, Livâ-ul Hamd (Hamd Sancağı) benim elimde olacaktır. Övünmek için söylemiyorum, Âdem ve diğer bütün Nebîler sadece benim sancağım altında olacaklardır. Övünmek için söylemiyorum, topraktan ilk zuhur edecek kişi benim.”

Muslim'deki Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

أَنَا سَيِّدُ وَوَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفِّعٍ

“Ben Kıyamet Günü Âdemoğullarının efendisiyim! Kâbirden ilk çıkacak kişi benim. İlk şefaât isteyen ve şefaati ilk kabul edilecek kişi yine benim.”

Vâsile ibn-u Eska Muslim'de rivayet edilen bir hadiste Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını işittim, dedi:

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ كِنَانَةَ مِنْ وَوَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، وَاصْطَفَىٰ قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ، وَاصْطَفَىٰ مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ، وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ

“Allah, İsmâîloğullarından Kenâne'yi, Kenâne'den Kureyş'i, Kureyş'ten Benî Hâşim'i, Benî Hâşim'den de beni seçmiştir.”

Kendini tezkiye etmenin, insanları kendisinden almaya rağbet ettirmek isteyen âlim tarafından yapılması da böyledir. Zira o, kendisini beğendirmek ve başkalarına karşı öğünmek için değil, kendi katında insanların kendisine muhtaç olduğu bir ilmin varlığını görmektedir.

Aynen muttefekun aleyh olan ibn-u Mes'ûd hadisinde olduğu gibi:

وَلَقَدْ عَلِمَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَعْلَمُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ، وَلَوْ
أَعْلَمُ أَنَّ أَحَدًا أَعْلَمُ مِنِّي لَرَحَلْتُ إِلَيْهِ

“VAllahi Rasulallah’ın Ashabı, onlardan Allah’ın kitabını en iyi bilen ben olduğumu biliyor. Eğer başka bir kimsenin benden daha iyi bildiğini bilseydim mutlaka ona giderdim.”

Buhârî, “Allah’ın kitabından” sonra “Hâlbuki ben onların hayırlısı değilim.” ziyadesini yapmıştır. Nevevî Muslim’in Şerh’inde “Sahabe ibn-u Mes’ûd’un bu sözünü inkâr etmedi.” demiştir.

Ve Ebû Tufeyl, Âmir ibn-u Vâsile hadisinde olduğu gibi:

سَمِعْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَامَ ، فَقَالَ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي، وَلَنْ تَسْأَلُوا
بِعُذِي مِنِّي، فَقَامَ ابْنُ الْكَوَّاءِ ، فَقَالَ: مَنْ الَّذِينَ يَدُلُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا، وَأَحْلُوا قَوْمَهُمْ دَارَ
النَّبَاةِ؟ قَالَ: مُنَافِقُو قُرَيْشٍ، قَالَ: فَمَنْ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَهُمْ يُحْسِبُونَ
أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا؟ قَالَ: مِنْهُمْ أَهْلُ حُرُورَاءَ

“Ali RadiyAllahu Anh’ın kalkıp şöyle dediğini işittim: Beni, kaybetmeden önce (bilmediklerinizi) sorunuz! Benden sonra benim gibi birine asla soramayacaksınız. Bunun üzerine ibn-u Kevvâ ayağa kalkıp: Allah’ın nimetine nankörlükle karşılık verenler ve kavimlerine dar’ul Bevâr’ı helal kılan kimseler kimlerdir? diye sordu. Kureyş münafıkları, cevabını verdi. Tekrar: İyi işler yaptıklarını sandıkları hâlde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimseler kimlerdir? diye sordu. O da: Onlar arasında Harûrâ halkından olanlar vardır, cevabını verdi.”¹ Ben de derim ki: Ali’nin bu hadisi, Sahabe’nin kulakları ve gözleri önünde cereyan etmiştir.

Kendinden şerri defetmek için, kişinin kendini tezkiye etmesi. Tıpkı Buhârî’deki Ebû Abdurrahman, Abdullah ibn-u Habîb ibn-u Rebîa –ki bu kibâr-ut Tâbiîndendir- hadisinde olduğu gibi:

1 Hâkim tahric etti ve Şeyhain tahric etmemiş ise de bu sahih âli bir hadistir, demis-
tir.

أَنَّ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جِئَ حُوصِرَ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ وَقَالَ أَنْشُدْكُمْ اللَّهَ وَلَا أَنْشُدْ إِلَّا أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَفَرَ رُومَةَ فَلَهُ الْجَنَّةُ فَحَفَرْتُهَا أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَلَهُ الْجَنَّةُ فَجَهَّزْتُهُمْ قَالَ فَصَدَّقُوهُ بِمَا قَالَ

“Osman RadiyAllahu Anh kuşatıldında, insanların karşısına teşrif edip şöyle dedi: Ben ancak Nebî'nin Ashabına yemin etmekle birlikte size Allah adına yemin ederim ki Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in: “Kim Rûme'yi (çölde bir yer) kazarsa ona Cennet var, dediğini ve orayı benim kazdığımı bilmiyor musunuz? Yine: Kim Güçlük Ordusu (Tebük Gazvesi'nde Müslüman askerlerine denir) donatırsa ona Cennet var, dediğini ve bunları benim donattığımı bilmiyor musunuz? (Ravi): Onlar, dediği şeylerde onu tasdik ettiler, dedi.”

Osman'ın bu kelamı, Sahabe'nin gözleri ve kulakları önünde cereyan ettiği hâlde onlar bunu tasdik etmiş ve bunu zemmedilen tezkiye cinsinden addetmemişlerdir.

Kendinden iftira ve şikâyeti defetmek için kişinin kendini tezkiye etmesi. Nitekim muttefekun aleyh olan Sa'd hadisinde olduğu gibi:

إِنِّي لِأَوَّلِ الْعَرَبِ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَكُنَّا نَعْزُرُو مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا وَرَقُ الشَّجَرِ، حَتَّىٰ إِنْ أَحَدَنَا لَيَضَعُ كَمَا يَضَعُ الْبَعِيرُ أَوْ الشَّاةُ، مَا لَهُ خَلْطٌ، ثُمَّ أَصْنَحَتْ بَنُو أَسَدٍ تُعْزِرُنِي عَلَى الْإِسْلَامِ؟ لَقَدْ خِثْتُ إِذَا وَضَلَّ عَمَلِي. وَكَانُوا وَسَوُوا بِهِ إِلَى عُمَرَ، قَالُوا: لَا يُحْسِنُ الصَّلَاةَ

“Arapların Allah yolunda ilk ok atanı benim. Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte, ağaç yaprağından başka yiyeceğimiz olmadığı hâlde gaza ederdik. Hatta her birimiz deve veya koyun gibi katıksız def-i hacet ederdi. Sonra Beni Esed İslâm konusunda beni tazir eder oldu. Şu hâlde ben hüsrana uğradım ve amelim boşa gitti demektir. Onu Ömer'e şikâyet etmişler ve güzel namaz kıldırıyor, demişlerdi.”

Aç Gözlü Olmak ve Cimrilik Etmek

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kuruluşa erenlerdir.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَعْتَى، وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى، فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى

“Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar, en güzeli de yalanlarsa biz de onu en zora hazırlarız.”²

Câbir *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحْلَوْا مَحَارِمَهُمْ

“Cimrilikten sakının, çünkü cimrilik sizden öncekileri helak etmiş onları kan dökmeye, haramları helal kılmaya sürüklemiştir.”³

Enes'ten Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurmuş oldukları rivayet olunmuştur:

اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ ...

“Allah'ım! Cimrilikten sana sığınırım...”⁴

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

شَرُّ مَا فِي الرَّجُلِ شُحُّ هَالِغٍ، وَجُبْنٌ خَالِعٌ

“Kişide bulunan en şerli şey aşırı cimrilik ve şiddetli korkudur.”⁵

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*'dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

وَلَا يَجْتَمِعُ شُحٌّ وَإِيمَانٌ فِي قَلْبٍ عَبْدٍ أَبَدًا

“Cimrilikle iman, bir kulun kalbinde asla birlikte bulunamaz.”⁶

1 Teğâbun Sûresi 16

2 Leyl Sûresi 8-10

3 Muslim rivayet etti.

4 Muslim rivayet etti.

5 Ahmed, Ebû Dâvud, ibn-u Hibbân'ın Sahîh'inde geçti.

6 Ahmed, ibn-u Hibbân Sahîh'inde, Hâkim rivayet etti.

Birbirine Küsmek ve Sırt Çevirmek, Düşmanlık Etmek

Enes RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

لَا تَقَاطِعُوا وَلَا تَدَابِرُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَبُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، وَلَا يَجُلُ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَحَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ

“Alâkanızı kesmeyiniz, birbirinize sırt çevirmeyiniz, birbirinize buğzetmeyiniz, birbirinizi kıskanmayınız. Ey Allah'ın kulları kardeş olunuz. Bir Müslüman'a, kardeşine üç günden ziyade dargın durması helal olmaz.”¹

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

تُعْرَضُ الْأَعْمَالُ فِي كُلِّ اثْنَيْنِ وَحَمِيمٍ، فَيَغْفِرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ الْأَيَّامِ كُلِّ امْرِيٍّ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا، إِلَّا امْرُؤٌ كَانَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءٌ، فَيَقُولُ: انْزُكُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا

“Ameller her pazartesi ve perşembe günü arz olunur. Aziz ve Celil olan Allah o gün, Allah'a hiçbir şirk koşmayan kişiye mağfiret eder. Bundan sadece kardeşiyile arasında düşmanlık olanı istisna eder ve der ki: Bu ikisini barıştıncaya kadar terkedin.”²

Ebû Eyyûb RadiyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا يَجُلُ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَحَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرَضُ هَذَا، وَيُعْرَضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ

“Bir Müslüman'a, (Müslüman) kardeşine üç geceden fazla küskün durması helal olmaz. Bunlar karşılaşsınlar, biri tarîz eder öbürü tarîz eder. Bu ikisinden hayırlısı (nefsini yenip: Es selamu aleykum! deyip karşı tarafa) selam verendir.”

Küskünlük, dargınlık Allah Subhanehû ve Teâlâ için olursa

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

caizdir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Tebük Gazvesi'nden geri kalan üç kişiye karşı küskünlüğü ve dargınlığı emrettiği sahihtir.

Sövmek ve Lanet Etmek

Masum olana lanet etmek Müslümanların icması ile haramdır. Zemmedilen vasıf sahiplerine lanet etmek caizdir. Mesela şu sözler gibi:

"Allah Subhanehû ve Teâlâ zalimlere lanet etsin, Allah Subhanehû ve Teâlâ kâfirlere lanet etsin, Allah Yahudilere, Hristiyanlara lanet etsin, Allah Subhanehû ve Teâlâ fasıklara lanet etsin, Allah Subhanehû ve Teâlâ resim yapanlara lanet etsin..."
Vb.

Bizzat mü'mine lanet etmenin haram kılındığının delilleri, Ebû Zeyd, Sâbit ibn-u Dahhâk el-Ensârî hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

... وَلَعْنُ الْمُؤْمِنِ كَقَتْلِهِ

"... Mü'mine lanet etmek, onu öldürmek gibidir."¹

Ebû Derdâ hadisinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَا يَكُونُ اللَّعَانُونَ شَفَعَاءَ, وَلَا شُهَدَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Lanet edenler, Kıyamet Günü şefaataçı ve de şahit olmazlar."²

İbn-u Mes'ûd hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

... سِيِّئَاتُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ ...

"Müslüman'a sövmek fasıklıktır..."³

Abdullah ibn-u Amr *RadiyAllahu Anh* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

1 Muttefekun aleyh

2 Muslim rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

إِنَّ مِنْ أَكْثَرِ الْكٰٔبِرِ أَنْ يَلْعَنَ الرَّجُلُ وَالدِّيَةَ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ يَلْعَنُ الرَّجُلُ
وَالدِّيَةَ؟ قَالَ: يَسُبُّ الرَّجُلُ أَبَا الرَّجُلِ، فَيَسُبُّ أَبَاهُ، وَيَسُبُّ أُمَّهُ فَيَسُبُّ أُمَّهُ

“Bir kimsenin anne ve babasına lanet etmesi büyük günahlardandır. Ey Allah’ın Rasulü hiç kişi anne ve babasına lanet eder mi? denildi. Bir adamın babasına söver, o da onun babasına söver, adamın anasına söver, o da onun anasına söver, buyurdu.”¹

Lakin muayyen sıfatlarla muttasıf olan kimselere lanet etmenin caiz olduğunun delilleri Allahu Teâlâ’nın şu sözleridir:

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

لَعْنُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

“İsrailoğullarından kâfir olanlar, Dâvud’un ve Meryem oğlu İsâ’nın diliyle lanetlenmişlerdir. Bunun sebebi söz dinlememeleri ve haddi aşmalarıdır.”² Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكٰٔفِرِينَ

“Muhakkak ki Allah, kâfirleri lanetledi.”³ Ve şöyle buyurdu:

كَمَا لَعْنَا أَصْحَابَ السَّبْتِ

“Cumartesi adamlarını lanetlediğimiz gibi...”⁴ Ve şöyle buyurdu:

لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكٰٔذِبِينَ

“Allah’ın laneti yalancılara üzerinedir!”⁵ Ve şöyle buyurdu:

أَلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّٰلِمِينَ

“Bilin ki Allah’ın laneti zalimlerin üzerinedir!”⁶ Ve

1 Buhârî rivayet etti.

2 Mâ’ide Sûresi 78

3 Ahzâb Sûresi 64

4 Nisa Sûresi 47

5 Âl-i İmrân Sûresi 61

6 Hûd Sûresi 18

şöyle buyurdu:

أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

“Onlara hem Allah hem de bütün lanet ediciler, lanet eder.”¹

Sünnet’ten delil Âişe *RadiyAllahu Anhâ* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ

“Allah, Yahudilere ve Hristiyanlara lanet etsin! Nebîlerinin kabirlerini mescit edindiler.”²

Ömer *RadiyAllahu Anh* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ، حَزَمَتْ عَلَيْهِمُ الشُّحُومَ فَجَمَلُوهَا فَبَاعُوهَا

“Allah, Yahudilere lanet etsin. Hayvanların iç yağı onlara haram kılınmıştı. Fakat onlar onu süsleyip sattılar.”³

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ

“Allah, bir yumurta çalıp da eli kesilen, bir ip çalıp da eli kesilen hırsıza lanet etsin.”⁴

İbn-u Ömer *RadiyAllahu Anh* hadisidir:

لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ, وَالْمُسْتَوْصِلَةَ, وَالْوَأَشِمَةَ, وَالْمُسْتَوْشِمَةَ

“İğreti saç takana da taktırana da bedene dövme yapan da yaptıran da Allah lanet etsin!”⁵

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu Anh* hadisidir:

لَعَنَ اللَّهُ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ

1 Bakara Sûresi 159

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

4 Muttefekun aleyh

5 Muttefekun aleyh

“Allah, kadınlara benzeyen erkeklere ve erkeklere benzeyen kadınlara lanet etmiştir.”

Yine ondan başka bir rivayette ise:

لَعَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُحْتَنِينَ مِنَ الرِّجَالِ، وَالْمُتَرَجَّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ، وَقَالَ: أَخْرَجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ

“Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem erkeklerden kadınlara ve kadınlardan da erkeklerle lanet etti ve onları evlerinizden çıkarın, dedi.”¹

İbn-u Ömer RadiyAllahu Anh hadisidir:

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَثَلَ بِالْحَيَوَانَ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem hayvana işkence ve azap edene lanet etti.”²

Yine İbn-u Ömer RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَعَنَ اللَّهُ مَنْ اتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ عَرَضًا

“Allah, içinde can olan bir şeyi hedef edinen kimseye lanet etmiştir.”³

Ve Câbir hadisidir:

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيَهُ، وَقَالَ هُمْ سَوَاءٌ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem riba yiyeni, yedireni, riba akdini yazanı, şahit olanı lanetledi ve bunların hepsi birdir, dedi.”⁴

Küçük Günahları İşlemeye Cüret Etmek, Alışkanlık Hâline Getirmek

Sehl ibn-u Sa’d RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu

1 Buhârî rivayet etti.

2 Buhârî rivayet etti.

3 Muslim rivayet etti.

4 Muslim rivayet etti.

Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ، فَإِنَّمَا مَثَلُ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ كَمَثَلِ قَوْمٍ نَزَلُوا بَطْنَ وَادٍ فَجَاءَ دَا بُعُودٍ، وَجَاءَ دَا بُعُودٍ حَتَّى حَمَلُوا مَا أَنْضَجُوا بِهِ خُبْرَهُمْ، وَإِنَّ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ مَتَى يُؤْخَذَ بِهَا صَاحِبُهَا تَهْلِكُهُ

“Küçük günahlardan kaçının! Çünkü küçük günahların misali, vadinin ortasına konaklayan, sonra bir odun bunun getirdiği, bir odunda şunun getirdiği, sonra da iyice pişirdikleri ekmekleri yüklenen bir kavmin misali gibidir. Şurası bir gerçektir ki küçük günahların sahibi ne zaman bunlarla sorumlu tutulursa onu helak eder.”¹

Âişe RadiyAllahu Anhâ'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِيَّاكَ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّ لَهَا مِنْ اللَّهِ طَلِبًا

“(Ey Âişe) küçük günahlardan sakın! Zira bunları Allah'tan talep eden vardır.”²

Enes RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

إِنَّكُمْ لَتَعْمَلُونَ أَعْمَالًا، هِيَ أَدَقُّ فِي أَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعْرِ، إِنْ كُنَّا لَنَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُوَبَقَاتِ

“Siz bir kısım ameller işliyorsunuz ki onlar sizin nazarınızda kıldan daha ince (daha ehemmiyetsiz)dir. Hâlbuki biz onları, Rasulullah zamanında büyük günahlardan (helake atıcılarından) addederdik.”³

İmkânı Olanın, Hak Sahibinin Talep Ettiği Bir Hakkı Vermekten, Ödemekten Kaçınması ya da Geciktirmesi:

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

فَإِنَّ أَمِينَ بَعْضِكُمْ بَعْضًا فُلْيُودِ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ

“Birbirinize bir emanet bırakırsanız emanet bırakılan

1 Ahmed, Heysemî adamları Sahîh'in adamlarıdır, dedi, Munzirî de ravileri Sahîh'te kendileri ile delil getirilen kimselerdir, dedi.

2 Nesâî, ibn-u Mâce, ibn-u Hibbân, Sahîh'inde, Ahmed, Heysemî isnadı sahih, adamları sikâdır, dedi.

3 Buhârî rivayet etti.

kimse emaneti sahibine versin.”¹

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَطْلُ الْعَنِيِّ ظُلْمٌ، وَإِذَا أَتَبَعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَّبِعْ

“Borcunu ödeyebilecek durumda olan zengin kimsenin ödemeyi geciktirmesi zulümdür. Biriniz bir zengine havale olunursa (havaleyi) kabul etsin.”²

Şerîd ibn-u Suveyd es-Sekâfi *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لِي الْوَأَجِدُ يُجِلُّ عَرْضَهُ وَعُفُوبَتَهُ

“Zenginin borcunu savsaklaması, haysiyetinin ihlal edilmesini ve cezalandırılmasını helal kılar.”³

Ebû Zer *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî'nin şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ يُحِبُّهُمُ اللَّهُ، وَثَلَاثَةٌ يُبْغِضُهُمُ اللَّهُ، ... وَالثَّلَاثَةُ الَّذِينَ يُبْغِضُهُمُ اللَّهُ: الشَّيْخُ الرَّزَائِي، وَالْفَقِيرُ الْمُحْتَالُ، وَالْعَنِيُّ الظَّلْمُ

“Üç kişi vardır, Allah onları sever üç kişi de vardır, Allah onlara buğzeder... Allah'ın buğzettiği üç kişiye gelince bunlar: Zani ihtiyar, kibirli fakir, zalim zengindir.”⁴

Kötü Komşuluk

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ، قِيلَ: وَمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارَهُ تَوَاقَفَهُ

“Vallahi iman etmiş olmaz! Vallahi iman etmiş olmaz!

1 Bakara Sûresi 283

2 Muttefekun aleyh

3 İbn-u Hibbân, Sahih'inde, Hâkim sahihledi ve Zehebî de ona muvafakat etti, Ahmed, Nesâî, Ebû Dâvud, ibn-u Mâce rivayet etti.

4 İbn-u Hüzeyme, ibn-u Hibbân, Sahih'lerinde, Hâkim sahihledi, Zehebî de ona muvafakat etti, Ahmed, Nesâî, Tirmizî rivayet etti.

Vallahi iman etmiş olmaz! buyurdu. (İman etmiş olmayana) Kim o ey Allah'ın Rasulü? diye soruldu. Zulmünden, şerrinden komşusunun emin olmadığı kimse, cevabını verdi."¹ Ayrıca Buhârî bunu, Ebû Şurayh el-Ka'bî'den de rivayet etmiştir.

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ ...

"Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eden kimse komşusuna eziyet etmesin..."²

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمَقَامَةِ؛ فَإِنَّ جَارَ الْبَدَايَةِ يَتَحَوَّلُ

"Allah'ım! Daimî ikâmetgâhdaki kötü komşudan sana sığınırım! Çünkü bedevi (göçebe) komşu gelip geçicidir."³

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْكُو جَارَهُ فَقَالَ لَهُ: أَذْهَبَ قَاصِرٌ، فَأَتَاهُ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا فَقَالَ: أَذْهَبَ قَاطِرٌ مَتَاعَكَ فِي الطَّرِيقِ فَعَقَلَ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَمُرُونَ وَيَسْأَلُونَهُ فَيُخْبِرُهُمْ حَبَرَ جَارِهِ، فَجَعَلُوا النَّاسَ يَلْعَنُونَهُ: فَعَلَّ اللَّهُ بِهِ، وَفَعَلَ، وَبَغَضَهُمْ يَدْعُو عَلَيْهِ، فَجَاءَ إِلَيْهِ جَارُهُ فَقَالَ لَهُ: ازْجِعْ فَإِنَّكَ لَا تَرَى مِنِّي شَيْئًا تَكْرَهُهُ

"Biri, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in huzuruna geldi ve komşusunu şikâyet etti. Aleyhi's Salâtu ve's Selâm ona: Git ve sabret, buyurdu. Bir müddet sonra ikinci defa veya üçüncü defa geldi. Bu defa ona: Ev eşyalarını yola at, buyurdu. O da aynısını yaptı. Sonra insanlar gelip geçmeye ve sormaya başladılar. O, onlara komşusunun yaptıklarını haber veriyordu. Onlar onu: Allah yaptığının aynısını ona yapsın, diye lanetlemeye ve bazıları da ona

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

3 İbn-u Hibbân, Sahîh'inde, Nesâî, Buhârî Edeb-il Mufrad'da, Hâkim rivayet etti.

beddua etmeye başladılar. Bunun üzerine adam (artık yapılamaz dayanamayarak), komşusuna geldi ve şöyle dedi: Dön artık çünkü seni incitecek bir şeyi benden asla görme-yeceksin.”¹

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan* şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ فُلَانَةً، يُذَكِّرُ مِنْ كَثْرَةِ صَلَاتِهَا وَصَدَقَتِهَا وَصِيَامِهَا، غَيْرَ أَنَّهَا تُؤْذِي جِيرَانَهَا بِلِسَانِهَا، قَالَ: هِيَ فِي النَّارِ ...

“Bir adam: Ey Allah’ın Rasulü! Falan kadın çok nafile namaz kılar, çok sadaka verir ve çok nafile oruç tutar ancak diliyle komşularına eziyet eder, dedi. (Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm): O kadın Cehennemdedir... buyurdu.”²

Sa’d ibn-u Ebî Vakkâs *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *Salallahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَرْبَعٌ مِنَ السَّعَادَةِ: أَرْبَعٌ مِنَ الشَّقَاءِ: الْجَارُ السُّوءُ، الْمَرْأَةُ السُّوءُ، وَالْمَرْكَبُ السُّوءُ، وَالْمَسْكَنُ الضَّنْفِيُّ

“Dört şey vardır ki saadettir... Dört şey de vardır ki bedbahtlıktır; kötü bir komşu, kötü bir kadın, kötü bir binek ve dar bir ev.”³

Hiyanet Etmek

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

“Muhakkak ki Allah hainleri sevmez!”⁴ Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

1 İbn-u Hibbân, *Sahîh’inde*, Hâkim, *Buhârî Edeb-il Mufrad’da*, Ebû Dâvud rivayet etti.

2 Ahmed, *Bezzâr*, *Heysemî* adamları *sikâdır*, dedi, *ibn-u Hibbân Sahîh’inde*, Hâkim *isnadı sahihtir*, dedi, *ibn-u Ebî Şeybe Munzir’ın* hakkında *sahihtir*, dediği bir *isnatla* rivayet etti.

3 İbn-u Hibbân, *Sahîh’inde*, Ahmed *sahih bir isnatla* rivayet etti.

4 *Enfâl Sûresi* 58

“Ey iman edenler! Allah’a ve Rasul’e hainlik etmeyin; (sonra) bile bile kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz.”¹

İyâd ibn-u Himâr el-Mücâşî’den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

... وَأَهْلُ النَّارِ حَمْسَةٌ ... وَالْخَائِنُ النَّبِيَّ لَا يَحْفَى لَهُ طَمَعٌ وَإِنْ نَقَى إِلَّا خَانَهُ ...

“Cehennem ehli de beş kısımdır: Tamahkârlığını izhar etmeyen hain kişiler. Böylesi bir kapıyı çalsa mutlaka ihanet eder...”²

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِذَا ضَيِّعَتِ الْأَمَانَةُ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ, قَالَ: كَيْفَ إِضَاعَتُهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: إِذَا أَسْنَدَ الْأَمْرَ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ

“Emanet zayi edildiğinde Kıyamet’i bekle. Emanetin zayi edilmesi nasıl olur? İşler ehil olmayanlara verildiği zaman Kıyamet’i bekle.”³

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَيُّهُ الْمُنَافِقُ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبًا, وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ, وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ

“Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaatte bulunduğu yerine getirmez, emanet olunduğunda hainlik eder.”⁴

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُوعِ, فَإِنَّهُ يُنْسِ الصَّجِيعَ, وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخِيَانَةِ, فَإِنَّهَا يُنْسِتُ الْبِطَانَةَ

“Allah’ım, açlıktan sana sığınırım. Çünkü o, en kötü yatak arkadaşıdır. Hiyanetten de sana sığınırım. Çünkü o,

1 Enfâl Sûresi 27

2 Muslim rivayet etti.

3 Buhârî rivayet etti.

4 Muttefekun aleyh

çok kötü iç duygusudur.”¹

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

يَقُولُ اللَّهُ: أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ، فَإِذَا خَانَ حَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا

“Allah şöyle buyurdu: İki ortağın biri, arkadaşına hainlik etmedikçe ben o iki ortağın üçüncüsüyüm. Ona hainlik ederse ben aralarından çıkarım.”²

Gıybet Etmek ve Bühtan/İftira Etmek

Gıybet kardeşini hoşlanmadığı, kerih gördüğü bir şeyle anmandır. Eğer söylediğin şey onda yoksa o zaman bühtandır. Bunun her ikisi de haramdır, delilleri ise şunlardır:

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

وَلَا يَغْتَابُ بَعْضُكُمُ بَعْضًا أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْنَاهُ وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

“Bazılarınız bazılarınızın gıybetini etmesin! Herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yiyebilir mi? İşte bundan tiksiniyorsunuz. O hâlde Allah’a (hükümlerine) takvalı olun (korkun). Şüphesiz, Allah tövbeleri kabul edendir ve çok merhametlidir.”³ Ve şöyle buyurdu:

هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ

“(Herkesi) kötöleyen, söz götürüp getiren.”⁴

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

أَتَذَرُونَ مَا الْغَيْبَةُ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ذِكْرُكَ أَحَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قَيْلٌ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ، فَقَدْ اغْتَابْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ، فَقَدْ

1 Ebû Dâvud, Nesâî, ibn-u Mâce, Hâkim sahihledi, Riyâz’da isnadı sahihtir, dendi.

2 Ebû Dâvud, Hâkim sahihledi, Zehebî de ona muvafakat etti.

3 Hucûrat Sûresi 12

4 Kalem Sûresi 11

“Gıybet nedir biliyor musunuz? dediler ki: Allah ve Rasulü daha iyi bilir! Bunun üzerine: Kardeşini hoşuna gitmeyen şeyle anmandır! buyurdu. Ya dediğim şey kardeşimde varsa, ne buyurursun? denildi. (Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm): Söylediğin şayet onda varsa onun gıybetini etmiş olursun! Eğer onda yoksa bühtan, iftira etmiş olursun.”¹

Ebû Hurayra RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، نَمُهُ وَعِرْضُهُ وَمَالُهُ

“Her Müslüman’ın kanı, ırzı ve malı diğer Müslüman’a haramdır.”²

Ebû Bekre RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Veda Hacc’ında şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ

“Bilin ki kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız birbirinize kesinlikle haramdır. Tıpkı bu yerde, bu ayda şu gününüzün haram olması gibi, haberiniz olsun! Tebliğ ettim mi?”³

Âişe RadiyAllahu Anhâ’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Ashabına şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

تَذَرُونَ أَرْزِي الرَّبَا عِنْدَ اللَّهِ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَإِنَّ أَرْزِي الرَّبَا عِنْدَ اللَّهِ اسْتِحْلَالٌ عَرِضٌ أَمْرِي مُسْلِمٍ ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِينَ يُؤَدُّونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَعِيرٍ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا

“Sizler Allah katında en kötü ribanın hangisi olduğunu biliyor musunuz? dedi. (Ashab): Allah ve Rasulü daha iyi bilir, dediler. Allah’ın indinde en kötü riba, Müslüman’ın ırzını (haysiyet ve şerefini) ihlal etmektir, buyurduktan

1 Muslim rivayet etti.

2 Muslim rivayet etti.

3 Muttefekun aleyh

sonra şu ayeti okudu: Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.¹²

Gıybeteye kulak vermek Allahu Teâlâ'nın şu sözlerinden dolayı haramdır:

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ

"Onlar ki boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler."³ Ve şöyle buyurdu:

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

"Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa hatırladık-tan sonra artık, o zalimler topluluğu ile oturma."⁴

Muslim'deki Ebû Hurayra hadisinden dolayı Müslüman'ın, kardeşi yokken haysiyetini, şerefini ihlal etmekten kaçınması gerekir.

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْدُلُهُ

"Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz..."

Heysemî'nin isnadı sahihtir, dediği Ebû Dâvud'daki Ebû Hurayra hadisinden hareketle muktedir olduğu hâlde kardeşini yardımsız bırakan kimse hakkında Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

مَا مِنْ أَمْرٍ يَخْدُلُ أَمْرًا مُسْلِمًا فِي مَوْضِعٍ تُنْتَهَكُ فِيهِ حُرْمَتُهُ ، وَيُنْتَقَصُ فِيهِ مِنْ عَرْضِهِ إِلَّا خَدَلَهُ اللَّهُ فِي مَوْطِنٍ يُجِبُّ فِيهِ نُصْرَتَهُ، وَمَا مِنْ أَمْرٍ يُنْصَرُ مُسْلِمًا فِي مَوْضِعٍ يُنْتَقَصُ فِيهِ مِنْ عَرْضِهِ، وَيُنْتَهَكُ فِيهِ مِنْ حُرْمَتِهِ إِلَّا نَصَرَهُ اللَّهُ فِي مَوْطِنٍ يُجِبُّ نُصْرَتَهُ

"Hürmetinin çiğnendiği, ırz ve şerefinin kınandığı bir

1 Ahzâb Sûresi 58

2 Ebû Ya'la, Munzirî ve Heysemî ravileri Sahih'in ravileridir, dedi.

3 Mu'minûn Sûresi 3

4 En'âm Sûresi 68

yerde bir Müslüman'ı yardımsız bırakıp rezil eden bir Müslüman yoktur ki kendisine yardım edilmesini arzu ettiği yerde Allah rezil rüsvay etmesin. Buna mukabil ırz ve şerefının ayıplandığı bir yerde bir Müslüman'a yardım eden bir kimse yoktur ki kendisine yardım edilmesini arzuladığı yer ve zamanda Allah ona yardım etmesin."

Ayrıca Ebû Derdâ, Esmâ bintu Yezîd, Enes, İmrân ibn-u Husayn ve Ebû Hurayra hadislerinden dolayı da bundan kaçınması gerekir. Bunların hepsi daha önce **"Allah İçin Sevmek ve Buğzetmek"** başlığı altında geçmişti. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, Muâz *Radiyallahu Anh'*ın kardeşi Ka'b ibn-u Mâlik'in haysiyeti ve şerefini ihlal etmekten kaçındığı zaman bunu ikrar etmiştir.

Muttefekun aleyh olan bir hadiste, Ka'b ibn-u Mâlik *Radiyallahu Anh'*dan kendisinin Tebûk kıssası hakkındaki uzun hadisinde, Nebî *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in Tebûk kavmi içerisinde oturmuş bir hâlde şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَا فَعَلَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ؟ قَالَ مِنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! حَبَسَهُ بُرْدَاءُ وَالنَّظْرُ فِي عَطْفِيهِ، فَقَالَ لَهُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ: بئسَ مَا قُلْتَ، وَاللَّهِ! يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ إِلَّا حَيْرًا، فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

"Kâ'b ibn-u Mâlik ne yaptı? diye sormuş. Benî Seleme'den biri: Ey Allah'ın Rasulü, Kâ'b'ı kibir ve gurur ile iki tarafına bakması (Medine'de) alıkoymuştur! diye cevap vermiş. Bunun üzerine Muâz İbn-i Cebel ona: Ne fena söyledin! Vallahi ey Allah'ın Rasulü biz Kâ'b İbn-i Mâlik hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz! demiş. Bunun üzerine Rasulullah sükût etmiş."

Âlimler altı sebepten dolayı gıybeti mübah görmüşlerdir. Bunlar zulüm görmek, münkeri değiştirmeye karşı yardım istemek, fetva sormak, Müslümanları şerden sakındırmak -ki bu bir nasihattir-, açıktan açığa günah işleyeni fiski ve bidatı ile anmak ve tanıtmaktır.

Nevevî, Ezkâr'da şöyle demiştir: *“Bu sebeblerin ekseriyetinde gıybetin caizliği üzerine icma hasıl olmuştur.”* Devamla *“Meşhur sahih hadislerde bunların delaletleri zahirdir.”* O, aynı bu anlamı Riyâd'da da tekrar etmiş ve bazı deliller serdetmiştir. Nitekim bunun aynısını San'ânî de, Subûl-us Selâm'da zikretmiştir. Karâfî de Zehîra'da şöyle demiştir: *“Bazı âlimler gıybetten şu beş sureti istisna etmişlerdir. Bunlar arasında nâsîhati, şahitlerde, ravilerde cerh ve tadîli, fiskını ilan edeni, bîdat sahiplerini ve dalâlette olan grupları zikretmişlerdir. Gıybet eden ve edilen kimseler hakkındaki bilgi, gıybet edilen kimse konusunda daha önce geçmişti.”*

Laf Getirip, Götürmek

Allah Subhanehû ve Teâlâ şöyle buyurdu:

هَمَّازٌ مَشَاءٌ بِمَمِيمٍ

“(Herkesi) kötöleyen, söz götürüp getiren.”¹

Huzeyfe *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا يُحُلُّ الْجَنَّةَ نَمَامٌ

“Laf götürüp, getiren Cennet'e giremez.”²

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu Anh'dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى قَبْرَيْنِ. فَقَالَ: أَمَا إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ. وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَيْبِرٍ. أَمَا أَحَدُهُمَا فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ. وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem (bir gün) iki kabre uğradı ve: Bunlar azap çekiyorlar. Azapları da büyük bir günahтан değil, buyurdu. Sonra şöyle devam ettiler: Evet biri, laf getirip götürmede bulunurdu. Diğer diğeri de idrar sıçrantısına karşı korunmazdı.”³

1 Kalem Süresi 11

2 Muttefekun aleyh

3 Muttefekun aleyh

Sılâ-i Rahmi Kesmek

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ، أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ

“Geri dönerseniz yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız? İşte bunlar, Allah’ın kendilerini lanetlediği, sağır kıldırdığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ يَبْغُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ

“Allah’a verdikleri sözü kuvvetle pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah’ın riayet edilmesini emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) terk edenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar; işte lanet onlar içindir. Ve kötü yurt (Cehennem) onlarıdır.”²

Ebû Muhammed, Cübeyr ibn-u Mut’im *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ

“(Akrabası ile) ilişkisini kesen, Cennet’e giremez.”³

Ebû Abdurrahman, Abdullah ibn-u Mes’ûd *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ، حَتَّى إِذَا فَرَعَ مِنْهُمْ، قَامَتْ الرَّحِمُ فَقَالَتْ: هَذَا مَقَامُ الْعَانِذِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ، قَالَ: نَعَمْ، أَمَا تَرْضَيْنِ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكِ، وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكِ؟ قَالَتْ: بَلَى، قَالَ: فَذَلِكَ لَكَ

“Allah mahlukatı yaratıp, nihayet onlarla işini bitirdiği zaman akrabalık ayağa kalkıp: Yâ Rab! Burası akrabalık ilişkilerini kesmekten sana sığınanların makamıdır,

1 Muhammed Süresi 22-23

2 Ra’d Süresi 25

3 Muttefekun aleyh

der. Allah da: Evet öyledir. Sen, seninle bağlarını koruyanlarla benim de bağımı korumama, seninle bağlarını koparanlarla benim de bağımı koparmama razı olmaz mısın? buyurur. Akrabalık da: Olurum yâ Rab! der. (Allah) Bu hüküm sana aittir, buyurur.”¹

Buhârî Sahîh’inde Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını tahric etmiştir:

لَيْسَ الْوَأَصِلُ بِالْمُكَافِي، وَلَكِنَّ الْوَأَصِلُ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحْمَةُ وَصَلَّهَا

“(Akrabalık bağlarını) gözeten, aynısı ile karşılık veren değildir. Bilakis (akrabalık bağlarını) gözeten, akrabaları onunla bağlarını koparınca onlarla bağ kurandır.”

Âişe RadiyahAllahu Anhâ’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

الرَّحْمُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعُرْشِ تَقُولُ: مَنْ وَصَلَنِي وَصَلَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَنِي قَطَعَهُ اللَّهُ

“Sıla-i rahim, arşa asılıdır, der ki: Kim beni sıla ederse, Allah da ona sıla etsin. Kim benden koparsa, Allah da ondan kopsun.”²

Riya ve Tesmî

Riya yakınlaşmanın olduğu esnada insanların rızasını almaya kastetmektir. Bu ne dilin ne de diğer organların ameli değil, kalbin amelidir. Hakikatinde ise riya, sözden veya fiilden gözetilen kasıttır. Aslında yakınlaşma Allah Subhanehû ve Teâlâ için olması gerekirken riyada insanlar için olmaktadır. Söz veya amel yani yakınlaşma bizzat riya değil, ancak riyanın mahallidirler. Riya kastedilen şey değil, kastın kendisidir. Zira kastedilen şey, insanların rızasıdır. Kasıt, Allah Subhanehû ve Teâlâ ile insanlar arasında ortak olursa yakınlaşma haram olur. Bundan daha şiddetlisi ise yakınlaşmanın Allah Subhanehû ve Teâlâ’ya değil de sadece insanlara özgü olmasıdır.

1 Muttefekun aleyh

2 Muttefekun aleyh

Riya yakınlaşma ile kayıt altına alınmıştır. Çünkü bunların dışında riya olmaz. Aynen insanların gözleri önünde alışveriş akdinin cereyan etmesi veya mübah olan elbiselerle süslenmek gibi. İnsanların rızasını gözetme kaydı ise diğer maksatları bertaraf etmek içindir. Tıpkı hacda menfaatler elde etme kastı olan kimse gibi.

Yakınlaşma bazen ibadet cinsinden olabilir, bazen de başka bir şey olabilir. İnsanların görmesi amacıyla secdeleri uzatan kimse riyakârdır. İnsanların görmesi için sadaka veren kimse riyakârdır. İnsanların görmesi, bilmesi kaydıyla cihad eden kimse riyakârdır. Âlim denilsin diye bir makâle yazan kimse riyakârdır. İnsanların hayretini kazanmak amacıyla konferans veren kimse riyakârdır. Hatip denilsin diye hutbe veren kimse riyakârdır. Zahit sanılsın diye derviş elbisesi giyen kimse riyakârdır. Sünnet sahibi denilsin diye sakalını uzatan ve elbisesinin paçasını sıvayan kimse riyakârdır. Cömert denilsin diye on binlere duada bulunan kimse riyakârdır. Alçak gönüllü sanılsın diye yürüyüşünde başını aşağı eğilen kimse riyakârdır. Komşuları duysun diye gece Kur'an'ın tilavetinde sesini yükselten kimse riyakârdır ve razı olsunlar diye insanlara göstermek özlemi içerisinde küçük mushaf taşıyan kimse riyakârdır.

Biz, insanların riyadan hayâ etmedikleri bir zaman içerisindeyiz. Bilakis ezici çoğunluk rıyanın, vakıası ve hükümlerini dahi bilmiyorlar. Bizim, insanların riyadan hayâ etmedikleri bir zaman içerisinde olduğumuzun delili Sâdık-ul Mesdûk¹'un haklarında haber verdiği çizgili kumaşlı şapkalı kimselerin zuhur etmesidir.

Zubeydî, Safî Kenz'de, Hakîm, Tirmizî Nevâdir'de ve Hâkim'in *"Ben onun bir kusuru olup olmadığını bilmiyorum."* dediği bir isnatla Ebû Nuaym'ın Hilye'de Enes *RadiyAllahu*

---

1 Sâdık-ul Mesdûk: Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'dir.

Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını tahric etmişlerdir:

يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دِيْدَانُ الْقُرَّاءِ, فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ فَلْيَتَعَوَّدْ بِاللهِ مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَمِنْهُمْ, وَهُمْ الْأَنْتَنُونَ, ثُمَّ يَطْهَرُ قَلَانِسُ النَّبْرُودِ, فَلَا يُسْتَحْيَا يَوْمَئِذٍ مِنَ الرِّيَاءِ, وَالْمَتَمَسِّكَ يَوْمَئِذٍ بِدَيْنِهِ كَالْقَابِضِ عَلَى الْجُمْرَةِ, وَالْمَتَمَسِّكَ يَوْمَئِذٍ بِدَيْنِهِ أَجْرَهُ كَأَجْرِ حُمْسِينَ, قَالُوا: مِمَّا أَوْ مِنْهُمْ؟ قَالَ: بَلَى مِنْكُمْ

“Ahir zamanda okuyucu (Kur’an okuyan), böcekler gibi çok olacaktır. Kim bu zamana yetişirse taşlanmış şeytandan ve onlardan Allah’a sığınsın! Onlar en aşağılık yaratıklardır. Sonra şapkalı, çizgili kumaşlı kimseler zuhur edecektir. Onlar o gün riyadan utanmazlar. O gün dinine sarılan kimse, bir kor tutan kimse gibidir ve dinine sarılan bir kimsenin ecri, elli kişinin ecrine bedeldir. (Ashab): Bizden mi, yoksa onlardan mı? diye sordular. Bilakis sizden, buyurdu.”

قَلَانِسُ “Kalânisu (şapkalılar)” kelimesi; الْقَلَانِسُوة kalensuve kelimesinin çoğuludur, النَّبْرُودِ “Burud (çizgili kumaşlılar)” kelimesi de بُرْد “burd” kelimesinin çoğuludur. Şapka ve çizgili kumaşın ihtivâ ettiği şahsa bakmaksızın bu, şapkalar ve çizgili kumaşlarla mümeyyiz olan din adamları hakkında bir kinayedir. İnsanlar indinde buna itibar etmek, riyadan utanmanın bir alâmeti olarak varit olmuştur.

Tesmî ise insanların rızasını almak amacıyla yakınlaşma hakkında insanlara bahsetmedir. Riya ile tesmî arasında fark vardır. Riya amelin arkadaşı, tesmî ise ondan yani amelden sonradır. Riyayı ancak Allah bilir. İnsanlar indinde onun tahakkuk etmesinin yolu yoktur hatta riyakârın kendisi de dâhil. Zira riyakâr, muhlis olması haricinde, kendisinde bulunan riyayı bilemez. Nevevî, Mecmûa'da Şâfiî'den: “Riyayı ancak muhlis kimse bilir.” dediğini nakletmiştir. İhlas, nefsin zahmet çekmesine ve çok çalışmasına muhtaçtır ki buna da ancak dünyayı (dokuz talakla) boşayan kimse takat yetirir.

Tesmî bazen bir kimsenin gizli olarak yaptığı bir ibadet ile

de olabilir. Mesela kıyâm-ul leyl yapıp da sabahleyin insanlara bundan bahsetmek gibi. Nitekim bazen de bir mekânda alenen yaptığı ameli, başka bir mekânda bahsetmesi ile de olabilir. Bunların hepsi sırf insanların rızasını alma kastiyle yapılanlardır.

İlk yüzyıl ve bunların tesmîden uzak durdukları hakkında bize nakledilen en güzel örneklerden birisi, Ebû Yûsuf'un Âsâr'da, Ebû Hanîfe'den, Ali ibn-u Ekmer'den naklettiği şu olaydır:

“Ömer ibn-u Hattâb (bir gün) sol eliyle yemek yiyen bir adama rastladı. İnsanlar yemek yerlerken Ömer onların tepesine dikildi ve o kişiye: Ey Allah'ın kulu sağ elinle ye! dedi. O kişi: Şüphesiz o meşguldür, dedi. Sonra ona ikinci kere uğradı ve yine aynı şeyleri söyledi. Daha sonra üçüncü sefer uğradı ve yine ona aynı şeyleri söyledi. Bu sefer dayanamayıp: Ne meşgûlü? diye sordu. O da: Mûte Günü kesildi, cevabını verdi. Bunun üzerine Ömer ondan dolayı ürküp korktu, sonra da: Senin elbiselerini kim yıkıyor? Başına kim yağ ve koku sürüyor? Sana kim bakıyor? diye sordu. (Ravi): Ömer sırasıyla buna benzer şeyleri ona sayıp sayıştırdı. Sonra ona cariye, binek, yemek ve nafaka verilmesini emretti. Bunun üzerine halk: Allah Ömer'i raiyyesi hakkında hayırla mükâfatlandırırın, dediler.”

Bir diğeri de Buhârî'nin Ebû Mûsa RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediğine ilişkin rivayet ettiği hadistir:

حَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاةٍ وَعَحْنُ سِنَّةُ نَفَرٍ، بَيْنَنَا بَعِيرٌ نَعْتَقِيهِ، فَتَقَبَّيْتُ أَفْئَامَنَا، وَتَقَبَّيْتُ قَدَمَايَ وَسَقَطْتُ أَطْفَارِي، وَكُنَّا نَلْفُ عَلَى أَرْجُلِنَا. وَحَدَّثَ أَبُو مُوسَى بَعْدَ ذَلِكَ، قَالَ: مَا كُنْتُ أَصْنَعُ بِلَا أَنْ أُذْكَرَهُ، كَأَنَّهُ كَرِهَ أَنْ يَكُونَ شَيْءٌ مِنْ عَمَلِهِ أَفْشَاهُ

“Altı kişilik bir birlik içinde, Nebî ile beraber bir gazaya çıktık. Sırayla bindiğimiz bir devemiz vardı. Artık ayaklarımız delinmişti. Benim de iki ayağım delinmiş, tırnaklarım dökülmüştü. Bunun için ayaklarımıza bez parçaları sarıyorduk. Ebû Mûsa bunu anlattı, sonra bu hoşuna git-

medi ve: Ben bunu hatırlatmak amacıyla yapmak isteme- miştim, dedi. Sanki amelinden ifşa ettiği bir şey onun hoşuna gitmemiş gibiydi.”

Riya ve tesmînin her ikisi de ihtilafsız olarak haramdır. Bunun delilleri çoktur. Bazıları şunlardır:

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ

“Onlar gösteriş yapanlardır.”¹ Ve şöyle buyurdu:

...فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

“Artık, her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa salih amel işlesin ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koş- masın.”²

Buhârî ve Muslim’deki, Cundub hadisinde geçen *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın şu kavidir:

مَنْ سَمِعَ سَمِعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ يُرَاءَ يُرَاءَ اللَّهُ بِهِ

“Her kim duyulsun diye bir iş yaparsa Allah o kimseyi duyurur. Her kim gösteriş olsun diye bir iş yaparsa Allah da onun içyüzünü ortaya koyar.”³

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’den rivayet olunan Muslim’deki ibn-u Abbâs hadisidir:

مَنْ سَمِعَ سَمِعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ رَأَى رَأَى اللَّهُ بِهِ

“Her kim duyulsun diye bir iş yapmış olursa Allah o kimseyi duyurur. Her kim gösteriş olsun diye bir iş yapmış olursa Allah da onun içyüzünü ortaya koyar.”

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduk- larını işittim dediği Muslim ve Nesâî’deki, Ebû Hurayra hadi- sidir:

إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُفْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ، رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ، فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ

1 Mâ’ûn Sûresi 6

2 Kehf Sûresi 110

3 Buhârî’nin lafzıdır.

يُقَالُ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَيْهِ وَجُهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ عِلْمَهُ، وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأَتَى بِهِ، فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ، وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ، لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَيْهِ وَجُهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأَتَى بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا، إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَيْهِ وَجُهِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ

“Kıyamet Günü’nde aleyhinde ilk önce hüküm verilmek üzere, şehit olduğu bilinen bir kimse getirilir. Allah ona olan nimetlerini anlatır. O da mazhar olduğu nimetleri hatırlar. Allah: Ne amel işledin? diye sorar. Adam: Senin yolunda cihad ettim ve nihayet senin için şehit düştüm, der. Allah: Yalan söyledin. Bilâkis sen, cesaretlidir, desinler diye savaştın. Senin için öyle de denilmiştir, buyurur. Başka bir hayırlı ameli bulunmadığından, emir verilir de yüzü üzerine sürüklenerek Cehennem’e atılır. Sonra ilim öğrenmiş, öğrendiğini başkasına öğretmiş ve Kur’an okumuş bir kimse getirilir. Allah ona da nimetlerini hatırlatır, o da itiraf eder. Sonra Allah ona: Ne amel işledin? diye sorar. O: Senin rızan için ilim öğrendim. Onu başkalarına öğrettim. Senin için Kur’an okudum, der. Allah: Yalan söyledin. Bilâkis sen âlim, denilmek için ilim öğrendin. Ne güzel okuyor desinler diye Kur’an okudun. Hakikaten senin hakkında bunlar da söylendi, buyurur. Başka bir hayırlı ameli bulunmadığından, emir verilir de, yüzü üzerine sürüklenerek Cehennem’e atılır. Sonra Allah’ın kendisine her çeşit maldan bolca verdiği bir kimse getirilir. Allah ona nimetlerini hatırlatır. O da hatırlar. Sonra Allah ona: Ne amel işledin? der. Adam: Verilmesini istediğin yerlere senin rızan için bolca verdim, der. Allah: Yalan söyledin. Benim için vermedin. Ne cömert bir kimsedir, desinler diye verdin. Nitekim hakkında böyle de denilmiştir, buyurur. Nihayet, başka bir hayırlı ameli de olmadığından, emir verilir

de yüz üstü sürünerek Cehennem'e atılır."

Beyhâkî, Taberânî ve Ahmed'deki -lafız Ahmed'indir- Ebû Hind ed-Dârî hadisidir. Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını işittim demiştir:

مَنْ قَامَ مَقَامَ رَبِيَاءٍ وَسُمُعَةَ رَأَى اللَّهَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَسَمِعَ

"Her kim gösteriş ve şöhret makamında kaim olursa Allah da Kıyamet Günü o kimsenin iç yüzünü ortaya koyar ve o kimseyi meşhur eder."¹

Taberânî ve Beyhâkî'deki Abdullah ibn-u Amr hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını işittim:

مَنْ سَمِعَ النَّاسَ بَعْمَلِهِ، سَمِعَ اللَّهُ بِهِ سَامِعَ خَلْفِهِ وَصَعْرَهُ وَحَقْرَهُ

"Her kim amelini insanlara duyurmak isterse Allah o kimseyi yaratıklarından duymak isteyen kimseye duyurur, onu küçültür ve onu küçümser."²

Taberânî'de hasen isnatla rivayet olunan Avf ibn-u Mâlik hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını işittim der:

مَنْ قَامَ مَقَامَ رَبِيَاءٍ رَأَى اللَّهَ بِهِ، وَمَنْ قَامَ مَقَامَ سُمُعَةَ وَسَمِعَ اللَّهُ بِهِ

"Her kim gösteriş makamında kaim olursa Allah o kimsenin iç yüzünü ortaya koyar. Her kim de şöhret makamında kaim olursa Allah da onu meşhur eder."

Taberânî'de hasen isnatla Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet edilen Muâz ibn-u Cebel hadisidir:

مَا مِنْ عَبْدٍ يَقُومُ فِي الدُّنْيَا مَقَامَ سُمُعَةَ وَرَبِيَاءٍ إِلَّا سَمِعَ اللَّهُ بِهِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Dünyada şöhret ve gösteriş makamında kaim olan hiçbir kul yoktur ki Allah o kimseyi, Kıyamet Günü mahlukata başları önünde teşhir etmiş olmasın."

1 Munzirî isnadı ceyyiddir, dedi, Heysemî, Ahmed'in ve Bezzâr'ın adamları ve Taberânî'nin senedlerinden birisi Sahîh'in adamlarındandır, demiştir.

2 Munzirî, Taberânî'nin senedlerinden birisi Sahîh'in adamlarındandır, dedi.

İbn-u Mâce ve Beyhâkî'de hasen isnatla Ebû Saîd el-Hudrî'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

حَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَتَذَكُرُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ فَقَالَ أَلَا أُحْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَحْوَفُ عَلَيْنَكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَالَ فَقُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ الشِّرْكَ الْحَفِيُّ أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ فَيُصَلِّيَ فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ

“Biz Mesih, Deccal’dan bahsederken Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem çıkageldi ve: Bana göre, Mesih Decal’dan daha korkuncunu size bildireyim mi? buyurdu. Biz de: Evet bildirin ey Allah’ın Rasulü! dedik. (Rasulullah) Gizli şirktir. O da namaz kılan adamın başkası görüyor diye namazını gösteriş için süslemesidir (daha ağır kılması), buyurdu.”

İbn-u Mâce, Beyhâkî ve Hâkim’de -sahihtir illeti yoktur, dedi- Zeyd ibn-u Eslem’den, babasından şöyle rivayet olunmuştur:

أَنَّ عُمَرَ حَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ يَوْمَ فَوَجَدَ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ عِنْدَ قَتْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْكِي، فَقَالَ: مَا بَيْكِيكَ يَا مُعَاذُ؟ قَالَ: بَيْكِيَنِي حَدِيثٌ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: حَدِيثٌ سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَلَيْسَ مِنَ الرَّيَاءِ شِرْكٌ، وَمَنْ عَادَى أَوْلِيَاءَ اللَّهِ فَقَدَ بَارَزَ اللَّهَ بِالْمُحَارَبَةِ، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْأَبْرَارَ الْأَتْقِيَاءَ الْأَخْفِيَاءَ الَّذِينَ إِنْ غَابُوا لَمْ يُفْتَقَدُوا، وَإِنْ حَضَرُوا لَمْ يُعْرَفُوا، قُلُوبُهُمْ مَصَابِيحُ الْهُدَى، يَحْرُجُونَ مِنْ كُلِّ غَيْرَاءٍ مُظْلِمَةٍ

“Ömer bir gün mescide çıkınca, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in mezarı başında Muâz ibn-u Cebel’i ağlar bir hâlde buldu ve: Seni ağlatan nedir? Ey Muâz! diye sordu. O da: Beni ağlatan, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den işitmiş olduğum şu hadistir, dedi. Riya ile yapılan basit bir amel dahi şirktir. Kim Allah’ın dostlarına düşmanlık ederse Allah’a harp ilan etmiş olur. Muhakkak ki Allah, kulları içerisinde iyi, muttaki, riyasız, hazır bulunmadıkları zaman aranmayan, hazır olduklarında bilinmeyen, kalpleri hidayet nurları misali ve her zifirî karanlıkta ortaya çıkan mü’min kullarını sever.”

Riya, Allah Subhanehû ve Teâlâ’ya yaklaşılacak bir amele

dahi girse onu iptal eder yani o amel olmamış gibi itibar edilir. Kaldı ki onda günah da vardır. Bunun delili, Muslim'deki Ebû Hurayra hadisidir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكَ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ مَعِيَ فِيهِ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكُهُ

“Allahu Tebâreke ve Teâlâ dedi ki: Ben müşriklerin şirkinden en müstağni olanıyım. Her kim bir amel yapar da onda benden başkasını şirk koşarsa onu da, o şirkini de terk ederim.”

Şirk riyası, ameli iptal eder. Öyleyse halis riyanın ameli batıl kılması evla babındandır.

Ahmed, hasen isnatla Übeyy ibn-u Ka'b'dan Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını tahric etmiştir:

بَشِّرْ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِالسَّاءِ وَالرَّفْعَةِ وَالذِّبْنِ وَالتَّصْنُرِ وَالتَّمْكِينِ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ عَمِلَ مِنْهُمْ عَمَلًا الْآخِرَةَ لِلدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ نَصِيبٌ

“(Ey Rasulüm!) bu ümmeti yücelmek, yükselmek, dinde sebat etmek, zafer görmek ve yeryüzünde güçlü kılınmak ile müjdele! Onlardan kim, ahiretin amelini dünya için işlerse ahirette nasibi yoktur.”

Beyhâkî ve Bezzâr sorunsuz bir isnatla Dahhâk ibn-u Kays'tan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını tahric etmişlerdir:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ أَنَا خَيْرُ شَرِيكَ فَمَنْ أَشْرَكَ مَعِيَ شَرِيكًا فَهُوَ لِشَرِيكِي يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَخْلَصُوا أَعْمَالَكُمْ لِلَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يَقْبَلُ مِنَ الْأَعْمَالِ إِلَّا مَا خَلَصَ لَهُ وَلَا تَقُولُوا هَذَا لِلَّهِ وَلِلرَّجْمِ فَإِنَّهَا لِلرَّجْمِ وَلَيْسَ لِلَّهِ مِنْهَا شَيْءٌ وَلَا تَقُولُوا هَذَا لِلَّهِ وَلِلرَّجْمِ فَإِنَّهَا لِلرَّجْمِ وَلَيْسَ لِلَّهِ فِيهَا شَيْءٌ

“Allahu Teâlâ der ki: Ben en hayırlı ortağım. Kim ki bir amel yapar benden başkasını o amele ortak kılırsa bu amel, bana ortak kılınana aittir. Ey insanlar! Amellerinizi Allah'a halis kılınız. Zira Allahu Teâlâ amellerden ancak kendisi için ihlasla yapılan ameli kabul eder. Bu, Allah ve sila-i rahim içindir, demeyiniz. Çünkü o, sila-i rahm içindir

ve ondan ufacık bir şey dahi Allah için değildir. Yine: Bu (amel), Allah ve şerefliyeleriniz içindir, demeyiniz. Çünkü o, şerefliyeleriniz içindir ve onda küçücük bir şey bile Allah için değildir.”

Tirmizî, ibn-u Mâce, ibn-u Hibbân, Beyhâkî ve Ahmed hasen bir isnatla Ebû Saîd ibn-u Füdâle *RadiyAllahu Anh'* dan -ki Sahabedendir- Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'* in şöyle buyurdıklarını işittim dediğini tahric etmişlerdir:

إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ نَادَى مُنَادٍ مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِي عَمَلِهِ أَحَدًا فَلْيَطَّلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءَ عَنِ الشِّرْكِ

“Allah öncekileri ve sonrakileri kendisinde şüphe olmayan bir gün/Kıyamet Günü topladığı zaman, bir tellal şöyle bağırır: Her kim amelinde birini ortak koşmuş ise sevabını onun katında arasın! Çünkü Allah müşriklerin şirkinden müstağnidir.”

Her ne zaman bir yol bulunursa, salih ameli gizlemek Sünnet'tendir. Mesela nafile sadaka, nafile namaz, sünnet-i müekkedeler, dua, istiğfar ve Kur'an okumak gibi.

Bunun delilleri çoktur. Fakat biz bunlardan sadece Ahmed'de sahih bir isnatla Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'* den rivayet edilen Enes hadisiyle yetineceğiz:

نَعَمَ الرِّيحُ قَالَتْ يَا رَبِّ فَهَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الرِّيحِ قَالَ نَعَمْ ابْنُ آدَمَ يَتَصَدَّقُ بِبِمِينِهِ يُخْفِيهَا عَنْ شِمَالِهِ

“Evet, koku var, buyurdu. (Melekler): Yâ Rab! Yaratıkların içerisinde kokudan daha şiddetli bir şey var mı? (Allah): Evet, âdemoğlu var, buyurdu. Sağ eli ile verdiği sadakayı, sol elinden gizler.”

Nesâî, Mizzî, Ali ibn-u Cü'd ve diğerlerinin Zübeyr ibn-u Avvâm'dan rivayetlerinde o şöyle demiştir: “Sizin biriniz salih amelini gizleme imkânı olursa bunu yapsın.” Başka bir riva-

yette ise “örtsün” şekline varit olmuştur. Ziya, Mühtârâ’da isnadı sahih, demiştir. Rivayet sahiplerinin durumu Kuteybe¹ nezdinde olumludur.

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, gizli şirkten nasıl korunmamız gerektiğini bize öğretmiştir.

Bu bağlamda Ahmed, Taberânî ve Ebû Ya’la hasen isnatla Ebû Mûsa el-Eş’arî’den hutbesinde şöyle dediğini tahric etmişlerdir:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا هَذَا الشِّرْكَ فَإِنَّهُ أَحَقُّ مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ فَقَامَ إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُزَيْنٍ وَقَيْسُ ابْنُ الْمُضَارِبِ فَقَالَا وَاللَّهِ لَنُخْرِجَنَّ مِمَّا قُلْتَ أَوْ لَنَأْتِيَنَّ عُمَرَ مَأْدُونٌ لَنَا مَأْدُونٌ فَقَالَ بِنُ أَخْرَجُ مِمَّا قُلْتُ حَطَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا هَذَا الشِّرْكَ فَإِنَّهُ أَحَقُّ مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ فَقَالَ لَهُ مَنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ وَكَيْفَ نَنْقِيهِ وَهُوَ أَحَقُّ مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نُشْرِكَ شَيْئًا نَعْلَمُهُ وَنَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا نَعْلَمُ

“Ey insanlar! Şu şirkten sakınınız! Zira o, emekleyen, sürünen bir karıncadan daha gizlidir. Bunun üzerine Abdurrahman ibn-u Hüzn ve Kays ibn-u Müdârib ona doğru ayağa kalktılar ve: Vallahi ya bu söylediğin için bir şey tahric edersin ya da izinli veya izinsiz mutlaka Ömer’i getiririz, dediler. O da: Bilakis söylediğim için bir şey tahric edeceğim, dedi ve devamla: Bir gün Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bize hutbe vermiş ve: Ey insanlar! Şu şirkten sakınınız! Zira o, emekleyen, sürünen bir karıncadan daha gizlidir, buyurdu. Bunun üzerine Allah’ın dilediği kimseler ona: O, emekleyen debelenen karıncadan daha gizli iken ondan nasıl sakınırız ey Allah’ın Rasulü? diye sordular. Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm da: Allah’ım, bilerek bir şeyi şirk koştuktan sana sığınırım. Bilmeden yaptıklarım için de senden bağışlanma dilerim deyiniz, buyurdu.”

Tesmî, haramda riya’ya ortak olmakla birlikte amelin batıl olmasında riya gibi değildir. Zira tesmî ya kendisine rıyanın

1 Kuteybe hadis âlimidir.

karıştığı bir amel ile olur ki bu amel zaten tesmîden önce batıldır. Tesmî sadece onun günahını artırmıştır. Hâlbuki batıllığına tesir etmemiştir. Ya da amel Allah *Subhanehû ve Teâlâ* için halis olarak vaki olur ki bu takdirde sahih ve hasen olur. Bundan sonra ameli işleyen (fail), tesmî sebebiyle yalnızca günahkâr olmuş olur. Bu günahdan da diğer günahlar gibi istiğfar ve tövbe etmek mümkündür. Allah, ölmeden önce onu bağışlar veya Kıyamet Günü onu örter. Aksi takdirde mizanına, iyiliklerini eksilten bir kötülük olarak konulur. Ancak ne var ki Allah'a *Subhanehû ve Teâlâ* halis olarak vaki olan amelini iptal etmez.

Tesmî hakkında varit olan deliller yalnızca onun haramlılığını ifade eder, yoksa riya gibi amelin batıllığını ifade etmez. Riya şirktir, Allah *Subhanehû ve Teâlâ* da kendisinde riya bulunan ameli ortağına terkeder ve ameli işleyen kimseye şöyle der: *"Sevabını, ortak koştuğun kimseden iste!"* Yani kendisine riyanın karıştığı amel olmamış gibidir, yok gibidir. Hâlbuki Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya halis olarak vaki olduktan sonra, duyulsun diye bir ameli işleyen kimse, hakikatinde mevcuttur ve faili de sevaba müstehaktır. Yalnız o, duyulsun diye bir amel yapmış, dolayısıyla da tesmîden ötürü günahkâr olmuştur. *Aleyhi's Salâtu ve's Selâm*:

سَمِعَ اللَّهُ بِهِ **"Allah da o kimseyi duyurur."**

سَمِعَ بِهِ سَامِعَ خَلْقِهِ **"Duyamak isteyen mahlukatına o kimseyi duyurur."**

سَمِعَ بِهِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ **"Yaratıkların başları önünde o kimseyi duyurur."** gibi sözlerinin tamamı, tesmî üzerine sıralanan ukubatın varlığının bir alâmeti olmakla birlikte, riya hakkında varit olanlar gibi, amelin batıl olduğunu ifade etmezler.

Sonuç olarak tesmî, ameli iptal etmesi noktasında riyaya kıyas edilmez. Çünkü kendisine riyanın karıştığı amel, vukûa gelmemiş gibi itibar edilir ki bu da batıldır. Bununla beraber Allah'a *Subhanehû ve Teâlâ* için halis olarak yapılan bir ameli,

peşi sıra tesmî takip ederse bu amel sahih olarak meydana gelmiş itibar edilir. O hâlde sahih olarak vaki olmuş Allah'a yaklaşıtııcı bir amel, batıl olarak vaki olmuş diğere bir amele asla kıyas edilmez.

Kibir ve Kendini Beğenme

Muslim, Abdullah ibn-u Mes'ûd'dan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduklarını tahriç etmiştir:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ تُؤْبَهُ حَسَنًا وَتَعْلَهُ حَسَنَةً، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبَرُ بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ

“Kalbinde zerre miktar kibir bulunan kimse asla Cennet'e girmeyecektir! buyurmuştu. Bir adam: Kişi elbisesinin güzel olmasını, ayakkabısının güzel olmasını sever! dedi. Aleyhi's Salâtu ve's Selâm da: Allahu Teâlâ güzeldir, güzelliği sever! Kibir ise hakkın inkârı, insanların tahkiri-dir, buyurdu.”

“*Hakkın inkârı*” demek hakkı söyleyeni, reddetmek, kabul etmemektir. “*İnsanların tahkiri*” demek ise insanları hor görmek, küçük görmektir.

Kibrin anlamı hakkında başka şeyler de söylenmiştir. Onun kibir olduğu, azamet olduğu, hak ettiğinin üzerinde kendini yüksek görmek olduğu, kişinin kendini beğenmesi yani kişinin kendini diğerlerinden daha büyük görmesi olduğu söylenmiştir. Kibrin mahalli, kalptir. Delili ise Allahu Teâlâ'nın şu sözüdür:

Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

إِنَّ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبَرًا

“...Onların kalplerinde, asla erişemeyecekleri bir ki-bir başka bir şey yoktur...”¹

Ve *Aleyhi's Salâtu ve's Selâm*'ın şu sözüdür:

مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبِيرٍ

“Kalbinde zerre miktarı kibir bulunan kimse...”

Kendini beğenme güzel görmek, bulmak anlamında kişinin kendine bakmasıdır. Şöyle ki kişi kendini layık ve ehil olmadığı bir rütbede tasavvur eder.

Bununla kibir arasındaki fark şudur: Kendini beğenmişlik, sahibinden başkalarına sirayet etmez. Kendini beğenen kişi, insanlar arasında olduğu hâlde de kendini beğenir, yalnız kaldığı bir hâlde de kendini beğenir. Kibir ise bunun tam tersidir. Çünkü o hem insanlara karşı hakkı kabul etmek ve reddetmek için kibirlenmek hem de onlara karşı büyükmektir.

Hem kibir hem de kendini beğenmişlik haramdır. Bunun delilleri aşağıdaki hususlardır:

Buhârî, kibir babında Mucâhid’in: **“Yanını eğip bükerek (kibir ve azamet içinde)”**¹ ayeti hakkında *“Kendisini, sağını solunu, omzunu kabartarak büyükmelen kimse.”* demiştir.

Buhârî ve Muslim, Hârise ibn-u Vehb el-Hüzâî’den Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını rivayet etmişlerdir:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَّصَاعِفٍ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةٍ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُنْتٍ جَوَاطِ مُسْتَكْبِرٍ

“Size Cennet ehlini haber vereyim mi? buyurdu. (Ashab): Evet, ey Allah’ın Rasulü, dedi. (Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm): Her biçare addedilen zayıf kimsedir. Bu kimse, bir hususta Allah’a yemin etse, Allah onun dilediğini yerine getirir, dedi ve sonra: Size Cehennem ehlini haber vereyim mi? Bunlar kaba, cimri ve kibirli kimselerdir.”

Muslim Sahîh’te ve Buhârî Edeb-il Mufrad’da, her ikisi de Ebû Hurayra ve Ebû Saîd el-Hudrî’den Rasulullah *SallAllahu*

Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını rivayet etmişlerdir:

الْعِزُّ إِزَارُهُ، وَالْكِبْرِيَاءُ رِدَاؤُهُ، فَمَنْ يُنَازِعُنِي عَدْبَتُهُ

“Kibir örtüm, azamet giysimdir. Kim bu ikisinden herhangi birinde benimle çekişirse, ona azap ederim.”

Tirmizî, Nesâî, ibn-u Hibbân Sahîh'inde, ibn-u Mâce ve Hâkim Mustedrak'ta -ayrıca sahihledi- Sevbân'dan Rasullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

مَنْ مَاتَ وَهُوَ تَرِيءٌ مِنَ الْكِبْرِ وَالْعُلُولِ وَالذَّنِّ دَخَلَ الْجَنَّةَ

“Kibirden, kin ve hasetten, borçtan berî olarak ölen kimse Cennet'e girer.”

Buhârî Edeb-il Mufrad'da, Tirmizî sahih ve hasendir dedi, Ahmed ve Hümejdî Musned'lerinde, ibn-u Mübârek Zühd'de Amr ibn-u Şuayb'dan, babasından, dedesinden Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını rivayet etmişlerdir:

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُورِ الرِّجَالِ يَعْشَاهُمْ النَّوْلُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ

“Kıyamet Günü, mütekebbirler, adamlar suretinde küçük karıncalar gibi haşrolunurlar. Onları her yönden zillet bürümüştür...”

Buhârî, Edeb-il Mufrad'da, Hâkim Mustedrak'ta -ayrıca sahihledi- ve Heysemî'nin adamları Sahîh'in adamlarıdır dediği bir isnatla Ahmed ibn-u Ömer'den Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını rivayet etmişlerdir:

مَنْ تَعَظَّمَ فِي نَفْسِهِ أَوْ لِحْتَالٍ فِي مَشِيئِهِ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ

“Kendi kendine büyülenen veya yürüyüşünde kibirlenen kimse, Allah'ın kendisine öfkeli olduğu bir şekilde Allah ile karşılaşacaktır.”

Bezzâr ceyyid bir isnatla Enes *RadiyAllahu Anh*'dan Rasullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

لَوْ لَمْ تُذُنُّوْا لَحَشِيْبٌ عَلَيْنُكُمْ مَا هُوَ أَكْبَرُ مِنْهُ: الْعُجْبُ

“Günah işlemezsiz daha büyük günaha yakalanmanızdan korkarım. O da kendini beğenmektir.”

İbn-u Hibbân Ravdat-ul Ukalâ’da, Ahmed ve Bezzâr -Munzirî ikisinin ravileri de Sahîh’te kendileriyle delil getirilen kimselerdir dedi- Ömer ibn-u Hattâb *RadiyAllahu Anh*’dan şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَ اللَّهُ حِكْمَتَهُ وَقَالَ انْتَعِشْ نَعَشَكَ اللَّهُ، فَهُوَ فِي نَفْسِهِ صَغِيرٌ وَفِي أَعْيُنِ النَّاسِ كَبِيرٌ، وَإِذَا تَكَبَّرَ الْعَبْدُ وَعَدَا طَوْرَهُ وَهَوَّاهُ اللَّهُ إِلَى الْأَرْضِ وَقَالَ أَحْسَأُ أَحْسَأَكَ اللَّهُ فَهُوَ فِي نَفْسِهِ كَبِيرٌ وَفِي أَعْيُنِ النَّاسِ صَغِيرٌ

“Bir adam Allah’a karşı mütevazı olduğu zaman, Allah onun derecesini, hikmetini yükseltir ve: Haydi doğrul, kalk ki Allah da seni dimdik kılsın, buyurur. Böylece o, kendince küçük fakat insanlar gözünde büyük olur. Bir kul da kibirlenip tavrı haddi aştığı zaman, Allah da onu şiddetle yere çalar, yerin dibine geçirir ve: Aşağılan, küçül ki Allah da seni aşağılasın, küçültsün, buyurur. Böylelikle o, kendince büyük, fakat insanlar gözünde küçük olur.”

Mâverdî, Edeb-id Dunyâ ve’ d Dîn’de, Ahnef ibn-u Kays’tan şöyle dediğini nakletmiştir:

“Hâli, sidiğın hâli gibi (değersiz) olan kimsenin nasıl da kibirlendiğine iki kere şaşıyorum, hayret ediyorum!”

Nevevî Mecmûa’da Şâfiî’den şöyle dediğini nakletmiştir: *“Her kim, bulunmuş olduğu değer ve kıymetin üzerinde bir değer ve kıymet kendisine biçerse Allah, onu kıymetine geri döndürür.”* Devamla: *“Kadir kıymet açısından insanların en yücesi, kendi kadir kıymetini görmeyen kimsedir. Fazileti en çok olanlar ise kendi faziletini görmeyen kimselerdir, dedi.”*

KONUŞMA ADABI

Tedris Adabı

1- İnsanları Bıktırmamak, Usandırmamak İçin Derse Uygun Gün ve Saat Kollamak

İbn-u Mes'ûd RadiyAllahu Anh'dan şöyle rivayet olunmuştur:

إِنَّهُ كَانَ يُدَكِّرُنَا كُلَّ يَوْمٍ حَمِيمٍ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّا نُحِبُّ حَدِيثَكَ وَنَشْتَهِيهِ، وَلَوْ دِدْنَا أَنْتَكَ حَدَّثْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ فَقَالَ: مَا يَمْنَعُنِي أَنْ أُحَدِّثَكُمْ إِلَّا كَرَاهِيَةٌ أَنْ أَمْلِكُمْ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ فِي الْأَيَّامِ كَرَاهِيَةَ السَّامَةِ عَلَيْنَا

“İbn-u Mes'ûd, her perşembe günü öğüt ve nasihatta bulunurdu. Bir gün bir adam ona şöyle dedi: Ey Ebâ Abdurrahman! Biz, konuşmanı seviyoruz ve ona çok özlem duyuyoruz. O hâlde her gün bize bir şeyler anlatmanı isterdik. Bunun üzerine o: Sizi bıktırmak endişesi (her gün) sizinle konuşmaktan beni alıkoyuyor. Çünkü Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem öğüt ve nasihat hususunda bize bıkkınlık gelmesin diye hâlimize bakıp ona göre gün ve saat kollardı, dedi.”

İbn-u Abbâs RadiyAllahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

حَدَّثَ النَّاسَ كُلَّ جُمُعَةٍ مَرَّةً فَإِنْ أَكْثَرْتُ فَمَرَّتَيْنِ فَإِنْ أَكْثَرْتُ فَقَلَّتْنَا، وَلَا تُمَلِّ النَّاسَ مِنْ هَذَا الْقُرْآنِ، وَلَا تَأْتِ الْقَوْمَ وَهُمْ فِي حَدِيثٍ فَتَقَطَّعَ عَلَيْهِمْ حَدِيثَهُمْ فَمَلَّوهُمْ، وَلَكِنْ أَنْصَبْ فَإِذَا أَمْرُوكَ فَحَدِّثْهُمْ وَهُمْ يَشْتَهُونَهُ، وَإِيَّاكَ وَالسَّجْعَ فِي الدَّعَاءِ، فَإِنِّي عَهَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ لَا يَفْعَلُونَهُ

“İnsanlara her cuma günü bir kere hadis anlat. Hadi çoğaltırsan iki kere olsun. Daha çok yapmak istersen üç olsun. Sakın halkı şu Kur'an'dan usandırma! Halk bir konuşma içerisindeyken, sen onlara gelip, sözlerini keserek, bir şeyler anlatıp onları bıktırma. Lakin sus ve dinle. Onlar, konuşmana özlem duyuyorlarsa onlarla konuş. Duada seci meselesine (şiiysel konuşmaya)

dikkat et ve ondan kaçın. Zira ben, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ve Ashabı'nın devrinde yaşadım, bunu yapmıyorlardı."

2- Mescitte eğitim vermek için münasip vakti veya mekânı seçmek.

Öyle ki namaz kılanlara eziyet etmiş olmasın. Eğer mescit geniş ise namaz kılanlara uzak bir yeri seçer, eğer dar ise namaz kılmanın mekruh olduğu bir vakti seçer. Mesela derslerin sabah veya ikinci namazlarından sonra verilmesi gibi.

Ebû Saîd'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

اَعْتَكَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ فَسَمِعَهُمْ يَجْهَرُونَ بِالْقِرَاءَةِ فَكَشَفَ السِّتْرَ وَقَالَ أَلَا إِنَّ كَلِّكُمْ مُنَاجِ رَبِّهِ فَلَا يُؤَدِّبِينَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَلَا يُرْفَعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْقِرَاءَةِ أَوْ قَالَ فِي الصَّلَاةِ

"Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem mescidde itikâfa girmişti. Ashab'ın Kur'an'ı açıktan okuduklarını işitti. Perdeyi aralayıp şöyle seslendi: Bilin ki herkes Rabbine hususi şekilde münacatta bulunuyor, bir diğeriniz diğerini (sesleriyle) rahatsız etmesin. Biriniz diğerini bastırmak üzere kıraatte -veya namazda dedi- sesini yükseltmesin."

Beyâdî'den ise şöyle rivayet olunmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَى النَّاسِ وَهُمْ يُصَلُّونَ وَقَدْ عَلَتْ أَصْوَاتُهُمْ بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ إِنَّ الْمُصَلِّيَ يُنَاجِي رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَنْظُرْ مَا يُنَاجِيهِ وَلَا يَجْهَرُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ بِالْقُرْآنِ

"Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem namaz kılmakta olan insanların yanına geldi. Kıraatte sesleri yükseltti. Hemen: Namaz kılan kimse Rabbine münacatta (hususî konuşmada) bulunuyor. Öyleyse ne şekilde münacatta bulunduğuna dikkat etsin. Kur'an'ı birbirinize açıktan okumasın!"

Bu iki hadisi, ibn-u Abdilberr Temhîd'de tahric etmiş ve "Beyâdî ve Ebû Saîd hadisi, sahih iki sabit hadistir." demiştir.

Beyâdî hadisini, Ahmed tahriç etmiş, Irâkî isnadı sahih, Heysemî de adamlarının Sahîh'in adamları olduğunu söylemiştir. Ebû Saîd hadisini ise Ebû Dâvud ve Hâkim tahriç etmiş ve her ne kadar Şeyhayn tahriç etmemiş iseler de isnadı sahihtir, demıştır. Nitekim ibn-u Huzeyme Sahîh'inde, bu hadisi aynı manıyla ibn-u Ömer'den tahriç etmiştir.

Bu iki hadis mescitte tek başına namaz kılan bir kimsenin, kıraatte sesini yükselterek, tek başına namaz kılan başka bir kişinin, kendisine yakın olduğu için okumada karıştırması nedeniyle rahatsız olmasından nehyedildiğini ifade eder. O hâlde müderrisin, namaz kılanların yakınında ders vermesi evla babından olmaktadır. Bunun içindir ki mescit cemaat vakitleri ve cemaat vakitleri dışında namaz için insanların imamlık yaptığı şehirlerin ana mescitleri gibi geniş ise o zaman namaz kılmak isteyen kimseye mescidin başka bir yerinde alan bırakarak mescitte bir yer seçsin. Şayet dar ise sabah veya ikindiden sonraki kerâhat vaktini seçsin.

3-Daima Umut Yaymak, Allah Subhanehû'nun Rahmetinden, Yardımından, Ferahlığından Ümitsizliğe Düşürmemek

Ebû Mûsa el-Eş'ârî RadiyAllahu Anh'dan şöyle rivayet olunmuştur:

بِعَثْنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ مَعَادًا إِلَى الْيَمِينِ فَقَالَ: ادْعُوا النَّاسَ وَبَشِيرًا وَلَا تُنْفِرَا ...

"Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem beni ve Muâz'ı, Yemen'e (vali olarak) gönderirken şöyle buyurdu: İnsanları davet ediniz. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz."¹

Cundub'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

حَدَّثَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: وَاللَّهِ لَا يُغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ، وَأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ: مَنْ دَا الْأَنْبِيَّ يَتَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَا أَعْفِرَ لِفُلَانٍ، فَأَيْنِ عَفَرْتُ لِفُلَانٍ وَأَحْبَبْتُ عَمَّاكَ أَوْ كَمَا

"Bir adam: VAllahi Allah falancayı mağfiret etmiyecek!

diye yalan attı. Allah Teâlâ da: Falancaya mağfired etmiyeceğim hususunda yemin eden de kim? Ben ona mağfired ettim, senin amelini de iptal ettim! buyurdu.”

Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِذَا قَالَ الرَّجُلُ هَلَاكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ

“İnsanlar helak oldu, diyenin kendisi helak olmuştur.”

Umut yaymak muhatabı ikna edecek ve nefsinde iz bırakacak şeylerle olur. Bu gayeyi ancak Kur’an ve Sünnet tahakkuk ettirir. Nassı muayyen bir vakıyayla bağlama imkânı, nefiste en derin ve en köklü iz bırakan hususların başında gelir.

Mesela Müslümanların Allahu Teâlâ’nın hayranlık uyandıran, ferahlatan ve güç veren kavillerine muhatap olmaları gibi... Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ

“Siz, en hayırlı ümmetsiniz.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ

“Mü’minlere nusret etmek, zafer vermek de üzerimize hak olmuştur.”² Ve şöyle buyurdu:

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

“Muhakkak ki Rasullerimize ve iman edenlere, bu dünya hayatında... nusret, zafer vereceğiz.”³ Ve şöyle buyurdu:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ

“Allah sizlerden iman edip salih amellerde bulunanları, yeryüzüne halife kılacağını vaadetti.”⁴ Ve şöyle buyurdu:

وَادْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَنْخَطِفَكُمْ النَّاسُ فَأَوَّاكُمْ

1 Âl-i İmrân Sûresi 110

2 Rûm Sûresi 47

3 Mu’min/Gâfir Sûresi 51

4 Nur Sûresi 55

وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ

“Hatırlayın ki hani siz yeryüzünde az bir mustazaf topluluk idiniz. (Öyle ki) insanların sizi kapıp götürmelerinden korkuyordunuz da Allah sizleri barındırdı ve sizi nusreti ile destekledi.”¹ Ve şöyle buyurdu:

وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

“Allah katından (gelen) dışında hiçbir nusret, zafer yoktur.”² Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

“Muhakkak ki Allah vaadinden vazgeçmez.”³ Ve şöyle buyurdu:

وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا

“(Vaadedip gerçekleştirmede) Allah’tan daha sadık kim olabilir?”⁴ Ve şöyle buyurdu:

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ، وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ

“(Öncülerin) çoğu önceki (ümme)tlerdendir. Bir kısmı da sonrakilerdendir.”⁵ Ve şöyle buyurdu:

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ، وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ

“(Öncülerin) çoğu önceki (ümme)tlerdendir. Pek azı da sonrakilerdendir.”⁶

Sünnet’te ümmetin ahirinin de hayırlı olduğunu ispat eden hadisler vardır. *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm* şöyle buyurdu:

أُمَّتِي كَالْمَطَرِ لَا يُدْرَى الْخَيْرُ فِي أَوَّلِهِ أَوْ آخِرِهِ

“Ümmetim yağmur gibidir, evveli mi, ahiri mi daha hayırlıdır bilinemez.” Ve şöyle buyurdu:

1 Enfâl Sûresi 26

2 Enfâl Sûresi 10

3 Âl-i İmrân Sûresi 9

4 Nîsa Sûresi 122

5 Vâkıa Sûresi 39-40

6 Vâkıa Sûresi 13-14

وَاهَا لِأَخْوَانِي

“Bravo kardeşlerime!” Ve şöyle buyurdu:

طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ

“Müjdeler olsun gariplere.” Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ ...

“Şüphesiz Allah’ın Nebî ve şehit olmayan, nice (salih) kulları vardır...”

Yine Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in; Nübüvvet minhâcî üzere Râşidî Hilâfet’in geri döneceğine, Roma’nın da fethediledileceğine, Yahudiler ile savaşılacağına ve onların büyük bir hezimete uğratılacaklarına, Hilâfet’in mukaddes topraklara gireceğine ilişkin müjdeleri de böyledir.

Burada, Müslümanların Bedir’de, Hendek’tte, Kâdisiyye’de, Nihâvend’de, Yermûk’da, Ecnâdîn’de ve Testur’da elde ettikleri zaferler ve saymakla bitmeyen fetihler, şanlı tarihlerinden suretler arzetmek güzel olur. Ayrıca yine kemiyet ve keyfiyet bakımından düşmanlarından daha az olan Müslümanların yaptıkları gazvelere hatta Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in tek başına bir seriyye olarak gönderdiği bir kişiye dahi Allah *Subhanehû ve Teâlâ*’ın mutlaka yardım edeceği hususuna yoğunlaşılabilir. Müslümanların zihinlerindeki yerleşik cihad mefhumu ve berraklığı geri getirilerek; barış, konferanslar, üzüntü, hoş görmeme ile tağûtların hakemliğini kabul etme ve düşüklüğe razı olma pisliğinin iz ve eserleri zihinlerinden tamamen silinir.

Bunlardan önce nefislere akideyi, hükümlerin esasının akide olduğunu ve nasıl da akidenin cahiliyede kabilevî çatışmalardan, gelip geçici menfaatlerden, safsata işlerden başka hiçbir gayretleri olmayan Araplardan, dinin ve ahiretin kuvvetiyle güçlü ve güzide bir ümmet meydana getirdiğini yerleştirmek gerekir. O ümmet ki dünya âlemi hayra sürükleyen, onları Rablerinin izniyle zulûmatlardan kurtarıp aydınlığa,

azîz ve hamîd olan yola ileten, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmettir.

4-İnsanların Yaşadığı Vakiyaya Göre Ders Konularının Seçimini Güzel Yapmak

Bunun nedeni, dersin canlılığını korumaktır. Bu bağlamda herhangi bir akidevi konunun yerleşmesine, insanların ihtiyacı olduğu görülürse, bu yapılır. Eğer onların siyasi bir olayı veya konuyu saptırdıkları görülürse bu, açıklığa kavuşturulur. Bir fikrin yerleşmesi gerekir ya da hatalı yahut saptırılmış bir hüküm görülürse, bu açıklanır ve doğru görüş beyan edilir. Şeyh Takiyyuddîn en-Nebhânî *Rahimehullah*'ın dediği gibi *"Eğri hattın yanına dosdoğru hattı koyulur."* Amerika Bağdat'ı yağmalarken ders konusunun "Hul'u yani bedel karşılığı boşanma olması yahut Amerikan ordusu, işgal edilmiş o limanın kıyılarında çarpışırken, vuruşurken konunun kadının araba kullanıp kullanmayacağı, Aksa'nın esir olup olmadığı veya kadının parlamentoya girip girmeyeceği olması saptırmadır ve iğrençliktir. Yahut petrol talan edilirken konunun, taziyeye oturma hükmü veya Mescid-i Haram'ın hürmeti çiğnenirken konunun, saçın ahkâmı gibi buna benzer şeyler olması şarlatanlıktır, aldatmacadır.

5-Şer'î Hükmü Hafife Alan Muhalif Bir Cahili Azarlamak ve Müderrisin Görüşüne Muhalif Görüş Sahibi Anlayışlı Birine Mazaret Beyan Etmek

Birincisi hakkında delil Hâkim'in Abdullah ibn-u Muğaffel'den rivayet edip sahihlediği şu sözüdür:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَذْفِ

"Rasulullah (sapan veya parmaklar ile) taş atmaktan nehyetti."

(Yani bu meclis içerisinde taş ve çekirdek atmaktır. İki şehadet parmaklar arasına alarak onları atmandır veya sapanla atmandır.) Bir kişi onun huzurunda iken taş atmıştı. Bunun

üzerine: “Ben sana, Rasulullah(ın hadisi) hakkında bahsediyorum, sen ise taş atıyorsun. Vallahi, seninle bir daha asla konuşmayacağım, dedi.”

İkincisi hakkında ise Ahmed, Heysemî'nin adamları sikâdir dediği bir isnatla Abdullah ibn-u Yesâr'dan Amr ibn-u Harîs'in Ali'ye şöyle dediğini rivayet etmiştir:

كَيْفَ تَقُولُ فِي الْمَشِيِّ مَعَ الْجَنَازَةِ بَيْنَ يَدَيْهَا أَوْ خَلْفَهَا فَقَالَ عَلِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنَّ فَضْلَ الْمَشِيِّ مِنْ خَلْفِهَا عَلَى بَيْنِ يَدَيْهَا كَفَضْلِ صَلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ فِي جَمَاعَةٍ عَلَى الْوَحْدَةِ قَالَ عُمَرُو فَإِنِّي رَأَيْتُ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَمْشِيَانِ أَمَامَ الْجَنَازَةِ قَالَ عَلِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنَّهُمَا إِذَا كَرِهَا أَنْ يُحْرَجَا النَّاسَ

“Cenazenin önünde veya arkasında yürümek hakkında ne düşünüyorsun?” Ali RadîyAllahu Anh: Hiç şüphe yok ki önünde yürümeye nazaran arkasında yürümenin fazileti, münferit olarak kılınan farz namaza nazaran, cemaatle kılınan farz namazın fazileti gibidir, cevabını verdi. Amr: Yalnız ben, Ebû Bekr ve Ömer'i cenazenin arkasında yürürlerken gördüm, dedi. Ali RadîyAllahu Anh: O ikisi, sadece insanları sıkıntıya sokmayı kerih görüyorlardı, yanıtını verdi.” Yani insanlar önünde yürümenin caiz olmadığını zannetmesinler.

6-Edeplince Soran Kimseyi Güzellikle Dinlemek

Ebû Nuaym, Hilye'de, ibn-u Hibbân, Ravdat-ul Ukalâ'da şöyle dediler: “Bize, Muâz ibn-u Sa'd el-E'ver şöyle tahdis etti: Ben, Atâ ibn-u Ebî Rabâh'ın huzurunda oturmakta iken bir adam bir konuşma yaptı. Halktan diğer bir kişi de onun konuşmasına itiraz etti. Bunun üzerine o öfkeleni ve şöyle dedi: Bu ne biçim karakter? Ben, kendisinden daha iyi bildiğim bir kimseden bir söz işitiyorum ve sanki ben ona, bir şeyi kendisinden daha iyi bilmez gibi görünüyorum.”

7-Susmak Bilmeyen Biriyle Konuşmamak

Buhârî, Cerîr RadîyAllahu Anh'dan Nebî SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in kendisine Veda Hacc'ında şöyle buyurdıklarını tahric etmiştir:

... اسْتَنْصَحْتُ النَّاسَ

“İnsanları sustur...”

Hatîb, Fakîh ve'l Mutefakkih'de Ebû Amr ibn-u Alâ'nın şöyle dediğini zikretmiştir:

“Sana sormayan kimseye cevap vermen, soran kimseye cevap vermemen veya sana karşı susmayan kimseye konuşman edepten değildir.”

8-Şer'î Hükümleri Helal Kılmaya Sevk Eden Kaideler Üzerine Detayları Bina Etmekten Kaçınmak

Tıpkı “Özel ihtiyaç, zarûrî ihtiyaç menzilesine iner.” kaidesi ve kayıt altına almaksızın mutlaklaştırdığın zaman “kolaylaştırma” kaidesi gibi. Bunların örnekleri arasında, ev satın almak için faizle borç almak, Hristiyan'ın sahibi olduğu bir kasap dükkânında domuz eti satmak, Müslümanlarla savaşmak için kâfirler ordusu içerisinde yer almak, Müslüman bayanın başörtüsüz yaşadığı hâlde ülkede fitne var diye, kendisinde fitnenin olmadığı başka bir ülkeye yolculuk yapması, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın indirdikleriyle hükmetmeyen bir hâkim olarak çalışmak ve benzerleri hususlardır.

9-İlimsiz Konuşmaktan Kaçınmak

Ömer *RadiyAllahu Anh'dan* şöyle rivayet olunmuştur:

نُهَيْبًا عَنِ التَّكْلِيفِ

“Biz, ilimsiz konuşmaktan nehyedildik.”¹

Mesrûk'tan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

دَخَلْنَا عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَلَّمَ شَيْئًا فَلَيْقَلْ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يَعْلَمْ فَلَيْقَلْ اللَّهُ أَعْلَمُ، فَإِنْ مِنْ الْعِلْمِ أَنْ يَقُولَ لِمَا لَا يَعْلَمُ اللَّهُ أَعْلَمُ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِنَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

“Biz, Abdullah ibn-u Mes'ûd'un yanına girince şöyle dedi: Ey insanlar! İçinizden her kim bir ilim bilirse söylesin. Bilmeyen de Allahû âlem,² desin. Çünkü kişinin bildikleri için Allahu âlem demesi, ilimdendir. Allah Teâlâ

1 Buhârî rivayet etti.

2 Allahû âlem: Allah en iyi bilendir, demektir.

Nebîsi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e şöyle buyurdu: (Rasulüm!) De ki: buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum. Ve ben olduğundan başka türlü görünenlerden de değilim.”¹

10-Sefihler ile Münakaşa Etmekten Sakınmak

Câbir Radiyallahu Anh'dan Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

لَا تَعْلَمُوا الْعِلْمَ لِنَبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ وَلَا تَمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ وَلَا تَحْتَبِرُوا بِهِ الْمَجَالِسَ
فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَالْتَأَرْ النَّارَ

“İlmi, âlimlere karşı böbürlenmek, sefihler ile münakaşa etmek veya mevki makam elde etmek için öğrenmeyin. Kim bunu yaparsa ona ateş gerekir, ateş!”²

11-Riyadan, tasmîden, kendini beğenmişlikten, kibirden kaçınmak

Bunlar daha önce geçmişti.

12-İnsanlara Aklî Seviyelerine Göre Hitap Etmek

Ali Radiyallahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ أَتُحِبُّونَ أَنْ يُكَذَّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ

“İnsanlara anlayacakları şeyleri anlatın. Allah ve Rasulü'nün tekzip edilmelerini ister misiniz?”³ İbn-u Hacer, Feth'de; “Bildikleri şeyleri yani anlayacakları şeyleri.” demiştir.

Abdullah ibn-u Mes'ûd Radiyallahu Anh'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

قَالَ مَا أَنْتَ مُحَدِّثًا -وَفِي رَوَايَةٍ بِمُحَدِّثٍ- قَوْمًا حَدِيثًا لَا تَتَّبِعُهُ عُقُولُهُمْ إِلَّا كَانَتْ لِبَعْضِهِمْ فِتْنَةً

“Sen bir halka akıllarının almayacağı bir şey söylersen -başka bir rivayette mutlaka söylersen- bu, bir kısmına

1 Muttefekun aleyh

2 İbn-u Hibbân, Sahih'inde, Hâkim sahihledi, Zehebî de ona muvafakat etti, ibn-u Mâce, Beyhâkî, ibn-u Abdilberr, Câmi'u Beyân-il İlmi ve Fadlih'te geçti.

3 Buhârî rivayet etti.

fitne olur.”¹

مَا “mâ” kelimesinin fonksiyonu، لَيْسَ “leyse” kelimesinin fonksiyonu gibi olumsuzluktur.

İbn-u Abbâs şöyle demiştir:

كُونُوا رَبَّانِيِّينَ خُلَمَاءَ فَفَهَاءَ وَيُقَالُ الرَّبَّانِيُّ الَّذِي يُرَبِّي النَّاسَ بِصَغَارِ الْعِلْمِ قَبْلَ كِبَارِهِ

“Rabbanî (Terbiyeciler), ağırbaşlılar ve fakihler (anlayışlılar) olunuz. Rabbanî; dakik, karmaşık olan ilmî meselelerden önce, açık, kolay olan ilmî meselelerle insanları terbiye eden kişiye denir.”

Hutbe Adabı

1- Muslim'deki Ammâr hadisinden dolayı bilhassa cuma günü, hutbeyi kısa tutmak.

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduklarını işittim.” dediği hadiste şöyle geçti:

إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ حُطْبَتِهِ مَنَّةٌ مِنْ فَهْمِهِ فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ وَأَقْصِرُوا الْحُطْبَةَ، وَإِنَّ مِنَ النَّبِيَانِ سِحْرًا

“Kişinin namazının uzun, hutbesinin kısa olması fıkhının alâmetidir. Öyleyse namazınızı uzatın, hutbeyi kısa tutun. Çünkü beyan büyüleyicidir.”

Cundub ibn-u Semûra hadisinden dolayı:

كُنْتُ أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَتْ صَلَاتُهُ قَصْدًا وَحُطْبَتُهُ قَصْدًا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile beraber namaz kıldım. Namazı ne çok uzun ne de çok kısa idi, hutbesi de ne çok uzun ne de çok kısa idi.”

Hakem ibn-u Hazen el-Kuleffî hadisinden dolayı:

شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُمُعَةَ فَقَامَ مُتَوَكِّنًا عَلَى عَصَا، أَوْ قَوْسٍ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثَمْتِي عَلَيْهِ كَلِمَاتٍ خَفِيفَاتٍ طَيِّبَاتٍ مُبَارَكَاتٍ

1 Muslim rivayet etti.

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile beraber cuma namazına şahit oldum. Asa veya yayına dayanarak ayağa kalkıp Allah’a hafif, temiz ve mübarek kelimelerle hamd ü sena etti.”¹

Son olarak da Abdullah ibn-u Ebî Evfâ hadisinden dolayı:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْتَبُ الذِّكْرُ وَيُبَيَّنُّ اللَّعْوُ وَيُطِيلُ الصَّلَاةَ وَيَقْصُرُ
الْحُطْبَةَ وَلَا يَسْتَنْكِفُ أَنْ يَمْشِيَ مَعَ الْعَبْدِ وَالْأَزْمَلَةَ حَتَّى يَخْلُو لَهُمْ مِنْ حَاجَتِهِمْ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem; zikri çok yapar, lağvı² da az yapardı, namazı uzatırdı, hutbeyi de kısa yapardı. Dul ve miskinlerle beraber yürümekten ar duymazdı, onların ihtiyaçlarını mutlaka yerine getirirdi.”³

Namazda ve hutbede kast, diğer hadislerin de tefsir ettiği gibi, namazı hutbeden daha çok uzatmaktır. İbn-u Ebî Evfâ hadisinde, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem namazı uzatmış, hutbeyi kısa tutmuştu. Ammâr hadisinde, **“Namazı uzatmak hutbeyi kısa tutmakla emrolunmuştuk.”** ifadeleri geçmişti. Cuma günü *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın namazı hutbesinden daha uzun idi. *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın namazının miktarını, uzunluğunu bilirsek, hutbeyi takdir etme imkânına sahip oluruz. Çünkü o namazdan daha kısadır. Kuşkusuz namaz yani cuma namazı hakkında Ebû Hurayra’dan *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın Cuma ve Munâfikûn sûrelerini okuduğu, Nu’mân ibn-u Beşîr hadisinde A’lâ ve Ğâşiye Sûrelerini okuduğu, ibn-u Abbâs hadisinde de Cuma ve Munâfikûn sûrelerini okuduğu varit olmuştur. Bu üç hadisi de Muslim rivayet etmiştir. Öyleyse *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın cuma namazını, *Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın içerisinde Cuma ve Munâfikûn sûrelerini okumasına ilaveten iki kere Fatiha’yı okumak, iki rükû, dört secde, teşehhüd, salât ve salavât getirmek için

1 İbn-u Hüzeyme, Sahih’inde, Ahmed, Ebû Dâvud, ibn-u Hacer isnadı hasendir, dedi.

2 Lağv: Boş söz, demektir.

3 Hâkim, ayrıca Şeyhayn’ın şartına göre sahihtir, demiştir, ibn-u Hibbân, Sahih’inde, İrâkî de sahihledi. Taberânî, Abdullah ibn-u Ebî Evfâ hadisine benzer bir hadisi Ebû Umâme’den tahric etmiş, Heysemî de isnadının hasen olduğunu söylemiştir.

oturma müddetiyle takdir etmek mümkündür. İşte bu, en uzun cuma namazıdır. En kısası da, yukarıda zikredilen eklerle birlikte içerisinde A'lâ ve Ğâşiye Sûrelerinin okunmasıdır. Buna binaen Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in namazı, hutbesinden daha uzun idi. Böylece hatip, hutbesinin takdirinde sünneti öğrenme imkânına sahip olur.

2-Minberde iken ders, konferans, makâle, hikâye yahut şiir üslûbu değil, hitap üslûbu kullanmak.

Hutbe üslûbunu bilmek, onunla diğer üslûplar arasındaki farkı ayırmak için bu konuyla ilgili lügatlara müracaat edilir.

3-Konuşurken gramer ve diksiyon hatası yapmaktan kaçınmaya özen göstermek.

Çünkü konuşmasında gramer ve diksiyon hatasına düşmek hatip için hoş olmaz. Bundan daha çirkin olanı ise minberde iken Kur'an'ın kıraatinde hataya düşmektir.

Cedel Adabı

Cedelleşme, karşılıklı konuşmak, mücadele etmektir.

Tıpkı Allahu Teâlâ'nın sözünde olduğu gibi:

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَخَاوُرَكُمَْا

“Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Elbette Allah, siz ikinizin konuşmanızı işitir.”¹

Allah cedelleşmeyi (تَخَاوُرَ) **“tehâvur (karşılıklı konuşmak)”** olarak adlandırmıştır. Anlamı ise her bir muhalifin kendi hüccetini veya hüccet sandığı şeyi ileri sürmesi, ortaya koymasıştır. Bundan kasıt da kendi görüşünün veya mezhebinin zaferi, muhatabının hüccetinin iptali ve onu doğru ya da hak olarak gördüğü kendi görüşüne naklidir.

1-Şer'an talep edilen cedelleşmeler

Şer'an talep edilen cedelleşmeler, hakkın araştırılmasına ve batılın ortadan kaldırılmasına yönelik olanlardır. Delili Allahu Teâlâ'nın şu kavlidir:

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

“Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt ile çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!”¹ Ve Allahu Teâlâ'nın şu kavlidir:

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

“De ki: Eğer gerçekten doğru söylüyorsanız delilinizi getirin.”²

Sonra Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* Mekke müşrikleri, Necrân Hristiyanları ve Medine Yahudileri ile mücadele etmiştir.

Davet taşıyıcı; hayra davet eder, marufu emreder, münkerden nehyeder ve saptırıcı fikirlerle çatışmaya girer. Her nerede olursa olsun cedelleşme, üslûp olarak bu vacip amellerden birini yerine getirmeye yardımcı olursa vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir babından dolayı cedelleşme de vacip olur.

2-Şer'an zemmedilen cedelleşmeler

Şer'an zemmedilen cedelleşmeler de vardır ki bazen bu cedelleşme küfür olur, Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın zatı ve ayetleri hakkında cedelleşme gibi:

وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ

“Onlar, Allah hakkında cedelleşirler. Hâlbuki O, azabı pek şiddetli olandır.”³

مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا

“İnkâr edenlerden başka hiç kimse Allah'ın ayetleri

1 Nahl Sûresi 125

2 Bakara Sûresi 111

3 Ra'd Sûresi 13

hakkında cedelleşmez.”¹

الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبِيرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ
ءَامَنُوا

“Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı hâlde Allah’ın ayetleri hakkında cedelleşenler, gerek Allah katında gerekse iman edenler yanında büyük bir nefretle karşılanırlar.”²

وَيَعْلَمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ

“Böylece ayetlerimiz üzerinde cedelleşenler, kendilerine kaçacak bir yer olmadığını bilsinler.”³

Burada kâfir olan inkâr edendir, ispat eden değil... Zira inkâr eden kimse, hakkı iptal etmek için, ispat eden kimse de hakkı hak kılıp batılı zail etmek için mücadele eder.

وَجَادِلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ

“Hakkın yerine batılı koymak için cedelleşmişlerdi.”⁴

مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلاَّ جِدَالًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ

“Bunu sana ancak cedel için söylediler. Doğrusu onlar kavgacı bir toplumdur.”⁵

Kur’an’ın mucize olmadığını veya Allah *Subhanehû ve Teâlâ* indinden gelmediğini ispat etmek için Kur’an hakkında cedelleşmek de aynı şekilde küfürdür.

Ahmed, Ebû Hurayra’dan merfû olarak şöyle tahric etmiştir:

جِدَالٌ فِي الْقُرْآنِ كُفْرٌ

“Kur’an hakkında cedelleşmek küfürdür.”⁶

3-Mekruh olan Cedelleşmeler

1 Mu'min/Ğâfir Sûresi 4

2 Mu'min/Ğâfir Sûresi 35

3 Şûrâ Sûresi 35

4 Mu'min/Ğâfir Sûresi 5

5 Zuhruf Sûresi 58

6 İbn-u Muflih isnadı ceyyid, demiş, Ahmed Şâkir de sahihlemiştir.

Mesela hak ortaya çıktıktan sonra cedelleşmek gibi.

يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ

“Hak ortaya çıktıktan sonra sanki gözleri göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi (cihad hususunda) seninle cedelleşiyorlardı.”¹

Cedelleşme ya hüccete yani delile ya da şibh delile binaen olur. Her ikisinden yoksun olarak yapılan cedelleşme ise saçmalamaktır. Şibh delil *“Bir mezhebe hakikat suretindeymiş gibi görünen fakat gerçekte böyle olmayan şeydir.”* diye tanımlandı. Bu, ibn-u Akîl’in tanımlamasıdır. İbn-u Hazm, saçmalığı *“Batıl bir hücceti, batıla götüren fasit husus veya hususlarla sulandırıp bulandırmaktır.”* diye tarif etmiştir. Başka bir yerde ibn-u Akîl *“İlim ehlinin gidişat yoluna girmek isteyen kişi ancak hüccet yahut şibh delile binaen konuşur. Saçmalamak ise ancak cedel ehlinin yaygarasıdır, kuruntusudur.”* demiştir. O hâlde şöyle demek mümkündür: Saçmalamak delil veya şibh delil olmaksızın yapılan bir cedelleşme türüdür.

Bazı ziyadeler eklenerek Müslümanların âlimlerinin, cedelleşmenin ilkeleri ve adabı hakkında bir kısım tavsiyeleri vardır:

1- Allah korkusunu her şeyin önüne geçirmek, O’na yaklaşmaya kastetmek ve emrine uyarak rızasını aramak.

2- Muhatabı yenmeye çalışmaksızın, kahruperişan etmeksizin ve üstünlük sağlamaksızın hakkı hak kılmaya, batılı iptal etmeye niyetlenmek.

Şâfiî: *“Muvafık kılmak, doğruluğa yöneltmek, yardımlaşmak ve Allah’ın üzerinde gözetimi ve korumasını istemem dışında, hiçbir kimse ile katiyen konuşmadım. Ayrıca yine Allah’ın, sadece benim lisanım veya onun lisanı üzere hakkı beyan etmesine önem vermem dışında hiçbir kimse ile asla konuşmadım.”* demiştir. İbn-u Akîl de *“Hakkın zaferi amaç edinilme-*

diği her bir cedelleşme, hiç şüphesiz sahibi üzerine bir vebaldir.” demiştir.

3- Böbürlenmeyi, makam, kazanç, münakaşa ve gösteriş arzusunu kastetmemek.

4- Allah *Subhanehû ve Teâlâ* için, dini için ve muhatabı için nasihat etmeye niyetlenmek. Çünkü din nasihattir.

5- Allah’a *Subhanehû ve Teâlâ* hamdü sena ve Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’e salât ve selam ile başlamak.

6- Rızı olduğu şeye muvaffak kılması için Allah’a yalvarıp niyaz eylemek.

Cedelin metodu, ortamı ve konuşanları salih olmalıdır.

İbn-u Abbâs’tan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

إِنَّ الْهَدْيَ الصَّالِحَ وَالسَّمْتَ الصَّالِحَ وَالْاِقْتِصَادَ جُزْءٌ مِنْ خَمْسَةِ وَعِشْرِينَ جُزْءًا
مِنَ النَّبُوءَةِ

“Salih bir hedy, salih bir semt ve iktisat, nübüvvetin yirmi beş cüzünden bir cüzdür.”¹

İbn-u Mes’ûd’dan mevkuf olarak şöyle dediği rivayet olunmuştur:

اعْلَمُوا أَنَّ حُسْنَ الْهَدْيِ فِي آخِرِ الزَّمَانِ، خَيْرٌ مِنْ بَعْضِ الْعَمَلِ

“Şunu biliniz ki ahir zamanda hedyin güzelliği, bazı amellerden daha hayırlıdır.”²

الإِقْتِصَادَ الْهَدْيِ metot, السَّمْتَ “semt” manzara ve heyet, “iktisat” ise itidal demektir.

7- Hitapta öz ve kısa konuşmak. Şöyle ki hitabın kelamı az, manası çok olmalıdır. Çok konuşmak bıkkınlık verir. Üstelik düşüklüğün, bozukluğun ve hatanın kaynağıdır.

8- Müracaat edecekleri bir asıl üzerinde muhatabı ile ittifak etmek. Kâfir ile üzerinde ittifak edilen asıl, ancak aklî olur.

1 Ahmed ve Ebû Dâvud rivayet etti, ibn-u Hacer Feth’de isnadı hasendir, dedi.

2 İbn-u Hacer Feth’de isnadı sahihtir, dedi

Müslüman ile üzerinde ittifak edilen asıl ise ya akıl ya da nakil olur. Akıl, aklî hususlarda müracaat kaynağıdır. Teşrîlerde ise nakil asıldır. Sebebi ise Allahu Teâlâ'nın şu sözüdür:

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ

“Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah’a ve Rasulü’ne götürün!”¹ Yani Kur’an’a ve Sünnet’e götürün.

9- Kâfir ile şeriatin detayları hakkında cedelleşme yapılmaz. Zira o, detayın aslına iman etmemektedir. Dolayısıyla onunla dört evlilik, kadının şahitliği, cizye, miras, içkinin haramlığı ve benzeri konularda mücadele ve münazara yapılmaz. Onunla, delilleri aklî olan dinin asılları üzerinde tartışmak ve konuşmakla yetinilir. Çünkü cedelleşmekten maksat, onu batıldan hakka, dalâletten hidayete nakletmektir. Bu da ancak onu küfürden imana nakletmekle olur. Keza Hristiyan ile Budizm ve Yahudilik hakkında da münazara yapılmaz. Doğrusu bu ve buna benzer konularda onunla konuşmak cedel olarak itibar edilmez. Hristiyan ne Budist ne de Yahudi değildir ki onu bu ikisinden hakka nakledesin! Bu hâlde onunla konuşmak, onu İslâm’a nakletmek için sadece batıl akidesine münhasır kılınır. Bunun içindir ki *“Üzerinde ittifak ettiğimiz konularda konuşuruz, ihtilaf ettiğimiz konuları da terkederiz.”* denmez. Çünkü biz, onlarla mücadele etmekle emrolunduk. Mücadele etmek de ancak ihtilaf ettiğimiz konularda olur. Bir Hristiyan, bir Kapitalist, bir Müslüman ile Budizm, Yahudilik ya da Sosyalizm’in aklen çirkin olduğu üzerinde ittifak edip, bunun etrafında konuşsalar, bu konuşma tartışma ve cedelleşme olarak adlandırılmadığı gibi, Hristiyan’ı İslâm’a nakledene dek, tartışma ve cedelleşme farziyetinden Müslüman’ın sorumluluğunu kaldırmaz, temize çıkarmaz. Aynı şekilde şöyle de denmez: *“Üzerinde ittifak ettiğimiz konuları kâfirle konuşup tartışır, ihtilaf ettiğimiz konuları da*

Kıyamet Günü'ne bırakırız. O zaman Allah Subhanehû ve Teâlâ, dilediğine hükmederek aramızı hallü fasleder." Böyle demek kendini kâfirlerle cedelleşmekten müstağni kılmak olur. Hâl-buki biz onlarla, ihtilaf ettiğimiz konularda cedelleşmekle emrolunduk. Eğer bunu yapmazsak kusurlu davrananlardan oluruz. Evet, hüküm dünyada ve ahirette Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'ya aittir. Lakin Allah *Subhanehû*'nun fiilinden olanlarla, bizim mükellef kılındıklarımız arasını karıştırmak caiz değildir. İşte bu, kusurlu davranan kimsenin hüccetidir. Daha doğrusu bu, elinde bir delil hatta şibhi bir delil dahi olmayan kusurlu kimsenin saçmalığıdır, yaygarasıdır.

a-Huzurunda bulunan kimselerin duyabilecekleri tonda sesini yükseltmek ve muhatabın yüzüne karşı bağırılmamak

İsmi AbdusSamed olan Benî Hâşim'den bir kişi, Me'mûn'un huzurunda konuşurken sesini yükseltir. Bunun üzerine Me'mûn "*Sesini yükseltme ey AbdusSamed! Çünkü doğru esdeddir (en sahih sözdedir), eşedde (sertlikte) değil.*" dediği anlatılır.¹

b-Muhatabını hor görmemek ve durumunu küçümsememek

Muhatabın saçmalıklarına sabretmek, ona karşı yumuşak huylu olmak ve hatalarını bağışlamak... Ancak sefih olması hariç... Bu takdirde onunla cedelleşmekten ve saçmalıklarından yüz çevrilir.

c-Kızmak ve hiddetlenmekten kaçınmak

İbn-u Sirîn; "*Hiddetlenmek, cahilliğin künyesidir.*" der. Yani cedelleşmede hiddetlenmek...

Taberânî'nin, ibn-u Abbâs'tan Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şu rivayetine gelince:

تَعْتَرِي الْجِدَّةُ خِيَارَ أُمَّتِي

"Ümmetimin en hayırlılarına hiddet musallat olur." Bu

1 Hatîb, Fakîh ve'l Mutefakkîh'de geçti.

rivayetin senedinde Selâm ibn-u Muslim et-Tavîl vardır ki o metruktur.

Taberânî'nin, Ali ibn-u Ebî Tâlib'den Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğuna dair rivayetine gelince:

خِيَارُ أُمَّتِي أَجْدَاؤُهُمُ الَّذِينَ إِذَا غَضِبُوا رَجَعُوا

“Ümmetimin en hayırlıları, en hiddetli olanlarıdır. Onlar öyle kimselerdir ki öfkelendiklerinde (öfkelerinden) çabuk dönerler.” Bu rivayette Nuaym ibn-u Sâlim ibn-u Kanber vardır ki o yalancıdır.

Kendisinden daha iyi bilen birisi ile cedelleştiği zaman ona *“Yanıldın!”* veya *“Bu sözün yanlış!”* dememeli, bilakis şöyle söylemelidir: *“Biliyor musun, bir kimse şöyle derse veya şöyle bir itirazda bulunursa...”*, *“Şuna ne dersiniz?”* ya da danışan, doğruluk arayışında bir ifade tarzı ile itiraz etmelidir. Tıpkı şöyle demesi gibi: *“Acaba, doğru olan şöyle şöyle demek değil mi?”*, *“Acaba sizce, böyle denmesi daha doğru olmaz mı?”* gibi.

10- Cevap vermenin mümkün olabilmesi için muhatabın getirdiğini iyice düşünmek ve anlamak, ayrıca muhatap kelamını bitirmeden önce konuşmak için acele etmemek.

İbn-u Vehb'den Mâlik'i şöyle derken işittim dediği rivayet olunmuştur: *“Anlamadan önce verilen bir cevapta hayır yoktur.”*

11- Muhatabın konuşmasını kesmek edepten değildir.

Muhatap münakaşacı, inatçı, geveze ve lafazan biri ise asolan, onda böyle bir şeyin varlığı bilindiğinde onunla münazara yapmamaktır. Fakat münazara esnasında bu keşfedilirse ona nasihat edilir. Şayet buna riayet etmezse konuşma kesilir.

12- Yüzünü muhatabına karşı dönmek ve münazaranın hakkını hafife alarak, hazır bulunanlara ister kendisine muhalefet etsinler isterse kendisine muvafakat etsinler iltifat etmemek. Eğer bunu muhatap yaparsa ona nasihat edilir, hâlâ uslanmıyorsa münazara kesilir.

13- İnatçı ve kendi görüşüyle övünen kimseyle münazara etmemek. Çünkü kendini beğenen kişi, kimseden hiçbir sözünü kabul etmez.

14- Televizyon kanalları karşısında ve genel toplantı yerlerinde münazara yapmak gibi güven vermeyen meclislerde münazara yapmamak. Ancak dininin huzuru içerisinde Allah *Subhanehû ve Teâlâ* hakkında kınayıcının kınamasından korkmayan, söylediğinin peşi sıra hapse hatta ölüme bile katlanmaya hazır olan kimse hariç... Ya da canından korktuğu emîr veya otorite sahibinin meclisinde münazara yapmamak. Eğer kendisini Hamza ile birlikte olmaya hazırlanmamış ise bu takdirde sükût etmek daha evladır. Zira o zaman, dini ve ilmi hafifsemiş olur. Burada, eskilerden Ahmed ve Mâlik'in konumu ve muasırlardan, Sünnet'i inkâr ettiği zaman Kaddafi ile münazara eden kimselerin tavrı zikre değerdir.

15- İster buğz kendisinden olsun isterse muhatabından olsun buğzettiği kimse ile münazara etmemek.

16- Mecliste, topluluk içerisinde muhatabı üzerine çıkmaya yönelmemek.

17- Bilhassa muhatabının bildiği, âşina olduğu konularda sözü fazla uzatmamak, detaylara boğulmamak. Aksine maksada hâlel getirmeyen veciz, muhtasar bir ibareyle hüküm noktasına yani münazara mevzusuna yönelik dikkatleri asıl odak noktası üzerinde toplamaktır.

18- İlmi ve ehlini küçümseyen kimselerle veya münazara ve münazara eden kişileri önemsemeyen sefihlerin huzurunda münazara etmemek. Mâlik şöyle demiştir: *"Bir adam, ilme itibar etmeyen kimsenin huzurunda konuştuğunda, bu ilme hakarettir, aşağılamaktır."*

19- Muhatabının diliyle ifade edilse bile hakkı bağrına basmak ve hak sözü kabullenmekten utanmamak. Çünkü hakka rücu etmek, batıl üzerinde ısrar etmekten daha hayır-

lıdır ve nihayetinde sözü dinleyip de en güzeline uyan kimse-lerden olur.

20- Cevap ile mugalata etmemek. Mugalata, suâle mutabık olmayan bir cevap ile yanıt vermektir. Mesela soru soran kimsenin *“Suudi Arabistan, İslâmî bir devlet midir?”* diye sormasına karşılık, cevap verenin de *“Orada yargı İslâmîdir.”* diye yanıt vermesi gibi. İşte bu mugalatadır. Aslında *“Evet”* veya *“Hayır”* veya *“Bilmiyorum”* şeklindeki bu üç cevaptan hangisi mutabık ise söylenmesi gereken odur.

21- Zarûri bilgileri bilerek inkâr etmemek. Aksi takdirde kibirlenmiş olur. Bu aynen kâfirlerin, Müslümanlara olan düşmanlığını bilerek inkâr eden veya Müslümanların belde-lerinde kaim olan nizamların küfür nizamları olduğunu yani İslâm ile hükmedilmediğini kasten reddeden kimselerin hâli gibidir.

22- Tafsilatında kendi sözünü çürütecek şekilde genelle-melerde bulunmamak. Tıpkı konuşmasının başında *“Amerika, İslâm’ın ve Müslümanların düşmanıdır.”* denildikten sonra, *“Amerika, kendi devletlerini kurmak ve geleceklerini tayin etmek üzere selfdeterminasyon haklarını vermek üzere Fi-listinlilere yardım ediyor. Çünkü Amerika, özgürlükleri ve ba-ğımsızlıkları seviyor.”* veya *“Amerika, zulümden ve diktatör-lükten kurtarmak üzere Irak’a geldi.”* denmesi gibi.

23- Hüccetini, üzerine intibak eden bütün meselelere şâmil kılmaktan kaçınmamak. Mesela *“Özel ihtiyaçlar, özel zarûret menzilesine inerler.”* düşüncesine binaen faiz ile Batı’da ev satın almayı mübah görmek, sonra da yiyecek, giysi ve evlilik gibi diğer ihtiyaçların faiz ile alınmasını mübah kılmak gibi... Binaenleyle bir ihtiyaçtan dolayı bunları mübah kı-larsa birçok haramı mübah kılar. Eğer hüccet ve kaidesi bü-tün ihtiyaçlara şâmil değilse kendi kendine çelişkiye düşer.

MÜJDELER OLSUN GARİPLERE! İNSANLAR İFSAT OLURKEN ONLAR ISLAH EDERLER

Muslim, Ebû Hurayra *RadiyAllahu Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını rivayet etti:

بَدَأَ الْإِسْلَامَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ

“İslâm garip başladı, tekrar garip olarak geri dönecektir. Müjdelere olsun gariplere!”

Garipler, kabilelerin gurbetçileridir. Dârimî, ibn-u Mâce, ibn-u Ebû Şeybe, Bezzâr, Ebû Ya'la ve Ahmed adamları sikâ olan bir isnatla -lafız da onundur- Abdullah ibn-u Mes'ûd *RadiyAllahu Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıklarını rivayet etmişlerdir:

إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ قِيلَ: وَمَنْ الْغُرَبَاءُ
قَالَ: النَّزَاغُ مِنَ الْقَبَائِلِ

“İslâm garip başladı, başladığı gibi garip olarak tekrar geri dönecektir. Gariplere müjdelere olsun! Garipler kimdir? diye soruldu. O da: “Kabilelerin gurbetçileridir, dedi.”

Lisân'da¹ “Kabilelerin (نَزَاغٌ) gurbetçileri; kendilerinden olmayan kabilelere komşu olan kimseler, kabilelerin garipleri- dir. Tekili: (نَزَاعٌ) nezî'i ve (نَزَاعٌ) nâzi'idir... O, ehlinden ve aşi- retinden koparılmış yani uzaklaşmış, gaip olan kimsedir.” şek- linde geçti.

O Gurbetçi Gariplerin Bazı Özellikleri ve Onlar Hak- kında Söylenenler

1-İnsanlar ifsat olduklarında onlar islah ederler

Delili, Amr ibn-u Avf ibn-u Zeyd ibn-u Milha el-Mü- zennî'nin Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle bu- yurdu dediği hadisidir:

إِنَّ الدِّينَ لَيَأْرُزُ إِلَى الْحَجَازِ كَمَا تَأْرُزُ الْحَيَّةُ إِلَى جُحْرِهَا وَلَيَغْتَلْنَ الدِّينَ مِنَ الْحَجَازِ

1 Lisân: Arapların meşhur lügat kitabı Lisânu'l Arab'tır.

مَعْقَلِ الْأَزْوِيَّةِ مِنْ رَأْسِ الْحَبْلِ إِنَّ الدِّينَ بَدَأَ غَرِيبًا وَيَزْجُعُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي

“Bu din Hicaz’a çekilecek. Tıpkı yılanın deliğine çekildiği gibi. Yaban keçisinin dağın tepesine sığınması gibi, din de Hicaz’a sığınacaktır. Bu din garip olarak başladı, tekrar garipliğe dönecektir. Gariplere ne mutlu. O garipler ki benden sonra insanların Sünnetimden bozdukları şeyi ıslah edecektir.”¹

Garipler, Sahabeler değildir. Çünkü onlar, insanlar Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in yaşam metodunu ifsat ettikten sonra geleceklerdir. Sahabe Radiyallahu Anhum onu ifsat etmemiş, o da onların zamanında ifsat olmamıştı.

Delili, Sehl ibn-u Sa’d Es-Sâdî Radiyallahu Anh’ın Rasullullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdu dediği hadisidir:

بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْغُرَبَاءُ قَالَ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ عِنْدَ فَسَادِ النَّاسِ

“İslâm garip başladı, tekrar garip olarak geri dönecektir. Gariplere ne mutlu. (Ashab): Ey Allah’ın Rasulü! Garipler de kimdir? diye sordu. Onlar, insanlar ifsat olduklarında ıslah eden kimselerdir, buyurdu.”²

Sağîr’de ise *النَّاسُ عِنْدَ فَسَادِ النَّاسِ* “İnsanlar ifsat oldukları zaman.” diye geçmektedir. İنا “zaman” lafzı gelecek zaman için kullanılır.

O hâlde bu hadiste fesadın, Sahabe’nin asrından sonra olacağına delalet vardır. Bu hadis hakkında, Heysemî şöyle dedi: “Taberânî bunu üç kitabında da rivayet etti, Bekr ibn-u Suleym dışında -ki o da sikadır- adamları Sahîh’in adamlarıdır.”

2-Azdırlar

1 Ebû İsâ bu hasen hadistir, dedi

2 Taberânî’nin Kebîr’de ve Evsat’taki rivayetidir.

Ahmed ve Taberânî Abdullah ibn-u Amr'dan şöyle dediğini rivayet ettiler:

كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَعَتِ الشَّمْسُ فَقَالَ يَا تَيْبِي قَوْمٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نُورٌ هُمْ كَنُورِ الشَّمْسِ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَحْنُ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ لَا وَأَلَكُمُ حَبِيرٌ كَثِيرٌ وَأَلَكُمُ الْفَقْرَاءُ الْمُهَاجِرُونَ الَّذِينَ يُحْسِنُونَ مِنْ أَقْطَارِ الْأَرْضِ، ثُمَّ قَالَ طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ، قِيلَ مَنْ الْغُرَبَاءُ؟ قَالَ: نَاسٌ صَالِحُونَ فِي نَاسٍ سَوَاءٍ كَثِيرٍ مَنْ يَعْصِيهِمْ أَكْثَرُ مِمَّنْ يُطِيعُهُمْ

“Ben, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in huzurunda iken güneş doğmuştu. Bunun üzerine O: Kıyamet Günü, nurları güneşin nuru gibi olan bir kavim gelecektir, buyurdu. Ebû Bekr: Onlar biz miyiz ey Allah’ın Rasulü? diye sordu. Hayır, sizin çok hayrınız var, velakin onlar yer-yüzünün çeşitli bölgelerinden haşrolunan fakir ve muhacir kimselerdir, buyurdu. Sonra da: Gariplere müjdeler olsun, gariplere müjdeler olsun, dedi. Garipler de kimdir? diye soruldu. O da: İsyankârlarının, itaatkârlarından daha fazla olduğu çok kötü insanlar içerisinde yaşayan az ve salih bir insan topluluğudur, buyurdu.”¹

Ben de derim ki: “Şuna dikkat etmek gerekir ki gurbetlik avantajı, sohbetlik avantajından daha eftal değildir. Bunun için gurbetçi garipler, Sahabelerden daha faziletli değildirler. Bazı Sahabeler, sohbetlik avantajı dışında kendine özgü üstünlükler, seçkinlikler ile temayüz etmişlerdir. Hâlbuki bu, onları Ebû Bekr’den daha üstün kılmamıştır. Üveys el-Karanî de (Veyysel Karani) kendine özgü üstünlüğü ile temayüz etmiştir. Her hâlükarda bu, onu -ki Tâbiîndir- Sahabe’den daha eftal kılmamıştır. Dolayısıyla gurbetçi garipler de böyledir.”

3-Karışık, değişik insanlardan bir grup

Hâkim, Mustedrak’ta -Şeyhayn tahric etmemiş ise de inadı sahihtir dedi- ibn-u Ömer RadiyAllahu Anh’dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduklarını tahric

1 Heysemî, bunun Kebîr’de birçok senedleri vardır, bunlardan birinin adamları Sahîh’in adamlarıdır, dedi.

etmiştir:

إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا آتَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ، وَلَا شُهَدَاءَ، يَغِيظُهُمُ الشُّهَدَاءُ وَالنَّبِيُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَعْنَةُ اللَّهِ مِنَ اللَّهِ -تَعَالَى- وَمَجْلِسِهِمْ مِنْهُ فَجِئْنَا أَعْرَابِيَّ عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، صِفْهُمْ لَنَا، وَجَلِّهِمْ لَنَا، قَالَ: قَوْمٌ مِنْ أَقْنَاءِ النَّاسِ، مِنْ نِزَاعِ الْقَبَائِلِ، تَصَادَفُوا فِي اللَّهِ، وَتَحَاتَبُوا فِيهِ، يَضَعُ اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، يَخَافُ النَّاسُ وَلَا يَخَافُونَ، هُمْ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ -عَزَّ وَجَلَّ- الَّذِينَ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Allah’ın öyle kulları vardır ki Nebî ve şehit olmadıkları hâlde, Allah Azze ve Celle’ye olan yakınlıkları ve katındaki meclisleri sebebiyle Nebîler ve şehitler Kıyamet Günü onlara gıpta ederler. Bunun üzerine bir Arabî dizleri üzerine çöktü ve: Ey Allah’ın Rasulü! Onları bize nitele, bildir, dedi. Buyurdu ki: Allah için birbirleri ile dost olan, Allah için birbirlerini seven, kabilelerin gurbetçilerinden oluşan değişik insanlar topluluğudur. Allah Azze ve Celle Kıyamet Günü, onlar için nurdan (yapılmış) minberler koyar. İnsanlar korkarken onlar korkmayacak... Onlar Allah Azze ve Celle’nin dostlarıdır. Onlara korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.”

Lisân’da şöyle dendi: “ (أَقْنَاءَ) efnâ farklı demektir. Tekili; (فَيْئُو) “finve” şeklindedir.” Bu sıfat, Ahmed’deki Ebû Mâlik el-Eş’arî hadisinde şu lafızla mevcuttur:

هُم نَاسٌ أَقْنَاءُ النَّاسِ وَتَوَازَعُ الْقَبَائِلِ

“Onlar, karışık insanlar ve kabilelerin gurbetçiler topluluğudur.” Taberânî’nin Kebîr’inde ise:

مِنْ بُدَانٍ شَتَّى

“Değişik ülkelerden.” lafzıyla geçmektedir.

4-Allah Subhanehû ve Teâlâ’nın rahmeti sayesinde birbirlerini severler

Yani Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şeriatı sayesinde birbirlerini severler. Onların aralarını bağlayan bağ başka hiçbir şey değil, İslâm ideolojisidir. Nesep veya akrabalık bağı, maslahat ya da dünyevi menfaat bağı gibi diğer her-

hangi bir bağ onların aralarını bağlamaz. Ebû Dâvud, adamları sikâ bir isnatla Ömer ibn-u Hattâb *RadiyAllahu Anh'dan* Nebî *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduklarını tahriç etmiştir:

إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ لِأَنْسَاءَ مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْتَبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنْ اللَّهِ تَعَالَى، قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ تُحْبِرُنَا مَنْ هُمْ؟ قَالَ: هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللَّهِ عَلَى غَيْرِ أَرْحَامٍ بَيْنَهُمْ وَلَا أَمْوَالٍ يَتَعَاطَوْنَهَا، فَوَاللَّهِ إِنَّ وُجُوهُهُمْ لَتُورٌ وَإِنَّهُمْ عَلَى نُورٍ: لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ، وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزَنَ النَّاسُ وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ: أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Allah Teâlâ'nın kulları içerisinde öyle insanlar vardır ki Nebî ve şehit olmadıkları hâlde, Allah katındaki mekânları sebebiyle, Nebîler ve şehitler Kıyamet Günü onlara gıpta ederler. (Ashab): Ey Allah'ın Rasulü! Onların kim olduğunu bize bildirir misin? diye sordu. Onlar, aralarında bir akrabalık bağı ve mal alışverişi olmadığı hâlde, yalnız Allah'ın rahmetinden ötürü birbirlerini seven topluluktur. Allah'a yemin ederim ki onların yüzleri nurlarından ötürü pırıl pırıldır ve nurdan tahtlar üzerindedirler. İnsanlar korkarken onlar korkmayacak, insanlar üzülürken onlar kederlenmeyecektir, buyurdu ve şu ayeti okudu: Bilesiniz ki Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.”

Bu sıfat, Hâkim'de daha önce geçen ibn-u Ömer hadisinde, şu lafızla varit olmuştur:

تَصَادَقُوا فِي اللَّهِ، وَتَحَابُّوا فِيهِ

“Allah için birbirleri ile dost olurlar, Allah için birbirlerini severler.”

Ahmed'deki, Ebû Mâlik el-Eş'arî hadisinde ise şu lafızla varit olmuştur:

لَمْ تَصِلْ بَيْنَهُمْ أَرْحَامٌ مُتَّفَارِقَةٌ تَحَابُّوا فِي اللَّهِ وَتَصَادَقُوا

“Onların aralarında yakın akrabalık bağı olmadığı

hâlde, Allah için birbirlerini severler ve aynı safta yer alırlar.”

Taberânî'deki Ebû Mâlik hadisi ise şu lafızla varit olmuştur:

لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمْ أَرْحَامٌ يَتَوَاصَلُونَ بِهَا لِلَّهِ، لَا دُنْيَا يَتَبَادَلُونَ بِهَا، يَتَحَابُّونَ بِرُوحِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

“Onların aralarında Allah için birbirlerini ziyaret edecekleri akrabalık bağı ve birbirleri ile hediyeleşecekleri dünyalık bir şey olmadığı hâlde, sırf Allah Azze ve Celle'nin rahmetinden ötürü birbirlerini severler.”

Yine Taberânî'de, Heysemî'nin adamları güvenilirdir, Munzirî'nin de mukâribtir, bir beis yoktur dedikleri bir isnatla rivayet olunan Amr ibn-u Abese hadisinde, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

هُمُ جُمَاعٌ مِنْ نَوَازِعِ الْقَبَائِلِ، يَجْتَمِعُونَ عَلَى ذِكْرِ اللَّهِ، فَيَنْتُقُونَ أَطْيَبَ الْكَلَامِ كَمَا يَنْتُقَى أَكْلَ الثَّمْرِ أَطْيَبَهُ

“Onlar, Allah'ın zikri üzerinde biraraya gelen, tıpkı hurma yiyen kimsenin, onun en güzellerini seçtiği gibi, kelimanın en güzellerini seçen değişik kabilelerin gurbetçilerinden oluşmuş bir cemaattir.”

Allah'ın zikri üzerinde biraraya gelmek, Allah'ın zikri için biraraya gelmekten farklıdır. Birincisinde ister bir arada otursunlar, isterse ayrı ayrı yerlerde otursunlar, kendilerini bağlayan bir bağı varlığı söz konusudur. Oysa zikir için biraraya gelmek, onun bitimiyle birlikte sona erer.

Yine Taberânî'de, Heysemî ve Munzirî'nin hasenlediği bir isnatla Ebû Derdâ RadıyAllahu Anh'dan Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivayet olunmuştur:

هُمُ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ قَبَائِلِ شَتَّى وَبِلَادٍ شَتَّى، يَجْتَمِعُونَ عَلَى ذِكْرِ اللَّهِ

“Onlar, Allah için birbirlerini seven, değişik kabilelerden ve değişik ülkelerden Allah'ın zikri üzerinde biraraya

gelen kimselerdir.”

Yani aralarındaki bağ Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın zikridir ki bu da daha önceki hadislerde varit olan Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın rahmetidir.

5-Bu mertebeye şehit olmadıkları hâlde nail olurlar

Çünkü şehitler onlara gıpta ederler. Bu, onların Nebîlerden ve şehitlerden daha eftal olduğu anlamına gelmez. Tam aksine bu, kendisiyle temayüz ettikleri bir avantajdır, üstünlüktür. Daha önce geçtiği gibi, bu onları daha eftal kılmaz. Taberânî, Kebîr'de Heysemî'nin hakkında hasen ve adamları güvenilir dediği bir isnatla Ebû Mâlik el-Eş'arî'den şöyle buyurduğunu tahric etmiştir:

كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَرَلْتُ هَذِهِ الْآيَةَ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنَ أَشْيَاءَ إِن تَبَدَّلَ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ قَالِ فَنَحْنُ نَسْأَلُهُ إِذْ قَالَ: إِنَّ لِي عِبَادًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغِيظُهُمُ النَّبِيُّونَ وَالشُّهَدَاءُ يُفْرِبُهُمْ وَمَقْعِدُهُمْ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالِ وَفِي نَاحِيَةِ الْقَوْمِ أَعْرَابِيٌّ فَمَجَأًا عَلَيَّ رُكْبَتَيْهِ وَرَمَى بِيَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنْهُمْ مَنْ هُمْ؟ قَالَ فَرَأَيْتَ وَجْهَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْتَشِرُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عِبَادٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ، مِنْ بُلْدَانِ شَتَّى، وَقَبَائِلُ مِنْ شُعُوبِ أَرْحَامِ الْقَبَائِلِ، لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمْ أَرْحَامٌ يَتَوَاصَلُونَ بِهَا لِلَّهِ، لَا دُنْيَا يَتَبَاذَلُونَ بِهَا، يَتَحَابُّونَ بِرُوحِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، يَجْعَلُ اللَّهُ وُجُوهُهُمْ نُورًا، يَجْعَلُ لَهُمْ مَنَابِرَ مِنْ قُدَامِ الرَّحْمَنِ تَعَالَى، يُفْرَغُ النَّاسُ وَلَا يُفْرَعُونَ، وَيَخَافُ النَّاسُ وَلَا يَخَافُونَ

“Ben, Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in huzurunda iken: Ey iman edenler! Açıklanırsa, hoşunuza gitmeyecek olan şeyleri sormayınız.¹ ayet-i kerimesi nazil oldu ve biz hâlâ soruyorduk. O zaman şöyle buyurdu: Allah’ın öyle kulları vardır ki Nebî ve şehit olmadıkları hâlde, Allah Azze ve Celle’ye olan yakınlıkları ve katındaki makamları sebebiyle Nebîler ve şehitler Kıyamet Günü onlara gıpta ederler. Kavmin bir kenarındaki Arabî ayağa kalktı, sonra dizleri üzerine çöküp ellerini serbest bıraktı, sonra da: Ey Allah’ın Rasulü! Onların kim olduğunu bize anlatırmısın?

**diye sordu. (Ebû Mâlik): Ben, Nebî'nin yüzünün gülümse-
diğini gördüm, dedi. Bunun üzerine Nebî Sallallahu Aleyhi
ve Sellem şöyle buyurdu: Allah'ın kullarından öyle kullar-
dır ki değişik ülkelerden ve kabilelerinin farklı kesimler-
dendirler. Aralarında Allah için birbirlerini ziyaret ede-
cekleri akrabalık bağı, birbirleri ile hediyeleşecekleri dün-
yalık bir şey yoktur. Yalnız Allah Azze ve Celle'nin rahme-
tinden ötürü birbirlerini severler. Allah, onların yüzlerini
nurlu kılacak ve Rahman Teâlâ'nın önünde onlara min-
berler konulacaktır. İnsanlar ürkerken onlar ürkmeyecek,
insanlar korkarken onlar korkmayacaktır."**

Bütün rivayetler, bu kimselerden nübüvvet ve şahadetin nefyedildiği üzerinde müttefiktirler. Ancak onlar, bu merteye hadiste geçen sıfatlar ile nail olmaktadır.

İşte bunlar, onların bazı sıfatlarıdır. Allah *Subhanehû ve Teâlâ* indindeki mertebelerini ise daha önceki hadisler beyan etmişti. Bir daha tekrar etmeye gerek yoktur. Onları, iyice düşünen, tefekkür eden kimse, Rahman Teâlâ'nın önündeki minberi kapmak için koşmaya layıktır. Umulur ki Allah *Subhanehû*, ona gayretinden dolayı merhamet eder ve arzusunu tahakkuk ettirir.